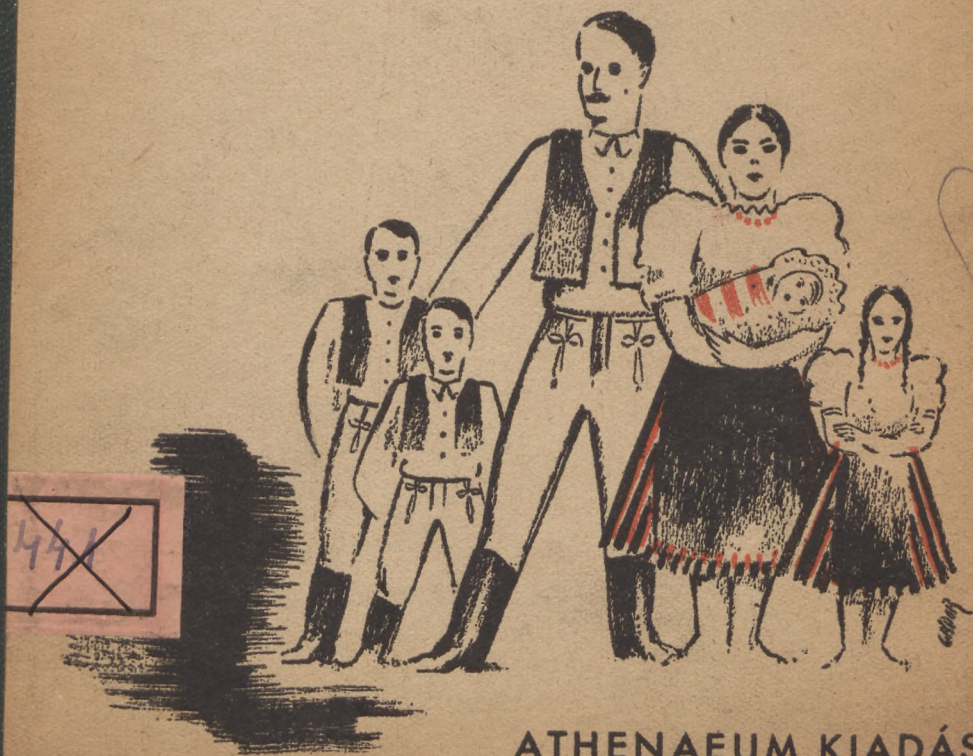

.....
810.281

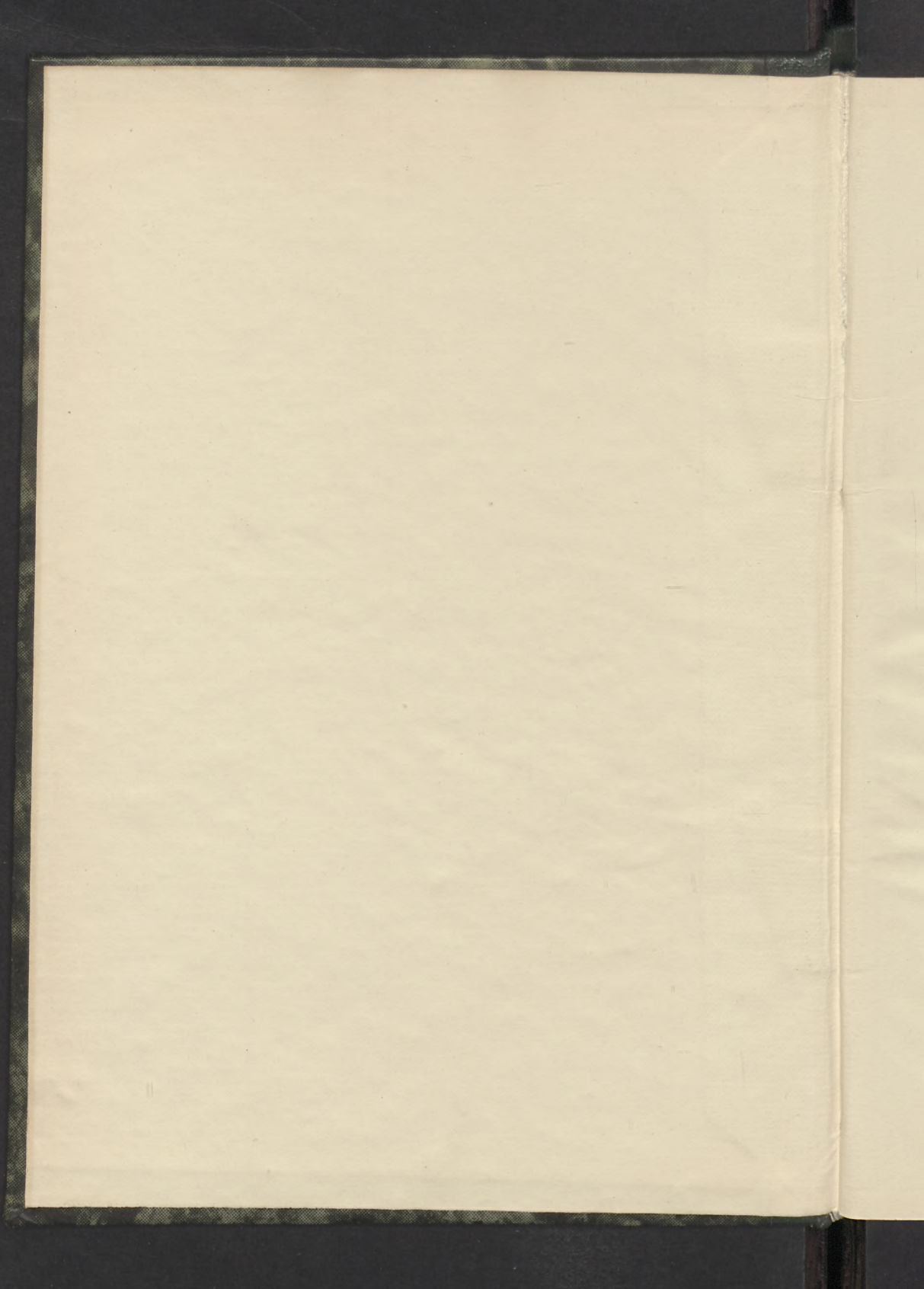
OSZK

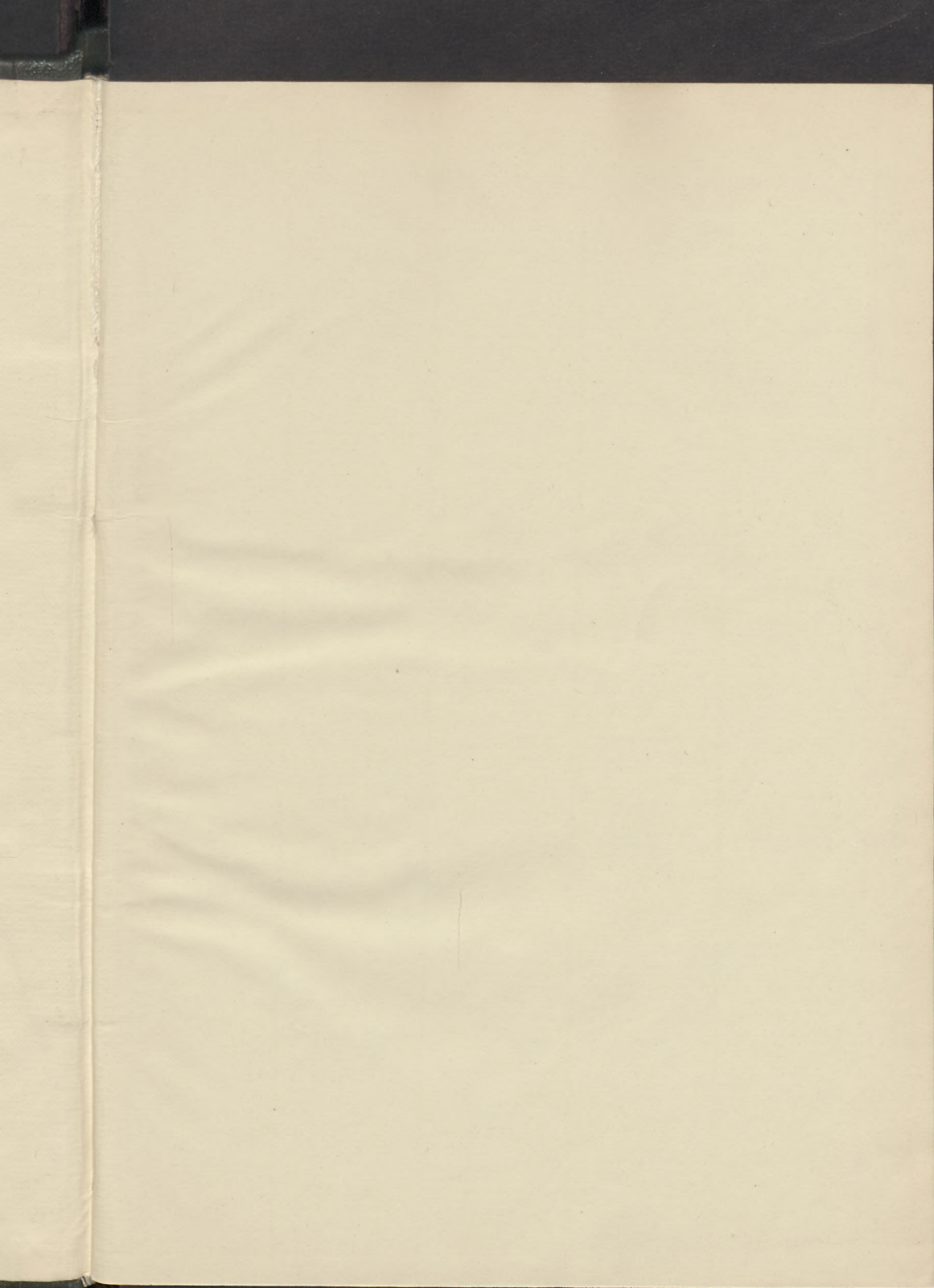
GELEI JÓZSEF

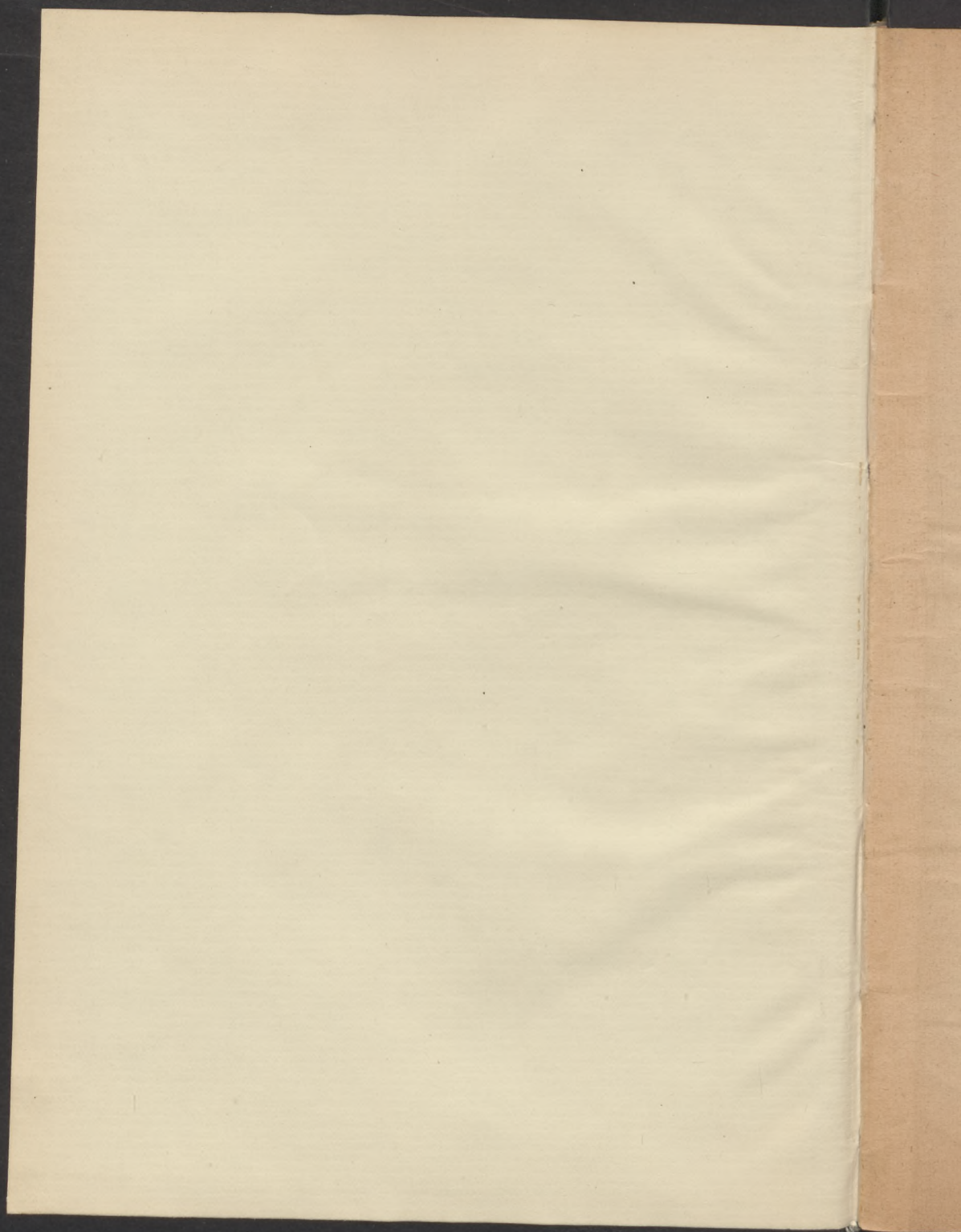
*Merre
haladjunk?*

ATHENAEUM KIADÁS

G E L E I J Ó Z S E F

MERRE
HALADJUNK?

RIADÓ SZÓ A NEMZETHEZ

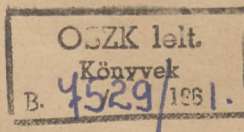

ATHENAEUM KIADÁS

*Az író minden jogát fenntartja
Copyright by Athenaeum 1940*

~~444~~

810281

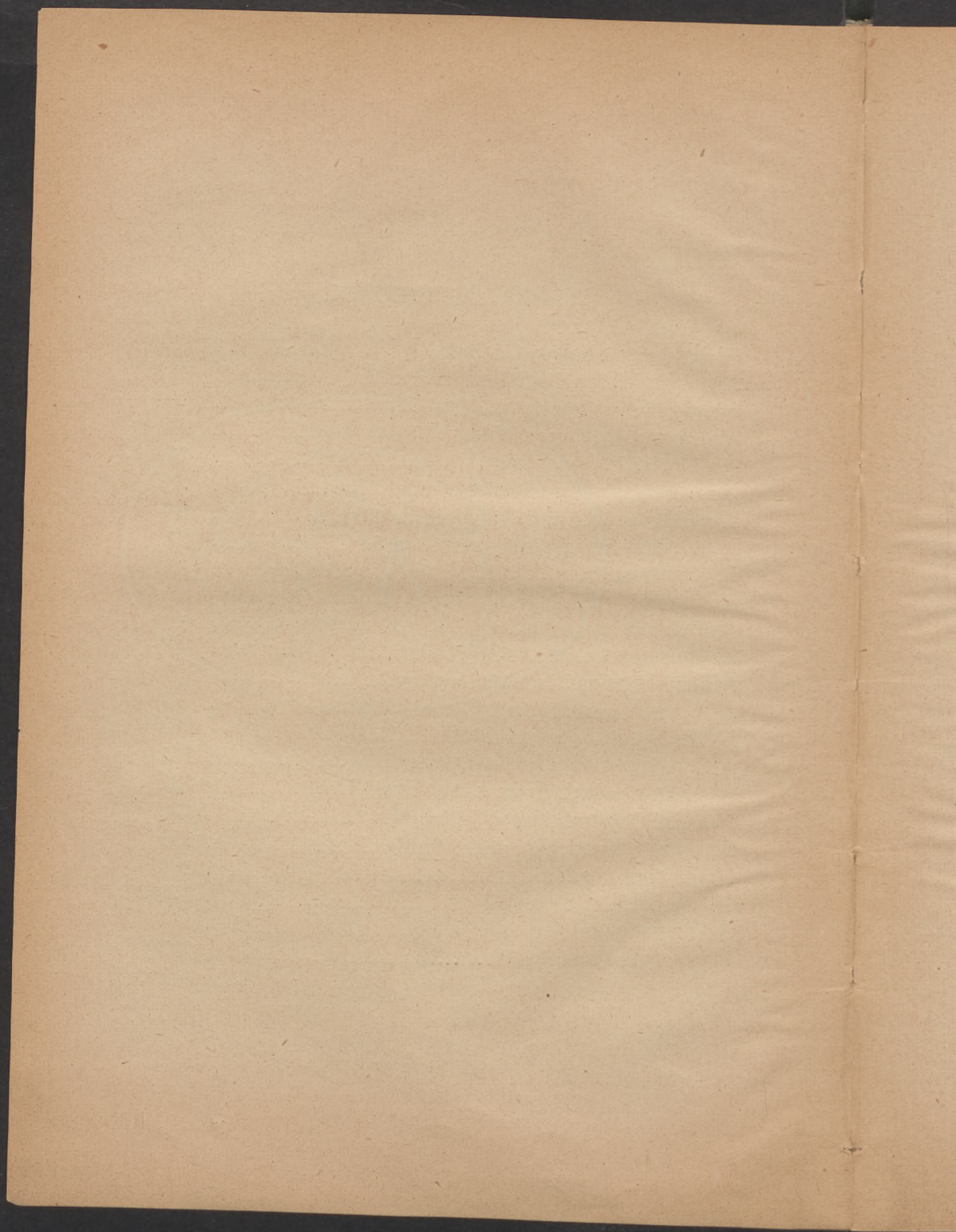

1965

AZ ATHENAEUM RT. NYOMÁSA, BUDAPEST
1940

TARTALOMJEGYZÉK.

Mi indította e sorokat útra?.....	5
A nemzeti közösségtudat	8
Az egyén és a köz	10
Az állampolgár, a család, a fajta és a nemzet	11
A nő, a férfi és a közösség	21
A vérközösség és a közösségtudat	28
A vérközösség és az egyéniség kérdése	31
A politikai nemzet és a vérrokonság	38
Fajvédelem	42
Az egyéni különbözőség, az egyéniség (individu- alitás) és az egyéniesség (individualizmus).....	46
Az önismeret és a közösségtudat.....	48
A közösségtudat és a történelem.....	57
A nemzeti közösségtudat és a jelen	73
Közösségünk az anyafölddel.....	112
A honvédség és a közösségtudat.....	115
A sorsközösségek és az élettérelmélet.....	122
Nemzeti közösségünk és a fejlődés	126
Szervezet, szervezés, nemzetépítés.....	151
Nemzetnevelés.....	164
Közösségtudat és cselekvés	173
A közösség összekapcsoló szálai	187
Merre haladjunk tehát?.....	203

MI INDITOTTA E SOROKAT ÚTRA ?

1918 dec. 24-én délelőtt 10 órát írtak, mikor a román hadsereg előcsapatai bevonultak Kolozsvár utcáira. Az egyetlen magyar valék, aki előbb bejártam a főteret s aki a nagy zsivajban ide-oda hányódtan megálltam a Magyar-utca és a Híd-utca összetorkolásánál s onnan végignéztem a felvonuló századokat, amint a Magyar-utcáról (melyet később Győzelem útjának : Calea Victoriei-nek neveztek el) a Főterre kanyarodtak és ott örök nemzeti dicsőségünk, Hollós Mátyás szobra elé vonultak. Láttam azt a három jámbor ágyút, melyen át a megszállást intéző tábornok a várost összelövéssel fenyegette, a felvonuló hadak után olyan állapotban kullogni, hogy arról minden hiányzott, amivel tűzszolgálatba lehetett volna állítani. Mikor mindezeket láttam, szörnyű szégyen ömlött végig rajtam, az ezeresztendős nemzet sarján, hogy mily gyávák vagyunk és mily méltatlanok lettünk életüket idegen érdekekért is oly könnyen áldozó eleinkhez. Ime, sültgalambként hullajtjuk az annyi magyar vérral áztatott Erdélyt egy belopakodó, mindent összehazudozó, alattomos, fölszeretlen, gyenge ellenségnek szájába.

Huszonkét év óta hordom megbélyegzett lelkemen a vallomást : *Erdély feladása szégyen és gyalázat volt elsősorban ránk, Erdély szülötteire, neveltjeire, kenyér-fogyasztóira, szégyenletes és gyalázatos tanúság történelmi és nemzeti felelősségtudatunk teljes hiányára.*

Mikor ma itt az első sorokat papirosra vetem, 1940 augusztus 20-át írunk s a szentistváni magyar birodalom megalapítójának 902-ik elhúnyta napját ünnepeljük. Ez a nap nevezetes forduló az én életemben, mert ma lelkemben megint két vívódás tűz össze. Egyfelől húsom, vérem, minden porcikám öröm issza át, mert íme éredezik Erdély visszatérte. Másfelől lelkemet, ma, itt az Alföld pusztáján, hasonló kétségbeesés marcangolja, mint aminő huszonkét esztendővel ezelőtt gyötört Kolozsvárott. Ma hadseregünk ott áll a csonka haza határán, a hadkocsik belülről dübörögnek, de a kerekek nem szaladhatnak előre, katonáink ökölbeszorított kezekkel, a megtorlás után égő arccal ott toporzékolnak a határon, de a lábak nem támadhatnak eltipró győzelemre, paripáink ott vihognak, szűkülnek, hányják a port a magyar égbe s ó, nem jöhet a mindent legázoló magyar hajrá — hanem ehelyett Turnu-Severinben (az ősmagyar Szörénytornyán) tárgyalnunk kell az ellenséggel arról, hogy mit is adna hát az elrabolt Erdélyből vissza. Egyezkednünk (!) kell azzal az ellenséggel, mely a világháború idején bajtársiatlanul hátbatámadott, aztán alattomban alélt testünkre tört és mindent lelopkodott rólunk, ami csak elmozdítható volt. Egyezkednünk egy »észszerű« (!) alku jegyében, mikor minden józan ész, sőt túl ezen : tisztelést érdemlő nemzeti becsületünk az ezeréves hon jussal birtokolt és vérrel annyiszor megpecsételt régi határait tartja elvitathatatlanul jogos örökünknek.

1918-ban megaláztuk magunkat, mert a honmentő kardot kidobtuk kezünkből, megfélekedtünk a hon iránt való kötelelességeinkről és ma 1940-ben, karddal a kezünkben, megaláz bennünket a végzet, mert nem engedi, hogy sorsunk alakítását, erőnkhez mérten, mulunkhoz méltóan, magunk vegyük kezünkbe.

Magyar testvéreim, keserű jajgatással, kiáltva kiáltom felétek : nincs ez így jól, nem lehet, hogy bennünket a végzet vigyen kiszámíthatatlan út-

jain, hogy mi a történelmi sors ide-oda hányt játéktárgyai legyünk, hogy mi csak mások jóvolta szerint éljünk.

Magyar testvéreim, ha élni és fennmaradni akarunk, el kell annak jönnie, hogy belülről erős, felvirágozott, kifelé számottevő, hatalmunkban megbecsült nemzet legyünk és közben el kell jönnie annak, hogy sorunkat önelhatározásaink alapján mi magunk úgy igazíthassuk, ahogy az nemzeti érdekeinknek és erőnknek a legjobban megfelel.

Ehhez pedig mindnyájunknak össze kell fogunk!

Merre haladjunk, hogy erőnket és megbecsülésünket kivívjuk? Nemzeti életünk emez alapfeltételének elérésére az elmúlt húsz esztendő sok gondolatot érlelt meg vívódó lelkemben s nemzetem iránt rovom le kötelességem, amikor ezeket a gondolatokat a magyar szent közösség szolgálatára, kiépítésére szárnyra bocsátom.

Pusztamérges, 1940 augusztus 20.

Utóvallomás. Mire könyvem utolsó sorai papirosra igazodtak, az idő áthaladt az előszó keservén. A szörénytornyai tárgyalások a múlté váltak. Erdély visszatért. — Számomra azonban felzokogásom örökre időszerű maradt. Időszerű, mert nélküle e sorok soha meg nem írtak volna. És időszerű, mert Erdély visszatértét nem így álmodtam, nem így vártam. Nem a kegyelemből visszaadott, nem a szívében, hosszában felhasított Erdélybe, hanem egészdarab és teljesen szabad Erdélybe akartam visszatérni.

A NEMZETI KÖZÖSSÉGTUDAT.

Az első, mit előrevívó utunkban fel kell ismernünk és lelkünk alaplényegévé, éltető igénkké, mindennapi életfolyásunkká kell tennünk, majd pedig a magyar jövőbe magunkkal vinnünk: *a nemzeti közösségtudat*. Ezt jelölné meg a mai kor Berzsenyiye az óda szárnyaló szaván: minden ország támasza, talpköveként. Ezt a nagy felismerést tapasztalatok, nagy tanulságok bőven tanítgatják. A közelmúltban a *tudatos* közösségápolás három nagy népet vezérelt a példátlan megújodáshoz. Amint köztudomású, a németet, az olaszt és a spanyolt. Mindhárom népben példátlan erő és bátorság éledt fel a nemzet egységének, mindent átfogó közösségének tudatában, mindhárom nép *kiragadta magát a vaksors kezéből*, mindhárom nép teljes önrendelkezésre határozta el magát, s az egyiket a birodalom határainak kiterjesztésére, a másikat a nemzetköziség belülről kovácsolt béklyóinak lerázására, a harmadikat egy világsszövetség komondoraitól őrzött békebilincs szétverésére és a világtörténelemben példátlan katonai győzelmek megvívására készítette. Közben mindhárom nemzet testében, vérében, erkölceiben, közszellemében *megfiatalodott* és utólérhetetlen faji gyarapodásnak indult. A közösségtudat ápolása terén ott állanak első helyen finn testvéreink is, kiket az összetartás a közelmúltban nemzeti létük megmentésében példátlan erőfeszítésre és hallatlan felmorzsoló erővel szemben, nemzeti becsületük megőrzésében, világtörténelmi sikerekre vezetett.

Kérdjük, mit jelent hát ez a varázsigé, ez az életforrás, ez a prófétai szó: *közösségtudat*. Tudva beszélek tudatról és nem közösségérzetről.

A közösségtudat jelenti annak beismerését, átérését, fennhangon való vallását és tele örömmel való átélését, beteljesítését, hogy egynemzetnek vagyunk egyforma, egysorsú, egykötelességű és egyrendeltetésű

fiai. Maga a közösség valósága pedig azt, hogy nem egyszerűen belőlünk, egyénekből tevődik össze a nemzet, hanem a nemzet egésze öröktől való és hogy az, évszázadok során nemzedékről-nemzedékre mindjobban tagolódva, bennünk valósult meg, miközben oszthatatlan egésze lényegében sosem csorbult, hanem bármennyire is szaporodtunk, általunk mindig csak mélysége, terjedelme és hatalma növekedett. Az ígét tehát, hogy a nemzet fiaiban él, meg kell fordítanunk és kemény hangon azt kiáltanunk: *a fiak élnek a nemzetben és a nemzet által.*

Jelenti a nemzeti közösség a közös multat, a nemzeti történelmet, melyet együtt vívtunk-írtunk meg, a magyar kardot, melyet együtt forgattunk s amelyet a világ népei között ma is a legjobban forgatunk. Mutatja azt a jelent, melyet közösen építettünk ki, és azt a jövőndőt, melyet ma csak közösen szöhetünk, s amelyet csak közösen valósíthatunk meg. Jelenti azt a közös virágos rétet, búzakalászos mezőt, mely Isten segedelméből közös mindennapi kenyerünket adja, azt az erdőkoszorúzza Kárpátövet, mely ősi hazánknak fellegvárat, sok hideg telünkben enyhe meleget, erőtelen testünknek ércövezetet, acélkardot, éltető sókat nyújt. Jelenti a Tisza, Duna, Olt és Maros vizét, mely a gulyának legelőt öntöz, vizetszelő magyar karnak verhetetlen erőt, annyi és annyi szájnak ételmet nyújt. Jelenti az országszelő utak, vasutak hálózatát, messzi száguldó hírvívó drótok szövődékét, melyek mind gyors és biztos kapcsot teremtenek völgy, síkság, magasság és mélység, palota és kunyhó között. Jelenti a templo-
mot, hova imádkozni, Istent dicsőíteni; az iskolát, hova betűt vetni, a multat felidézni; az országházat, hová törvényt ülni; s a közművelődési házakat, hová látóköreinket szélesíteni járunk. Jelenti a családot, melyben megszülettünk; a gyerekcsapatot, melyben andalítóan eljátszadottunk; a falut-várost, ahol megtelepedtünk; a testületet, melyben férfiakká lettünk;

a sereget, melyben a honnak harcos katonái lettünk ; és legfőbb fokon azt a népi közösséget, melynek büszke fiai vagyunk. Jelenti azt az államhatalmat, mely magyar törvényt ül, végrehajt és minden magyarnak Mátyás-igazságot tesz. Jelenti a szájunkat elhagyó szót és beszédet, szép magyar nyelvünket, mellyel gondolatainkat közöljük és gondolatainkat teljesítjük. Jelenti azt, hogy a szó által a közösségben emberibben emberré lettünk ; jelenti a dalt és mondát, mely szájról-szájra ; a zenét, mely húrról-húrra ; a képzőművészetet, mely szemről-szemre teremtő érzelmeinket viszi szét a nagy emberi közösségbe. Jelenti a közösségtudat azt, hogy fejlődésünk és tökéletesbülésünk széles korlátok közt biztos alapon haladhat meglátott és megálmodott célok felé. Jelenti a közösségtudat, hogy nem állunk árván, egyedül, magunkra hagyottan, védtelenül, sivatagnak szikkadt szájú madara gyanánt, vagy barlangnak sötétre rejtett vadjaként, hanem honvédelmünk szárnya alatt, kézt kézbe fogva, egymásközt Istennek minden gyönyörével megáldva, biztonságban élünk.

AZ EGYÉN ÉS A KÖZ.

Mégis, hogy van az, hogyha minden magasabb rangú és rendű emberi üdvösségünk a közösségből származik, vagy éppenséggel csakis a közösség révén valósítható meg : az egyes emberek, sőt néha egész népek közösségtudata gyenge, közösségi szervezete alacsonyfokú, erőtelen, s a nemzet egysége bizonytalan vagy éppen ingadozó, a nemzet pártokra szakadt vagy éppen pártoskodó?

Ennek a gyengeségnek két oka van. Az egyiket abban az alapvető szerkezeti állapotban kell megtalálnunk, mely szerint a nemzet felületes vizsgálatra ú. n. szabad egyénekből, egyedekből áll, akik állítólag inkább a magáértvalóság és a különlet felé húznak, mint a

másértvalóság és az összetartás felé. A magyarra — vezetői is, meg idegenek is — éppen szeretik ráfogni, hogy ú. n. egyénies (individualista) nép. A másik oka az a valóság, hogy a közösségtudat nem egyszerűen ösztönszerű és nem örökletes kincs, hanem nevelésen, önképzésen, szabad felismerésen alapuló és csak kemény akarással megvalósítható lelki szerzemény. Mindazzal pedig, amit az embernek fel kell ismernie, meg kell tanulnia, sok csalfaságot, megtévesztést lehet elkövetni. Mindenek felett az emberi gondolkodásnak a korok szerint változó alapmegnyilvánulásai befolyásolják mélyen az egyénnek a közösséghez való viszonyát. Hogy mást ne említsünk, a letűnt korszaknak darvinista liberális gondolkodása, mely az egyén teljes szabadságát, a verseny szabadságát, s a rajta alapuló egyéni kiválogatódást vallotta a világigazgató alapelvnek, igen csekély vonatkozásban támogatta a közösségi gondolatot.

Éppen ezért a mi útunk, melyen nemzeti boldogulásunk felé haladnunk kell, e sorok rendjén hosszú időn át az ember, illetőleg nemzeti közösségünk megnyilvánulásai között vezet. Lássuk ezért részleteiben, mikben nyilvánul a közösség.

AZ ÁLLAMPOLGÁR, A CSALÁD, A FAJTA ÉS A NEMZET.

Az első, amit a helyes és egészséges közösségi gondolat megalapozása érdekében fel kell ismernünk, az a valóság, hogy a nemzet kétféle tagozódású. Egyik oldalon s egyúttal elsődlegesen, ősi alapon, élettanilag családokra, a másik oldalon és egyúttal később, a történelem során, szolgálati, vagy ha úgy tetszik közművelődési (kulturális) alapon törzstársakra, majd fajtestvérekre és végül a politikai szervezet oldaláról nézett államban állampolgárookra tagolódik. A családi tagolódást azért tekintjük élettaninak, mert a nemzet a családban

él, a nemzet vérveszteségét a család pótolja, s azt a hatalmat is a nemzetnek, melyet népességének száma jelent, szaporaságánál fogva a család teremti meg. A család neveli a hazának a hű fiaikat és a hű honleányokat, és az erkölcs fő őrzője, megteremtője és fejlesztője is a család. A családban az anya és az apa ápoló keze és a testvérek egymást támogató szeretete éltette és Isten ott szentelte meg az első emberi közösséget. Az állampolgár azonban a nemzet emez eleven életerejére szempontjából egymagában nem jelent akkora hasznót és erőforrást, mint a család; hasznossá az állampolgár csak közösségi kapcsolatai révén lesz, mint vagy szolgálatteljesítő, vagy termelő, akár gondolatnak, akár rendnek, akár mezőgazdasági vagy ipari terméknek előállításáról van szó.

Az egytájhoz kötött családból kisarjadzott új családok további emberi közösségeként megvalósították a horda (ma a nemzetség) és későbbi fejleményekben a törzs, majd pedig a törzsek közösségeként a népi, a tiszta nemzeti közösséget. Az ilyen származásában egységes, fajtájában tiszta népet *biológiai nemzetnek* kell tekintenünk. Ha tehát történelmileg nézzük a nemzetet, az nem egyénekre, polgárookra felporlasztott közösség, hanem közös származású családok közössége, *vagyis a nagy közösség, a nemzet is eleve kis közösségekből tevődik össze.* Ez pedig nemzetpolitikai szempontból rendkívül fontos megállapítás.

Újabb időben a biológiai nemzet fogalmával kapcsolatban foglalkoznak a faj, illetőleg fajta kérdésével. Lássuk ezeket közelebbről.

Az élővilág, a növény csakúgy, mint az állatvilág, elsődlegesen fajokra tagolódik. A faj tehát lélettudományi fogalom. *Fajon értjük a lényeges bélyegeik alapján egymáshoz hasonló, közös származású, közös ivari körbe tartozó és azonos örökletes állománytól jellemzett egyének közösségét.* A faj közössége az ivari élet: az állati családközösség útján valósul meg, az örökletes

faji állomány — mint a faj jellegzetes közkinccse — éppen ennek révén válik a faj minden egyes tagjára jellemző közkinccsé. Mivel az embernek mindennemű fajtája köthet egymással termékeny házasságot, ezért a Földet benépesítő emberiség egységes *Emberfajt*, a *Homo sapiens*-et alkotja.

A faj életrevalóságát három dolog jellemzi: az egyedek száma, elterjedése és a változékonyság. Az ember mindhárom szempontból a Föld egyik legéletrevalóbb faja, mert hatalmas egyedszámban él, mert a Földnek legváltozatosabb tereit népesíti be (ebben alig közelíti meg még egy másik élőlény) és mert egyike a legváltozékonnyabb (variabilisabb) élőlényeknek.

A változékonyság egyrészt életmód és környezet-kiváltotta és így nem örökletes *módosulat* (modificatio) vagy pedig belső okokból való és örökletes változat (mutatio) alakjában jelentkezik. Bennünket ez az utóbbi, az örökletes változat érdekel. Ennek legfőbb jellemzője, hogy az egyes változatok nem alkotnak folyamatos, egymásba észrevétlenül átmenő sorozatot, hanem köztük határok emelkednek s néha ugrásszerű éles különbségek termelődnek ki. E határok és különbségek alapján a fajon belül csoportok képződnek, melyeket fajtáknak, rasszoknak nevezünk.

A *fajta* vagy *rassz* a fajon belül kisebb-nagyobb számú élőlény csoportja, melyet közös örökletes testi bélyegek vagy tulajdonságok jellemeznek és különböztetnek meg a faj más fajtáitól. Vannak állat-vagy növény-fajok, melyeken belül fajták nem keletkeztek, az ilyen faj *egynemű*, viszont más fajok több, illetőleg egyenesen sok fajtára hasadnak fel. Az Ember a Földnek fajtákban egyik leggazdagabb lénye.

Lényeges tehát azt tudnunk, hogy a fajta a fajból és a fajban keletkezik, annak *széthasadása* révén, vagy egyes csoportokban új örökletes bélyegek fölléptével. A fajták tehát egymással *eleve rokonok*, mert a közös ősfajból származnak. A rokonság azonban a fajták

keletkezési ideje és megkülönböztető bélyegek száma szerint igen különböző fokú. A fajtatanban sajnálatos módon a rokonság kérdésével igen keveset foglalkoznak. Sokkal inkább méltatják figyelemre a megkülönböztető vagy éppen elkülönítő bélyegeket. A fajták elkülönítő és megkülönböztető örökletes bélyegei számuk és minőségük szerint igen különbözők. Egyetlen örökletes bélyeg is alkalmas fajtaelkülönítésre. Így pl. állatok között hosszú szőrűzetű fajtát különböztetnek meg a rövid szőrűvel szemben. Minél nagyobb a megkülönböztető bélyegek száma, a fajta annál »jobb«, fennmaradása annál biztosabb, más fajtákhoz való rokonsága annál távolibb.

A fajták a fajon belül különböző időben jönnek létre : öreg és ifjú fajtákról beszélhetünk. Az öreg fajtákat rendszerint több elkülönítő tulajdonság jellemzi, mert a fajtabélyegek az idők során szaporodhatnak. Az emberiségnek három öreg fajtája van : a fekete, a sárga és a fehér. Ezek egy általános érvényű természet-törvény értelmében úgy helyezkednek el, mint ahogy hasonló esetben minden más állat színes fajtái megjelennek, nevezetesen a nedves, meleg égövön a fekete, a száraz pusztavidéken a sárga és a hűvösebb északon a fehér (Gloger-féle szabály).

Ebből egy másik törvényt tanultunk meg : *a fajták égöv és táj szerint különböző helyeken keletkeznek és keletkezésük nagyrészt környezetbefolyás alatt áll.* Sem a befolyás lényegét, sem az örökletes új bélyegek keletkezésének okát nem ismerjük. A fajták fennmaradása még inkább függ a környezettől, mint keletkezése, mert a környezet az új fajtákat egymástól elkülöníti és fennmaradásukat biztosítja. Ha ugyanis nincsenek elkülönítő tényezők, a fajta a törzsfajba, illetőleg a különböző fajták egymásba maradék nélkül belekeveredhetnek és így eltűnnek. Elkülönítő tényezőként a környezeten kívül hihetetlen sokféle jelenség szerepelhet. Hogy mást ne mondjunk, pl. a szag,

mely a négert fajtisztaságának nagyfokú megőrzésére készíti, mert az erős testi szag miatt a sárga is, a fehér ember is tartózkodik a vele való házasságkötéstől.

A fajta nem állandó állapot, hanem folyton mozgó változás, mely a jellegzetes bélyegek szaporodásában, esetleg módosulásában, ritkán megfogyásában mutatkozik. A fiatal fajtát kevés bélyeg (esetleg egyetlen örökletes bélyeg) jellemzi s így az egyidőben keletkezett fiatal fajták még egymáshoz igen hasonlóak. A fajtán belül idők során folyton szaporodhatnak a jellemző bélyegek és így az eredetileg egymáshoz közelálló (rokon), nagyon hasonló fajták arculatukban később eltávolodnak egymástól. Ha a fajta nagy földrajzi területre terjed ki, további fajtákra hasadhat, sőt az így keletkezett másodlagos fajták további harmadlagos és negyedleges fajtákra válhatnak szét. Ezen a fajta-elágazáson és elaprózódáson valamennyi emberi ősfajta átesett, a sárga csakúgy, mint a fekete vagy a fehér. A mai embertörzsek az ősfajtának egy-egy ilyen végágai, melyek ki is halhatnak, de tovább is ágazhatnak.

Fontos tudnunk azt, hogy valamely fajta egyszerre több helyen is keletkezhet! Így különösen a nagy klimatikus hatások alatt álló fajták, mint a fekete vagy a fehér egyszerre több ponton léphetett fel. Ezek tehát teljesen azonosak lehetnek a közvetlen vérrokonság (a közvetlen közös származás) nélkül is.

Ha az élőlény mozgékony — és az ember a mozgékony fajok közé tartozik — a fajták keverednek és *keverékfajták*, *keverékrasszok* keletkeznek. Szomszéd fajták teljes átkeveredése a fajták számának csökkenését, a faj változékonyságának apadását és a fejlődésirányzatok csökkenését jelenti. Ha azonban a fajták csak részben keverednek s más részük valahol (rendszerint az érintkezéstől távoleső ponton) megőrzi az ősi tisztaságát, akkor a keveredés folytán a fajon belül a fajták száma a keverések révén szaporodik. Sőt

szaporodik akkor is, ha elvesznek ugyan az ősfajták, de szabad kombináció van nyitva a keveredésre. Így négy ősfajtából tizenkétféle kombinatív keveréket lehet kihozni, még arra az esetre is, ha eltűnik a négy eredeti fajta. Mivel a keverékfajta jellege nemcsak az összetevő tisztafajták számától, hanem számarányától is függ, a fajták számának gyarapodása fajtakeveredéstől talán még jobban függ, mint az ősfajban új bélyegeknak ugrásszerű felléptétől. Azt, hogy az emberiség annyi fajtára hasadt, melyhez hasonlót az állatvilágban alig találunk, ennek a részleges keveredésnek köszönhetjük.

Az ember tiszta, vagy többé-kevésbé tiszta fajtát csak egészen kivételes esetben valósított meg. Talán csak távoli, óceáni szigeteken. A közlekedési eszközök gyarapodásával és tökéletesedésével mind fokozottabbakká váltak a keveredések. A történelem hajnalán pedig a lovas népek eleve keveredtek. A keveredések egészen bizonyosan már a történelem előtti korszakban is folyamatban voltak, bár akkor kisméretűek lehettek. A keveredésnek a közlekedés nem egyetlen feltétele, az nagyon sok minden összejátszásától függ, melyben a műveltségnek, vallásnak és lelki vonzalomnak igen lényeges szerepe van. Ezek miatt nem fog az emberiség soha egy tökéletes keverék-egységgé válni.

A kifejtettekből nyilvánvaló, hogy bennünket a mi fajpolitikai kérdéseinkkel kapcsolatban elsősorban a keverékfajták élettudománya érdekel, hisz a magyar fajta már történelme hajnalán többszörös keveredésen esett át.

Ha a fajtakeverékben az összevegyülés nem tökéletes, ha imitt-amott a tiszta fajtákra való visszaütés még megállapítható, akkor *mozaikfajtaról*, helyesebben *fajtamozaikról* beszélünk. Ha azonban az átkeveredés tökéletes, akkor a *fajtaötvözet* áll előttünk. Az ilyen fajtaötvözet semmiben sem különbözik az öreg tiszta fajtától. Ugyanis mindkettő egyformán megfelel a

fajta követelményének azzal, hogy bélyegeik, tulajdonságaik örökletesek és ezáltal más fajtáktól (tisztától vagy keveréktől) megkülönböztethetők. Mindkettőt a bélyegek nagyobb száma jellemzi; ezek a tiszta fajtában az idők rendjén szaporodtak fel, a fajtaötvözetben pedig a keveredés során kerültek össze. Sőt nagy és erős mindkettő egyaránt. Az ilyen keverékfajtát ezért nyugton *ötvözetfajtnak* is nevezhetjük.

A fajta léte, fennmaradása, jellege, megkülönböztethetősége szempontjából egyremegy, hogy a bélyegek honnan kerültek elő, belülről-e vagy a szomszédságból. Eredetüktől függetlenül egyformán örökletesek.

Az, hogy az *ötvözetfajta* a *tiszta fajta*val azonos értékű *élettani fogalomnak tekinthető*, nemcsak a jellemző tulajdonságok különlegességéből és örökletes voltából állapítható meg, hanem abból is, hogy bármely tiszta fajta számára is fennáll a lehetőség, hogy a fejlődés során ugyanazt a bélyegcsoportot nyerje el, melyet a keveredés a fajtaötvözet számára szinte egyszerre teremtett meg. Ennél még fontosabb tudnivalónk is van. Az nevezetesen, hogy az ötvözet jellemző tulajdonságai nem egyszerűen a részek értékeinek eredője, hanem hogy az ötvözetben a keletkezéskor váratlan és kiszámíthatatlan új tulajdonságok is képződnek. Az ötvözet már ezért is époly sajátlagos és különleges valami, mint ahogy az összetevő részek sajátlagosak. Az örökléstudomány nem csekély esetben nyújtott bizonyítékot arra, hogy öröklés útján nyert állománykeverékből a szülőkétől eltérő új bélyegek keletkeztek. Így fehéregerek kereszteződéséből barna vagy fekete utódok és albino négerek meg fehér emberek házasságából fekete utódok származhatnak.

Mindezeket itt azért bocsátom előre, mert a mi népünk, a magyar is a keverékfajták közé tartozik. Ebben osztozkodunk Európa minden nagy történelmi népével; azzal a különbséggel azonban, hogy minálunk ezt a keverékséget fajtánk kisemmizésére vagy

éppen aláásására, nemzeti érzésünk oktalanságának és alaptalanságának kimutatására használják fel.

Állapodjunk meg abban, hogy e tanulmány során magyar fajtán a honfoglaló magyarság fajtaötvözetét értsük, mely ugor és török törzsek összeolvadásából keletkezett. Az embertani, néprajzi és történelmi kutatás feladata annak megállapítása, hogy ez a honalapító magyar fajta ma még valahol feltalálható-e. Ez a fajta, mint biológiai képződmény, a hon határain kívül is létezett, mert a magyarság nem vándorolt maradék nélkül az új hazába. Magyar népen pedig értsük azt az új fajtakeveréket, mely itt e hazában az itt talált és később idetelepített népekkel megvalósult keveredésükből keletkezett, amelybe tehát felolvadt a szláv-ság, németség, az avarság, a kun, jász, besenyő, tatár és székely stb. elem. Ennek arculatát a benne túlsúlyban levő honfoglaló magyarfajta szabja meg és túlsúlyával feltétlen megszabja. Éppen azért, ha valaki magyar nép és magyar fajta fogalmát fölcseréli, nem követhet el különös hibát. Magyar nemzetén értsük a hontlakó népek és állampolgársági jogot élvező egyének összességét. A nemzetbe tehát beletartoznak a köztünk elszigetelten élő nemzetiségek is. Mi az államot (országot) nem tartjuk a nemzettel azonos valaminek, hanem magyar államon a magyar föld (haza), a magyar nemzet és létesítményeinek hármass történelmi közösségét értjük. Itt a holt föld, az élő elem és ennek alkotásai kerülnek a jelenben szervezeti, a valójában pedig, mivel az állam nem alkati, hanem fejlődésbeli kapcsolatot, történelmi közösségbe.

Azonban nagy tévedést követnénk el, ha mi a nemzetet csak mint biológiai fogalmat néznők. *Mert a nemzet egyúttal történelmi fogalom is.* Ezért, ha mi nemzetünket a fajtság szempontjából akarjuk megítélni, úgy a történelmi valóságot hamisítjuk meg, ha csak a mai állapotot méltatjuk figyelemre és még akkor is, ha csak a számok arányát nézzük.

Nekünk azt kell néznünk, hogy a hont a történelmi magyar fajta foglalta el és évszázadokon át a történelmi magyar nép tartotta fönn, *amiközben mi hosszú időn át nemzeti állam voltunk, alig számbavehető nemzeti ségi kisebbségekkel.* S csak miközben az államot létében óvtuk, sőt amíg Európa védőbástyái voltunk, fogytunk meg annyira, hogy betelepített és bevándorolt kisebbségeink tetemesen elszaporodtak. Azonban még ma is abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a nemzet ma is túlnyomó nagy többségében a kizárólagosan honszerző és fenntartó biológiai magyar népből és csak kis részben a honfenntartásban később alkalmilag résztvevő nemzetiségekből áll. Nemzetünk ma egy olyan népmozaik, melyben a nagy magyar nép túlnyomólag központi fekvésű testén, főként a kerületen mozaikszerűleg nemzetiségek, velünk nem rokon fajták, tarkállanak. S nemcsak a nemzetpolitikusnak, hanem a fajbiológusnak is tisztában kell lennie azzal, hogy a fajta arculatát nemcsak a biológiai testből ki-termelődő vagy oda bekerülő értékek, hanem külső hatások is megszabják, így a magyar népre, minden sokgyökerű eredete mellett is a magyar táj és a magyar művelődési szellemközösség élénken rányomja közösítő és egységesítő bélyegét.

A nemzetet tehát a mozaik alkattal szemben egységbe fogja össze a közös haza, a közös történelmi mult, az alkotmány, az áldásait mindenkire egyaránt kiterjesztő közműveltség, a mindenkit egyaránt illető állampolgári szabadságjogok összessége: a jogegyenlőség. Összefoglalja továbbá az államnak az egész területére egyformán kiterjedő szervezeti rendszere, a magyar nép által szült és megszentezett nemzeti eszme, egy, a történelmi időkön átható magyar szellemiség és lelkiiség és mindennek szóvivője: a magyar nyelv.

Ránk itt az a feladat vár, állapítsuk meg, hogy az eddig felsorolt kapcsok közül melyik a legerősebb és legmaradandóbb. Ha az előbbieket úgy foglaljuk

össze, hogy az állam összetartó elemei vérségiak, tárgyiak, szerkezetiek és szellemiek, úgy a mai kor történelme azt tanítja, hogy ezek között legerősebb, legbiztosabb és *legelszakíthatatlanabb a vérségi kapocs*. S mi ezzel megint visszatértünk a családhoz, mely a vérségi kötelék egyetlen fenntartója, sőt a fajták közt az egyetlen megteremtője.

A család jelentőségét nemcsak fajtakérdésben kell hangoztatnunk, hanem méltányolnunk kell általános államérdekből is. Különösen ki kell emelnünk azt, hogy soha és sehol sem következett be az, hogy tisztán águkról elszakadt szabad egyének összevándorlásából *nemzet* keletkezett volna, hanem az ilyen esetekben is mindenütt az történt, hogy a vándorlók alapalkat-eleme is *túlnyomó lényegében* a kivándorló család volt, illetőleg az összevándoroltak is mindjárt családi közösségeket alapítottak, egyetemleges ivari közösség azonban sehol ki nem alakult. Ismételjük tehát: *a család mindenképpen a nemzetalkotás élettani alapja*, a nemzet alsóbbfokú elemi összetevője.

A család a történelem során igen sajnálatos módon elszakadt teremtett származékától, a nemzettől. Helyette mint nemzetalkotó elem előtérbe lépett az egyén, az állampolgár. Ez az oka annak, hogy a család nemzetalkotó jelentőségét nem ismerik eléggé és nemzetépítő értékeit nem használják ki s erre a célra a családot nem szervezik meg eléggé.

A jövő feladata s egyben nemzeti haladásunk követelménye, hogy szélességében és mélységében meg kell teremteni a *családpolitikát*, mind bent a családban, mind pedig kifelé társadalmi és állami közbelépéssel. A családtól üzött belső családpolitika a családi nevelés, a család egészségügye, gazdasági életrendje és a gyerekek házasságának fajegészségügyi, gazdasági és tehetségnemesítő kérdéseivel foglalkozik. A *társadalmi családpolitika* az összes jótékonyági egyesületeknek a családtámogatás, családvédelem és család-

nemesítés szolgálatába való állítását jelenti. Sokkal fontosabb feladat azonban az, hogy a társadalom mozduljon meg a hasonló foglalkozású családok közösségének megszervezésére, a családkollégiális élet kifejlesztésére, hogy a hasonló hajlamú fiatalság összeismerkedjék és *hajlamerősítő, tehetségfokozó házasságok köttessenek*. Az *állam családpolitikája* pedig a családalapítás támogatása, illetőleg biztosítása, a családvédelemnek minden vonalon való bevezetése és végül a családkutatás megszervezése és megindítása. Sőt *nemzeti családpolitikáról* is beszélhetünk, melyen a tehetséges paraszt- és munkáscsaládok támogatását és a nemzetiségi házasságokat értjük.

A NŐ, A FÉRFI ÉS A KÖZÖSSÉG.

A család, sajnos, nem alkalmas arra, hogy a műveltebb magasabbrendű államba úgy kapcsolódjék bele, hogy bontatlan is maradjon s mégis a közösség bonyolult és sokoldalú érdekeit a követelményeknek megfelelően tudja szolgálni. A két közösség szolgálatát tehát meg kellett és meg kell osztani a két családfőnek. Szerencsére a természet eleve gondoskodott róla, hogy soha se legyen vita afölött, ki szolgálja különösen a családi és ki különösen a nemzet ill. az állam közösségét. Mivel a nő szüli és anyatejével a nő neveli föl a gyereket, az Úristen úgy gondoskodott, hogy a családé legyen a nő és a nemzeté a férfi. Ehhez a nőt gyöngébbnek, gyöngédebbnek, szervezetében és anyagcseréjében egyedül alkalmasnak és ösztöneiben, érzékeiben különösen arravalónak teremtette. Hála Nékie! A férfit viszont ugyancsak az Úristen testben erősebbnek, vihartállóbbnak, föléptében gyöngédtelenebbnek vagyis bátornak, szellemében vállalkozóbbnak, érzékeivel harcra valóbbnak teremtette s mindezekkel már az

ősidőkben valósággal kiűzte a családi fészekből, hogy teremtsen élelmet és biztosítson létfeltételt a családnak.

A sorstól a tűzhely mellől elűzött férfiból magától lett az egyetemes nemzeti közösség s majd az állam szolgája. S magától való dolog a nőnek a tűzhely mellett való maradása.

Nagyon helytelen dolog azonban, ha valaki csak ennyit, csak ezt az elválasztottságot látja s még helytelenebb dolog, ha valaki a férfinak értékesebb és felsőbbrendű, a nőnek pedig alsóbbrendű feladatáról beszél. Nem helyes az egyik oldalon családi, a család körzetétől korlátolt munkáról, a másik oldalon pedig különleges nemzeti feladatokról beszélni, mert a valóság az, hogy mindkét lény feladata összefut a nemzet magasabb érdekeinek szolgálatában, ha a nő is megfelelő emelkedettséggel és hivatástudattal él rendeltetéseinek. A nő feladatát nemzeti szempontból u. i. abban jelölhetjük meg, hogy az anya különösképpen a jövőnek dolgozik, mert a jövő Magyarországnak neveli áldozatra kész ifjúságát. Ez pedig — hangoztatjuk teljes tisztelettel — azonnal a férfimunkánál felsőbbrendű feladattá és hivatássá válik, mihelyt megfelelően teljesítik. A férfi munkája pedig túlnyomórészt a jelen szükségleteit szolgálja, természetes azonban, hogy a jövő építésében is kiveszi részét.

A magyar nőre a jövő Magyarorszáგában valóban igen nagy feladat vár. Négy igen fontos nemzeti érdek nyugszik vállain. 1. A gyerekszaporasággal rajta múlik fajtánk számbeli felsőbbsége, 2. rá vár a nemzetért dolgozni vágyó fiatalság felnevelése, 3. vállain nyugszik a családfenntartás közvetlen szolgálata, a háztartás vezetése s 4. tőle függ a család egészsége is és abban a kereső férfi lelki nyugalma. Ezek pedig vannak oly hős és jelentős, oly súlyos feladatok, mint künn az életben akármely széleshomlokú hivatás élén való küzdés.

Ha sorra vesszük a nőnek előbb említett négy nagy nemzetfenntartó feladatát, úgy azok közül az emberiség ma pirkadó nagy jövődjében az *anyaságnak van sorsmegszabó jelentősége*. A jövő a szapora népeké, a jövő azoké a népeké, melyek testében az anyák vállalják az élet legsúlyosabb és egyben legnemesebb terhét, a sok gyereket. Nagy értelemre, sok belátásra, küzdelmes munkavállalásra, kényelemről, nyugalomról való lemondásra, egyetemleges emberszeretetre, nemzetimádatra, általán magasra emelkedett lélekre van hozzá szükség. Mindezt pedig neveléssel, neveléssel és megint csak neveléssel érhetjük el, neveléssel, melynek minden igéje a nemzet imádatától zengjen.

De nemcsak a gyerekvárásra, hanem a gyereknevelésre is rá kell nevelni az anyákat. Meg kell tanítani a csecsemő helyes testi nevelésére csakúgy, mint a fejlődő gyerek lelki nevelésére is. Itt nincs helye a nevelés kérdéséről beszélni, csak annyit jegyzek meg, hogy a gyereket örökös foglalatosságban, szüntelen munkában kell tartani, előbb játékot, később komoly munkát kell a kezébe adni, mert a játék, a munka testét-lelkét nemesíti, s amíg el van foglalva, nem ér rá a bűnözésre. Ha pedig vétkezett, akkor is a félreállító, vagy elzáró büntetés helyett dolgot adni neki, hogy ne legyen ideje új vétkeken törni a fejét. Ahol egy gyerek van, annak fölötte nehéz játékot is, dolgot is eleget adni, ahol azonban sok a gyerek, könnyű játéokra is bírni s könnyű az anyának is megosztani velük a ház gondjait. Ismerős szállóige, hogy a gyerek áldás, de csak annak a kezében, ki ért dolgot adni nekik. Ha egyetemlegességében meg tudnók valósítani a házi ipart, nagyrészt túlesnénk azon is, hogy mi dolgot adjunk a gyerekeknek.

Nagyjelentőségű nemzeti feladat a háztartás helyes vezetése is. Nemzetpolitikai szempontból döntő jelentőségű, hogy mi történik azzal a pénzzel, amit a kereső férj a háztartás vezetésére a nő kezére ad és hogy milyen

gondozásban, nevelésben, erkölcsi felügyeletben részesül a háztartás fejének keze alatt dolgozó cseléd. A nemzeti közvagyonnak legalább nyolcvan százaléka a nő kezén fordul meg. A megfontolt, előrelátó tervszerűséggel és költségvetéssel dolgozó, takarékos kéz egyfelől a félretett fillérekből családi tőkét gyűjthet s így a sok millió kéz takarékoságából összegyűlt kis tőkék révén nagy nemzeti közvagyon gyűlhet össze. De époly fontos annak körütekintő, élesszemű és szívós megfontolása is, hogy kinek adják ki a pénzt. Ha a magyar nő nemzedékeken keresztül csak a józan magyar kiscgazdának, iparosnak és kereskedőnek kezébe juttatta volna a háztartási pénzt, akkor ma sem tőkeuralom, sem zsidókérdés nem volna Magyarországon és mindenek felett nem járna rongyokban a magyar kiscgazda, kisciparos, napszámos és munkástársadalom.

A nő negyedik feladata a családban a családtagok egészségápolásának kérdése. Tisztaság a házban, tisztaság a gyerekek és a férj testén, ruházatán, tisztaság a főzésben és tisztaság az étkezésben, alapja minden háztartásnak. Mindmegannyi szép, nemes, virágillatos női feladat. De ide tartozik az okos táplálkozás kérdése is. Beláthatatlan jelentőségű feladatok várnak itt még megoldásra. Meg kell tanítani a magyar anyát, a nemzet minden rétegében, az étrendek helyes összeállítására, az egészségápoló táplálékok felhasználására és az okszerű főzésre. A család egészségének harmadik kérdése a napozás, a testgyakorlás, különösen a városi fiatalság számára.

De hisz mindezek oly mélyértelmű követelések és nagyjelentőségű feladatok, hogy mindezeket csak úgy egyszerűen belső adottsága alapján nem követelhetjük meg a magyar anyától. Erre lányainkat iskolázni kell! A magyar nevelés és közoktatásügyre vár az a nagy feladat, hogy a magyar lányokat, ahol csak lehet, mindenütt elvonja a szakhivatás felé vezető kiképzések területeiről s számukra a tizennyolc éves

kortól a húsz éves korig olyan háztartásképzőt valósítson meg, mely a fenn felsorolt négy nagy női feladatnak, az anyaságnak, a gyereknevelésnek, az egészségápolásnak és a háztartásvezetésnek szolgálatára műveli ki őket. Ott tanulnák meg ezenkívül a különféle háziipart is, ott kellene tanulni még családismeret-tant, fajegészségügyet, öröklődéstant és családpolitikát is. Az egyetemek közgazdasági karán pedig be kell vezetni a háztartásképző iskolák számára a tanár- és tanárnőképzést.

Abban a közösségi rendszerben, melyért itt harcot folytatunk, — mint látható — a nő sorsa az anyaság, a nő helye a kis családi közösség. Megfelelő állami családpolitika és házasságvédelem biztosítja is a nők túlnyomó részére ezt az Istentől rendelt nemes hivatást.

Kérdés azonban, hogy mi legyen a felnőtt nő sorsa a családalapítás előtt, illetőleg a családját már felnevelt és gyerekeit szárnyra bocsátott nőé és mi legyen azoké a nőké, kik vagy nem mentek férjhez, vagy gyerekáldás nélkül élnek?

Az itt felvetett kérdés erkölcsi hátterét az a tétel képezi, hogy *a nemzet közössége nem tűrhet dologtalan lényeket.*

Aki tehát munkára való egészséges lény, annak munkát kell biztosítanunk, illetőleg aki munkátlan, azt munkára kell kényszerítenünk. Különösen városaink hemzsegnének a dologtalan nőktől, kik cifrázkodásaikkal és az annak alapját képező féktelen költekezésükkel a takarékoságból összetehető nemzeti közvagyon undok vámpírijai, sok családi boldogság szétzüllesztői, tétlen lézengésükkel pedig a cselekvésre hivatott nemzet megfertőzői. Sok házasság nem köttetik meg éppen miattuk. *A nevelésnek fontos feladata, hogy munkára nevelje azokat is, akik arra nincsenek rászorulva.* Beléjük kell oltani azt a meggyőződést, hogy nem a munka, hanem a tétlenség a szégyen, a munka alól csak az a szájalomraméltó egyén vonhatja ki magát, aki arra

testi vagy szellemi fogyatékosága miatt képtelen.

A tétlenség, a cifrázkodás és a költekezés ellen a legjobb védelem, valóságos immunizáló szer a munka. A nő munkája pedig teremtettségéből és lényéből kifolyólag adva van a nevelésben, a sebek gyógyításában, a gondok elűzésében, a védő kar odanyújtásában és abban, amit a biblia oly szépen kifejez, mikor azt írja, hogy Évát segítő társul rendelte Ádám mellé az Úr. Az önálló nő kitűnő munkát végez a nevelésügy terén, az egészségvédelemben, a gyógyításban, a háziiparban és mindennemű férfimunkában, ahol férfivezetés mellett segéderők dolgoznak.

Mindezekre a munkákra meg kell szervezni nemcsak az önálló nőket, hanem különösen a gyerektelen és gyereküket szárnyra bocsátott asszonyokat is, mert az általuk nyújtható társadalmi jótékonyáságnak fölmérhetetlen szerepe van a nemzetnek mind védelmében, mind nevelésében, mind pedig építésében.

A föltártakból nyilván következik, hogy a történelmileg kialakult nőnevelés általánosságban, és nemcsak hazánkban, hanem világszerte, homokra épített intézmény. A nő mai magasabbfokú nevelése a férfi-nevelés gyengén átfarmált mása: műveltségnyújtás.

Meggyőződésem, hogy ezen nemzeti jövődönk érdekében sürgősen s egyben gyökeresen változtatnunk kell. Szerintem a nő középfokú, tehát kizárólag műveltségnyújtó képesítését le kell zárnunk a IV. középiskolai osztállyal és a 13 éves átlagkorral. S csak egészen kivételes egyéniségeknek kell érettségis képesítést nyújtani. A nők túlnyomó része járjon a 14 éves kortól *háztartásképzőbe* (anyanevelés, gyereknevelés, háztartásvezetés és egészségápolás főtárgyakkal és műveltségnyújtó melléktárgyakkal), vagy járjon az önálló életpályára előkészítő tanítónőképzőbe, illetőleg *társadalomgondozó* iskolába (szociális közép- és felsőiskola), melyekben a különböző társadalomgondozó és építő egyéneket képeznék ki (Vöröskereszt, Zöldskereszt, Stefánia anya- és

csecsemőgondozó, babaképző, missziótestvérképzés stb). Az érettségizett nők egyéves háztartási iskola után kerülnének főiskolára, ahol főként tanárnőkké képezetnének ki, a fönt felsorolt női középiskolafajták számára.

Mi azonban végezetül is térjünk vissza a családhoz, mint a nemzet összetevő és megteremtő alapjához. Azoknak a mindennapi kis csodáknak területéhez, ahol a magyar nő a nemzeti élet legnagyobb csodáit művelheti. Mondjuk meg még egyszer, hogy a kis családban sokkal nagyobb dolgokat lehet megvalósítani, mint mégakkora százas, vagy ezresszámú nagy közösségekben, ha a nemzetnek sok és nagy egészséges fiaikat, lányokat nevel az anya s ha a tőkeképzést takarékoságával egyetemlegesen elősegíti. Tartsa minden nő szeme előtt *Cornéliát*, a Gracchusok anyját, ki az ékszereivel dicsekvő barátnője elé gyerekeit hívatta s azokat mutatta be, mint az ő legdrágább kincseit, azt a Cornéliát, aki 12 gyereket szült s aki özvegységében királyi kériót utasított vissza, csak hogy gyerekei nevelésének szentelhesse minden pillanatát. Mi magyarok pedig gondoljunk a sok között arra a két nagy magyar anyára: *Szilágyi Erzsébetre* és *Lázár Fruzsínára*, kik *Mátyás* királyt és *Bethlen Gábor* fejedelmet nevelték fel a magyar történelemnek s akkor minden tekintetben látjuk a nő nagy közösségi jelentőségét a családon belül.

A nőt eddig a szűk látókörű gondolkodás kizárta a történelemből, mert hivatásának jelentőségét nem ismerte, s annak tudatára a nőt nem nevelte. Midőn az előbbieken a nőnek erre a történelmi elhivatottságára rámulattam, egyúttal a mi nemzeti előrejutásunk egyik legfontosabb útját is megjelöltem.

A férfiről itt keveset szólunk, mert a közösség későbbi fejezetei javarészt férfimunkát tárgyalnak.

A férfi őshivatása a család fennmaradásának szolgálata: az élelem, a ruházat, a férőhely és a védelem

biztosításával. Mindezek harcos, teremtmő lelkeséget követeltek tőle. Ez a kettős arculatú lélek örökidőre megszabta a férfi történelmi sorsát: évezredek során küzdött és sikereiben bízva bízott! teremtetett, alkotott s a zsákmány megszerzésére, valamint a tűzhely védelmére már a történelem hajnalán a család kötelékét túlszárnyaló közösségeket szervezett.

Egyes nagy szervező egyéniségek már az ősidőkben (*Attila, Álmos, Árpád*) maradandó közösségeket teremtetek meg s így határozott férfimunka az első népi (törzsi) közösségek megalakítása és férfisors a nagy tervekkel dolgozó és szervező vezér, a népbe a családi közösséget túlszárnyaló összetartást lehellő vezető.

A VÉRKÖZÖSSÉG ÉS A KÖZÖSSÉGTUDAT.

Mivel az emberi közösség első forrása a vérközösség, nyilvánvaló, hogy a közösségtudat magvát is a vérközösségi elv: a faji tudat, a fajgondolat képezi. Ezért kell ismerni a vérközösség elvének nagy jelentőségét és azt kell úton-útfélen, iskolában, templomban, sajtóban és szikrahullámokon szüntelen hangoztatnunk. Ezzel a kérdéssel, mint alapvető jelenséggel részletesen is kell foglalkoznunk. Nevezetesen külön rá kell mutatnunk arra, hogy az egyénben mekkora az elméletileg számítható és a valóságban elkerülhetetlenül rászakadt vérközösségi rész.

A zsidótörvénnyel kapcsolatban vérségi megállapításoknál sokan hangoztatták egyes egyéneknek a fél-, negyed- és nyolcad-zsidó, illetőleg keresztény voltát. Ebből köztudattá vált, hogy a mai nemzedék minden egyes tagja már a dédszülők során, tehát a harmadik felmenősegi nemzedékben nyolc ősre tekinthet vissza. Senki sem vonta le azonban ennek folytatólagos következményét, nevezetesen azt, hogy a további felmenők miként szaporodnak. Hogy minden egyes dédszülőnek is

szintén nyolc dédszüleje volt és így a mai kor kérdéses egyéne a hatodik felmenő nemzedékben, tehát kétszáz évre visszatekinthetőleg már $64 \times 64 = 4096$ ősszüldre, kétszáz esztendővel ez előttről $64 \times 64 = 4096$ ősszüldre, 800 esztendő rétegében pedig, 24 nemzedékkel ezelőtt 16,777.216 ősré tekinthetne vissza. Természetesen csakis annak feltételezésével, hogy a nemzedékek rendjén soha vérrokonok össze nem házasodtak és annak további feltételezésével, hogy egy adott egyénben tizenhat millió őstől való örökség elfér.

Világos, hogy ez a szám csakis elméleti szám, mert 24 nemzedékkel ezelőtt nem élt pl. 16 millió magyar s ha élt volna is, 24 nemzedéken át lehetetlenség megakadályozni hogy vérrokonok össze ne házasodjanak; már pedig minden vérrokonházasság az ősszülők számát csökkenti. Egy-egy őstelepülésű magyar faluban, ahol eredetileg csak néhány család rakott fészket, évszázadok során ismételten és ismételten keveredett a rokon vér és ott az ősszülők száma, feltéve, hogy bevándorlás nem volt, egyenlő az őstelepülők számával.

Ez a 16 milliós szám mégis azt jelenti, hogy a *lehetőség* fennforog és egy rendező kéz keresztül is vihetné, hogy valamely 16 milliós nép, már 24 nemzedéken át átkeveredjék és tagjaiban egyetemleges vérközösségi kapcsolatba kerüljön, abban a formában, hogy egy-egy adott ősből a nép bármely tagjában találhatunk egy-egy csöpp vért. Nyilvánvaló ebből, hogy a *nép minden egyes tagja igen nagy számú őssel rendelkezik*, s hogy az igazságot homályosítja el pl. az a Gyulafi, aki különlegesen csak Gyula vezérre vezeti vissza családfáját. A valóság az, és azt kell kinek-kinek tudnia és hangoztatnia, hogy az ő családfája és *mindnyájunk családfája a magyar nép*, hogy tehát az ifjú, aki kilép az életbe, nem egyszerűen egy adott család sarjaként áll a nemzet szolgálatába, hanem *vérében a nép közösségét viszi a nemzet közösségének* és azt teljességében és általánosságában gyarapítja.

Fejtegetéseink lényege szerint tehát a nép, vagy a nemzet egysége és teljessége semmit sem szenved azon a valóságon, hogy a nemzetet egyének alkotják, mert az egyénben a család közvetítésein át a biológiai nemzet közössége él és székel. Akit pedig a nemzethez ez a vérségi kötelék fűz, azt nem a polgártárs, vagy a honfitárs, hanem a *fajtestvér* név illeti meg.

Ennek a felemelő és minden vonatkozásban alapvető megállapításnak visszavágó, szoros következménye, hogy maga a felnőtt, a cselekvésre érett egyén is nem azzal válik igazában a nemzet tagjává, hogy önállósul, hogy hivatalban, vagy szabad pályán állást tölt be, hanem a *nemzetnek igazában tagjává csakis családalapítással válhat*. A még magában álló nemzettagnak tehát a nemzet iránt elsőrendű kötelessége a családalapítás.

Ezt a nemzetfenntartó alapigazságot sehol a világon kellő komolysággal nem veszik. Ráébredtek ugyan már, mégpedig éppen a nemzeti államokban a házasságkötések nagy jövőt-alapozó jelentőségére, és anyagi támogatásokkal elő is segítik. E fejtegetések vaskövetkezménye azonban nem a házasságtámogatás, hanem a *kötelező házasság*, oly formában, hogy minden önállósulásnak, közszolgálatbalépésnek és örökséghezjutásnak a családalapítás legyen első feltétele és minden anyagiakban való előrehaladásnál a családtagok száma első-sorban véttessék figyelembe. *De ennek az elvnek természetes következménye az is, hogy a családot alapító ifjak a közhatalom cselekvő beavatkozására azonnal megélhetéshez is jussanak*. További következménye ennek a gondolatnak, hogy az aggregényektől is ne aggregényadót szedjünk, hanem azokat is szigorúan az előbbi feltételek hatálya alá kell rendelni. Megfelelően sújtandó az a család is, melyről kideríthető, hogy a gyermekáldást mesterségesen gátolja, illetőleg akadályozza.

Merre induljunk tehát a magyar jövőendő útján?
— A családalapítás felé! — A családhoz kell térnünk, melynek létünket köszönjük. Szenteljük meg azt gyerek-

áldással, belső hitélettél, Istennek ránk ruházott szeretetével, a hitvestárs és a felcseperedő gyerekek megbecsülésével, az ősök tiszteletével, családi hagyományok megőrzésével, hagyománnyá váló mintaéletünkkel, *főként a gyerekek családhűségre való nevelésével*, mert mindezekkel a nemzethűség alapjait rakjuk le és a nemzetlétesítés csiráit hintjük el. Ezzel egyúttal páratlan nagy megmozdulásban vesz részt mindenki, mert vele a környező népek öntudatos szaporasága közepette népünk sülyedő állagát mentjük meg a könnyörtelen pusztulástól, sőt emeljük a tisztelet és megbecsülés szintjére. Ennek a kérdésnek nagy és helyes méltánylása nyilatkozik meg kormányzat amaz elhatározásában, hogy telepítéseknél a sokgyerekes családokat felkarolja.

A VÉRKÖZÜSSÉG ÉS AZ EGYÉNISÉG KÉRDÉSE.

A házasságok révén bekövetkező nyers átkeveredés adottságából némely ember azt következtethetné, hogy a nemzet az erős keveredés következtében végül is testben és lélekben egyenlő arcú elemekből áll, mert a keveredések során a különbözőségek teljesen eltűnnek. Azt hihetné tehát, hogy a francia forradalom egyik elve, az emberi egyenlőség természettörvények alapján szükségszerűen valósul meg. A nemzeten széttekintő szemet azonban a valóság ennek éles ellentétéről győzi meg, mert a nemzetben a test és a lélek arculata egyénről egyénre, tájról-tájra más. Nincs a földön sehol semmiben emberi egyenlőség, mint ahogy nincs sehol élőlényegyenlőség sem. *A világ az élet egyenlőtlenségén épül fel, ezen alapszik minden fejlődés.*

Ennek két oka van. Az egyik az, hogy az általános népkeveredésnek a házasságok révén elérhető megvalósulása elé ezer és ezer akadály gördül, így települési viszonyok, osztály- és rendi különbözőségek, felekezeti

hovatarozás, származás, műveltségi, foglalkozási és vagyoni különbségek, közlekedési nehézségek és családpolitikai szokások. A gyakorlott szem ezért nagyjában ma is igen jól meg tudja különböztetni a foglalkozás vagy származás szerint tagozódó népcsoportokat.

A teljes átkeveredésnek és átformásulásnak van azonban legyőzhetetlen biológiai akadályja is. Ezt kell közelebbről megismernünk. Az, amit föntebb elméleti alapon kiszámítottunk, hogy egy 16 milliós nemzet egy-neművé keveredhessék, a lehetlenségek birodalmába tartozik. Élettudományi tapasztalatainkkal ellenkezik ugyanis, hogy a nemzet mai tagja 16 millió őstől való örökségtől duzzadjon. De épúgy lehetetlen az is, hogy 24 nemzedékkal ezelőtt belénk keveredett egyetlen idegen vér ma a nemzetnek esetlegesen már 16 millió tagjában oszoljon föl. Egy ilyen fölvelt megoszlásnak alapfeltétele vagy az lehetne, hogy az embert 16 millió tulajdonság jellemezze, melyet ugyanannyi felé szét lehessen osztani, vagy pedig az, hogy kevesebb tulajdonsággal kell ugyan számolni, de az a nemzedékek során az örökös sokszorozódás rendjén 16 milliószorossá vált és így mindenki egyenlően részesedhet benne. Sem az egyik, sem a másik nem valósulhat meg. A valóság az, hogy az embert sokkal kevesebb örökletes tulajdonság, faji és fajtabélyeg jellemzi s hogy az egyes tulajdonságokból mindenkiben csak két-két adag van; két-két adag azért, mert ugyanazon tulajdonság képviselőjére és kifejlesztésére a csírasejtek útján apától is, anyától is egy-egy adag azonos örökségben részesül. Akinek a szeme pl. kék, azt számára az apa is, az anya is egy-egy adag kékre örökletes állománnyal biztosította. Az is megállapított valóság, hogy az ember ezeket a tulajdonságokat 24—24 kis csomagban, ú. n. magtestecskékben adja az utódoknak. Úgy mondhatnók, hogy az apa is, meg az anya is 24 kis csomagban állítja össze az utód számára biztosított hozományt s így valamennyi emberi sejtből 48—48 hozománycsomag: magtestecske van. Nehogy

pedig a csírasejt valaha is elvéthesse és többet vagy kevesebbet adjon valamelyik utódnak, az egyes csomagok jelölve, mintegy számozva vannak s meg van az is szigorúan állapítva, hogy mely csomagban mi pakolandó össze, sőt a rend kedvéért az is, hogy az egyes hozománydarabocskák minő sorrendben, tehát minő csoportosulásban következnek a csomagban. Így pl. a rendet még abban is fenntartja a csírasejt, hogy a csomag bal sarkában mit tesz a hozományból és a jobbra mit. Ezek szerint minden egyes anyacsírasejt, annak megfelelően, hogy a benne levő örökletes részek apától vagy anyától származnak, minden egyes csomagból kettőt készít, mert ő is kettőt örökölt, összesen tehát 2×24 -et s az egyiket az egyik, a másikat pedig a másik végleges csírasejtnak juttatja hozományul. Eközben csak egyre nem tud vigyázni, azt nem tudja megcselekedni, hogy azt a 24 csomagot, melyet ő maga egyfelől apai örökségként kapott, megint együtt adja az egyik csírasejten át az egyik utódnak s megint a másik 24-es anyai örökséget a másiknak. Vagyis ha pl. az apai örökség csomagjai mind pirosra, az anyaiak mind kékre lennének színezve, nem volna képes a piros szerelvényt a kéktől elkülöníteni, ehhez színvak, hanem az apai és anyai részt minden elképzelhető tarkaságban összekeveri.

Ebből a hozománytarkaságból a faj üdvére nagy haszon származik, mert vele biztosítva van a gyerekek különbözősége és azon át a nemzet tagjainak egyéni különbözősége: az tehát, hogy a nemzetet különböző egyének, individuumok és azokon át egyéniségek építsek fel. Ha ugyanis lehetséges lenne, hogy az egyik szültől öröklődő hozományállag a nemzedékek során mindig együtt maradjon, akkor a nemzetnek minden egyes tagja, kettős állománya alapján, a sok lehetséges ősből mindig csak könnyen megjelölhető kettőre vezethetné vissza magát. A változatosság a nemzet tagjaiban ilyenképpen fölötte megcsökkenne s főként folyamatos átmenetekre nem akadnának. Vagyis a tulajdonságok együtt-

tes öröklődése esetén, ha valaki *Huba*-nemzetségéből származtatja magát, a mai gyerekeknek csak igen kevés százaléka ütne vissza s akkor is egyénenként csak felrészükben *Hubára* s a túlnyomó többségben semmi *Huba*-vér nem volna. Ezzel kapcsolatban a faj egyedeinek változatossága is sokkal kisebbfokú és a nép arcu-lata is egyhangúbb volna.

A valóság azonban az, hogy az emberi csírasejt az ő 24 csomagú hozományát az ősökre való vonatkozásában minden lehető variációban és kombinációban kapja. Számtanilag véve, a 24 külön csomag alapján 16,777.216 különböző csírasejt és még egyszerűbb (2⁴⁸) utódváriáns lehetséges.

Az előző fejezetben megejtett számítás lehetségesnek mutatja, hogy 24 nemzedéken át rokonházasságok kizárásával 16 millió ősből keveredjék örökletes állomány egy-egy egyénben. Ennek azonban a természetes keveredés gátjain kívül útjában áll az, hogy egy-egy egyén legfeljebb csak 48, egyéni származása szerint külön testecskében kapja az örökséget s így legfőkébb csak 48 (esetleg 480) valós őstre tekinthet vissza. Az előbbi számítás alapján feltételezett 16 milliós ő esetét tehát oda kell módosítanunk, hogy egy-egy egyén valójában csak 48 őstre tekinthet vissza, ez a 48 ő azonban 24 nemzedék távlatában 16 millió előd bármelyikéből kitelhet.

Azt a jelenséget, hogy a valós ősök száma sokszorta kisebb a számíthatónál, az ősök kiesése jelenségének nevezzük. Ezen kiesés közben természetesen egy-egy adott egyén felmenőségéből kiválhat a névadó ő is. Vagyis megtörténhetik, hogy a *Huba*-nemzetség ma élő *Huba*-nevű tagjaiban olyanok is lesznek, akikben már nincs semmi *Huba*-vér, ezzel szemben azonban a leányágon továbbármazott oldalágakban fennmaradhat a *Huba*-vér. Ezt a jelenséget a vér felporladásának is nevezhetjük, annak megjegyzésével, hogy egy-egy jellegzetes nagy egyéniségnek az ő jellemállománya, nagy

egyéniségének bélyegösszessége a tőle származó nemzedékek során mind jobban és jobban szétoszlik és egyben jelentőségében mind jobban és jobban meg is semmisülhet. Amennyire sajnálatos ez abban a vonatkozásban, hogy ilyenképpen megsemmisülnek azok a történelmi családok, melyek megfontolt házasságokkal nem tartják fenn történelmi szintjüket, époly örvendetes, hogy ugyanezen az elkeveredési úton viszont a véletlenhozta szerencsés összekerülésekkel új csillagok jelennek meg és új történelmi családok bukkannak fel.

Élettudományi igazság, hogy *a nagyság nincs és nem lehet származáshoz kötve.* De éppoly igazság az is, hogy *a naggyá válás útja a nép bármely fia számára nyitva áll.*

Ezzel jegyezzünk fel egy nagy történelmi igazságot! Azt, hogy ami értéket a honfoglaláskor magunkkal hoztunk, abból soha egy porszemnyi el nem veszhet, mindaddig, amíg fajunk szapora s hogy ki-ki egy-egy nagy-jelentőségű, majdan sziklaképző porszemnek hordozója lehet. *Nemzeti kötelesség tehát a bennünk rejlő értékek ápolása s családalapítás révén azoknak a nemzet számára megőrzése.*

Aki ezeket a fejtegetéseket nyomon követte, megérthette, hogy közülünk senki sem ered egyetlen családból, hanem ki-ki igen nagyszámú őstől származik. Megérthette azt is, hogy a fajta arculatának egyöntetűsége a lehetetlenségek birodalmába tartozik, az egyéni különbözöséget és így az egyéniségek felléptét a fajtörtelem minden keresztmetszetén élettörvények biztosítják, nemcsak ennek vagy annak a népnek, hanem kivétel nélkül és egyformán minden népnek a számára.

Ez pedig így van jól, mert abból a nemzet üdvére nagy baj származnék, ha a nép testi-lelki arculata egyforma lenne. Az egyformaság u. i. azt jelentené, hogy a nemzet feltételeit kevés számú egyén is képviselhetné, szolgálhatná s így nem volna értelme a faj szaporodásának. A sokkal nagyobb baj azonban az lenne, hogy a vál-

tozatok híján a fejlődésnek és tökéletesbülésnek nem volna semmi lehetősége.

A fajta tagjainak egyéni különbözőségéből következik továbbá, hogy a *nemzet egészében a nemzet egyetlen tagja sem nélkülözhető*, hogy a nemzet egészében minden egyes egyén és minden egyes család szervesen beillik. A nemzet karakterét tehát nem viseli magán kimerítőleg egyetlen nemzettag és egyetlen család sem, hanem a nemzeti jellem nagyszámú egyénen oszlik meg.

Ezt a valóságot közelebből is szemlélet tárgyává tehetjük azzal a fent kifejtett megállapításunkkal kapcsolatosan, hogy minden egyes egyén az egyik szülőtől is 24, a másiktól is 24 csomagban kapja örökségül hozományát. Ez az adottság u. i. az egyénnek a nemzetet jellemző örökségállagában való részesedése szempontjából azt jelenti, hogy már 24 különböző, de nem vérrokon felmenő ős betöltheti az egyik szülői ágon az ő örökségben való részesedésének, illetőleg a felmenők részéről az örökségnyújtásnak szélső lehetőségét. (Rokonházasság esetén természetesen kizárt dolog, hogy az egyén az egyik felmenő ágon 24 őssel dicsekedhessék, mert mentől nagyobb fokú a felmenők során a rokonházasság, annál kisebb a valós ősök száma.) A nemzet állományába tehát bennünket nem 16 millió, hanem már 48 ős is csaknem kimerítőleg belekapcsolt. Ezt a csaknem azért említjük meg, mert ismeretes annak lehetősége, hogy egy-egy egyénben nagyobb számú ősnek a vére is keringhet, mint amennyire lehetőséget az örökségbeli hozománycsomagok elméletileg megszabnak. Ismerjük u. i. annak világos kísérleti eseteit, hogy akkor, amikor a csírasejt a hozománycsomagocskákat rendezi, az egyes csomagocskákat nem mindig hagyja érintetlenül, hanem az azonos csomagpárok azonszerű tartalmát közben ki is cserélgeti. Így pl. megtörténik az, hogy ha két azonosnemű és arculatú csomag közül az egyikben az egyik őstől a kék szem és a síma hajzat együttesen, összetartozólag jutott osztályrészül s vele

szemben a másik csomagban a barnaszeműség és göndörhajúság kiváltó és biztosító tényezője öröklődik, akkor a csírasejt az örökség rendezésekor azt csinálhatja, hogy a haj alkatát megszabó tényezőket megcseréli s így az utódra a kékszemmel nem síma hajzat, hanem göndörség öröklődik és fordítva. Mindez azt jelenti, hogy a faj variációs lehetősége az ember esetében nem 24-es csomagok váltakozó elrendezésétől, hanem az azonos (homológ) részek kicserélődésének lehetőségeitől is függ. Az öröklődő csomagok alkatrészeinek ezen csereberélési lehetősége az emberre nézve statisztikailag még nem igazolódott, pedig ha feltűnő lenne, akkor nem lenne nehéz azt igazolni. Ez tehát azt jelenti, hogy amikor mi egy-egy adott egyénben legfeljebb 48 ősből származó örökség egybekeveredését vesszük fel, a valóságot nem tesszük túlságosan alacsonyra. Ha pedig a lehetőség kedvéért feltételezünk annyit, hogy minden egyes csomagban az azonos részeket 10 esetben is meg lehetne cserélni s ezáltal az egyéni különбözőség forráslehetősége 480 ősre, mint legfelsőbb számra volna visszavetíthető, még akkor is a lehetetlenségek közé tartozik, hogy sokmillió fajú örökletes állománya az egyéneknek feltűnő számában egyenlő mértékben legyen jelen.

Mindezekből az élettudományi jelentőségű fejtegetésekből egy megdönthetetlen és nagyjelentőségű igazság következik, nevezetesen az, hogy a nemzet tagjai egymás között nem egyenlők s hogy a nemzet jellegállománya s belőle különösen az, ami változásra hajlamos s ami egyúttal minden fejlődésnek és tökéletesebülésnek alapcsírája, nincs egyenletesen elosztva, hanem abból, kinek ez és ennyi, kinek az és annyi jutott. *Örök igazság tehát, hogy a nemzet szempontjából a nemzetnek minden egyes tagja egyformán értékes és hasznos, és hogy mindenkire egyaránt szükség van és hogy minden elvesztés, amely akár kivándorlás, akár meg nem születés, akár pedig megakadályozható halálozás útján következik be, a nemzet egyetemességét érinti károsan.* Ez az itt kimon-

dott igazság a közösségtudat egyik sarkalatos támasztéka.

Nekünk tehát szoros kötelességünk a nemzet minden egyes tagját kioktatni egyfelől arról, hogy benne nemcsak két és nemcsak négy még életben lévő ősnek a vére csörgedez, hanem hogy ő nagyszámú elődnek utóda s ezeknek kapcsán eleve és adottan szoros vérségi kapcsolatban van a nemzet egészéhez s azért kötelességeit, valamint jogait ehhez kell igazítania. Másfelől azonban tudnia kell azt is, hogy a nemzet sokra hivatottságából ezerágú életfeltételeiből benne aránylag csak egy rész van jelen, a többi másoknak jutott osztályrészül és ennek következtében másokat is a neki járó tiszteletben, becsületben, jogilletményben tartson, illetőleg kötelességszolgáltatásra sarkaljon. Ez kötelességtudatunk és fajtestvéri erkölcsi felfogásunk élettudományi alapja.

A POLITIKAI NEMZET ÉS A VÉRROKONSÁG.

Ha a nemzet közösségének és a közösségtudatnak elemi alapforrása a vérközösség, akkor nyilvánvaló, hogy minden bevándorló, illetőleg a nemzet közvetlen életterén, a hazában élő minden nemzetiség egyelőre kívül esik a *nemzet* szoros közösségén. Az is bizonyos, hogy egyelőre az ilyen tömegek a nemzet erejének és nagyságának gyarapítására vajmi keveset jelentenek. Csak annyit jelentenek, amily mértékig magyarnak vallják magukat, illetőleg amily mértékig nemzethűségük alapján részesei a magyar szellemi közösségnek. Már pedig bevándorlónak, bennlakó népkisebbségnek, a törzsfajjal együtt, közös érdeke az állam biztonsága, ereje és nagysága, s így kire-kire erkölcsi és honpolgári kötelességként háramlík az a feladat, hogy a nemzet egységes vérközösségének kiépítéséhez hozzájáruljon és az államalkotó törzsfajjal összeházasodjék. Az olyannyira kívá-

natos asszimilációnak legtermészetesebb útja az összeházasodás. Így már az első lépéskor kialakul a házas-társak között az államépítő lelki közösség, mely a gyerekekben a vér keveredése folytán teljessé válik.

Egyel számolnunk kell, azzal nevezetesen, hogy a jövevény vér teljességében soha el nem pusztul s így az utódlások szétágazó sorozatán értéke és minémősége szerint vagy megneemesíti, vagy megfertőzi a nemzet ősi vérközösségi alapját. Különösen az esetben, ha valamely vonás vagy lelki tulajdonság mögött a csírasejtben csak egyetlen örökítő, megvalósító részecske áll, kell számolnunk annak az élet örök voltán át változatlanul fennmaradásával s az ily esetekben aszerint, hogy a szóbanforgó bélyeg uralkodó vagy lappangó, csak viaskodik az egyes egyénekben az érvényesülés végett a törzsfaj megfelelő bélyegével. Ha azonban a tulajdonság megvalósítása több örökletes tényezőtől függ, akkor a vér eme részének teljes felolvadásával számolhatunk. Általán pedig az az együtteség, mely a jövevény fajt összjellemben egybefogja, a keveredés után a leszármazottak során soha egyetlen tagban többé fel nem bukkan, hanem a nemzedékek lépcsőfokán hovatovább mindjobban szétporlad, annyi családra, illetőleg egyénre, ahány utód az első házasságra visszavezethető. Ha tehát egy ilyen házasságból 32 dédunoka származik, akkor a jövevény dédszülő vérisége a dédunókákban. mivel egy-egy dédunoka nyolc dédszülőre tekint vissza, általán megnyolcadoltatik, de egy-egy adott utód szempontjából teljesen aránytalanul, olyanmire, hogy lesznek unokák, akik csak egyharmincketted részt kaphattak, ugyanakkor egy másik dédunoka esetleg egynegyedében üt vissza a szóbanforgó őstre.

A megfontolt fajtapolitikának ezekkel a kérdésekkel számolnia kell. Mindenek felett a tapasztalatból kell eleve tudnia, hogy hol és kik között zajlottak le egészséges fajtakeveredések. Biológiai szempontból egész-

séges minden olyan fajtakeveredés, melyben az utódok testileg felvirágzottan, egészségesen fejlődnek, józan gondolkodásúak, s ahol az ivariság szempontjából egészséges, életerős férfiak és nők lépnek az élet szín-terére. A lelkiség szempontjából pedig felette fontos, hogy az utódban ne törjön ki lelki meghasonlás a beléje keveredett vériséggel szemben és hogy ne váljon a keverékvér »kétéltűvé», illetőleg az idők változása szerint »napraforgóvá».

A mi magyar vérünk keveredésre rendkívül kedvező. Ősi keveredésünk a törökséggel egy felette egészséges, szívóséletű, honalapító harci nemzetet termelt ki. Hibátlan fajkeveredésen estünk át a kúnokkal, jászokkal, besenyőkkel, tatárokkal is. Nemzeti állagunkon és faji életrevalóságunkon a hon két őslakójával, az avarokkal és a szlávssággal való keveredésünk sem változtatott. Kitűnő keveredésünk van a németiséggel is. Ismeretes, hogy Háromszéken több százsz település tűnt el nyomtalanul a székely vértengerben és szolgáltattak néhány székely vezető elemet a beházasodott szászok. A finnugor vérnek a germán vérrel való megférése a legszebb példa a finn testvérek történelmében, kikben a beolvadt rengeteg svéd vér a nemzeti jelleget miben sem változtatta és összhangtalan lelkiséget sem termelt ki. Számtalan példában volt alkalmunk azt is megfigyelni, hogy a székelység és az erdélyi oláhság is igen egészséges keveredést termelt ki. Sajnos, ezt az oláhok sokkal jobban tudják mint mi, és valóságos fajpolitikai nagyüzemet csináltak abból, hogy férfiai székely lányokkal házasodjanak össze. Mennyi kardforgató hősiesség; mennyi teremtményi készség vérzik és vértett át ezen az úton a románság nemzeti vérállományába!

Nemzeti politikánk legnagyobb kérdésével, jövőnk legsúlyosabb feladatkörével állunk ezen a téren szemben. Tudnunk kell mindennek előtt, hogy itt erőszakkal sehol semmi vonatkozásban, semmit el nem érhetünk.

Szerencsére alaptermészetünkben megvan minden feltétel ahhoz, hogy ellenszenvesek a köztünk és velünk élőkkal szemben ne legyünk. Faji gőg nincs bennünk, vendégszerető természetünk éppenséggel arra való, hogy magunkat másokkal megkedveltessük. S neveléssel és közfelvilágosítással mégis rengeteget kell tennünk, hogy tökéletes összehazasodás fejlődjék ki a közénk vándorolt idegenek és köztünk, azzal a véccéllal, hogy az összehazasodások nagy mérvet öltsenek.

Né gúnyolódják a nemzet egyetlen tagja sem a velünk élő nemzetiségekkel, mert egy gúnyolódó ezer tisztességes törekvésű munkáját teheti tönkre. Szeretettel, tapintattal és megértéssel közeledjünk mindenki felé s a magyar házasságokba, faji érdekből vezetett tökéletes törekvéssel szervezzünk be mindenkit, akit csak lehet.

Még többet várunk azonban nemzeti kisebbségeinktől. Mindenek felett annak megértését, hogy a nemzetnek a közösségtudattól táplált összefogó erejére nekik époly szükségük van, mint nekünk. Annak megértését, hogy minden különállási és különválási törekvésük és megmozdulásuk az állam gyöngülésére vezet s kiváltásaik a közösség terhére, az állam kárára valók. Nekik kell elsősorban arra ébredniök, hogy ők a nemzet iránt, mely nekik földet adott, védelmet és élelmet nyújt, nem hűségnyilatkozatokra, hanem a közösségben cselekvőleges részvételre vannak kötelezve, erről pedig elsőrendű tanuságot az összehazasodással tehetnek.

Az államnak pedig szigorúan kell őrködnie afölött, hogy a szükségyszerű közösségnek kik az itt lappangó ellenségei, kik izgatnak a megértő együttlét ellen s azoktól könyörtelen szigorúsággal és fellépéssel meg kell tisztítani az országot. Ezek veszedelmesebb és aljasabb ellenségeink a kémeknél, mert az állam polgáraiként szabad járást-kelést élveznek közöttünk.

FAJVÉDELEM.

Az általános fajvédelemben, szerintem, beletartozik minden, ami a fajta (a nemzet biológiai alapeleme, a fő nemzetalkotó faj) értékeit óvja és tökéletesíti, így a vérvédelem, a fajegészségügy, az általános egészségvédelem és a kiválogatás (selectio), vagy fajnemesítés.

Az előbbi fejezetben a nemzet vérközösségi állományának gyarapítására s egyúttal a nemzet méretbeli növekvése, az ú. n. nagyhatalmi állás felé haladás érdekében a vérkeveredés szükségét fejtettük ki. Ezzel szemben mutatkozik egy másik szükség, nevezetesen a nemzetalkotó ős és alapfajta vérének védelme az ártalmas vérkeveredésektől. Az ártalmasság vonatkozik mind a fajta egészség, mind pedig a jellem és erkölcs összes kérdéseire. Nemcsak a nemzetnek, hanem az emberiségnek is közös érdeke a testben és lélekben erős, öntudatos, hon-szerető és bátor katonanemzet, mert az emberiség fejlődését nem nemzetköziségek, hanem az erős társadalmak tudják szolgálni. Már pedig ha az államalkotó fajtába nemzeti öntudattal és közösségtudattal nem bíró, katonátlan, hazátlan, lapuló, mindennel megalkuvó, gerinctelen, kapzsi fajta keveredik, az bomlasztólag, elerőtlenítőleg hat.

Volt idő, midőn a fajok, helyesebben a fajták keveredését egészségi okokból tartották szükségesnek. A keverékfajtáról azt vallották, hogy az testi és lelki alkában, valamint életrevalóságában szebb és nemesebb, mint aminők eredetükben az összetevő tiszta fajták voltak. A keveredéssel az ú. n. beltenyésztés ártalmaitól kívánták megóvni a fajtát. A kísérletes örökléstudomány ezt az elvet semminémű vonatkozásában nem erősítette meg, sőt ellenkezőleg, megállapította azt, hogy valamely egészséges fajtán belül az életrevalóság és a fejlődéslehetőség sokkal biztosabb, mint fajtakeveredés esetén. A fajtakeveredések könnyen eredményez-

nek ivari elkorcsosodást és ebből kifolyólag súlyos életrevalótlanyságot. Természettudományos alapon csak az az egyetlen beltenyésztés káros, ahol egy szülőnek utódai teljesen azonos életkörülmények között, szüntelenül zártmagukban élnek és nemzedékről-nemzedékre összeházasodnak. Ilyen, vagy ehhez hasonló pedig az emberre általán nem valósítható meg. Nem tiltható a vérrokon családok összeházasodása sem, azonban *nem is tanácsolható*, mert lappangva öröklődő betegségek kitörésére és megvalósulására okot és alkalmat szolgáltatnak.

Természettudományos alapon tehát semmi nem szól az ellen, hogy a fajtának nemes vértisztaságát, ha az életrevaló, ha az fejlődésre képes, ha az magában is tökéletesebb másoknál, védelemben ne részesítsük. Ehhez tudnunk kell azt, hogy nemcsak az lehetséges, hogy egy-egy egyénbe szélsőséges esetben 48 felmenő ősnak vére keveredik, hanem fordítva, egy-egy egyén a lemenőségben az utódlások s a nemzedékek során 48 más családot könnyen fertőzhet meg s vérét az utódok szaporaságának megfelelően a nemzet hihetetlen nagy egyéneinek számán szórhatja szét. Különösen szétszóródnak az olyan testi-lelki bélyegek, melyek mögött egynél több vagy egyenesen sok örökítő tényező székel. Az igaz, hogy ezek eredeti állapotukban nem maradnak fenn, hanem az ú. n. fertőzött fajta tulajdonságaiba elmosódottan keverednek bele.

A fajtakeveredések kérdése különben teljesen tapasztalati kérdés, s a kutatásokkal, de csakis kutatásokkal csaknem minden vonatkozásában megközelíthető. Ez azt jelenti, hogyha mi magyar fajvédelmet akarunk csinálni, egyfelől tüzetesen meg kell ismerünk azt, hogy a mi magyar fajtánkban a nemzet mai állapotán mi a testi-lelki és erkölcsi alkat terén az érték, a nemzetfenntartó kiválóság. Vele szemben mindezeket a velünk együttélő fajtákról is épp oly lelkiismeretességgel és alapossággal meg kell állapítani. Ugyanakkor épp oly szigorú vizsgálatnak kell alávetni a tel-

jes bőségben található vérkeveredéseket. Meg kell nézni, hogy mivé vált a keverékegyénben a mi magunk tulajdonsága, magyar jelleme és mivé vált az idegen tulajdonság. S a fajvédelmet, melyben a rossz vérkeveredések ellen küzdünk, ezeknek a tapasztalati kincseknek parancsa értelmében kell gyakorolni.

Addig azon a nézetem vagyok, hogy bennünket ne a gyűlölet és ne az ellenszenv vezessen a drága magyar vérünket magunkban hordó és köztünk élő keverékegyénekkel szemben, hanem vezessen odakerült vérünknek a szeretete. Meggondolván közben azt, hogy *Kossuth* Lajos a 48-as nehéz időkben még a börtönből is kihozott minden elítélt magyart, hogy a nemzet szolgálatára elég magyar vér ragadjon kardot.

A fajvédelemnek másik és jelentőségében nagyobb gyakorlata a fajegészségügy kérdése. Fajtánkat különösen védenünk kell minden örökletes, káros, testi és lelki korcsosságtól és másfelől, védenünk kell minden ránkleselkedő kórtól, ragályos vagy nem ragályos betegségtől. Ahogy gyengíti a nemzetalkotó fajtát minden olyan vérkeveredés, amely a magyar közösségtudatnak, a magyar nemzeti gondolatnak, a család és józan erkölcsisztelő keresztény gondolatnak nem lélek-ből rajongó áldozatos szolgája, épp úgy ront bennünket minden olyan saját korcsosság, mely életerőnk és cselekvőkészségünk hanyatlásában, az erkölcs fellejtésében és a bűnözésre való hajlamban nyilvánul. A mi korcsaink is teleszórják vérkeveredésükkel az egészséges társadalmat, sajnálatos szaporaságukkal fertőző közpéldákká válnak és a nemzet átlagszintjét alá-süllyesztik. A világ közműveltségben előrehaladt nemzetei s különösen a velünk szomszédos német és olasz nép bőséges példát és megbízható rendszert szolgáltatott az idevágó fajvédelemre s nekünk csak követnünk kell ezeket. És kövessük, mert az egészséges közösségtudatnak feltétlenül alapját képezi az egészséges és öntudatos fajtudat.

A faj harmadik védelme az általános egészségvédelem. Majd részletesen beszélni fogunk arról, hogy a közösségnek értelmet a közösségi cselekedet, a közösségi munka ad. Ezért nemcsak az egyén s nemcsak a család ú. n. magánérdekét szolgálja az egészségvédelem, hanem az egészségtől duzzadó s a cselekvéskészségtől fészedező izom a közösségnek is példaadó, hatékony munkást szolgáltat. A magyar egészségvédelem kérdésébe megoldandó szoros feladatként beletartozik a köznép táplálkozásának ügye is. Ezen a téren is a magyar közösségért hihetetlenül sokat kell tennünk; felvilágosítással, rábeszéléssel, főként pediglen alkalmas cselekvő példaadással. A magyar Zöldkeresztmozgalom és a magyar nemzeti Népelelmezési Bizottság végez ezen a téren áldásos munkát.

A kiválogatás, szelekció, ez a nagy *Darwin*-féle elv magát a faj tökéletesedését közvetlenül nem szolgálja, ellenben biztosítja mindannak megmentését, ami tökéletesség és felsőbbrendűség egyéb okokból létrejött. A kiválogatódás az emberi egyenlőtlenségen alapszik; ez adott valóság, ezen múlik minden fejlődés. A kiválogatás jelenti azt, hogy minden őrhely a legarravalóbbal töltendő be, de jelenti azt is, hogy a kiválogatást cselekvőlegesen kell, minden téren be kell vezetni a tehetségkutatást és ki kell emelni a tehetségeket az átlagtömegből s a vezetőket meg a szervezőket belőlük kell nevelni. Sőt tovább kell menni a cselekvőlegességben: ki kell terjeszteni a tehetségkutatást a lányokra is, módot kell adni a fiatal tehetségeknek az összeházasodásra, mert nélküle az egész szelekciót a nemzetépítés, a jövőendő megalapozása szempontjából kísértékűnek mondhatjuk. A kiválogatást különben általánosítani is lehet azzal, hogy a munkást munkaértéke szerint díjazzuk és így a jobb és több munkát végzőt nagyobb anyagi jóléthez, családszaporasághoz juttatjuk.

AZ EGYÉNI KÜLÖNBÖZŐSÉG, AZ EGYÉNISÉG (INDIVIDUALITÁS) ÉS AZ EGYÉNIESSÉG (INDIVIDUALIZMUS).

Az előbbieken láttuk, hogy az egyéni különbözőség a sok őstől való származásnak s ezzel szemben a csak két ős értékeivel felérő egyéni hozománynak következményeképpen nagy értékű és elkerülhetetlen kényszerűséggel adott valóság. Megfelelő neveléssel a születési különbségeket lehet fokozni és lehet tompítani, de megszüntetni sohasem. Miért vetik hát szemére egyik-másik nemzetnek s közte különösen a magyarnak, hogy egyénies és egyénieskedő nép vagyunk, mikor a németnek is, az olasznak is és minden más nemzetnek is épúgy egyéniségekből kell állnia, mint a magyarnak?

Ehhez tudnunk kell, hogy valamely tömeg egyéni variációját két dolog jellemzi: a variációs tágasság és a variációs magasság. A tágasság forrása a fentiekben le van fektetve, az minden nemzetre egyaránt illik, mert az általános emberfaji tulajdon. Azt kell hinnünk tehát, hogy a variációs magasság, vagyis a nagy egyéniségek száma és azoknak magasba való emelkedése népenként és nemzetenként változó. Ezen a téren azonban igen nehéz tárgyilagosan ítélni. Nem hiszem, hogy egyfelől annyira biztosan ismernők az egyéniségek felméréséhez alkalmazandó mértéket, hogy az embereket ilyen célra nyugodtan valamelyes mérlegre mernők tenni, s azt sem hiszem, hogy annyira ismernők az egyes népek nagy egyéniségeit, hogy összevetésekre mernénk vállalkozni. Legfeljebb azonos műveltségű szomszédnépeket hasonlíthatunk össze. Így merészelhetjük, hogy példának okáért a német nemzetet egyéniségeinek kérdésében összevessük a mi nemzetünkkel. Nem hiszem, joggal állíthatnók, hogy a közösségtudattal átitatott és vasfegyelemmel egységbekovácsolt német nép kimagasló egyéniségekben viszonylag

a mi nemzetünk alatt állana. Ellenkezőleg, azt látjuk, hogy éppen az egységbekovácsolás, éppen ez az egyöntetűvé válás termelte ki Németországban és hasonlóan Olaszországban is a világ legnagyobb egyéniségeit és személyiségeit, az illető nemzetek, sőt a nemzeti közösségek számára. A nagy egyéniségek — mint láttuk — azon múlnak, hogy bizonyos tulajdonságokhoz az örökség-állománynak bizonyos szerencsés kombinációjára van szükség. Világosan mutatja ezt az a nagyszámú példa, melyben egész jelentéktelen szülőknek, illetőleg felmenőségi ágazatnak utódjaként, tehetségtelen testvérek között, egy-egy sokoldalú fényes tehetség jelentkezik s fordítva az is, hogy viszont ez a kimagasló személyiség nem tud olyan szerencsés házasságot kötni, hogy az ő naggyáválásának kedvező feltételeit az utódokra tovább származtassa. Azt pedig nem tudjuk, hogy a nagyság útját kiépítő sikeres kombináció miért lenne Isten egyes kiválasztott népeihez kötve.

Amennyiben az egyéniség azt jelentené, hogy valamely nép csak egyéneiben képes nagy cselekedetre s összefogással ugyanilyet megvalósítani nem tud, mint ahogy a nép individualista állapota valóságban ezt is jelenti, úgy itt nem örökletes hibákról vagy örökölhető erényekről, hanem a *nevelésről* van szó. Ha Németföldön az egyéniségek nem emelkednek az átlag színtről oly magasra, mint mi közöttünk, annak az a magyarázata, hogy ott maga az átlag, maga a nemzeti közösség áll két kérdésben, nevezetesen a közműveltségnek és a közfegyelemnek dolgában magasabban, mint ahol a mi szintünk áll. A mi egyéniségeink kimagaslanak amiatt, mert nálunk a hegycsúcsokat nem köti össze magas fennsík, a hegycsúcsok nincsenek hegláncrendszerekkel szerves tömegegységbe kapcsolva, hanem nálunk magában álló vulkanikus magasságok között mély alföldek terülnek el.

Ne próbáljunk tehát a nemzet individualista voltában önelégülten vigasztalást keresni s teljes lelki ki-

elégülést találni nagy egyéniségekben, hanem iparkodjunk e helyett a csúcsok közötti mély földeket feltölteni, s a csúcsokat magas hegygerincekkel szerves tömbökbe összefoglalni. Ennek pedig alapja a közöségtudat megfontolt fokozása, a közműveltség emelése, s mindenekfelett pedig a közösségi fegyelem megteremtése.

Sem az egyéni különbségeknek, sem az egyéniségek létének nem szabad az egyéniesség (individualizmus) kóros tüneteihez vezetni. Nem történhetik meg az, hogy az egyénnek tökéletes szabad cselekvésjogai legyenek, egész addig menőleg, hogy a közösség követelményei kisemmizhetők lehessenek, még kevésbbé odáig, hogy az egyén a közösséget csak mint az ő haszonforrását nézze, illetőleg még világosabban, a közösség javait csak a maga haszna és uzsorája üdvére kezelje. Ezt az egyéniséget a felnőttben el kell tiporni, az ifjúságban pedig önzetlenségre neveléssel meg kell előzni. *A nevelésnek az egyénies lény mindenki ellen vezetett önző harcát a közösségi lény mindenki érdekéért vívott önzetlen küzdelmévé kell átvárácsolnia.*

A nevelésnek két vonatkozásban látjuk az egyénekre tagolt állapot kedvezőtlen következményeivel szemben mérhetetlen jelentőségét, egyfelől abban, hogy a született különbségeket a gyengék szintjének emelésével eltüntesse, másfelől pedig abban, hogy az egyéni létnek a közzel szemben vagy éppen a köz kárára bekövetkező túltengését megszüntesse.

AZ ÖNISMERET ÉS A KÖZÖSSÉGTUDAT.

Az elfogulatlan önismeret minden előrehaladásnak alapja. Jelen esetben önismeretünkkel a nemzet atom-elemét, az egyént kívánjuk megismerni s vele az elé az érdekes kérdés elé akarunk kerülni, hogy vajjon az egyén testi-lelki alkatában van-e valami példázat a

közösség elvének a felismerésére és gyakorlására és a közösségtudat fejlesztésére nyújt-e valamit az egyénismeret, akkor, mikor éppen az egyént szeretik a közösséggel szembeállítani.

Ha az egyént belső alkatában szemléljük, arra a meglepő tapasztalatra ébredünk, hogy rendkívüli sok hasonlatosságot találunk a biológiai nemzeti faj és a szerves élőlény között. Jól jegyezzük meg, *hasonlatosságot* és nem azonosságot. A legfőbb mondani valónk, hogy mindkettő történelmi személy. Egykor mindkettő kicsiny volt és mindkettő belülről irányított fejlődéssel lett naggyá, tökéletessé és összhangzatos egésszé. S közben a belső egység a fejlődés egyetlen fokán sem volt kétséges, noha mindkettő részekből, mégpedig rendkívül nagyszámú részből van összetéve.

Az egyén magzati fejlődése kezdetén mint megtermékenyített petesejt csak egyetlen sejt értékével bír. Ez a kezdet a legszebb bontatlan egység példája, noha az élőlény két csirasejtből tevődik össze, melyet a családnak a kezdő közösségre a szeretetben egybekelt két tagja, az apa és az anya indít a jövő élet új megáldott útjaira. A megtermékenyített petesejtből eleinte csak egy csomó egyforma sejt származik, melyek szederalakot formálnak. A sejtek tovább szaporodnak s kettős falú, bögyszerű ifjú lény képződik, melynek külső rétege a bőrt, a belső a belet formálja. A sejtek megint tovább szaporodnak s közben a két kezdő réteg közé szorulnak és ezzel alapját vetik a test vastagodásának. A két elsődleges réteg is tovább redősödik s ebből a két egyszerű jelenségből: sejtszaporodásból és hártayafalak redősödéséből új testrészek; idegrendszer, érzékszervek, izom, csont, mirigyszervek, vér, szív, tüdő s a vese sarjadzik és rendre a szervezet minden kelléke kialakul.

A sejtek milliárdos számokban keletkeznek egy-egy emberi lényben; egy-egy borospohárnyi vérben annyi a sejt, hogy ahhoz képest a Föld összes népei

együttvéve számban alig kifejezhető, jelentéktelen kisebbséget alkotnak. *Ezzel a leírhatatlan nagy sejtszámmal szemben ott áll a másik valóság, hogy a fejlődő egyénben soha semmiféle zűrzavar, semmi rendellenesség nem keletkezik.*

Mi a titka ennek az istenien fenséges összhangnak? Az egyén fejlődésének csodálatos menete, melyben *lépésről-lépésre* valósul meg a tökéletesedés. Kezdetben a még csak nagyítón át látható piciny szervezetben minden sejt kényszerűen egyforma; ezt biztosítja számukra az örökségül hibátlanul megkapott kétszer 24-es kis csomagszerelvény. S mégis, a származásbeli egyforma ság mellett lassanként micsoda alkati és működésbeli ellentétek képződnek ki, ami mindjárt feltűnik, ha pl. egy idegsejtet összevetünk az izomsejttel, bélsejttel, vagy a csontsejttel! A kezdő egyenlőségből a nagyfokú egyenlőtlenség pedig úgy alakul ki, hogy a sejtek szövetekbe, szervekbe, készülékekbe, rendszerekbe csoportosulva, *különböző munkát vállalnak*, mégpedig ki-ki aszerint a hely szerint mást és mást, ahol született, vagy ahová a sors juttatta. *A kezdetben tehát teljesen egynemű és közös származású sejtek a helytmaradással és a munkában helytállással válnak a közösség megteremtőivé és megőrzőivé.* Mélységes nagy igazság ez a mi emberi közösségi sorsunk kimunkálása érdekében.

Közben pedig a vállalt munka a sejtekre rányomja bélyegét, úgy elváltoztatja, hogy szinte hihetatlenné válik a közös származás és a származásbeli egyenlőség. A sejtekre a mellső testtájon nemes feladatok várnak. Az egyiknek látnia, a másiknak hallania, a harmadiknak ízlelnie, szagolnia kell; ezek a szervezet nagykövetei, külügyminiszterei, melyek mind azt kémlelik, mi történik a bennünket környező közelebbi és távolabbi világban. Aztán van belügyminisztere a nyúltagyban, közlekedésügyi miniszter a kisagyban s végül ott ül a nagyagyban a teljes kormányzat, mely mindent igazgat és összehangol. Csupa sejtelőkelőségek nagy hal-

maza, melyek együtt születnek az egyénnel s vele halnak meg, illetőleg az ő haláluk jelenti az egyén halálát.

A sejteknek ezzel az előkelő felső rendjével szemben ott találjuk a szervezetnek erő kifejtő munkás társadalmát az izomsejtek és izomrostok szervezetrendszerében; a rostok mindig és mindenütt ott képződnek és akkora tömegekben keletkeznek, ahol és amilyen mértékben rájuk szükség van. A végrehajtásnak egy másik feladatát vállalják a mirigyek, melyek emésztőnedveket termelnek. Következnek továbbá a véderő szolgálatában bőrünk sejtjei, melyek hihetetlenül különböző feladatokra képesülnek, amint a védelmet erőművi hatások, hőingadozások, nedvességváltozások, vagy éppen vegyi különbségekkel szemben kell megvívniuk. Belbiztonsági szolgálatra különödnék ki a fehérvérsejtek, melyek minden betolakodó idegent könnyörtelenül összefogdosnak, elkülönítenek és következetesen a határra toloncolnak. A szervezetnek épületi, ú. n. konstrukcionális egységét szolgálja a legkülönbözőbb kötőszövet, mely részben egybekapcsolja a szervezetnek minden szervét, hogy testünk soha oldott kévévé ne válhasson, másrészt pedig a csontoknak és a porcoknak a képében tartást, a mozgásban támasztékot nyújt, illetőleg védővárat formál a szervezet legelőkelőbb, legfontosabb sejttársasága, a központi idegrendszer számára. A szervezetünk közgazdasági hatósága a bél, mely szállítja, illetőleg átdolgozza az üzemi fenntartáshoz, a fejlődéshez és a helyreépítéláshoz szükséges anyagokat, majd a vérrendszer, ami a szervezet minden részéhez eljuttatja a megillető táplálékot, megfelelő minőségben és mennyiségben. Osztokodik az anyagszolgáltatásban a tüdő, mely szellőzteti a szervezetet és az erőszolgáltatáshoz a gyújtó oxigént szállítja. Végül van köztisztasági hatóságunk, a vesének a képében, mely gondoskodik a vér helyes hígításáról és mindenemű üzemi salakanyagnak, káros termékeknek a szervezetből való eltávolításáról.

A nagy sejtközösségnek csorbíthatatlan egységét, egybekapcsolódását és összemunkálását többféle és többszörös vonatkozásban biztosítja az egyén. A külbőr az általános egyéni létet óvja meg a külvilág minden hatótényezőjével szemben, mintegy elkerítve az egyént a környezettől. A belső szerkezeti egységet a kötőszövet, illetőleg a különféle kötőszövetek valósítják meg. A pillanatok szerint váltakozó állapotokat és helyzeteket az egész egységévé összehangolja a gyors és egyben múló munkára képes idegrendszer. Emellett azonban a tartós és hosszú időre kiható, egyúttal nehezen változó összhangot az ú. n. szabályozó mirigyek alakítják ki, nagyfontosságú hormonváladékaik útján. Az anyagforgalmi közösség: a minden rész számára kijáró közös táplálék a vérrendszer útján valósul meg, melynek központi motora: a szív egy életen át nem szűnik meg az anyagszükséglet és a köztisztaság biztosítása érdekében a közösségért szüntelenül dobogni.

Ezzel a sokoldalú, mintegy ötféle biztonsággal oly bámulatos szervezeti egész és tökéletes közösség alakul ki, hogy milliárdnyi részecskékből való összetettségünk mellett is csak teljes egész lényünkről és létünkről van világos tudatunk. Azt, hogy milliárdnyi sejtől állunk, az egység nagy erejének hatása közepette sohasem vesszük észre. Rendszerint a szerveinkről sincs világos tudatunk. Nem érezzük csontjainkat, agyunkat, gerincvelőnket, semminemű belső szervünket, tüdőnk, szívünk létezéséről is csak felületes tudomásunk van s ha a szemünk és fülünk és általán érzékszerveink, mint különálló valamik, alkalmilag jobban a tudat előterébe tolulnak, az attól van, mert ezen szerveinket a részekből álló külvilág részéről talán éppen az egységet, az életet veszélyeztető külön-külön hatások érik.

Világosan látható, hogy az egyén, az élő szervezet, a tökéletes közösségi alkotmánynak utólréhetetlen mintaképe. A részeket mindig az egész hozza

létre. Azok származásilag egymás közt egyenlők, a vállalt munka azonban a részeket alkatban és élettartamban egymástól szerfelett különbözővé teszi. Egyenlők abban, hogy munkájuk érdekében maradék nélkül kiszolgáltatnak, de ugyanakkor egyenlőtlenek abban, hogy a közös terítékű asztalról, a vérből nem egyformán esznek, hanem csak a kinek-kinek szükségeszerint illetékes táplálékot vehetik fel. Egyenlők abban, hogy a munkaszolgálat minden egyes sejtre egyformán kötelező, de vele szemben a nyugalom igen változó. Éppúgy változó az élettartam is. Az idegrendszernek egy-egy sejtje, mikor a magzatban megszületett, örök időre alakult ki, mert élete az egyén haláláig tart. Hosszú életűek az architektúra sejtjei is. Egyes csont, porc, illetőleg kötőszöveti sejtek szintén *egész életen át* változatlanok. Ezzel szemben azonban az üzemi életműködés s az üzemhez az anyagszolgáltatással foglalkozó életrend sejtjei rendkívül halandók. Szervezetünknek köztisztasági sejtjei, a fehérvérsejtek példának okáért valóságos hős Dugovics Tiűszai az egyén belső köztisztasági életének, mert az elfogott ellenséggel együtt végeznek a megmentendő várfalról valóságos halálugrást, mikor a gennyben nagy számban ugranak a felületre, vagy pediglen, amikor manduláinkon keresztül rendszeresen ugranak torkunkba, hogy az emésztés útján a halál fiaivá váljanak. Nem különb a sorsuk a vörösvérsejteknek sem. Ezek az anyagszállítás terén rendkívül eleven szolgálatot teljesítenek, valósággal olyanok, mint a méhkaptár szorgalmas, dolgozó méhei, melyek nyáron át a nagy mézhordás idején hetek rövid leforgása alatt kifáradnak, kimerülnek és elhullanak. A vér vörös országútja is szüntelenül tele van kivénhedt, pusztuló vérsejtjeivel, a szervezet egyéniségének, a szervezeti közösségnek szüntelenül áldozatul esett és elhullott katonáival és ennek folytán a vér részéről a szervezet élete pillanatig sem szűnő temetés árán tartatik fenn. A szervezet nagy temetője a kis sejt-

hulláktól szederjes, vagy vörösbarna lép örökösen temeti, emészt, hamvasztja el a harctéren elhullott vérkatonákat.

Hasonló temetés, pusztulás folyik a bőrünkben is. Felületi sejteink a lehámló rétegekben, a kihulló hajban, szőrben szüntelen pusztulnak, sőt a bőr még működő, feladatot teljesítő szarurétegét is úgy tekinthetjük, mint testfelületünk múmiarétegét, mely eleve elhalt sejtekből áll. Emitt a sejtek halálukkal életet tartanak fenn és mentenek, amott pedig a vérben eleven szolgáltatásuknak szüntelen és gyors következménye a biztos halál.

A szervezetben emiatt a mulandóság miatt sehol szomorúságot, panaszt, bánatot nem látunk: az értékben és mértékben nagyfokú munkakülönbözetet, nagyfokú élettartamkülönbséget a sejtek és a szervezet boldog megadással tűri. Tudomásul veszik a munka és az alkatkülönbségekből származó egymásrautaltságot, ezért hangtalanul, fegyelmezetten, kötelességtudólag minden összeműködik az élőlény egésze érdekében, hogy az egyénileg fennmaradhasson, hogy a faj magasabb közösségének érdekében háborítatlanul új egyéneket hozhasson létre.

Nem különb lelki világunk összhangja és egysége sem. Az is számtalan elemből, számos kisebb vagy magasabbrendű, rétegű egységből tételik össze. A hit és szellem világát szeretik különálló valaminek feltüntetni és emebben az érzékeléseket, érzékeket, ítéletképzést, elhatározást, emlékezést, végrehajtást egymástól elkülöníteni. Indulatokról, örömről, bánatról, kellemes és kellemetlen érzelmekről beszélnek. És mégis mennyi egység és közösség nyilatkozik a részre tagolt lélekben. Örömünkben más az érzékelésünk, érzetfelfogásunk, ítéletképzésünk s mások elhatározásaink és más a végrehajtás. Bánatban sötétlátóan mindent másként érzékelünk, másként fogunk fel, ítélkezünk és egészen mások cselekedeteink.

Sőt nemcsak a léleknek ezt a sajátos és összhangját, egységi elvét tudjuk megállapítani, hanem a testhez kötött lélek a biológiai szervezet egységébe is tökéletes összhangban kapcsolódik bele. Ha az örömtől lelkesedő embernek kipirul az arca, feszültebbé válnak izmai s eleven taglejtéssel mozgásba jön, akkor nyilván bizonyítjuk a lélek és a test szervezeti alkotmányának szoros egységét, bontatlan elvi közösségét. Mindezek alapján az a régi elv, mely szerint csak ép testben lakik ép lélek, bármely pillanatban megfordítható, hogy csak ép lélek képes ép test megteremtésére és fenntartására.

A csak röviden és nagy általánosságban kifejtett egységi elv az élő szervezetben — erről a szép rendről köteteket lehetne összeírni — világosan igazolja számunkra, hogy a nemzeti közösség példázatára és céljaink teljességbevitelére nem ismerünk szebb alanyt annál a közösségnél és egységnél, melyet maga az egyén, aki a nemzet tagja, belső testi és lelki alkatában szüntelenül magában és magán hord. Illő tehát, hogy ez mindnyájunk előtt világosan köztudásává váljék. Illik, hogy a családfő, mikor a házirendre, fegyelemre, a munka önkéntes és áldozatos vállalására neveli gyermekeit s mikor azokat a családból a nemzet közösségébe végleg szárnyra bocsátja, elővegye magát a kérdéses kis vagy felcseperedett egyént és rajta mutassa meg, hogy mi adatott neki testi és lelki alkatában örökségül, aminek révén ő a család és a nemzetnek olyan szépen kiformált összhangzatos alapegységévé vált. Illő, hogy nemzeti előrehaladásunkban a közösségtudat kimunkálására minden nevelő útja az egyén belső alkatának ismeretén és ismertetésén át vezessen.

Közben azonban sem másokat, sem magunkat nem szabad félrevezetnünk a hasonlattól. Nem szabad elfelednünk, hogy az emberi test egy szerkezeti és építészeti egység, mert a részek szoros testi érintkezésben állnak egymással, holott a nemzet ú. n. szabadon ide-

oda járókelő egyénekből tevődik össze. Ebből az következik, hogy a nemzet teste lazább és bizonytalanabb közösség, mint aminő az emberi test. De a nevelés és szervezés tekintetében az is következik, hogy az összetartásra nagyobb erőre és az összefogáshoz több lemondásra van szükség. Tudnunk kell azt is, hogy a nemzetet alkotó elemek születésüktől eleve különbözők, a bevándorlásokkal a különbözőség még jobban fokozódik s így a munkakülönbségek alapján elvárható szétkülönödések és különböző vallások könnyebben alakulnak ki, mint az azonos származású sejtekből felépült testben. A könnyű különbözővé válásból következik, hogy 1. a nemzet, a társadalom sokoldalúbb, mint az élő szervezet sejtjei és 2. hogy a fejlődése sokkal rohamosabb, mint az élő szervezeté. Az embernek szabad egyén mivoltából származik, hogy az emberek közt soha oly nagyfokú különbségek nem lépnek föl, mint a test sejtjei között. A nemzet tehát egy kevésbé elkülönített, lazább alkatú, szabadon mozgó, jobban megkülönböztető egyénekből álló, történelmileg rohamosabban fejlődő és bonyolódottabb alkatú test, mint az élőlény és éppen ezért egységbe szervezése, helyes utakon való vezetése sokkal nagyobb erőfeszítést, élesebb körütekintést, szigorúbb felelősséget követel, semhogy azt sejtlenők.

Az élőszervezetet tehát ne lemásolandó példának tekintsük, hanem csak általánosságban vegyük útmutatónak arra, hogy a közösségekben mi a sorsa a résznek, mennyire kell áldozatokat hoznia az egész életéért és fejlődéséért. Az élőlényt csak soha el nem érhető példának kell magunk elé tartani arra nézve, hogy a közösség tökéletessége, szilárdsága és életbiztonsága terén merre kell közelednünk.

S mikor mindezekkel befejeztük mindannak az örökségnek megbeszélését, amely bennünket belső adottságunk, nyers biológiai alkatunk következményeként arra képesít, hogy símán és megerőltetés nélkül a nem-

zet és közösség elemei lehessünk, térjünk át mindazoknak a kívülünk eső s részben tőlünk függő, vagy tőlünk független adottságoknak, jelenségeknek megbeszélésére, amelyek a közösségtudatot másodlagosan vannak hivatva megteremteni, fenntartani és fejleszteni. A közösségtudat ápolására szolgál a közös jelen és a közös jövőendő, a nemzeti történelem, az államalkat és a sorsközösség ismerete és átélése.

A KÖZÖSSÉGTUDAT ÉS A TÖRTÉNELEM.

Az ember az összes élők között a legtörténelmibb lény; értvén a történelmiségen azt, hogy életsorsát belső testi és lelki alkata tökéletesen megszabta. Idevágó jelentős tanúságaink a következők. Az embert az élővilág homlokára három kiválósága és két fogyatéksége emelte. Kiemelkedett az élővilágból s cselekvőlegesen előrevitte sorsát az előretekintő szem, a hatalmas agyvelő és az egyenes testtartás, amely kezét felszabadította a járás alól s az emberi teremtes alkotó munkaeszközüvé avatta. Két fogyatéksége pedig a test meztelenségében és az emberi csecsemő gyámoltalanságában adatott számára. Ezeket a veszteségeket úgy foghatjuk fel, hogy Isten megfosztotta a külső meztől és ezzel kitette az időjárás sanyargatásának, továbbá elvette az újszülött szabad mozgását és sokféle életrevalóságát és ezáltal a szülői gyámolitást kényszerítette ki. Emberi kultúránk pedig a felsorolt öt sorsalakító tényezőből úgy fejlődött ki, hogy az embernek a csecsemő védelmére és nevelésére állandó közösséget kellett megvalósítani a családban, testének védelmére pedig ruhát kellett feltalálnia s még azontúl is sátrat építenie, hogy abban maga és magzata a viszontagságok ellen védelmet találjon. Alkotó eszközül önként kínálkozott a teremtető kéz, a kézre tekintő szem és a terveket kieszelő, előrelátó agy, mely az

ősemberben éppen azon az agytájékon volt felette fejlett, ahol a látás központja székel. Az ősembernek ezzel a nagy látóagyával tökéletesebb tér- és tájszemlélete volt, aminővel mi ma meg vagyunk áldva. Többet látott a világból és ezzel vetette meg az Ember művelődéstörténetének alapját.

Az ember ezzel a sajátságos adottságával a föld legsajátosabb élőlényévé fejlődött, mert a Föld ábrázatán semminemű természeti erő oly változást elő nem idézett és nem idéz, mint aminőt az ember véghezvitt. Semminemű élőlény, még a saját szűkebb környezetét sem tiporta annyira lábai alá és nem állította annyira szolgálatába, mint ahogy ezt az ember az egész Földdel meg tudta csinálni. Nyugton elmondhatjuk, az egész élő világból elsősorban és egyedül az ember uralkodik a Föld felett, az utolsó időkben a levegőben felülmúlván egyetlen versenytársát, a királyi sast is. *Az ember ebben a természetfeletti uralmában soha egyetlen lépést önmagában nem tett. Mindenkoron segítőtársakkal, célkitűző közösségekbe összefogva, egyesült erővel dolgozott.* Az ember mindig összefogott. (Jól megjegyezvén ennél az összefogásnál: a kifejezés onnan ered, hogy a szegényebb magyar nép, ki csak egy-egy tehenet legeltethet, földjét úgy szántja, hogy ketten »összefogják« tehenüket és Isten áldása alá közösen dolgozzák meg földüket.)

Az ember a közösségi élet során hosszú és nagyjelentőségű változásokon ment keresztül. Eleinte a föld változó tájai szerint kisebb közösségekben különődött el, melyek egyes népek, nemzetnek lettek csiráivá. Elmondhatjuk, minden történelmi (biológiai) nemzetnek bölcsője valahol a földtekén szűk kis térben, valamely füves mezőn, tengerparton vagy patakáztatta völgyben ringott. Ott művelődésének első lépését voltaképpen nem annyira a vad ősfoglalkozással, halászattal és vadászattal tette meg, hanem lényegében azzal, hogy meghódította környezetének szelíd állatvilágát

és ezzel szűkebb közösséget épített ki az éltető természettel. Pásztorokodott és állataival együtt sajátmaga is felszaporodott. E közben az istenadta ősélettér is szűkké vált s az ember vándorútra kelt, a lenyugvó nappal egyirányban s a fúvó szelekkel szemben. Vándorolt nyugatra s megtelepedett valahol új hazában, ahol háborúskodott őslakókkal, szomszédokkal, az utána vándorló áradatokkal és az új haza mostohaságaival. Ez a népvándorlási, örökösen csetepatés korszak még jobban közösségekbe kovácsolta a népeket s rákésztette a belső közösségnek, a törzsszervezetnek s a hadászati szervezetnek (a székelyeknél az ú. n. tizedrendszernek) kiépítésére. A háborúskodások közben ráébredt arra, hogy a nagyvilág többé nem szabad élettér számára, észrevette, hogy a föld röghöz és honukhoz ragaszkodó népektől már mindenütt be van népesedve. Maga is kezdte jobban megbecsülni utolsó honát, vándorbotját végleg eldobta, *megtelepedett.*

Az ember, sorstörténetének ezen utolsó lépcsőfokán esett át a legnagyobb változásokon s itt lépett művelődésének igazi útjára. Az ősi állatkedvelő világ-vándorból földművelő és röghözragaszkodó nép lett. S aki addig csak kihasználta az éltető természet ősi adottságait, de rajta hasznára semmit sem változtatott, hanem, ha kiapadt a tér, tovább állott és új hazát keresett: most harcba szállt elsősorban az anyafölddel, azt igázta le s azon teremtetett gazdasági közműveltséget. A megszerzett föld védelmére telepít, várakat épít, a föld termékeit iparral nemesíti, kereskedéssel értékesíti. *A nép foglalkozási ágak szerint szétkülönödik és ezzel megindul az egymásratalaltságon alapuló belső szerveződés.*

Az embernek emlékeiben gazdag élete is ezen a ponton indul el. A közművelődéshez hozzátartozik u. i., hogy feljegyzéseket csinál, viselt történelmét megírja s az utókor részére biztosítja.

Az állandó megtelepedésig vezetett *őstörténelem a közösségludat számára kitermelle az emberek foglalkozási ágak szerint való különválását és az egymásrautaltságot.*

Ha ezen általánosság után a mi szűkebb magyar történelmünket nézzük, úgy az már a pirkadó ősvirradaton közösségi eseménnyel indul meg, mikor a monda szerinti *Hunor* és *Magyar* nem külön, egyedül, kiki-magában indul el vadászni, hanem ketten közösen üzik a csodaszarvast s úgy jutnak el az őshaza ingoványaiba. Mintha a biblia szava csendült volna fel: »Sokkal jobban van dolga a kettőnek, semhogy az egynek, mert azoknak jó jutalmuk van az ő munkájokból, mert ha elesnek is, az egyik felemeli a társát. Jaj pedig az egyedülvalónak, ha elesik és nincs, aki őt fel-emelje.« (Péld. kve. 31. 13.) Községi cselekedetük az is, hogy a monda szerint való első családalapítás végett s a monda szerinti első keveredésünk megejtésére együtt mentek el *Dul* fejedelem táncot lejtő leányainak elrablására.

Ha mindez csak mese és monda is lenne, akkor is a valóságot megközelítő történelmünk, melyet a hét vezér Álmos fejedelemmel indít el a biztonságos és immáron ezeréves jövendőnek, a történelmi sorsközösségnek népek történelmében példátlanul álló fenséges eseményével kezdődik, mikor a hét vezér vérének csorogatja a közös fakupába s a község felbonthatatlan megpecsételéseire isznak mindnyájuk közös véréből s kimondják a maguk véréből való választott fejedelmeinek és népének kölcsönös hűségén alapuló sorsközösségét és ennek megpecsételéseként azt, hogy amit közösen szereznek, azon pedig közösen osztzkodnak.

Folytatásaként az a mód, ahogyan az ország meghódítása Árpád fejedelem alatt történt, továbbá az a mód, ahogyan a hon tájait folytonos előnyomulással tulajdonunkba vettük, rajta törzsenként megtelepedtünk, világosan mutatja, hogy a honfoglaló magyarságnak hős vitézei, kiváló katonai szervezete és had-

vezetése, nagy összetartása, abban az időben példátlan államalkotó és fenntartó, bölcs rendszere volt, mindenkinek felett pedig hadvezéreiben és fejedelmeiben nagy szervező erővel áldatott meg.

Ostoba emberek oktalan vádolnak tehát bennünket a széthúzással és visszavonással, mint ős turáni átokkal. *A turáni bennünk a honfoglaláskor az erős, fegyelmezett katonaság és államszervező és alkotó képesség vala.* A történelem sehol se őrzött meg feljegyzéseket arról, hogy honalapítás kedvéért, vagy a hon kiterjesztése közben népeket irtottunk volna ki, még arra sem, hogy bárkit rabszolgasorsra juttattunk volna. Ahelyett emberséges bánásmóddal békés együttélést valósítottunk meg, s a meghódoltak emberszeretetünkből kifolyólag sok helyütt nyomtalan egybeolvadtak népünkkel.

Honunk politikai képe már 900 esztendővel ezelőtt véglegesen, világosan és biztonsággal kialakult a szent-istváni birodalomban. A közhatalom, a fegyelem, a felsőbbség-tisztelet véglegesen kiépül s megszületik a nemzetnek egy évezreden át lét- és fejlődésbiztonságára mindig jó szolgálatot tevő, mindenkoron bevált alkotmánya.

Új honunk hajnalhasadtán a népközösségi értékeink között ott találjuk elsősorban a cselekvő honvédelmet és aztán az államszervező képességet, alkotmányos természetünket és idegen népekkel szemben türelmes, megbecsülő emberszeretetünket. Katonai hatalmunkkal soha semmiféle ravaszkodás, alattomoság, mely a kezdeti népeket olyannyira jellemzi, nem párosul, még a kisebbfokú hibát, a szent önösséget sem gyakoroljuk, ellenkezőleg, mindenkoron és ma is, egészen a gyámoltalanságig becsületesek, az adott szó mellett nemzeti vesztünkre is bajtársi nyíltsággal és következetességgel kitartó nép valánk és vagyunk. Ahová szövetségre egyszer csak kezet nyújtottunk, ott bennünk soha nem csalatkoztak, kardunkra biztonságban számíthattak. Kelet kapujában állva egy évezreden

át teljesítettük Európa védőbástyájaként történelmi hivatásunkat. Mennyit véreztünk hiába, csak becsületből, elég tanuság rá, ezer év multán a világháború is. Senkitől semmit hódítani nem akartunk s mégis legtöbbet veszítettünk s közbe becsületünket még ott is keresnünk kell, ahová mi csak színbecsületet vittünk. Sajnos, másokról is a nemzeti tisztesség jegyében gondolkoztunk és becsületünk, igazságérzetünk miatt sok csalódáson estünk át. Legközelebb Erdély elvesztésében is önhibáinkon kívül közrejátszott a becsületbe vetett hitünk, mert amikor az ott állomásozó román tábornok a tövisi Maroshídról beüzent Kolozsvárra, senki nem akadt a városban, aki arra gondolt volna, hogy ez a nemzete nevében felelős katonaember hazugsággal híreszteli, hogy neki meghatalmazása van Erdély katonai pontjainak megszállására.

Éppen úgy nem éltünk soha vissza a kisebbségek irányában azzal a hatalommal, mely bennünket, mint honalapító és államfenntartó népeket illetett, hanem szabadjukra virágoztak fel közöttünk. A tótság és ruténség, mint északszláv, a horvátok, szerbek, mint délszláv nép ezer éven át megőrizte a faji sajátosságait. Sőt ismételten telepítettünk be külföldről idegeneket, németeket (szászokat, svábokat), rácokat, románokat, kik itt közöttünk külön kiváltságokat élveztek, mint a törzsfaj. Pedig hát az otthont adó, kenyeret és védelmet nyújtó állammal szemben önkéntes kötelességük lett volna és lenne a nemzeti közösségben kiváltságmentes, önkéntes együttműködésre, sőt önkéntes beolvadásukkal az állam erejét is növelhették volna. Ezen a téren érdekes tanulsága történelmünknek, hogy avarok, besenyők, bolgárok, tatárok, jászok, kunok, ha még oly nagy tömegekben is jöttek közénk, maradék nélkül beolvadtak nemzetünkbe s velünk teljes vérközösségbe léptek, velünk a nemzetben egy testté váltak. Érthető és magától való jelenség, mert velük sok vonatkozásban rokon nép valánk. Ha a beszivár-

gott moldovai oláhságról is hasonlót mondhatunk, ennek is az a magyarázata, hogy a területükön átvándorolt besenyők, jászok, kunok, tatárok leszakadozott és ott megtelepedett maradékai rokon vérrel telítették az odakerült oláhságot. Mily szerencsénk lett volna, ha a török-tatár dúlások után megritkult népességű országba telepítés és utánpótlás arról az országútról került volna, melyen vérünket mi is végigszórtuk. Sőt még jobb lett volna, ha királyaink sehonnan nem telepítenek, mert népünk régi történelmi századokban fölötte szapora volt (a székelység még ma is nagy ütemben szaporodik) s a vérvesztéseget hamar behozhatta volna. Szaporaságunknak később szomorú következménye lett a magyarság kivándorlása.

A ki- és bevándorlások szomorú tanulságot rejtegetnek számunkra, azt, hogy fajunk érdekeit nagyobb gondunkban kell tartanunk, mert akkor, amikor a magyarság hajós tételekben, évente tizezres számokban vándorolt ki, a németiség minden tér- és vérvesztés nélkül virágzott közöttünk, az oláhok tovább szaporodtak és tovább lopakodtak a Kárpátokon át és ezerszámra özönlött nyakunkra és kiszípolozásunkra a zsidóság, hogy további magyar tömegeket fosszon meg a kenyerétől, földjétől és honától. A történelem nem tudta kellő közösségi tudatra ébresztani a közöttünk és velünk élő nemzetiségeket, mert a szomszédságban lakó fajtestvéreik rendszeresen ellenünk uszították őket. A gyöngítésünkre és gyöngülésünkre törekvő Habsburg-uralomnak volt ez a hagyományos politikája, emiatt történhetett meg, hogy a nemzetiségek a császárnál megfellebbezhették a király köteles rendelkezéseit, vagy a királyi kötelességek végrehajtását. Különösen pedig ellenünk létesítették a horvát, szerb és oláh határőrvidéket.

Nemzetiségeinkre a közösségtudatot rá nem parancsolhatjuk, ellenben államművészetünk feladata, velük

megértetni, hogy részükről becsületügy, szoros kötelesség velünk együtttartani, hozzánk simulni s az állam hatalmassá válásának érdekét önkéntes beolvadással elősegíteni.

Történelmünkben a közösségtudat ápolására azt a messzeható tapasztalatot is meríthetjük, hogy a vérszerződés, mikor a nemzet és véreből való uralkodója kölcsönös hűségét kimondotta, világos tudattal látta, hogy népünk — és egyáltalán minden nép boldogulásának alapfeltétele a véreből származó uralkodó. Nemzeti felvirágozásunk mindig egybeesik nemzeti királyainkkal. Európai nagyhatalom az Árpádok és Mátyás alatt voltunk s ha Nagy Lajos alatt volt legnagyobb hazánk, úgy ehhez is észbe kell tartanunk, hogy benne is csörgedezett Árpád-vér. Erdély politikai nagysága is egybeesik az anyai ágon székely Bethlen Gábor uralkodásával. S ha ma mélységes elesettségünkben talpraállottunk és megint európai tényezővé váltunk, abban nagy része van annak, hogy megint magyar vér irányítja kormányunk rúdját. Mindez jövőnk útját is világosan megszabja abban, hogy szilárd léptekkel tartunk a nemzeti királyság felé.

A történelem megtanított arra is, hogy ne csak a király legyen nemzeti, hanem a nép is teljességében részt vehessen az államélet megnyilvánulásában. Az Árpád-ház nagy hadi sikereit a nemzet egészének katonáskodása közepette arathatta. Minő sikereket aratott a negyvennyolcas időkben is az első nemzeti hadsereg, noha alig részesült katonás kiképzésben. Örök tanúsága ennek a történelemnek, hogy *nemzeti vállalkozásainkat alapítsuk a nép egészére, a nemzet teljes részvételére.*

A keveréknemzet tagjait a történelem közös élményei vannak hivatva összekovácsolni. A közös harcok a külellenségekkel, a közös küzdelmek az élet, a sors, az éghajlat s a környezet viszontagságaival, napnak, földnek, tájnak, terményeinek, vizeinek közös élvezete és az egymásra utaltságra vonatkozó ezer tapasztalat

összeecsiszolják, a táj kialakításában kifejtett közös munka és a közös élmények összeemelegítik az embereket, s az együttes bajtársi cselekedetek örökös barátsággá válnak. A keleti tótsággal s a németiség némely törzseivel a közös mult már érlelt meg olyan nemzeti közösséget, melyben tót és német különb magyarnak vallotta és viselte magát akármelyik vérsége szerinti magyarnál.

Sajnos, a történelem nem tapad az ember lelki-ségéhez annyira elválaszthatatlanul oda, mint a vérségi kötelék. A jelen idők tapasztalatai szolgáltatnak igen szomorú példát arra, hogy a multnak még oly erős lelki kapcsolatait is mily könnyű széttépni és elfeledni. Felbujtók mily könnyen korbácsolják fel az idegenbe vívó vérségi kötelékek szárait s mily hamar homályosítják el a becsület, a józan ész s a szoros kötelesség parancsait. Csak egy védelem van ellenük, könyörtelenül elbánás a felbujtókkal s több lelkes apostol közülünk is és közülük is a történelmi közösségi érdek világossá tételére.

Ha a harc, mint a cselekedeteikben gazdag közösségi élmény, ápolója és fejlesztője a közösségtudatnak, akkor nemzetiségeinket a békeidőben is közösségi élmények részesévé kell tenni. Munkaszolgálatokat, összejöveteleket, közös ünnepeket kell megszervezni, ahol velünk együtt munkálkodnak, együtt örülnek a haza boldogulásán. Katonaszolgálatra pedig az államalkotó fajjal elkeverten kell behívni. Egyébként pedig a katonáskodás minden fajta számára az igazi közösségi ismeret iskolájaként kell, hogy szolgáljon, és pedig azzal, hogy alföldi nép hegyvidéken és a hegyi lakó síkságon teljesítsen szolgálatot.

A történelem és abban különösen a mi nemzeti történelmünk számos példát mutat arra, hogy a nemzeti közösség nemcsak létet biztosít és életet fakaszt, hanem követeléseket is támaszt velünk szemben, áldozatot, *életnek a hon oltárán való feláldozását is köve-*

teli. A közösségi lét követelménye, hogy életével szabadon senki sem rendelkezik. Az a nagy tanúság, melyet az élő egyénből merítettünk, ahol sejtek nagy seregére a szüntelen halál vár, hogy az élőlény egésze tovább virulhasson, a nemzeti közösségre is illik, mert a hon létét is igen sokszor katonáinak hősi önfeláldozása menti meg. A közösségnek ezt a legnagyobb erényét sokan gyakorolják a békekorszakokban is, mikor erejükön felül, egészségük terhére, sőt néha biztos vesztük tudatában szolgálnak lankadatlanul a köznek. A magyar történelem, mégpedig a háborús csakúgy, mint a békés élet, egyaránt gazdag a közéletnek ily önfeláldozó hőseiben. *Szécsi Dezsők, Zrinyi Miklóskok, Szondi Györgyök, Rákóczi Ferencek és Széchenyi Istvánok* mellett ott találjuk a *Dobó Katicák* és *Lorántffy Zsuzsannák* nagy alakját, kik történelmi személyiségükkkel egytől-egyig egy-egy magyar bizonyosságot, egy-egy darab magyar jövődőt biztosítottak a multból.

Sőt a székely történelem a mádэфalvi veszedelemből a magyar *Lottát* is feljegyezte, abban a székely asszonyban, ki elesett férje kezéből kiragadta a fegyvert és tovább harcolt vére hulltaig, noha már szíve alatt hordta jövődő magzatát.

Az elmondottakból nyilvánvaló, hogy a történelem a közösségtudat ápolására, a közösségi élet megszereztetésére és szükségszerűségére lépten-nyomon példákat szolgáltat és így a történelemtanítás az egyik legkiválóbb eszköz a nemzet közösségének és egységének megkövetelésére. Ebből kettő következik: egyfelől az, hogy *az iskolák történelem könyvei a jövőben a közösségtudatnak, mint vezérelvnek jegyében irassanak*, másfelől pedig az, hogy a történelemtanár megfontoltan működjék közre a közösség jóltevő, jövődőtmutató jelentőségének kiépítésére.

A történelem azonban nemcsak arra nézve forrás, hogy közösségtudatunk számára éltető vizet merítsünk belőle, hanem a forrás tükrén történelmi lelkiségünket

is megláthatjuk, mint olyant, melyre építenünk kell. Ez a tükör azt mutatja:

1. Alkotmányszerető, alkotmánytisztelő nép voltunk s vérünkéből való fejedelmeinkhez, királyainkhoz rendületlen hűséggel ragaszkodtunk, de idegenvérű és szellemű uralkodókkal állandó harcot folytattunk nyelvünk, nemzeti mivoltunk és ősi intézményeink fenntartásáért.¹

2. Szabadságszerető, önállóan élni tudó nép voltunk a történelem minden fordulatán. Törzseink közül külön kivállanak a székelyek, kiknek ősi alkotmánya szerint előbb a királynak kellett esküdnie a székely szabadságra és csak ezen eskü birtokában tették le a hűségesküit.²

3. Hazánkat egy évezreden át szent örökségünknek tartottuk, minden talpalatnyi földjét szívósan

¹ Történelmünkben a rendi törekvések is sajátos viszonyban vannak a királyi hatalommal. A királyi hatalom elgyengülése a XIV. század óta egybeesik az idegen királyok ország-lásával (*Zsigmond, Albert, Ulászlók, II. Lajos*), holott a teljesen magyarrá lett *Anjoukkal* szemben valósággal elnémul a rendek szava. *Mátyás* a királyi tekintély koronája. A *Habsburgokkal* szemben teljesen tudatos nemzeti ellenállás alakul ki. *Bocskay* és *Bethlen* »az magyar nemzetnek veszedelmes állapotjában nemzetiségünk megmaradásáért« fog fegyvert. II. Rákóczi Ferenc is kiáltványát az »egyházi és világi, nemes és nemtelen igazmagyarokhoz« intézi.

² Mindaddig, amíg a magyarság feltörő népi ereje töretlen volt, nem léptünk idegen állammal államjogi kapcsolatba. Nagy Lajos birodalmában is Magyarország volt a vezető hatalom. Sőt még *Zsigmond* idejében is teljes a hatalmi egyensúly a kisebb, de egységes Magyarország és a területileg nagyobb de szétdarabolt Németbirodalom között. Magyarország a *Habsburg* birodalomban csak akkor kerül alul, mikor a török-hódítás területében megcsónkítja és falvak, megyék pusztulnak el nyomtalanul és százezrek kerülnek rabszíjra, helyüket pedig beszívárgott idegen nemzetiségek foglalják el. S még így is marad elég ereje ahhoz, hogy évszázados küzdelmek során, egészen 1867-ig, ha nem is teljes függetlenségét, de önálló állami létét mind az uralkodó házzal, mind pedig a többi országokkal elismertesse.

védjük és soha egy darab földnek elvesztésébe bele nem nyugodtunk: »Nem, nem, soha!«³ Habsburg királyainknak is a koronázási esküben kellett megígérniök, hogy az ország területét tiszteletben tartják és az ellenségtől visszavett földeket az országhoz csatolják.

4. Vitéz, katonás nemzet vagyunk. Bátorságért soha nem mentünk a szomszédba. Halált, félelmet nem ismertünk s a vértől sohse féltünk. Ebben az a fontos, hogy sohse érdekből vagy kényszerből voltunk vitézek, nem az életveszély vagy a jutalom avatott minket hőssé, hősiességünket sem ok nem irányította, sem cél nem vezette, hanem katonamivoltunknak következménye, velejárója volt. Egész állami berendezésünk a katonaszervezeten épült fel. A nemes vérrel adózott, s az egyén társadalmi emelkedésének, vagyonosodásának alapja a hőstett volt.⁴ A világháború után is vitézi rendet alapítottunk. Ország, világ kezdettől fogva elismerte vitézségünket. Leó bizánci császár (886—911) már a X. sz. elején így szólt őseinkről »... férfiakban bővelkedő és független az a nemzet és egyébkénti pompakifejtése és gazdagsága mellett csak arra van szorgalmatos gondja, hogy a maga ellenségeivel szemben vitézül viselkedjék... munkát s fáradságot magasztosan elvisel, tűri az égető meleget és a fagyasztó hideget.«

5. Gyorsan mozgó nép vagyunk. A kardot ma is a világ összes népei közt legjobban forgatjuk, kezünk a

³ Már III. András idejében (1298) törvény követeli meg a királytól, hogy az ország elszakadt részeit visszaszerezze, hogy így »Magyarország jogi egységként örvendezhessék integritásának«.

⁴ Ez a magyarázata annak is, hogy nálunk miért nem alakult ki az a Nyugatot jellemző hűbérrendszer, mely a birtokot meghatározott katonaállítási kényszerrel terhelte. A magyar nemes királyától mindig utólag, a már teljesített katonai szolgálataért részesült birtokadományban. A katonakodás így feltételek nélküli közkötelezettség volt.

vízet legjobban szeli, játékban legforgóbbak vagyunk. S mindez arra vall, hogy kitűnő az idegzetünk és a testünk összhangolása, valamint arra, hogy különleges izmokkal vagyunk ellátva (Toldi népe vagyunk).

6. A bajtársi becsület kicsiben, nagyban nemzeti erényünk. Az adott szót soha meg nem szegtük, cserben a történelem során senkit sem hagytunk, mégkevésbé árultunk el ügyet vagy szövetségest. A törökkel folytatott évszázados harcokban a magyar életet egyetlen hűtlenség (renegát) csúffá nem teszi, sem nemes, sem jobbágy részéről. A világháborúban is az utolsó óráig kitarottunk szövetségeseink mellett. Sokszor hangoztattam is én éppen ezért, szövetségeseink felé, rosszul mondják szövetségeseink rólunk, hogy baráti nép vagyunk, mert több vagyunk mi ennél, mert igaz szóval, a szeget fején ütve : *bajtársi nemzet vagyunk mi*.

7. Európai, sőt általános emberi érdekeket szolgáló politikát is sokszor üztünk. Ennek a kereszténységre térésünk, a keresztes hadjáratokban való részvételünk, az ozmán hatalom ellen vívott küzdelmeink s a világháborúban való részvételünk élénk tanúsága. Minden nyugati kultúrmozgalom és eszmeáramlat befogadására fogékonyak voltunk. Eljutott és gyökeret vert nálunk a gótika, reneszánsz, humanizmus, reformáció, barokk és felvilágosodás, de határunkon túl, a balkáni népekhez már nem igen érhetett. Fölvirágzott nálunk a lovagideál ; részt vettünk a keresztes hadjáratokban, lelkesedtünk a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméiért. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy nálunk minden idegen áramlat lassan, nehezen és erőtlenül ver gyökeret. Ma is ezt látjuk ; Európának nemzeti gondolatot mi adtunk, de hogy mikép kell azt megvalósítani, abban mások megelőzték.

8. Igénytelen, türelmes nép vagyunk, különösen parasztságunk hihetetlen igénytelen, ételben, ruházatban, lakásban és jogokban egyaránt. Mindez azt jelenti, hogy a harctéri nélkülözéseket kitűnően bírjuk.

9. Példátlan nagy a munkabírási és a teljesítő-képességünk. Munka közben sem a hevülő izzadás, sem a tompa fáradtság erőt nem vesz rajtunk. Nem únjuk a dolgot és könnyen pihenjük ki magunkat. A kalandozó magyarok, törökverő vitézek, hajdúk, kurucok és Doberdó álmatlan hősei örök példák a nagy katonai teljesítményekre. Mindez megint a jó idegre és izomra vall.

10. Nagy az éghajlati alkalmazkodó képességünk. Hideget, meleget, szárazságot, nedvességet, szelet, tik-kasztó naphevet, magas hegyet és mély síkot egyaránt jól tudunk elviselni. Mindez az életrevalóságnak alapfeltétele s jelzi, hogy hegyekben csakúgy, mint síkságon, egyaránt bírjuk a katonaeletet. (Erről középkori külföldi tudósítások is vannak.)

11. Vihartálló kitartásunk és példátlan bizodal-munk van. Ez hozzátartozik a bátorsághoz is, de mégis másvalami. A bátorság a cselekvésben való fellángolás, a kitartás azonban a szívósságnak és a biztonságnak, a vihartálló idegeknek, nyugodt észnek, az erőben való bizodalomnak közös következménye. Már *Bölcs Leó* megállapította rólunk: »Nem hagynak fel a harccal, mint más nép, ha a harcban megverték őket, hanem míg csak tökéletesen meg nem aláztatnak, sokféle módon iparkodnak ellenfeleikre csapást mérni.« Kitartásunk bizonyítéka a nagy sánc-, gyepű- és várrendszerek szívós védelme, *Mátyás király*, *Bethlen Gábor*, *I. Rákóczi György* és még annyi más magyar vezér hadisikere, melyet józan megfontoltságuknak és hidegvérüknek köszönhettek. Görgey hány csatát és hány vesztettnek látszott csatát nyert meg csak azért, mert volt kitartása és magabizakodása.

12. Emberséges emberek, lovagias nép vagyunk. Az ellenséggel, a legyőzöttel mindig nemesen bántunk el. Sem rabláncra nem fűztünk, sem ki nem irtottunk népeket. Gögös bosszúállás sohase vezetett, hanem a meghódított néppel mindig emberséggel bántunk, fejlődését nem korlátoztuk. A világháborús hadifoglyoknak

valósággal gyöngyéletük volt nálunk, mert kenyерünket szívesen osztjuk meg még az ellenséggel is.

13. Sőt történelmi vendégszeretetünk is közismert jelenség, amint Szent István királyunk ezt intelmeiben fiának, Imre hercegnek szívére kötötte. Kiváltságok adása mellett telepítettünk különböző népeket s egy népet, a kunokat, fejedelmestől befogadtunk házáinkba.

14. Emberszeretetünk és vendéglátó természetünk háttérbe szorította fajunk érdekeinek gondozását, azt a szent önösséget, mely kötelességet ró ránk a fajimádat és fajerősítés terén. S fajunkat sem gazdaságilag, sem erkölcsileg, sem vértisztaságban nem védjük eléggé. A magyar vezetőrétegekbe felemelkedett minden nemzetiségnek tagja, sőt részükről állandó utánpótlások is érkeztek. Mi azonban fajunk fejlesztésével, építésével éppen nem törődtünk. *Amilyen könnyen pazaroltuk vérünket a nemzetközi vérpiacon, épúgy haggluk pusztulásban a belső vérpiacon is.*

15. Nincs nagyhatalmi tébolyodottság bennünk, józan a szemléletünk és tárgyilagos a gondolkodásunk. A középkorban törekedtünk csak országunkat balkáni nagyhatalommá kiépíteni. Ezt azonban Európa és a keresztény hit védelmében vállalt szerepünk magyarázza. A mai nagy idők forгатagában is nyugodtsággal, helyes mértékítélettel fogadtunk mindent, éreztük takarónk mértékét testünkön, nem nyújtózkodtunk szertelenül, nem kapkodtunk se erre, se arra. Ezt bölcs politikának, józan alkalmazkodásnak nevezik.

16. Hiszünk egy Istenben, hiszünk Magyarországon. Hiszünk egy isteni igazságban, hiszünk Magyarország feltámadásában. Hittünk Mohipusztá után s hittünk Mohács után és Világos után is. Ennek a feltámadásba és történelmi elhivatottságba vetett hitnek leg-szebb megtestesítője IV. Béla.

17. Népünket nagy vállalkozó kedv jellemzi. Ismeretes honi történelmünk hajnaláról a kalandozások kor-

szaka, melyeket mint nagyarányú nemzeti vállalkozásokat hajtottunk végbe! Ez ma is megvan bennünk az élet kisebb lehetőségeivel szemben is. Erős önbizodalmunkban balsikerek nem könnyen riasztanak vissza a vállalt munkától. Tudunk és bírunk a magunk kárán tanulni.

18. Család- és gyerekszeretetünk példásnak mondható. Parasztságunk a gyereket áldásnak tekinti s a család gazdasági fellendülésének forrása a sok gyerek. Különösen rátart a székely az »utódra«, a fiúgyerekekben megjött áldásra, mert abban birtok és családi jogainak törvényes utódját nyerte el. Egyes törzseinknél, történelmi családjainknál nagy a nemzetségi, illetőleg rokonsági összetartás.

19. Népéletünk tarkállik a gazdag művészettől. Holt eszközeinkbe életet varázsolunk, mindennek csínt kölcsönzünk. Népköltészetünk a finn testvérekeivel versenyez. Balladaköltészetünk magyar saajtság és Európában egyedül való.

20. Hagyománytisztelők, hagyománybecsülők vagyunk. Sok ezer közmondásunk a tanuság rá, hogy leszüremkedett szellemi értékeinket mennyire szeretjük és tudjuk szépen csengő rövid szólamokban halhatatlanokká tenni.

21. Népünk minden ágát — ahol ősi eredet van — jellemzi bizonyos *nemes szemlélet*, nemes lelkeség, nemes értékelés. Ne tévesszen meg bennünket az esetleg nyersebb modor, mert ez a nemes bevonat minden életmegnyilvánulásunkban az a valami, ami a külföldi előtt a magyart közismerten kedvessé teszi. Nagyon valószínű, hogy ez igen ősi örökségünk, mert már *Confucius* tanításainak egyik alapköve a nemes lélek és lelkeség és ezzel a nagy vallásalapító egy négyszáz milliós nép életét kétezer évre tudta elrendezni.

Ime magyar lelkünk, ezeréves szellemi arculatunk és jellemünk huszonegy megnyilvánulása, létünk mennyi biztonsága, melyre mind építeni lehet. Nem mulaszthatom el azonban azt se kiemelni, hogy vannak nekünk hibáink is, melyeket szintén ismernünk kell s nemcsak ismernünk, hanem saját magunk előtt be is ismerünk s akkor, amikor építünk, mind, de mind figyelemre méltatnunk. Ha mi ezekkel itt nem foglalkozunk, úgy annak írásom közben is hangoztatott azon elvem az oka, hogy az fogja meg lelkünk, ami cselekvőlegesen előre viszi az életet.

A NEMZETI KÖZÖSSÉGTUDAT ÉS A JELEN.

A közösségtudatunk harmadik legbiztosabb alapja a jelen tökéletes, minden vonatkozásában alapos ismerete, megértése, mindenek fölött azonban a vele és az érte való lelkes együttélés. A multat nem közvetlenül ismerjük, emlékei fogyatékosak és tökéletlenek. Az érdekektől vezetett, vagy éppen parancsra megvalósított történetírás sok mindent meghamisított a multból. Tárgyiakban lefektetett emlékeink számtalanszor pusztulásnak estek áldozatul, vagy azok is meghamisultak átalakításokkal, meg nem értő változtatásokkal. A jelen azonban nyíltan nyitva-tárva előttünk. Azt megismerni annál inkább kötelességünk, mert a nemzet mindenkoron jelenében élt. A jelen itt volt körötte és közöttte, azt mindenkoron tudni és átélni lehetett és ennek következtében közösségünk élő forrása és kifejezője a látni vágyók számára fogyadék nélkül megismerhető. Ennek a célnak elérése végett itt, e fejezetben, a megvalósított és megvalósulandó állapotokat együttesen ismertetem.

Először is felvethetjük a mindenek felett való nagy kérdést, ismerjük-e, ismeri-e a magyar nemzet saját jelenét, a magyar életet fenntartó és megvalósító drága kincsét minden vonatkozásában, és azok, akik

ismerik a jelent, vajjon értik-e azt minden tekintetben? Kérdezzük, van-e valami mód arra, tétetett és tétetik-e intézkedés arra vonatkozólag, hogy a nemzet minden tagja valahol és valamikor közösségünk megvalósulásait, szálait megismerje és azoknak nemzetfenntartó és éltető jelentőségét megértse, annak értelmében áldozatosan és önfeláldozólag cselekedjék? Ugy hiszem, ennek a kérdésnek felvetésével a mi magyar életközösségünk egyik legnagyobb fogyatékoságára mutatok rá, mert bennünk a közösségtudatot alig-alig ápolják, s egyben meg is jelöltem az útnak azt az első szakaszát, melyet mindenkinek meg kell tennie, illetőleg amit meg kell járatnunk mindenkivel, aki a nemzet előrehaladására lelkében össze akar fogni.

A mi élő nemzeti közösségünk ismeretének hiánya késztet arra, hogy jelenünk alkatával behatóbban foglalkozzam.

Első kérdésünk: *min nyugszik a közösség?* S vele kapcsolatban: *magától való-e, sőt kényszerű-e az emberközösség?* Továbbá *áldozat-e a közösség, vagy egyúttal haszon is?*

A nemzet közössége azon nyugszik, hogy *közös eszményeink, közös kötelességeink* vannak s ebből kifolyólag közös sorsunk van. A minden időkre, békére, háborúra egyáltalán vonatkozó és mindenkire egyformán köteles eszmény pedig a nemzetért és a nemzet érdekében való szüntelen munkálkodás, a **teremtő munka**. A **tökéletes munkára kell közösségekbe tömörülni** s nem politikai szólamok kiabálására vagy önös érdekek kiharcolására, ú. n. érdekképviselések megteremtésére.

A nemzet tagjainak közössége nyugszik elsősorban azon, hogy *több az ember, mint amennyi a munkalehetőség és munkaalkalom*. Ezért kényszerűen adódik, hogy sokan végeznek egyféle munkát.

Kérdezzük már most, végezzene-e és végezhet-e egy ember mindenféle, illetőleg sokféle munkát? Ez a kérdés azonnal feleletet kap abban a tapasztalati

igazságban, hogy az általános munkalehetőségek száma jóval nagyobb, mint amennyi munkára egy ember egyáltalán képes lehetne. Oly sokféle a munkalehetőség, hogy még önfenntartását sem tudja a művelt társadalmi tag teljesen szolgálni, még kevésbbé valamennyi közkötelességét. Az egyén tehát válogathat, illetőleg neki válogatnia kell a munkalehetőségek között. — Mit válasszon hát, miben és hol vegye ki részét a nemzeti munkában?

Erre választ ad a közösség két másik irányító tényezője, nevezetesen az emberi *egyenlőtlenség* és a munkának *helyhez*, a honban sokszor *tájhoz* kötöttsége. Az emberi egyenlőtlenség a munka szempontjából két főkiadásban nyilvánul, egyfelől a testi rátermettség váltokozásaiban, másfelől pedig a lelki rátermettségnek, vagyis a hajlamok különbözőségeiben. Nyilvánvaló, hogy az erőstestű, keménykezű emberek kovácsok, lakatosok, mészárosok vagy mezei munkások, a gyöngéd testalkatú és finomkezű emberek pedig művészből kézműiparosok legyenek. Akit hajlama a mérnöki pályára visz, az legyen műépítész vagy géptervező, és ne bíró, akit pedig zenére, az legyen hegedűművész, nem pedig orvos. A táj szerint kötött munkát is lehet hajlamok alapján szolgálni, ha a munkaközösségbe arravalóságuk és kedvük szerint vándorolnak össze az emberek. De épúgy lehet neveléssel is, amennyiben a különlegességében adott munkára *ránevelik* az embereket. Ezek szerint, ha mi a rátermettséget, a hajlamot és a ráneveltséget együttesen arravalóságnak nevezzük, akkor azt a nagy elvet kell kimondanunk, hogy a *nemzet tagjai a közösségben végzendő feladataikat, munkáikat arravalóságuk szerint válasszák meg*. Régi igazság! Műnyelven szelekciónak nevezik, de régi az is, hogy kevesen tartják be. De ezt a jelentős fogalmat, nevezetesen az arravalóságot, a tájra is kell vonatkoztatnunk, mert aki a nemzetet az összefogó munkára akarja megszervezni, annak azt is nagyon jól kell tudnia, hogy

az ország mely tájai minő munkaközösségek kiépítésére alkalmasak. *A munkaközösségeket tehát a táj és a környezet mirevalóságának tudatában az arrazületelt és arranevelt munkásokból kell megszervezni.*

Ezek alapján már könnyen felelhetünk arra az alapvető kérdésre, sokféle munkát végezzen-e az ember és egymagában végezze-e el a hozzászabott munkát, vagy pedig közösségekbe tömörülten? A sokféle munka csak kapkodás, az egyik munkáról a másikra való áttérés csak időpazarlás és a munka minősége rendszerint silány. S ha valaki mégis az élet ezmestere, kár az időért az ilyen embert munkaközösségbe bevenni, mert az ezmester egymagában dolgozik jól, s ha közülük sokan összeállnának és ott mindenki tehetsége szerint mindent dolgoznék, azonnal bábeli zűrzavar állna elő. Közösségekbe tehát csak az egyféle munkára termett emberek egyesüljenek.

A közösség értelme, fenntartója és megfontolt célja egyfelől a munkafokozás, másfelől pedig az idővel való takarékoskodás. A teljesítmény fokozására a legjobb mód az egyoldalú, egyféle munkára való tökéletesítés, annak alapján pedig *elemi üzemi közületekbe való tömörülés.* Viszont az idővel való takarékoskodást csakis szövetkezeti alapon lehet megoldani.

Lássuk ezt a közösségi formát külön-külön.

Az üzemi közületek a munkát mennyiségi vagy minőségi alapon tökéletesítik. Az erő, a teljesítmény fokozására gyűltek ősi elemi közösségbe eleink egy-egy nagy vad elejtésére, vadon legelésző nyájak bekerítésére, a védősáncok felépítésére, a hatalmas ellenség legyőzésére, a faltörő kos mozgatására, vagy állnak ma is össze egy-egy nagy vasgerenda tovaszállítására. A székely kalákarendszer ezeknek az ősi összefogásoknak egészséges maradványa.

A közületi munka azonban a teljesítményt főként minőségben fokozza. Ősi tapasztalat, hogy az egyféle munka egyoldalú munkása feladatát mindig tökélete-

sebben és mindig gyorsabban végzi, mint ahogy azt az ezermesterember tehetné. A munkás a közületben tökéletesbül, mert Isten megszenteli a közösségi munkát azzal, hogy a közösséget jókedvvel áldja meg, mely munkafokozólag hat, az egyformákat nemes versenyre kelti, a gyengébb elé pedig a jót példaként állítja oda. Ebben van adva a közösségi munka erkölce.

A közösségben végzett munka közben az egészséget is igen jól lehet védeni. A közösségi munkát mindenekfölött ütemesíteni lehetne (kalapáló, döngölő, cséplő munkások), s vele a munkába szabályos pillanatnyi pihenéseket lehet elosztani, melyhez a szív is a tüdő is hozzáigazodik a maga ütemrendszerével. Ez pedig fokozza a kitartást és a munkabírást. Ütemes dal zendül az ilyen munka közben, ami a munka tevékeny hangulatát fokozza és így élménnyé lesz a különben talán únott munka. A legfontosabb az, hogy a közösségi hivatalos egészségvédelmet az egyéneket terhelő igen csekély befektetéssel meg lehet szervezni, amit a magánmunkás egyáltalán nem bír el.

A közösségi munkából tehát az egyénre is nagy haszon származik, mert ott mind mennyiségében, mind pedig hatásfokában jelentősebb munkát végez s tőle kevésbé is fárad el, mint elkülönített egymagában. Mindezt mint az egyén közösségi hasznát, nyereséghezó jelentőségét könnyelhetjük el. Néha akkora nyereség származik a munka vállvetett megoldásából, hogy ez maga fedezi az egyén önellátási szükségletét s így teljesítménye csaknem egészében a köz szolgálatára fordítható.

A fentiekből nyilván látszik, hogy az első és leg-
elemibb közösségek azok szerint a természetes hivatá-
sok, maguktól adódott munkák és feladatok szerint
valósíthatók meg, melyet *üzölt foglalkozása szerint kiki
a nemzet testében betölt.* Ez nem erőltetett, ez nem ál-
szavakkal és politikai szólamokkal telített, vagy éppen
álcázott, nem érdekképviseleti vagy éppen hatalmi

egyesülés, hanem az élettől, a fejlődéstől megkövetelt természetes valóság.

Ezért szerintem elsőfokú nemzetfenntartó és nemzetépítő alapelv az arravaló emberektől alkotott természetes munkaközösségek elemi rendszere. Amihez csak lehet, ilyen táji munkaközösségek útján üzemésíteni kell az országot.

Ezért kell első nemzetépítő elvként mindennemű dolgozó rétegnek önmagában való munkaközösségi megszervezését megvalósítani, tehát nem csak az ipari, kereskedelmi, építő és mezőgazdasági munkásságot kell munkaközösségekbe összehozni, hanem éppenúgy vállvetett munkára kell bírni a földtulajdonos, az iparos, a kereskedő, a közszolgálati, a magántisztviselő és a szabadpályán levő felsőbbiskolás társadalmat is.

Ez a szervezkedés azonban legyen annyira tökéletes, hogy az országban ne legyen szervezetenkívüli ember!

Az egyöntetű üzemszerű közösségek az ország nagyobb tájai szerint további termelői közösségbe, végül pedig országos szövetségekbe foglalandók össze. Ez az azonos hivatású közületek országos lépcsőfok rendszere. Amint ma van a mezőgazdáknek, gyáripárosoknak stb. országos szövetsége, noha csak érdekeik képviselőjére, úgy kell az általános munkaközösségeket is az egész országra megszervezni. Az ilyen országos szervezet nem arra van hivatva, hogy fölfelé képviselje az egybefogott közösségeket, hanem arra, hogy lefelé irányítsa a munkát a legkiterjedtebb és a legnagyobb hatásfokú teljesítményre.

Az itt ismertetett munkaközösségeket főként a gyáripár és a bányászat valósította meg, de az is csak egységenként, tekintettel arra, hogy a gyárak is meg a bányák is nagyrészt magánkézen vannak. Ezért itt is hiányzik az egynemű üzemeket, vagy az egyes tájak üzemeit lépcsőfokonként összefogó munkaközösség. Munkaközösségre meg lehet szervezni a kisipart is, meg a mezőgazdaságot is, azonban sokkal nagyobb

erőfeszítés kell hozzá, mert a gazdaságok elszórtsága ill. elkülönítettsége az összefogásnak nem kedvez.

A *szövetkezet* bonyolódottabb és másnemű alkotás, mint aminő az eddig vázolt egyszerű munkaközösség. A szövetkezet ugyanis a magában gyenge egyén támogatására létesült társadalmi intézmény. A szövetkezethez is odatartozik a többet és jobbat termelő munkaközösség, fő elve mégis az egyén támogatása a tőkével, az egyén védelme a kiuzsorázó nagytőke ellen, az egyén támogatása a jobb értékesítéssel és főként támogatása az időfecsérlő munkák alól való fölmentéssel. A magyar életnek annyi apró-cseprő munkáját végzik egyszerre tizen-huszan, holott ugyanazt egy ember is époly jól elvégezhetné. Tíz-husz parasztszekér dőcög a vásárra alig valamivel, holott holmijukat összefogással egy kocsin is piacra vihetnék s fordítva tíz-husz háziasszony megycselédestül igazán oly apróságért a piacra, hogy összefogással, szövetkezeti alapon megint csak egy is elvégezhetné a sok helyében.

Itt is, a jól bevált példák értelmében, általánossá kell tenni a szervezést, a szövetkezet nyújtotta jólétben mindenkit kell részesíteni és a szövetkezet táji, majd országos rendszereit szintén meg kell valósítani, mert velük milliókat lehet megtakarítani és milliók jólétét lehet biztosítani.

A szervezőnek mind az üzemi közösségek, mind pedig a szövetkezetek megszervezésnél figyelembe kell vennie azt, hogy minden közösségnek azon múlik a nemzetalkotó jelentősége, hogy milyen egyfelől a munkaszervezet »nyereségszámlája« (más szóval az egyén közhasznú jelentősége) és másfelől mekkora az egyénnek a köztámogatáson alapuló jóléte, vagyis minő a nyújtott haszon és a szerzett jólét viszonya. A közösség tartóssága és értéke attól függ, hogy a közösség az egyéni jólétet mennyivel tudja jobban biztosítani, mint ahogy azt az elszigetelt egyén magában elérhetné. Az egyén ezen a hasznon át nyerhető meg a köznek.

Ha most a fölvetett kérdésekre a kifejtettek alapján röviden feleletet akarnánk adni, úgy a következőket emeljük ki. A közösség azon alapul, hogy a munka egyfelől oly sokféle, hogy azt egy ember nem tudja elvégezni, másfelől oly kevés, hogy nem jut minden emberre egy-egy feladat; ennek következtében sokan végeznek egyféle munkát. Egy-egy munkára a születésükkel hozott arravalóságuk vagy a táj megkövetelte nevelődésük szerint fognak össze a legarravalóbb emberek. A közösségben a tökéletesen végzett egyoldalú munka érvényesül. És az ember közösségekbe kényszerül, mert magában erőtlen és tökéletlen, mert összefogva nagy teljesítményekre képes, mert együtt-tartva szebben, jobban és tökéletesebben dolgozik, mert egymásra támaszkodva sok fölösleges fáradozástól szabadul.

A közösségeket itt csak anyagi jelentőségük szempontjából néztük, nemzetalkotó értéküket még külön is megvizsgáljuk.

Második kérdésünk: *Van-e az egyoldalú munkának további közösségépítő következménye?*

A közösségi munkás egyoldalú képesítése következtében az egyetemleges életszükségletekkel szemben félszeg, hogy ne mondjam: gyámoltalan. Az egyoldalúság sokszor életrevalóságát is apasztja. Ezért önellátásra képtelen, sőt nemcsak alkalmatlan erre, hanem kötött élete miatt rá se ér. És ez így van jól, mert ebből az állapotból a közösségre nagy jelentőségű áldás származik. *Az egyoldalúságnak ugyanis nemes és felsőbbrendű közösségalkotó következménye az egymásra-utaltság.*

Nemzetnevelő és nemzetépítő törekvéseink és önkéntes áldozataink közben, keltünkben-fektünkben ezt kell igen jól eszünkbe vésnünk, azt, hogy a nemzet testében kölcsönösen egymásra vagyunk utalva, hogy *nem élhetünk egymás nélkül.* Az iparos és a kereskedő nem élhet az őstermelő gazda nélkül, a gazda életének

nincs célja az ipar és a kereskedelem nélkül, a kereskedelem pang felett ipar nélkül, az ipar önmagában fojlik meg a kereskedelem tökéletessége nélkül. De épúgy önmagába roskad mindhárom: a két termelő és a közvetítő közösség egészséges pénzügyi közösség híján. A pénzügy viszont bátortalan a közigazgatási hatalom ereje nélkül. Mindnyájan bátortalanok és bizonytalanok vagyunk a honért tettekész, jól szervezett hadsereg nélkül. És végül mindenki, de mindenki rá van utalva a nemzet fejlődése érdekében a rendületlen közerkölcsre, a megingathatlan istenhitre és a jövőbe vívő útunkra szárnyakat kötő nemzeti nevelésre. Legfelső fokon pedig nemcsak egymásra vagyunk ráutalva, hanem egymáson át a nemzet egészére, az államhatalom teljességére. Mert az egymásrautaltság kényszerűséggel olvad fel a nemzet egységében.

Szükséges tehát, hogy bennünk az egymásrautaltság, mint nyers tudat éljen. Azonban ennyi nem elegendő! Mert annak, hogy egymás nélkül nem élhetünk, erkölcsé kell nemesednie egymás kölcsönös megbecsülésében s ha lehet szeretetében. Abban a szeretetben, mely a parasztot megbecsüli és magához emeli, hálaként a földdel vívott nehéz küzdelemeiért s amely az urat tisztelettel megalapolja, az ország fenntartásában és előbbvitelében kifejtett gondjáért, munkásságáért.

Az egymásrautaltság azonban nemcsak állapotot jelent, hanem *követelményeket is és pedig igen nagy követelményeket* a közzel szemben. Aki valamely közületbe lép be, annak igen jól kell tudnia, hogy a közületi élet erkölcsi következménye egymás szükségleteinek kölcsönös kielégítése, aki pedig közületeket szervez, vagy tart fenn, annak még jobban kell tudnia, hogy az egyszerű munkás- és szövetkezési közületek léte és megteremtése a kölcsönös támogatás végett további közületek, közösségi szervek megteremtésére kötelezi.

Az alapelv tehát, mely az egyént a nemzet közösségébe bekapcsolja, az legyen, hogy az egyén a munkaközösségben nyújtott szolgálataiért önfenntartásában, illetőleg családjának feantartásában a köztől teljes támogatásban részesüljön. *Ez a köztámogatás az egyénnek, illetőleg családjának nem joga, hanem fordítva, a köznek az őt szolgáló egyénnel szemben halaszt-hatatlan kötelessége.*

Harmadik kérdésünk : *Az egymásrautaltságot mivel elégítjük ki?*

Azok az elemi szervezetek, melyeket eddig a munkaközösségekben és a szövetkezetekben, valamint azok országos lépcsőfokos szervezeteikben megbeszélünk, csak arra jók, hogy a nemzeti munkát fokozzák és az egyént védelemben részesítsék. Az ilyenképpen foglalkozási ágak szerint területi kapcsolataiban is összefogott nemzet még csak párhuzamos szervezésen ment át, a nemzet még csak bekötött kévéhez hasonlít, melynek azonszerű szálai fejjel rendezve és a közösségi összetartás révén egybekötve vannak. Ha azonban a csak ennyire szervezett nemzetben pattan a kötél, oldott kéveként hullhat szét. Erőssé és teljesen egybe-tartozóvá a nemzetet csak azzal tesszük, ha egymásra-utaltsági szerveit is kiépítjük, vagyis *a párhuzamos közösségek fölé és közé egészséges hálózati összekötő rendszereket fonunk be.*

Nemzeti jövődönk kárára, közhivatali életünk egyik betegsége, hogy ott túlsokat foglalkoznak a hatáskörök elkülönítésével, ahelyett, hogy azért harcolnának, azt keresnék, egyiknek munkája hol kapcsolódik a másikéba, és ennek révén hol lehet az összefogó munkát, egymás kiegészítését és kölcsönös támogatását megvalósítani.

Az összekötő rendszerek feladata a következő :
1. kielégítik az egyoldalú munka hiányait és az egyoldalú munkás szükségleteit ; 2. szabályozzák és összhangolják a közösségeket ; 3. a szükségnek megfelelően

elosztják a munkaerőket és az anyagot és mindezekkel biztosítják az egymásba kapcsolódó és egymást feltételező élet menetét.

Ennek a célnak elérésére elsősorban tökéletesen megszervezendő minden téren a közösségi munkások anyagi közellátásnak szolgálata; sürgősen kutató, tudakozódó, beszerző, közvetítő és szabályzó intézmények valósítandók meg, melyek tiszta tájékozódást nyújtanak a termelés és az ipar termékeiről, szükségleteiről, a kereskedelem szükségleteiről, az építészet igényéről, munkásviszonyokról, munkalehetőségeiről, gondoskodnak arról, hogy sehol pangás, sehol túltermelés, sehol kielégítetlen szükség ne legyen.

Ennek a nemzeti életbiztonsági szervezetnek egészen különleges feladata van. Ez a szervezet más, mint aminő az ipari és a mezőgazdasági termelés, más mint a kereskedelem és más mint a pénzügy szervezetei, mert itt nem a termelés közvetlen érdekeiről, hanem az élők (egyének és közületek) közvetlen szükségleteiről, másrészt az üzemi élet külső szükségleteiről van szó. Ma a harctéri jelentésekben a hadvezér nem azzal dicsekszik el, hogy mekkora területet foglalt el, hány ágyút zsákmányolt és hány katonát ejtett foglyul, hanem azt emeli ki, hogy a légi, a gépesített és a gyalogos haderő összhangban tudott dolgozni. A hadvezéri tehetség ott vizsgálzik le, hogy a hadseregrészek és véderőfajták mennyire tudnak összefogni. Ezért a nemzet életének kormányzatára hivatott vezér is legfőbb hivatásának tekintse ennek a kérdésnek, nevezetesen a nemzet közösségi részeinek és a táj-szabta lehetőségeknek egymással és a nemzet egészével összhangba hozatalát.

Ez egy fölmérhetetlen jelentőségű és magasfokú szellemi munka, melyet csakis a békeévek hadvezéri tehetsége oldhat meg, mert itt a nemzet jólétéről, nyugalmaról, általán belbiztonságáról van szó. Nemzetünk szervezetrendszerében ez a kérdés egyetem-

legességében még nincs megoldva, azonban egyrészt kezdetleges közvetítő közületek már maguktól alakultak ki, másrészt tétettek már lépések arra nézve, hogy az egymásrautaltságot egymásrautalássá és kielégítéssé nemesítsék.

Negyedik kérdésünk: *Miként elégíttessenek ki az egymásrautalt egyének.*

A munkaközösségek kényszerű alapjai között ott láttuk szerepelni az emberi egyenlőtlenséget. Ebből származnak az egyféle munkások és ebből következik az egymásrautaltság. Az emberi egyenlőtlenségnek az egymásrautalt lények igényeinek kielégítésénél is sorsmegszabó szerepet kell betölteni. Elvként adódik, hogy miként az egyén a köznek nem bír a máséval egyenlő munkát nyújtani, úgy önellátási szükséglete sem lehet máséval egyenlő. A teljesítmények és a teljesítőképességek különbözősége méhében hordja az egyén szükségaine, igényeinek és igénylési jogainak egyénenkénti, illetőleg a munkaközösséghez igazodó különbözőségét is. A közösségi rend alapja: egyenlő, ember-séges elbánás a szükségek kielégítésében, a megelégedett családi jólét biztosításában. Az az egyenlőség azonban, mely a köztől mindenki számára egyenlő jövedelem biztosítását követeli, a társadalom teljes felbomlására vezet. Nem állunk a közösségben mindnyájan ugyanazon az órhelyen, a köznek nem nyújtunk mindnyájan ugyanazt és közszolgálatunk teljesítése sem az órhely, sem a munkánk alapján nem kerül mindnyájunknak egyforma kiadásába. A miniszter az ő órhelyén és az ő nemzetszolgálatja közben ezerszerre többet kell, hogy költsön, mint egy bányamunkás, s a becsületes miniszter rendszerint szegényebb is, mint a becsületes bányamunkás. Deák Ferenc legalább is minisztersége alatt nemzete szolgálatában vagyoniilag tönkrement.

Letűnt korszakoknak volt politikai célkitűzése az osztályharc és az osztályharcban a munkásságot oda

állítani, mint egyetlen értéket. Az itt vázolt munkaközösségi rend is szívvel-lélekkel azon van, hogy a munkásság megkapja mindazt, ami őt teremtő nemzetfenntartó munkájára képesíti és belőle boldog honfiakat teremt; de éppen a közösségi elv mély átértése és átérzése kényszerít annak nyomatékos kijelentésére, hogy az osztályharc gyengíti a közösséget. Rá kell mutatnunk továbbá a közelmúlt korok sokat hangoztatott közszólamának — csak a munkás érték — ama gyenge pontjára, hogy mi lenne pl. egy közösségből, ha ezt a szólamot mindenki szóról-szóra venné és egyszerűen csak a közösség vezető egyénei csakis a leg-egyszerűbb munkára volnának hajlandók. Mindjárt kiderülne, hogy a nagy tömegnek, amely az egyszerűbb munkát végzi, szüksége van a kisebb számú vezető, szervező egyéniségekre. És ha azt keressük, hogy a látszólag könnyebb munkát végző vezető egyéniség teljesítményét mily alapon vessük össze az általa vezetett munkástömeg cselekményével, kiderül, hogy figyelembe kell vennünk: ki mennyi idő alatt és milyen áldozatok árán tanulta meg a mesterségét, továbbá ki tudja a másikat könnyen helyettesíteni. Így vetvén fel a kérdést, mindjárt megállapítható pl. a vezető mérnöknek a kiképzésre fordított rengeteg vagyonáldozata és egyúttal képességének fölénye, mert munkacsere szükségénél a mérnök rövid időn belül az esztergapad mesterévé válik, holott a munkás a mérnök vezető és tervező tisztségét talán soha be nem tölti.

Ötödik kérdésünk: *Hova haladunk a közületek összhangolásával?*

A felelet igen egyszerű, a legfőbb nemzetépítő elvnek, a nemzet alkati, szerkezeti egységének megvalósítása felé. A nemzet így az összhangoló és összekapcsoló szervezetek hálórendszere útján az egymásrautalt munkásközületek tökéletes nagy szervezeti egységévé válik. Egyúttal betetézi és megerősíti azt a másik egységet, melyet a közös származás alapján

a nemzet testének vérközössége és véregysége képvisel, s amely bennünket végzetszerűleg kötelez is az alkati és a szerkezeti egység megteremtésére és fenntartására. Ez a végcélja mindennemű közösségtudatébresztésnek, nemzetnevelésnek és nemzetépítésnek. Ennek érdekében kell mindenkinek összefogni, egyéni érdekekről és hatalmi törekvésekről lemondania, helyébe önfeláldozó közösségi életet élnie, evégett kell munkás és munkaadó, gazda és úr, szegény és gazdag, múlttalan és nagymúltú egyének között a válaszfalaknak örökre leomlaniok, pártoknak és pártharcoknak megszűnniök, vallásfelekezeti torzsalkodásoknak örökre elhallgatniok, osztályharcoknak elnémulniok, nemzetiségi surlódásoknak és villongásoknak elülniök és mindennemű elkülönődésnek és széthúzásnak helyébe az egymást megértő és támogató közösségi szeretetnek, a nemzet épségéért és egészéért való rajongásnak, áldozatos cselekvésnek jönnie.

A vér- és munkaközösségen alapuló nemzet egysége szorosan csatlakozik a politikai nemzet kormányzati egységéhez, az államhatalmat kezében tartó kormányzathoz. Ha a kormányzatban volna az általunk kifejtett munkaközösségi egységnek összpontosított és egységes képviselete, úgy az a munkaügyi minisztérium volna. A mai adottságunkban azonban a teremtő munka és a munkát végző közegek, valamint az összhangoló szervezetek a földművelési, ipar- és kereskedelemügyi, pénzügyi és belügyi kormányzatok között oszlnak meg.

Mivel elképzelhető az államhatalomnak olyan fejlődése, hogy a nemzetpolitikai hatalom a munkaközösségek rendszerén épüljön föl és lényegében munká államot alkosson, ezért lássuk a kormányzat közösségi jelentőségét jelenünkben.

Hatodik kérdésünk : *Minő a munkaközösségi rendszer viszonya a politikai kormányzathoz ?*

A nemzet egységének jelképi képviselője a szentkorora, alkati egysége pedig a kormányzat által valósul

meg. A kormányzat egyúttal az államhatalom birtokosa és mint végrehajtó hatalom, felelős képviselője. Rendeltetését a közigazgatás útján valósítja meg. A végrehajtó hatalom legfőbb letéteményese az államfő, közvetlen végrehajtó szervei, a miniszterek s a teljes végrehajtó szervezet az egész állami közigazgatás. Az államfőt és a minisztereket az alkotmányra tett eskü kötelezi az állam és a nemzet érdekeinek szolgálatára.

A kormányzatnak a nemzet testéből kell kikerülnie, mert csak a vérünkből való egyéniségektől várható el a nemzet életcéljainak önzetlen s ha kell, áldozatra kész szolgálata. Valahányszor a történelem során idegeneket erőszakoltak ránk, alkotmányellenes uralmat varrtak nyakunkba, sorsunk sohse ment életérdekeink szerint. Noha az idegen erőszak nemzeti ellenállásunkon mindig megbukott, a nemzet mégis megsínylette az ilyen korszakot, mert fejlődésében elmaradt.

A végrehajtó hatalom ügkörök szerint tagozódik a minisztériumokra, melyek az ország fővárosából szerveik útján fa módjára ágaznak szét az ország testében, a belügy- meg a vallás- és közoktatásügy egész a falvakig, illetőleg a tanyavilágig, a többiek pedig a városokig. A nemzet ilyenképpen két félre oszlik, nevezetesen a kormányzó hatalomra és a kormányzottak tömegére. Az egészséges nemzeti élet a két felet egymásra utalja. Ehelyett azonban néha ellentétek fakadnak ki. Ez sajnálatos módon abban is kifejezésre jut, hogy a szolgálati rendszerében megszervezett, fegyelmezett végrehajtó hatalommal szemben a nép szervezetlenül áll. Máskor meg azt látjuk, hogy nép és kormányzat politikai harcot folytatnak egymással, a nép elégedetlen és kormányellenes. Ez azonban nem helyes. Nem helyes a népnek és kormányzatnak szembeállítása, még helytelenebb a szembe kerülése. A valóság az, hogy az ország népe, minden egyes tagja, tehát az ország igazgató rétege fölött is ott áll a törvény, s ehhez kell igazodnia kormányzó és kormányzott közegnek egyaránt; ez a

törvényhez való közös igazodás kényszere pedig a nemzet egyetemleges egyenlőségének és a nemzet igazi közösségének elve. A valóság tehát az, hogy kormányzat és nép édestestvér, egyazon hazának honpolgári közössége. Azonban nemcsak ennyi.

A végrehajtó hatalom ugyanis nemcsak a törvényhozástól hozott törvényeket viszi keresztül, nemcsak a felülről jött rendelkezések szerint vezeti a nemzet ügyét, hanem fordítva, a néppel és a népért is van, mikor a törvény előírta rendelkezéseket a kormányzott réteg szükségéhez idomítja, illetőleg jelentéseivel a kormányzási központot is a kormányzottak teljesítőképességéhez hangolja. Ez a kormányzat elvének ugyanaz a kölcsönössége, melyet az előbbi pont alatt a részek egymásrautaltságának elvében ismertünk meg.

Szeretnék itt is az élszervezet kormányzásának egy hasonlóságára rámutatni. Az izom és a központi idegrendszer között ugyanis körülbelül hasonló, bár sokkal egyszerűbb viszony fejlődött ki, mint aminő kormányzat és a nép között megvalósul. Az idegrendszer parancsol, az izom engedelmeskedik: dolgozik. Azt hihetné az ember, hogy ennyihez tökéletesen elegendő a központból az izomhoz futó u. n. rendelkező idegpálya. S íme nem így van, hanem az izom a központba visszafutó ú. n. érzőpályával is el van látva, mely visszajelenti a központnak az izom teljesítőképességét s egyúttal mindig azt is, hogy az izom a parancsot teljesíti. Ezeknek a visszajelentő pályáknak révén rendelkezünk erőérzettel, illetőleg erőnk tudatával és mindenek fölött munkatudattal, annak ismeretében, hogy dolgozunk. Aki sem erejét nem érzi, sem cselekvésének nincs tudatában, az vagy nem mer, vagy nem tud, vagy nem akar dolgozni, vagy ha tesz is valamit, cselekvésében bizonytalan, bátortalan és ingatag.

Ha egyikfelől elv az, hogy a kormányzatnak együtt kell élnie a néppel, fordítva époly ékes elv az is, hogy a népnek is tökéletesen együtt kell élnie a kormánnyal.

A népek a törvényt ne járomnak tekintsék, hanem vezércsillagnak, mely a biztos utat mutatja a nemzet előhaladásában, a közigazgatást pedig ne hajcsárnak, mely a vágóhídra hajtáná a népet, hanem lássanak a közigazgatás személyeiben útépitőket, kik a nemzet közforgalmának biztonságát szolgálják. A közszolgáltatásokat pedig ne tehernek és ne köztehernek nevezzék, hanem közajánlásnak, vagy közsegítségnek, mellyel mindnyájunk javát szolgálják.

Ennek a kölcsönösségnek, mely nemzet és kormányzat között magától adódik, szoros következménye a kormányzás erkölcstana, melyet öt tételben foglalhatunk össze :

1. A végrehajtó hatalom szerve nem olyan hatalmi tényező, kinek hivatása a kormányzat nevében a kormányzottak fölött való dölýfös uralkodás lenne, hanem minden hivatalos személy a nemzet szolgája és a nép jólelkű testvére, tanácsadója. 2. De a hivatalnok nem is vak eszköze a hatalomnak, nem szolgálalkú személy, hanem öntudatos kormányzati szerv, ki a törvényeket a szükség parancsai szerint igazítja a nemzet és a nép érdekéhez. 3. A hivatalnok köteles a nép teljesítőképességét cselekvő szolgálatával fokozni. Evégett hivatásbeli köteletségének tartja a hatókörzetébe tartozó népet szolgáltatmányai fokozására megszervezni. 4. Legszorosabb köteletségének tartja az ügyek gyors elintézését. 5. Hivatásbeli kötelelsége mind magát, mind pedig a népet a közösségtudatban nevelni.

A közösségtudat nevelése a jövő feladatai közé tartozik. E sorok is arra vannak hivatva, hogy teljes erővel meginduljon a közösségi szellem kiépítése. Ennek megvalósulásától függ az is, hogy a hivatalnok ne a hatalom szolgálalkú képviselője, hanem a nemzet érdekeinek áldozatos és hű szolgája a nemzet közösségének apostola legyen.

A nemzet megszervezése és teljesítőképességének fokozása is örvendetes lépésekkel megindult. A bel-

ügyi kormányzat zöldkereszt-mozgalma a nép egészségügyét és természetesen ezen át teljesítőképességének fokozását szolgálja. A gazdasági teljesítőképességhez azonban a jó egészség még csak sovány feltétel. Ott elsősorban befektetésekre van szükség és ehhez a pénzügyi kormányzatnak kell megértéssel és cselekvéskészséggel rendelkezni.

A nemzet részeinek, rétegeinek, foglalkozási ágainak egymásra utaltságát elégíti ki ősi idők óta a kereskedelemügyi kormányzat által létesített úthálózat, vasút, posta és távíró. De ezek még mind csak lehetőségek a kölcsönösségek szolgálatára, hiányzik itt is az első elemnek, a társadalomnak s a munkának megszervezése oly irányban, hogy velőkélni tudjon, kihasználja az útrendszerekben adott alkalmat és lehetőséget. A vasút is pl. csak felveszi az árut, de semmit sem tesz azért, hogy az áru a vasútra kerüljön, a népet nem szervezi meg arra, hogy többek összefogásával a vasúton olcsóbban szállíthasson, mint személyes fuvaron.

Különösen hiányos a végrehajtó hatalom részéről a kiszolgálás gyorsasága. Pedig szervezetépítő elv, hogy mentül nagyobb és mentül bonyolultabb valamely szervezet, annál több érték van benne pusztulásnak kitéve s így abban a végrehajtásnak annál gyorsabbnak kell lennie. Az élő szervezet, mely munkahatásfokra dolgozik, amiben lényeges szerep jut az időnek, nagyszerűen megoldotta a gyorsszolgálat kérdését, mégpedig annál tökéletesebben, mentül felsőbbrendű a szervezet. Útmutatásul lássuk a gyors munka néhány feltételét.

1. A munka gyorsaságának egyik főfeltétele a végrehajtó szervek önrendelkezési joga, autonómiája. A szív, a tüdő, a vese, a belszervek, a fülben az egyensúlyozás, összes mirigyünk, valamennyi szabályzó mirigy, mindnyájan önrendelkezőleg működnek. Szervezetünkben csomó reflex-pálya ismeretes, melyek külső behatásokra szintén közvetlen önkéntes feleletet adnak.

Mindezek és velük más autonómiák is egyfelől a gyors, biztos és gyakorlott intézkedést, másfelől pedig a központ tehermentesítését jelentik. A végrehajtó hatalom autonóm közegai (egy-egy helyi igazgatóság vagy a körzetigazgatóság) saját hatáskörben véglegesen intézhetnek el minden olyan dolgot, melyért különben is felelősek, Az önkormányzatok életképessége azon múlik, hogy mekkora felelősségtudat üli meg az intézők lelkét. Ez pedig elsősorban nevelés kérdése. Lényegében tehát a felelősségtudatot kell nevelni a vezető elemekben és vele mindjárt szolgálatba lehet állítani az önkormányzatokat a gyors elintézés érdekében. Az ilyen elintézés pedig gyors amiatt, mert az ügy csak egy hatósági lépésről jár meg és gyors amiatt, mert az ügyek kisebb száma miatt hamar szert lehet tenni a kellő gyakorlatra. A felső hatóság is gyorsan dolgozik, mert egyfelől megfigyelt az ügyköre, másfelől pedig csak az autonómiák vezetőivel van dolga.

2. A gyorsműködés feltétele az örökös tényleges kapcsolat végrehajtó hatalom és szerv között. A szervezet végrehajtó hatalma az agy, egyfelől a megfigyelő ellenőr (az érzékszervek), másfelől pedig a munkás (izom vagy mirigy) között az idegszálakon át állandó kapcsolatot tart fenn; ennek révén az őr által tett jelentésre egy-két másodperc múltán a munkás már a parancshoz igazodik. Ezt is meg lehet tenni ma már a telefon útján. Mily sokat jelent az a vezető hivatalnoki bölcsesség, mely elfogadja a telefonjelentkezéseket és azonnal megteszi a telefonon az intézkedéseket.

3. Az élő szervezet igazgatási rendszere és végrehajtó hatalma alkatában állandó és belső életfeltételei is állandók. Csak egy agy működik az élet kezdetétől a halálig. És a működési összehangolás is mindig azonos marad. A szervezetben nincsenek egymással viaskodó, szalmacséplő pártok, nincs négyéves törvényhozói változás, nincs minden törvényjavaslatra kormányváltás, a szervezet annak öröme, mert meggyógyult az

amputált láb, nem dobja el az agyat és nem választ új agyat. Folytonosság, biztonság, és örök felelősség jellemzi a szervezet kormányzatát s ezért van létbiztonság, gyors intézkedés és fejlődésbiztonság. — Ha a hasonlatunk tökéletlen is, mert kivihetetlen, hogy az örökéletű nemzetnek örökéletű férfiakból álljon a kormányzata, mégis a ma zajló világtörténelem igazolta, mily végzetes a kormányok sűrű váltakozása, mily végzetes az, hogy a rövidéletű kormány nem élheti bele magát a nemzet életének felelős vezetésébe és éppen ezért nem is tehető oly nagyon felelőssé a végzet csapásaiért.

4. Az élő szervezetben nincs irattár, iktatókönyv, ügyiratmásolás, iratoknak a hivatalrendszer lépcsőfokain való döcögése, újraiktatás, újramásolás, nincs véleményes jelentéstétel és a döntésnek ugyanezen az utakon való visszadöcögése. Ne higyjük azonban, hogy az élő szervezet »minden ügyiratot eléget«. Nem égeti föl az élőlény maga mögött a multat, hanem minden esemény azonnal beolvad a központi tapasztalatállományába és a jövőt ahhoz igazítja. Ez azt jelenti, hogy jófejú tisztviselőkkel kell a hivatalokat betölteni, kik mindenről tájékozódva vannak, s akik felelősségük tudatában, józan ésszel gyorsan dolgoznak. Az irat, mint az intézkedés bizonyítéka, utólag is elintézhető.

5. Az élőszervezet cselekvőlegessített rendszere a hasznos építőmunkával tölti be az életet s a bajokkal keveset vívódik. Ezzel szemben végrehajtó hatalmunk túlnyomórészt az óvórendszerekkel van telítve, melyek sokszor az építőmunkának is rettenetes hivatalnokrendszeri gátaaként állanak útjában (egyesületi jótékonyághoz, közadakozáshoz belügyminiszteri engedély kell, közben a segélyezendő elpusztul). Nézze tehát a nemzet szervezete is a valós építő munkát és az útban álló bajokkal kevesebbet törődjék; mindenk felett útszéli személyek miatt az egyenes utat ne torlaszolja

el; egy gazemberért ne szenvedjen ezer építő, teremtő munkás.

6. A gyorsasághoz tartozik, hogy különítsük el a szervezést megindító és a fenntartó személyzetet. Aki szervez, annak ne legyen feladata a fenntartás ellenőrzése is. Szervezetünkben az idegek csak első lökést adnak a munkára, ugyanakkor azonban munkára keltik az üzemfenntartó személyek képében a mirigyeket, a tartós munkát rájuk bízzák és maguk új indító-sokra állnak készen.

7. Az élőszervezetben egy és egyszeri indítóok elegendő arra, hogy a végrehajtási szervezet munkába lépjen. Sok idő kíméltetik meg ilyenképpen. Ezzel szemben végrehajtó hatalmunk az ügyiratok sokféleségével, a kísérő iratok és támogató levelek halmazatával, főként pedig a nyakára szoktatott személyes támogatások özönével fölötte elhúzza az ügyeket és egyenesen maga-magának lehetetlenné teszi a gyors elintézését.

*

Ha a kifejtettek után arra a felvetett kérdésre akarunk feleletet adni, hogy minő a munkaközösségi rendszer viszonya a politikai kormányzathoz, akkor meg kell állapítanunk, hogy a kettő nem azonos. Nem azonos tartalmában, mert az egyik egyoldalúlag a teremtő munkára épít, a másik azonban a termelésen túl más ágakat is: a pénzügyet, a hadügyet, a nevelés és vallásügyet, az igazságügyet és a belügyet is föleli. Nem azonos fölépítése szerint sem, mert amikor a bevezető szavakban kimondtuk, hogy *nemzeti létünk alapja a teremtő munka*, adottságok és okfűzések láncolatai vezettek egy alulról fölfelé haladó szerkezeti rendszer kiépítéséhez, holott ezzel szemben a végrehajtó hatalom rendszere felülről nyomul szét előrehaladó szétágazásában. Amaz gyökereiből szedi össze a törzset, emez törzséből küldi szét ágait. Amaz a termelő munka

tömegeit gyűjti össze, emez a kormányzók kisebb, de hatalmas rendszerét képviseli. Különbség közöttük az is, hogy a kormányzati rendszert ősbibb, évezredes tapasztalat érlelte ki és hogy megvan, holott ezzel szemben a munkaközösségi rendszer nincs meg, illetőleg abból imitt-amott csak töredékek képződtek ki. Rámutattunk arra is, hogy a munkaközösségi rendszernek is van egy tisztán szellemi rétege az összehangoló szervezetekben, éppen azon a szinten, ahova a szervezet törzse esik.

Nyilvánvaló, hogy a két rendszert egymással össze kell kapcsolni, *hogy a gyökértelen kormányzati törzset ki kell egészíteni a népben gyökerező munkaközösségi rendszerrel.* Annál is inkább, mert a kormányzati rendszer ágaival a községben csak a községházáig, a városban a városházáig hatol el s magát a népet a szabad fejlődés rosszul felfogott elve alapján érintetlenül hagyja. Az elmúlt idők szomorú tapasztalata igazolta, hogy ez az érintetlenül hagyás magárahagyatottságot eredményezett és a tőke, meg a zsidóság részéről a kizsákmányolást hozta, ami által az állam létalapjai gyengültek el. Ez is, meg az a kölcsönösség is, melyben kormányzatnak és a dolgozó népnek az előbb kifejtettek szerint egymással élnie kell, sürgősen követeli, *hogy a kormányzat vegye kezébe a teremtő munkaközösségek megszervezését is.*

Midőn itt megállapítjuk, hogy a magyar közösségi életnek történelmünkben származó egyetlen közösségi szerve a végrehajtó hatalom, egyúttal rá kell mutatnunk arra is, hogy ez sokkal tágabb szervezet, mint amennyit a munkaközösségek rendszere kiérlelhetne, és így időszerűvé válik:

a hetedik kérdés, mely azt veti fel, hogy *közösségi életünknek miféle további megnyilvánulásai vannak.*

Eddig feltártuk nemzeti testünk közösségét: a származás alapján álló vérközösséget, azután történelmi életközösségünket, végül pedig államszervezeti közösségünket egyfelől a teremtő munkára való szerveződés, másfelől pedig a végrehajtó hatalom útján

kialakult szervezetünk révén. Utóbbi csak általános-ságban érintettük, mert abból ki kell emelnünk és majd külön fejezetben kell szólnunk honvédelmi közösségünkről, és külön kell beszélnünk hit- és nevelésügyi közösségünkről is. Van még a mondottakon kívül politikai életközösségünk, tárgyiakban lefektetett birtokközösségünk, lélekközösségünk, hit- és erkölcsközösségünk és végül van történelmi sorsközösségünk az anyafölddel, melyről szintén külön szólok.

Politikai életünket sajnálatos módon a pártokra szakadozottság és azokon át a szemben álló részletek képviselete jellemzi. Még kétségbecsúszóbban ez jellemezte világháború előtti politikánkat. Nálunk egyes pártok pártérdekein túl nem látó némely politikusok ma sem államépítő művészek, hanem csak a pártérdekekért könyökkel dolgozó harcosok. Csodálni való képviselőházunk arculata is, melyben csak pártok szerint elkülönülve ülhetnek le a honatyák a törvényhozó asztal mellé. Csodálni való azoknak a képviselőinknek lelki arculata, kik pártérdekeiktől, párti gondolkodásuktól megkötötten, a pártfegyelem miatt tanácskozási szabadságukban korlátozottan, párthatározatok alapján kezükön-lábukon megnyűgözötten ülnek le a törvényt hozni *az ország és nemzet érdekében*, törvényt, mely mindent és mindenkit kötelez. Megdőbbentő városi képviselőtestületeink élete, ahol époly pártérdekek dűlnak a képviselet elnyeréséért, a hivatalnoki állás betöltéséért, ahol segélyt, támogatást, állást ahhoz mérnek, hogy ki micsoda politikai pártállású. Itt a legmegdőbbentőbb az, hogy nemzetépítő munka helyett sokszor egymással szemben kiélezett pártharcok üzésével lopják azt a drága időt, melyet a nemzet és a város sürgős érdekeinek szolgálatában se győznének eleget kihasználni.

Európa népei ma a nemzeti gondolat kifejlésének lobogó lázában élnek. Ez a gondolat magyar eszményként született meg, s ma is a keresztény erkölcs köve-

telményeivel ékesített magyar hitvallás. Ezért a nemzet élete ma, mikor körülötte a nemzeti egység, a nemzeti gondolat, a népi igazságosság jegyében minden előre vágat, nem tűr sem pártokat, sem pártharcokat. Nem tűrhet, mert a pártokban sírját ássa meg. A nemzet egysége és közössége csakis ezért az egységért és egyetemleges közösségért élni tudó politikusokat visel el. Nem az a kívánságunk, hogy a képviselőház csak a nemzeti egység pártjának politikusaiból álljon, hanem az, hogy oda csakis a nemzeti egység és közösség politikusai léphessenek be. Az egypártrendszerért se harcolunk, mert az is két pártot jelent: a párton belüliek felemelt fejű lármás és a párton kívüliek néma, fejhorgasztott tömegét. Ha bennünket fejtegetéseink során okfejtési kényszer vitt a teremő munkán alapuló nemzetszervezethez, akkor nyilvánvaló, hogy a törvényhozásban a foglalkozási ágaknak az ú. n. hivatásrendeknek képvisellel kell bírniok. Azzal a feltétellel azonban, hogy a képviselőházban nem csizmadiákra és nem orvosokra, nem kiskgazdákra és nem nagybirto-
kosokra, hanem elsősorban politikusokra van szükség. A politika üzésére ugyanis születni is kell, de főként nevelődni is kell. Születni arra, hogy a nemzet érdekeit átfogó gondolatokkal, fejlődését a mult történelméből és a jelen adottságaiból fakadó tervekkel szolgálja és közben erkölcsben erősnek arra, hogy törvényhozői mondanivalóit senkitől és semmitől nem korlátozottan elmondja. Nagy iskolázottságra van szüksége a nemzetismeret és a jog terén, de épp akkorára a hallgatni tudás terén is.

A foglalkozási ágak képviselői kiküldőiket csak a szakma zárt belső kérdéseiben képviselhetik napi-parancsszerűséggel. A bányamunkásnak a bányászok, a vasmunkásnak a vasöntők, a vasiparosnak a vasipar szakkérdéseiben lehet hivatásrendi köteleességszerű szavuk. Itt előírható köteleességük az érdekvédelem. Csakhamar kiderülhet azonban, hogy a vasmunkás érdeke

sértheti a bányamunkásét, a vasiparé mindenikét és valamennyi vassal dolgozó ember érdeke sértheti a vaskereskedelmét, és végül minden vasasé súlyos válságba hozhatja a mezőgazdaság vagy éppen a honvédelem érdekeit. Mit csináljon ilyenkor a vasszakma képviselő csoportja? Vívjon épúgy az ütlegetlésig fajuló harcot a más szakmák érdekei ellen, mint aminőt eddig a politikai pártok vívtak egymás ellen?

Nem! A politikai élet, akármilyen alapra is építik fel, csak azzal javul meg, ha a képviselő politikai iskolát végez, melyben lelkét a részérdekek szűk korlátai fölé iskolázza és amelyben magát az egyetemleges nemzeti érdekekért való küzdelemre nemesíti. Ehhez az alapelv a mai parlamenti élet egyik erkölcsi sarkalatos tételében is le van már fektetve. Van ugyanis a politikának egy nagy elve és a politikusnak egy nagy történelmi támasztéka az immunitásban, a képviselői mentelmi jogban, melyben a képviselési függetlenség jut kifejezésre. Ez az elv a szabad véleménynyilvánításra születt meg. *A mentelmi jog voltaképpen minden tárgyalás szabadságának alapelve.* A mentelmi jog ugyanis nem csak azt jelenti, hogy a képviselő szabadon bírálhat minden hatóságot, hanem azt, hogy abban a pillanatban, mikor belépett a törvényhozói testületbe, függetlenné válik mindentől és mindenkitől és így attól a közülettől is, mely őt kiküldte. Éppen ezért megütközünk fölötte, hogy a képviselő a törvényhozás házában csakis pártja szerinti székbe ülhet le, amivel egyenesen rákényszerítetik az a formai kötöttség, melynek alapján bekerült a képviselő testületbe. De ezért van szükség pártonkívüli, illetőleg testületi érdekeken felül álló képviselőkre is, kik minden nyűg és előítélet nélkül elmondhatják: mi pedig sem rendek, sem hivatások, hanem csakis a nemzet érdekeit képviseljük.

Végső megállapításunk: *Közösségi életünk kifejezőjévé a képviselőház csakis a képviselőknek a nemzet közös,*

egyelemleges érdekeit szolgáló akarata, lelkisége és mindenkitől függetlensége alapján válhat.

A magyar életközösség további támasztéka *a magyar alkotmány*. Benne mindazok az államfenntartó sarkalatos intézmények, amelyek az államhatalom gyakorlásában, az államvezetésben a nemzet tagjainak részt biztosítanak, illetőleg számukra, vagy tőlük a kötelesegteljesítés terén részt követelnek. Örök és szent erősségei ennek az alkotmánynak az eskü által felelős államfő, a nemzet felelős kormánya, a szabadon választott országgyűlés, mint törvényhozó testület, a köteles katonai szolgálat alapján létesített honvédelem, illetőleg nemzeti hadsereg, az általánossá tett közteherviselés, a független magyar bíróság és annak működési támasztéka, törvényhozástól hozott és az államfőtől szentesített törvények.

Közösségünknek az államhatalom által megvalósított törvényes intézményes megnyilvánulásai: elsősorban és mindenekfelett állólag a köznevelés és a közoktatás, együtt a vallás ügyekkel, azután a belbiztonság, igazságszolgáltatás, a közlekedésügy, az anyagi és szellemi közforgalom (út, posta, vasút), a köztermelés (mezőgazdaság, ipar), áruközvetítés és kiszolgálás, s végül csereforgalmi eszközök közelőteremtése : a pénzügy.

A *közbirtok* elsősorban az állam középületeiben és építményeiben, út- és vasúthálózatában, csatornáiban, vízműveiben, távíróhálózatában, szikraadóiban, közüzemeiben és csak kisebb részben állami föld- és erdőbirtokokban fekszik. Ezek mind köztulajdonok, s valamennyiöket a legnagyobb becsülés, óvás, ápolás, és fejlesztés illeti és nemcsak az arra hivatott és rendelt közhivatalnak, hanem a nemzet minden tagja részéről. Közösségi értékke csak azáltal válnak, ha közgondozásban részesülnek. A megyei és községi utakat nagyrészt a birtokló nép gondozza, természetbeni szolgáltatmányokkal. Egyebütt és mindenben is keresztül kellene vinni, hogy a nemzet tagjai a közvagyon fenntartásá-

ban munkaszolgálati táborok útján résztvegyenek, annak az elvnek jegyében, hogy ki miért megdolgozik, azt igazán magáénak tartja, azt igazán megbecsülni igyekszik.

A birtokközösségek a közösségi élet ápolására a magántulajdon elve mellett különben is megvalósítandók. Kisebb-nagyobb tájegységek erre igen alkalmasok. A közlegelők és közerdők példájára közüsemi földgazdálkodás is kiépíthető. Például szolgáljanak erre a székely határőrvidék közbirtokosságai. Hallatlan népi erőt képvisel ez a székely közvagyon. Az emberek közmunkára, közkitermelésre egybegyűlnek és az együttes munkával a közösségi életet gyakorolják. Birtokjogi és kezelési gyűléseken tanácskozásokra gyűlnek össze és ott a közösség életszükségeit, feltételeit megbeszélik, közjogi életet folytatnak. A székely közbirtok a munkára serkentő magántulajdon elvét semmiben sem korlátozza, a közbirtokban kinek-kinek része birtokjog alapján van megállapítva, mely adás-vevés, illetőleg végrendeletileg hagyakozás tárgyát képezi. A közbirtok tehát nem jelenti a birtokegyenlőséget. A szorgalmas szerezhetsz jogához, a tékozló elveszti, a sokgyerekű család kezében feldarabolódik, a jól házasodóknál meggyűl a birtokjog. A közbirtokjog eredetileg családi jellegű volt, melynek nyomát ma is őrzi az a szokásjog, hogy eladáskor a rokonságnak az ágközelség szerint emelkedően elővásárlási jog van biztosítva.

A legnagyobb és legszentebb közösségi kincsünk végül e haza földje, amelyet magyar vérről és magyar karddal szereztünk s amelyet egy évezreden át annyi szenvedések közepette továbbra is oly sok magyar vérről szenteltünk meg. Kinek útja a magyar szent közösségben velünk együtt halad, s kinek együtt kell haladnia, az velünk együtt áldja, tisztelje, szeresse s karjával, kardjával önfeláldozólag védje, gyarapítsa, sarkaiban visszaállítani segítse ezt a hont.

Tudnunk kell ebben a honközösségben azt is, hogy nincs a földnek még egy kedvezőbb s országteremtésre alkalmasabb földrajzi területe, mint aminő a Kárpátok koszorúzta magyar haza, s ennek következtében tudnia kell mindenkinek azt, hogy isteni küldetés és rendeltetés ezt ép egészében az utódoknak úgy átadni, mint ahogy azt eleink kiépítették és megtartották. Tudnunk kell azt is, hogy a honhoz jogot elsősorban a faji birtoklásjog biztosít. Nagy nemzeti életigazság: kié a föld, azé az ország. És egyúttal nagy útmutató nemzeti előhaladásunkban az a szigorú és ernyedetlen kötelességérzet s cselekvéstudat, hogy magyar fajtánknek minden vére jusson minél előbb, minél nagyobb területen, mentől több földhöz. Tudnunk kell azt, hogy a honfoglalás, melyben őseink a határt a Kárpátokig terjesztették ki, az a honfoglalás, melyben Gyula vezér már a Maros völgyét elfoglalta s Gyulafehérváron egy évezreddel ezelőtt ő s magyar otthont alakított meg, nem ért a honalapító harcokkal véget. Nem ért véget, mert országos dúlások közben vidékek perzseltettek fel és nemzetségek pusztultak ki; azonkívül is könnyelmű magyarok észrevétlenül, meggon- dolatlanul, közösségtudat nélkül annyi földet veszítettek el, a betolakodó elemek lábunk alól annyi földet húztak ki, hogy elég van még mit visszafoglalnunk. Ezt a honfoglalást addig kell folytatnunk, míg a Kárpátok terén belül minden talpalatnyi föld újra magyar és a magyar sorsközösséggel feltételek nélkül együttartó keresztény kezekbe nem kerül!

Nyolcadik kérdésünk: *vannak-e a magyar életnek lelki kapcsolatai?*

Amit az eddigiekben közösségünkről feltártunk, az az államnak, illetőleg a nemzetnek szerkezetére vonatkozott. Ha mi csak ennyiből állanánk, olyanok volnánk, mint egy örökösen dolgozó gépi üzem, vagy olyanoknak látszanánk, mint a nyers szövet, melynek már van tartóssága, biztonsága, teljesítőképesége,

azonban még teljesen hiányzik belőle a kellem és a báj, az életkedv, a tűz és az áhitat. Hogy mindez a teremtés érdekében megszervezett nemzetre rávarázsolódjék, hogy a nemzetbe ékes himzések is kerüljenek, *a közösségi lelket is szervezett gondozásba kell részesítenünk*. Erre a pihenés óráit kell felhasználnunk. A magyar munkára következő megnyugvás óráit magyar pihenéssé kell varázsolnunk, magyar színekkel, a magyar szövetre vetett magyar himzéssel és a magyar ég magyar levegőjével, midőn azt az ékes magyar történelmünk, irodalmunk, művészetünk, népeletünk felidézésével derűssé tesszük.

Itt mindenekelőtt a mai magyar közösségünk három legszentebb ékességére, nemzeti nyelvünkre, nemzeti hitünkre és nemzeti becsületünkre kell rámutatnom. Ezt a három örökséget nemzetünk hányódtatásai és siralmas, kegyetlen elnyomatásai közepette mindig féltetten megőriztük és fejlesztettük.

Nemzeti nyelvünk magyar sajátosságaink legszebb, legékesebb, leggyönyörűbb kifejezője. Zenéjével, talpraesett rövidségével, sokoldalú kifejezésével, képekben való gazdagságával bátran versenyre kél a világ bármely nyelvével. Ezt a nyelvet tisztelnie kell mindenkinek, aki a magyar haza közösségében él, és szeretve használnia akarata, vágyai és panaszai kifejezésére egyaránt.

Nemzeti becsületünk pedig mocsoktalan ékesség mindenki számára. Történelmünk másból sem áll, mint vérzés, önfeláldozás mások érdekeiért. Az adott szó népe valánk inunk szakadtáig, az utolsó szál magyarig. Kardunkat sokszor pusztá kézzel a bátorságból kovácsoltuk. El nem árultunk egyetlen szövetségest sem. Azonban már első csatáinkat Augsburg mellett a szövetséges *Konrád* árulásából veszítettük el, s azóta is egész napjainkig mennyi árulásnak voltunk áldozata. — Emellett a nemzeti becsületünk mellett is ki kell tartania minden velünk élő népnek. A közösséget

együtt s a kard markolatán lehet biztonsággal és örökre megszentelni.

Nemzeti hitünk önbizó erős keresztény hit volt, erőnkbe, elhivatásunkba és nemzeti öröklétünkbe vetett hit. Keresztény hitünk legszebb zengésű szavait a közelmúlt szülte, mely szerint »Hiszek egy Istenben . . . Hiszek Magyarország feltámadásában !« Ezt a hitünket is velünk kell együttesen vallania mindenkinek, aki bele akar, vagy akinek bele kell tartoznia a magyar szentkorona közösségébe.

Közkincsünk továbbá a magyar közerkölcs, a magyar irodalom, magyar művészetünk, a magyar népszokások és a tájak népélete s a mindent egybefoglaló magyar szellemiségünk (a nemzeti génusz).

A *magyar közerkölcs*, mely nemzeti érdekből ragaszkodik a magántulajdonhoz, mely az anyát mindennél jobban becsüli, a nőt féltve tiszteli, a gyermeket szeretve óvja, mely a barátot vendégszeretetével halmozza el, mely nem tartja magához méltónak a térden álló ellenség bántalmazását, mely a politikai gyilkosságot nem ismeri, mely csak nyílt fellépéséről ismeretes.

A *magyar irodalom*, mely a világnak annyi sajátos értéket, annyi különzamatú kincset és maradandó lelkiélvezetet nyújtott, legdrágább közkincseink közé tartozik, a magyar élet szőnyegén a legdrágább hímzés.

Magyar művészetünk, magyar népszokásaink és a magyar tájak népélete együttesen egy szép »gyöngyösbokréta«, mely a magyar műélvező léleknek annyi tisztavízű üdítő fürdőt nyújt.

Nemzeti játékainkról s általában a játékról se feledkezzünk meg, mint a test és a lélek egyik legfontosabb közösségi üdüléséről. A gyerek, az ifjú a játék révén lép be először a családon túleső nemzeti közösségbe. A játszótársakban pajtásokra tesz szert, akiktől lélekben a sírig nem tud elszakadni. Mérhetetlen jelentősége abban van, hogy a gyerek szerencsére még nem ismeri a társadalom rétegződését, a megkülönböztető

és ferde elgondolások miatt elkülönítő korlátokat és ezért a fejedelmi sarj örömet eljátszik a parasztyerekekkel s az úri gyerek kedvvel kergetődzik együtt a munkásgyerekekkel. És ez így van jól, mert az egy nemzethez való tartozás így követeli meg és jól van így azért is, mert ezek a gyerekkori barátságok az elkülönítő korlátok lebontásához bizton hozzájárulnak. Meg kell tehát szervezni a játékokat, mentől több játéktérrel kell teremteni és arra mentől több gyereket összevonni, hogy az ifjú test és lélek a mozgás révén cselekvő felgyógyulásban részesüljön s hogy a nemzet közösségének már a kisgyerek észrevétlenül részese és részvételével kiépítője legyen. Nemzeti jelentőségűvé válik ez a kérdés, ha a játékmozgalomba nemzeti játékok elterjesztésével egy átgondolt szervezés mentől nagyobb tömegmozgalmat visz be. A székely gyermekkor legszébb emlékei azok a török-tatár háborúskodások, székely lovasjátékok (lovasdi), a hajítófával véghezvitt rómázás és labdával játszott kiütösdik, melyet a gyepen, vagy a játszómezőn nagy gyerektömeg részvételével üznek.

Hasonlóan gondoljunk a felnőttek komoly játékára, a tornára is. Ezt is nemzetivé és ezt is általánossá kell tenni, nem a nézőtömegeknek, hanem a cselekvőlegesen résztvevőknek gyarapításával. A játék nemcsak lélekben kapcsolja kis közösségekbe a nemzet fiatalságát, hanem a föld és táj szeretetét is határtalanul felébreszti. A játék a felnőtteknél is képes közösségi élet kiváltására s ezért játsszanak a felnőttek is ; játékuk pedig vezessen a természetbe, ölelkezni a mezők liliomaival és a hegyek virágával. — Erről a kérdésről más vonatkozásban később többet is hallunk.

Lelki közösségünk kiépítésére egyik legnemesebb eszközünk *keresztény hitünk és hitéletünk*. Ezért embereknek áhitatos, mélyértelmű közösségekbe való összetartására legalkalmasabb szervezet az egyház. A keresztény hit szerint u. i. az egyház a Krisztus teste, ő a fej,

a hívek pedig a tagok. A népek történelmében évszázados korszakok a hit keltette mozgalmakban zajlottak le, melyek életformát szabtak az embereknek, családi életet, tudományt, irodalmat, művészetet, alkotmányt, társadalmi szerveződést, nemzetközi kapcsolatokat tartósan és csaknem kizárólag befolyásuk alatt tartottak, sőt egyes nemzetek életformáját, fejlődését az örökkévalóságig megszabták.

A hit velünk született, örökletes valóság, lelki világunk egyik nagyobb fele és ezért a közösségtudat kiépítésében s a nemzeti közösségerő megvalósításában felmérhetetlen jelentőségű. Épít, nemesít, magasba emel, ha a hit megbízott őrzői türelmes egyetértésben vallják Szent János ígését: »hogymindnyájan egyek legyünk, amint Te énbennem, Atyám és én Tebenned«, és rombol, ha a hit árnyalatainak képviselői Isten rábízott seregeit egymás ellen uszítják. Nemzetünket valamennyi nemzet között a legrégebben hatotta át velszületett közösségtudata alapján, hogy a vallásnak nem szabad a nemzet tagjait egymástól elválasztani, mert már 1568-ban kimondotta a tordai országgyűlésen a vallás szabad gyakorlatát.

Sokat halljuk a sóhajt, mily boldogok az egyvallású nemzetek, nincs közöttük felekezeti torzsalkodás, s azt az egy vallást, mint nemzeti vallást, összetartó kapoccsá tudják emelni. Én erre mindig azt mondom: a többfelekezetűség adott következménye az emberek adott és velszületett különbözőségének. A hiba nem a felekezetekben van, mert Jézus szellemében minden keresztény felekezetnek azonos emberszeretetre kell a híveket nevelnie. A nemzet fiainak közösségtudaton alapuló emberszeretete pedig kizárja a torzsalkodást. A hiba azokban van, akik maguk sem tartják azt a legfőbb keresztényerkölcsi parancsot, hanem ahelyett megakadályozzák az emberek békés együttlétét és egybekelését, vagy éppen ahelyett egymás ellen uszítják az embereket. Ahol emelkedett

közösségi szellem van, mint aminő évszázadok óta a székelység között, illetőleg általán Erdélyben kifejlődött, a sokfelekezetűség soha semmi surlódásra a nép között nem vezetett. Erdély három keresztény püspöke, a katolikus, a református és az unitárius, mily szép egyetértésben tudott összemunkálni és közös erőfeszítéssel dolgozni az idegen iga alatt nyögő erdélyi magyarság testi-lelki boldogulásáért!

Erdélyben megtörténhetett az, hogy a katolikus egyházközség unitárius embert választott világi gondnokává s a felekezet kitűnően virágzott.

Ha egyházaink vállvetve össze tudnának fogni és közös tervek alapján dolgozni, az egységes magyar lelki közösség kidolgozásán, s ezt az egyházak minden szolgálja apostoli lelkesedéssel és önfeláldozással, hivatástudattal és népszerűtellel végezné el — és kell végeznie! — akkor igen hatalmas és hathatós munkatábor venné a magyar jövő kiépítését kezébe és akkor milyen szép és milyen hatalmas lenne a hon lelki arculata is.

Az egyház jelentősége a közösségmunkálásban abban áll, hogy az embereket rang, osztály, kor és nemi különbségekre való tekintet nélkül gyűjti össze és az embereknek Isten előtt való általános egyenlőségét hirdeti, igazi közösséget munkál. Nagyobb vallási ünnepeken, hitmélyítő gyűléseken, búcsúkon, távoli tájak népét összehozza és így formailag is a közösségen munkál. A valláserkölcsei nevelés rá van bízva. Ott van a családalapításnál, betegeket, elesetteket egyaránt felkeres, születéskor felveszi a kisdedit az emberi közösségbe, a haldoklót elbúcsúztatja és a halottat kikíséri az emberi közösségből — a földöntúli, az őszöktől telített, a szellemivé vált s e mait még jobban *összelartó örök közösségbe*.

Az egyháznak minden héten van egy napja, vásárnap, mikor teljesen a hívők szolgálatában állhat, sőt a római katolikus egyház ünnepeivel átlag minden hatodik napon együtt van a hívekkel. A lélek az isten-

tiszteletek kisebb megnyilvánulásaival, a reggeli és esteli imával mindennapos gondozásban részesül.

Az a lelkipásztor, aki komolyan veszi az Istentől kezébe letett hivatást és életet szentel népe gondozására, aki hiterkölcsi egyesületeket alapít, a hazafias gondolkodást összekapcsolja az erkölcsi neveléssel, társadalmi úton is fellendíti népe életét: az a közösségtudatnak, népe összetartozásának van olyan gondozója, mint a legjobb hadvezér; s az ilyen pásztor hány-szor tudta az élet- és nemzetvédelemben is sikerrel tűzbe vinni népét.

*

A magyar léleknek és a magyar egészségügynek jótekonysági gondozói is vannak. Nemzeti életünkben mérhetetlen sokat jelentenek ezek a nemeslelkű emberektől megvalósított és rendszerint ingyenes szolgálattal fenntartott egyesületek. Közösségi életünkben nemcsak a lélek és az élet megóvásában van jelentőségük, hanem abban is, hogy foglalkozási ágaktól függetlenül kapcsolják össze a nemzet tagjait és így szerepük közvetlenül csatlakozik az egyházak által betöltött nemzetépítő hivatáshoz.

Ilyenek a nővédők, csecsemő- és gyerekvédők, menházak, lelencházak, árvaházak, napközi otthonok, népkonyhák, kórházak, az állam országos jellegű intézményei közül az árvaszék, a társadalombiztosítás, a vöröskereszt, a zöldkereszt stb. Tárgyi szempontból nézve, van csecsemővédelem, gyerekvédelem, családtagvédelem, nővédelem, árvavédelem, cselédvédelem, munkásvédelem, aggvédelem, betegvédelem, egészségvédelem, családvédelem és légoltalomban háborús élet- és anyagvédelem stb. *De hiányzik teljesen a fajvédelmünk és a házasságvédelmünk, nemzeti jövőnknek ez a két legfontosabb pillére.* A sok védelmi egyesület azonban javarészt önmagában működik, sok helyi alakulatuk országos támogatás nélkül egyenest erőtlenül él. A

magyar lélek és élethbiztonság megköveteli, hogy a lélekgondozó egyesületek magukban és az életgondozók megint magukban az egész országra kiterjedő egységes szervezetet kapjanak és a kettőnek természetes egymásrautaltsági, valamint kiegészítő szervezetei is megalkottassanak, hogy ne csak laza szálakként kuszálják át társadalmunkat, hanem a nemzet erős kapocskötélkévé váljanak. E szervezetek példájául szolgáljon a zöldkereszt-mozgalom, mely apostoli lelkesedéssel tölti be sokágazatú élet- és léleknemesítő feladatát.

A tapasztalatok világosan igazolják, hogy a nemzet élet- és lélekgondozása jótékonyági alapon kielégítőleg meg nem oldható. Ezek az egyesületek ma mind a belügyi kormányzat hatáskörébe tartoznak. Ott láthatják legjobban, hogy az országosan megszervezett egészségvédelem mit jelent a falu visszatért egészsége érdekében. A zöldkereszt-mozgalom mintájára keli minden más gondozónak országos jelleget adni és a gondozók állami nevelését is épúgy megszervezni. A nemzet életérdeke átfogó intézkedést, *szervezett védelmet követel minden téren.*

Kilencedik kérdésünk. *Mi az egyén viszonya a közösségi kincshez és minek tekintjük közösségünk legfelsőbb megvalósítóját, az államot?*

Az eddigiekben nyolc pont alatt felsoroltuk mindazt a sokféle személyi (szervezeti) anyagi, szellemi és erkölcsi közkincset, melyek a nemzeti közösséget jellemzik. Aki nyitott szemmel követett bennünket, az megláthatta, hogy a mi nemzeti közösségünk nem egy, hanem igen sok és egyben sokféle szállal, kapcsolattal, szervezettel van biztosítva. Most foglaljuk ezeket össze és lássuk az egyénnek ehhez a közösséghez való viszonyát.

Az állam a vérségi és történelmi kötelékektől egybefűzött nemzetnek közös főhatalom alatt, közös tárgyi, szellemi és erkölcsi közkincstől biztosított szerves közösségi köteléke, mely alapjaiban a magyar haza magyar vér-

áztalta földjén nyugszik s magyar szóval elszakíthatatlanul egybefoglalódik.

Ennek a közösségi köteléknek szerves volta azt jelenti, hogy az államszervezet nagymértékben hasonlít a szerves lény alkatához, melynek részeit egymáshoz szintén tárgyi, működési és lelki kapcsolatok fűzik. Egyben azt is jelenti, hogy az összetevő részek egymást közösen átszövik, ezáltal erős, szívós, tartós és nehezen megbontható egységbe fűzik. A szerves alkat továbbá azt is jelenti, hogy a részek szorosan egymásra vannak utalva, egymást kiegészítik, illetőleg feltételezik és ezáltal minden tagolódottság ellenére az egésznek tökéletes egységét a haza földjében, a nemzeti szellemben, valamint a kettőnek egymásrautaltságában megvalósítják.

Ez a szerves közösség nem kizárólag és nem is főként alkat- illetve szerkezeti közösséget, hanem azon túl ú. n. *működési cselekvési közösséget jelent.* Azt jelenti, hogy *ebbe a közösségbe nemcsak beleilleszkedni, hanem annak fenntartásáért és terjesztéséért élni, halni, miatta nélkülözni és vele fejlődni, szüntelen cselekvésünkkel együtt működni kell.*

Az egyén a felsorolt közösségi kincsek részesedő élvezője is. A közösségi hatalomgyakorlásnak, vagy szervezetek felelős vezetőinek a kötelessége az egyént a nemzeti közkincsben a lehetőség határain belül részesíteni, illetve azt számára hozzáférhetővé tenni.

Az egyén szempontjából pedig azt jelenti a felette álló közösség, hogy a nemzet egészébe, az állam legfelsőbb egységébe az egyén ezer tárgyi, erkölcsi, lelki és szellemi vonatkozással, szállal, kapoccsal van befűzve, aminek következtében ő legtöbb mozdulatát, lépését, fejlődésének és tökéletesedésének legfőbb szakaszát önállóan meg nem teheti, hanem egyfelől mindenben a közösségre van utalva, másfelől pediglen kötelességszerűen a közösség érdekeit kell szolgálnia, üdvét és boldogulását a közösség üdvében és boldogulásában

kell keresnie; megelélnie és kielégítenie. Ez a tudat és ennek lelki átélése teszi világossá, hogy az állam és benne a nemzet tehát nem szabad polgárok önkéntes egyesülése, hanem az állam több és magasabbrendű szervezet, mint amire hirtelen összeálló egyének képesek volnának, az állam és a nemzet az egyén szempontjából nézve egy felsőbbrendű történelmi szervezet, amelynek az alkotó egyén csak eredő része és részese: tagja.

Közösségünk két elemére; a hon földjére és annak megtartójára: a honvédelemre külön kitérek.

Tizedik kérdésünk: *miként gyakorolja a közösségi életét az egyén?*

A közösségi egyén az élet sokoldalúságának megfelelően többféle közösségben éli le életét. Első alapközössége a család, melyben mint nevelő tölti minden szabadidejét és pihenő óráit. A családi fészkeket, mint lehetőleg önálló magánlakásokat, a munkaközösség közelébe kell csoportosítani.

A második és legfontosabb közössége a foglalkozáson alapuló munkaközösség. Ezt a mindennapok egyéb teendőivel következőleg kellene elrendezni. A munkaközösség élete rövid imaközösséggel és a nem testi munkaközösségekben ezenkívül rövid testgyakorlással kezdődik. Erre jó a hivatásszerű foglalkozás üzése, amely a délelőtti ötórás munka esetén, mozgó munkásoknál rövid pihenővel, ülő (szellemi) munkásoknál pedig testi szórakozásokkal szakítandó meg. Déli órák a családdal, a családban töltendőek. Délutáni rövid megszakítás nélküli munka, erre szabad idő. Este rövid közművelődési és szórakozási közösség. A hétköznapi és vasárnapi szabadidőben más és kisebb közösségi életek kapcsolódnak be. Családi élet estebéd melletti közimával. Vasárnap és ünnepnap: délelőtt nemzeti közélet, és pedig teljesen függetlenül a munkaközösségi kapcsolattól, utána istentisztelet. Délután szabad szórakozás honismerettel, kirándulások vidám csapatokban.

Az egyén ennek a munkaközösségnek nem utolsó rabja, hanem felvilágosodott, lélekből ajánlkozó, a nemzet egészéért áldozatos, a közösségnek lelkes résztvevője. Ha kell, önfeláldozó hőse. A közösség súlyt vet arra, hogy az egyén örömmel keresse a közösségi munkát és vidáman, gond nélkül térjen vissza a családi közösségbe. A munkaközösségi szervezet a tisztességes magán és családi életet teljesen érintetlenül hagyja. Az legyen szabad és tegye lehetővé az egyéniségek szabad kifejlesztését. Azonban a közösség mindent elkövet az egyén magán és családi jólétének támogatására, művelődési szintjének emelésére, a magántőke gyűjtésére és fekvő magánvagyon megszerzésére. A közösség ezért arra is szervezeteket állít, hogy a magán és családi életet megkönnyítse s így háztartási cikkek közszolgáltatásával és közügyeknek megbízottak útján való elintézésével (önellátó szövetkezetek és szervezeti jogszolgáltatás, közfelintézés) segítségére legyen. A közösség a családba csak annyiban kapcsolódik be, hogy figyelő szemmel kíséri a megnyilatkozó hajlamokat és a kifejlesztési lehetőségeket s azokat szervező és szervezetvezető állásra neveli, vagy tehetségük szerint másfelé bocsátja szárnyukra.

A munkaközösségi állam nem ismer sem munkanélküli, sem munkátlan egyént. Joga és kötelessége mindenkinek a munkában részt venni. Alkalmat kell adni, illetve rá kell kényszeríteni minden egyént a közösségi munkára. Ez kettőt jelent, egyfelől azt, hogy a munkaközösség általán megszervezendő, másrészt azt, hogy a munka mindenki számára biztosítandó.

A munkaközösségek sokhelyütt maguktól jönnek létre, így az iparban és hivatalokban, némirészt a kereskedelemben is. Ellenben feltűnően elhanyagoltak a mezőgazdasági termelésben. Népünk bizonyos tájakon teljesen érzéketlen a közösségben véghezvitt munka áldása iránt és ezért van, hogy éppen itt oly nagy az egyén boldogtalansága és elkeseredése.

Pedig államunk alapérdeke a mezőgazdaság jóléte. Belső közellátásunk és külső politikai hatalmunk nyugszik azon, hogy mekkora a mezőgazdasági jólétünk. Nemzeti jövődönk és jólétünk múlik azon, hogy a közösségi embert a mezőgazdasági termelés terén is kineveljük, s a termelést, a termelői közösségeket és a paraszt jólétét biztosító, értékesítő szövetkezeteket megteremtsük. Vele a rongyokat szedjük le immáron azokról a testekről, amelyeknek köszönhetjük mindennapi kenyerünket, s helyette juttassuk a magyart tisztességes gunyához, ünnepi ruhához, az államot pedig tekintélyhez.

Mielőtt még egyszer az anyafölddel való közösségünk és honvédelmünk kérdéseit részletesen látnók, foglaljuk össze, mit nyújt a jelen áttekintése a közösségtudat nevelésére: A jelen közössége az emberi egyenlőtlenségen, munkasokféleségen, egyoldalúságon, egymásrautaltságon és belőlük következő többé-kevésbbé kényszerű szerveződésen alapszik. A szervezetek elsődleges természetes alapja az üzőtt foglalkozás. Így ú. n. párhuzamos szervezeteket kapunk, amelyek az egymásrautaltság alapján a további kapcsolatok során szövetékszervezetekké lesznek. Az állam ezekbe a magukból való munkaszervezetekbe végrehajtó hatalmának rendszerével kapcsolódik be, s így a népszervezetet biztonsági, ill. kiszolgáló szerveivel még magasabbrendű fonadékszervezetekké képi. Az élő elemtől függetlenül tárgyi, szellemi és lelki kötelékek is szorosra fűzik a szervezetet. Az így kialakult élő és élettelen alkotó kötelék az állam és a nemzet szervezetét még nem fejezi ki tökéletesen, mert az lényegében cselekvési és amint a rákövetkező fejezetben látni fogjuk, fejlődési rendszer is és így erő kifejtési alkotás, amelyhez az egyénnek erő kifejtésével kell csatlakoznia és érte cselekvő, vagy éppen önmegtagadó áldozatokat hoznia. *Az államrendszer ereje a hon földjének minél tökéletesebb felhasználásán, a termelésnek a közösségen át megvalósított*

fokozásán, az egyén boldogulásának kifejezettebb biztosításán, az államalkotó fajnak és a honnak minél tökéletesebb védelmén (faj- és honvédelmén) és a nemzetet átfonó szervezetek mentül tökéletesebb, szívósabb és rugalmasabb vollán fekszik.

KÖZÖSSÉGÜNK AZ ANYAFÖLDDEL.

Az embernek az anyaföldhöz való viszonyát, vele való elkerülhetetlen kapcsolatát legszebben az a görög monda énekeli meg, amely szerint az örökké küzdő Antaeus, valahányszor küzdelmében a földhöz ütődik, az anyaföldtől mindig új erőt kap és új küzdelemre, új harcra kél. Történelmünkben Vörösmarty fejezi ki szépen a hon földjével való közösségünket, szövegében: »Bölcsőd ez s majdan sírod is, mely ápol s eltakar«. Közösségünk az anyafölddel abban nyilatkozik, hogy míg bennünket bölcsőként ápol s később is, táji bélyegét testünk-lelkünk arculatán, főként pedig mozgásunkon egyaránt kifejezésre juttatja. Kinek nagy népismerete van, a homokjáró embert mindjárt megkülönbözteti a hegyvidék fürge mozgású népétől. Tudjuk azt is, hogy aki a terméketlen sziklavidék vizét issza, testi és lelki alkatában a rendestől mennyire eltérő ember, mint aki a fákban, legelőkben dús erdőségek forrásaiból táplálkozik. A föld vizén és táplálékán keresztül nekünk más csontot és más termetet ad, olyannyira, hogy némely ember, állat, ha nem jut hozzá rendes úton a csontképző sókhoz, egyenesen eszi a földet, az állat valósággal szétpusztítja, felfalja az istálló falát. Ha pedig mi a földön általán azt az élő természetet értjük, amely bennünket közletről és messziről környez, akkor meg éppen száz és száz szál fűz bennünket az anyaföldhöz. Ma már azt is tudjuk, hogy azt az életető erőt, melyet az Antaeus monda az anyaföldre háramlit, voltaképpen a nagy természetből az áldott nap juttatja el hozzánk.

A mi nemzeti közösségünk érdekében jó, hogy ez az anyaföld, ez az anyatermészet mikörülöttünk állandó és maradandó. Mennyire jó, hogy van valami, ami mindenkoron ugyanazt a bélyeget nyomja rá testünkre és lelkünkre és mily jó, hogy megmarad mindig, ami az aranytermő búzakalászt lengesse, ami az égbe-karoló fákat nevelje, ami a vadvirágos rétet fenntartsa, ami a folyók számára a forrásokat felfakassza, ami számunkra ércet, kincset, fekete gyémántot, és az élet sóját örökre szolgáltatja.

Az anyaföld táji változásaival és méhének változatos gazdagságával a mi nemzeti sokoldalúságunknak és vele tökéletességünknek is egyik alapforrása. Az ország életérdekeire minden anyagot és hozzá mindenféle munkást kitermel és kinevel s ezzel életbiztosságunk alapjává válik.

Szoros köteletségünk, hogy ezzel az anyafölddel mentől többen és főként mentől több magyar, életet biztosító kapcsolatot építsen ki. Mentől több magyar ássa, kapálja, szántsza, művelje, termékenységét fokozza, feltárja, bányássza ezt a földet.

De a nemzeti közösség szolgálatába és kiépítésébe szorosan beletartozik ennek a sokarculatú, hozzánk mindig hű anyaföldnek ismerete, szeretete, ápolása és gyakorta bezarándoklása is. A földműves ismeri ezt a földet, életén át azt túrja, s ő tudja, hogy a föld miben és mennyiben a magyar élet forrása. Sajnos, a földműveseken kívül kevesen tudják ezt kellő mértékben. Kevesen becsülik a földet is s nemzetünk kenyérszerzőjét, a földművest is kellőképpen. Zarándokoljon tehát kivétel nélkül mindenki ebből a nemzetből mentől többet és mentől gyakrabban a földművesnép közé és nézze meg az ő közösségért való és közösségnek szóló munkáját és élettegyüttességét az anyafölddel s néhanapján ha teheti, imádjá az ő kezén keresztül a búza-termő síkságot. S mikoron asztal mellett, vagy a templomban elmondja: »Uram, add meg nekünk a mi

mindennapi kenyerünket!», gondoljon a paraszt kezére is és gondoljon ez által a kéz által annyit forgatott anyaföldre is. Mert Isten ezt a parasztkézet bízta meg s azt az általa túrt földet áldotta meg a mi mindennapi kenyerünk előteremtésére.

Zarándokoljon el mindenki, kinek lelke úgy súgja, egyedül is, magányt és áhítatot keresve, ki az anyatermészetbe s lelkét fürössze annak szépségében és egészségét tisztítsa annak tisztaságában. Bár egyedül ment, egyedül mégsem lesz, mert múlhatatlanul belekerül abba a nagy közösségbe, amit ember és föld számunkra jelent s abba a nagy közösségi sokaságba, amelyet a föld hátán nevelődő élővilág számára oly szemléletes szépségben tanusít.

Aki azonban csak teheti, ne egyedül keresse a természetet, menjen oda is társaságba, vigye a nagy-kiterjedésű szép közösségbe ki a maga egyszerű emberi közösséget, mert többen jobban tudunk örülni, többen a szépségeket jobban tudjuk észrevenni, több vigasságot tudunk közösségi kintlétünkbe belevinni és sokaságunktól a természet is szebbé válik.

Sajnos, a természetrajongás, az országjárás a mi magyar lelki közösségünket nem hatja kellőképpen át. Nem ismerjük a hon tájait, kincseit, szépségeit kellően, olyannyira nem, hogy akik a természetbe üdülni mennek, azoknak is túlnyomó része külföldre megy, sok okkal amiatt, mert külföld feltárta a maga számára s egyúttal a világnak is kikürtölte a maga tájszépségeit.

Kik a magyar jövőendő útjainak megtapasztalására vállalkozunk, nekünk kell magunknak kürtöt ragadnunk a kezünkbe s messzehangzó szóval hirdetnünk, egyfelől a magyar tájak páratlan szépségeit, másfelől, hogy járjuk ezt a földet zeneszóval mentől többen, mentől hangosabban s mentől vidámabban, mert minden lépés, amit itthon teszünk meg és minden fillér, amit itthon hagyunk magunk után a magyar tájakon, magyar erőt nevel és magyar kincset ment a honnak.

Hirdessük azt is, hogy a természetbe járó embernek nem kisebb az élvezete, mint annak, aki műtermeket, vagy kiállításokat látogat meg. Hirdessük, hogy a művész is tárgyát mindig és mindenütt az élő természetből veszi, tájakat, embereket, népviseleteket, ép vagy romokbaheverő alkotásokat fest, s mindezt mi változatlanabb szűziességében és sokkal nagyobb változatosságában ott találjuk a szabad természet ölné, mint ahogy azt a képtárak nyujtják. Hirdessük vidáman, hogy a vándorcsapatokat az ihlett művészhangulat úton-útfélen oly sokszor fogja el, hogy a dal nem győz eleget szárnyalni, hegyen-völgyön felhangzani a derűs országjáró társaság ajkáról.

Szeresd a földet és foglald honfitársaiddal együttléti zarándoklatos közös rajongásba !

A HONVÉDSÉG ÉS A KÖZÖSSÉGTUDAT.

Az állam szervezetei között utolsónak hagytam féltett kincsünket, a honvédségnek kérdését. *Ez a szervezet magyar büszkeségünk örök értéke. Mert a magyar faj, a magyar nemzet leghasznosabb, legtökéletesebb, legerősebb biztosítóka, belső és külső életbiztonságunk, fennmaradásunk és életfolytonosságunk leghűségesebb és legbiztosabb szervezete.* Fontosságát azért külön fejezetben emelem ki, hiszen hazánkat katonanemzetként szereztük meg, ezer külső veszéllyel és ellenséggel szemben katonanemzetként óvtuk meg s hajdani ismételten feltűnt nagyságának fényét is katonanemzetként fejlesztettük ki.

Élettudományi szemléletünk arra tanít, hogy a természet minden élőlénynek támadó- és védőfegyvert adott. Nemzetünk is élő egység, élőlény s támadó- és védőfegyvere a honvédség, a katonaság !

Az élet törvényei pedig arra tanítanak, hogy vannak hanyatló és előretörő, fejlődő népek és nemzetek.

Ezek között megvolt mindenkor a harc, a küzdelem. Ez meg van most is, meg lesz a jövőben is. Eredménye a természetes kiválogatódás, melynek az a célja, hogy az életrevaló, fejlődőképes, egészséges faj uralkodjék, a gyenge, megöregedett, fejlődésképtelen pedig elpusztuljon. A nemzetek közötti küzdelem leginkább életterük fejlesztéséért és megtartásáért, életkörülményeik biztosításáért folyik. Ennek legfőbb eszköze a háború. Ezért volt, van és lesz háború mindaddig, amíg különböző minőségű népek laknak a Földön.

Erre a harcra, erre a küzdelemre kell a tökéletes *támadófegyver*, a nemzet céljait megvalósító hadsereg.

De a hadsereg a békeszerető nemzetek tökéletes *védőfegyvere* is. Mert a béke fenntartására és az ellenséges támadó tervek megsemmisítésére is a legalkalmasabb. A katonaszellemmel telített nép és kiváló, hősiességszerű hadserege ellen az ellenség meggondolja, hogy életterére törjön. Elpusztul azonban az a nép, melyből kiveszett a katonalélek, a hősiességszerű önfeláldozás szelleme és amely nem fegyverezte fel a legjobban, a legkorszerűbben és a legnagyobb áldozatkészséggel a hadseregét. Erre tanítanak nemcsak a természet örökérvényű törvényei, hanem a történelem — még a legeslegújabb történelem — tanulságai is.

Ezek alapján állítom, hogy a mai és a jövőendő magyar ember és magyar nemzet csak a küzdésre kész, testben és lélekben állig felfegyverkezett magyar nemzet lehet. E célból össze kell szednünk minden kiváló faji sajátosságunkat, minden képességünket és minden népi erőnket.

Napjaink eseményeiből látjuk, hogy a mai és a jövőendő küzdelmekben nemcsak a hadseregek fognak egymás ellen harcolni, hanem az egész nemzet. Az egész ország, a nemzet egész élettere hadszíntérre változik, mert igazi küzdővonalak nem lesznek többé. Kétségtelen tehát, hogy a hon, az életter védőjévé lesz az egész nemzet s ennek mindkét nembeli dolgozni tudó

tagja oda kénytelen adni minden szellemi és testi erejét a honvédelem céljaira. A küzdelmekre tehát fel kell jóelőre készülnie az egész nemzetnek, katonailag, pénzügyileg, anyagilag és szellemileg egyaránt. Ezt a felkészültséget pedig már a békeidőkben el kell végezni, mert ha csak a küzdelem kitörésekor gondolunk erre, akkor elvesztünk, mert elkéstünk s a kezdeményezést az ellenségnek adtuk át.

Ezekből a gondolatokból pedig az következik, hogy a nemzetnek élettudományi szempontból nézett támadó- és védőegyvere: a hadsereg a szó legszorosabb értelmében nemzeti hadsereg kell, hogy legyen.

A mi nemzeti hadseregünk, a honvédség, melyet 1848-as törvényeink létesítettek, népünk katonai közösségének legbiztosabb kifejezője. A 48-as küzdelmek fényes hadisikerei, az elmúlt világháborúban nyilvánult hűséges és példás helytállásunk, sok dicsőséges haditettünk azt mutatja, hogy vezetőségünk, parancsnokaink elsőrendűek. De azt is bizonyítják, hogy a hadsereg tagjai a népben, a nemzetben gyökereznek s hogy abban a magyar harcos nagy tűzállóképességével, vitézségével, kitartásával a legnehezebb körülmények között is, igénytelenségével, fegyelemtudásával, áldozatkészségével, önállóan cselekvő és kezdeményező természetével az igazi katona örök példaképe. A magyar katona megmutatta, hogy hazája becsületéért, a hon fennmaradásáért és szabadságáért hősiek lélekkel az utolsó csepp vérig küzdeni tud. A magyar katona tehát két nagy erényt hord a hátibőröndjében: kitartást a végletekig és páratlan önfeláldozó készséget. Mind a két erény pedig éppen a *közösség* szempontjából példaadó lelki ékesség!

A hadsereg egyúttal a legszebb példa arra, hogy a magyarból milyen nagy mértékben lehet rendkívüli jelentőségű tartós és próbavető igazi közösséget kialakítani és kifejleszteni. A közösség veleje pedig abban van, hogy egyrészt mind a közkatonáknak, mind a parancsnokok-

nak katonai rátermettségük legyen, másrészt a honvédségben — mint közösségben — kizárólagosan nemzeti célok és feladatok érvényesüljenek. Mert bizonyos, hogy nemzeti célok és e célokért végsőkig küzdeni akaró, fegyelmezett, hősi elszántságú katonák nélkül a hadseregnek semmi értelme sincs.

Honvédségünk egyúttal példa számunkra abban is, hogy a közösségi szervezetet hogyan kell megteremteni. Mert megvan benne a hatáskörök és feladatok különbözősége, meghatározottsága, körülírtsága. De meg van a köteleességek és ezzel a felelősség különböző voltának megfelelő rétegződés is. Ott van a különböző fegyvernemek sokfélesége: a gyalogság, tüzérség, műszaki csapatok, légi erők, híradó alakulatok, a sokféle szolgálati ágak szervei, mint az anyagi ellátás, orvosi szolgálat stb. sok-sok ága, melyek mind egyetlen feladat elvégzésére szolgálnak, mégpedig arra, hogy az ellenséget megsemmisítsék. Ámde szervesen együtt vannak a feladatokat elvégző legénység és ennek minden rendű vezetői, a parancsnokok. Van egy fővezér, akinek keze, esze és akarata mozgatja az egész nagy-szerű szervezetet a megadott cél elvégzésére. Ebből pedig az következik, hogy a hadsereg tagjai között felelősségben, feladatokban, kiképzésben nagy különbségek vannak. Szükséges tehát, hogy meg legyen a különbség a vezetett tömeg és a parancsnokok között is. Az alárendeltekben azért meg kell lennie a lélekből fakadó, tudatos fegyelemnek, a feltétlen engedelmes-ségnek, a feladat és a parancs feltétlen követésének és a tekintély tiszteletének. A parancsnoknak pedig, aki mint nevelő, a hadsereg számára a nyers ujoncból öntudatos, a kötelességeit híven teljesítő és fegyvereit kitűnően kezelő harcos katonát nevel, mint vezető pedig a megadott feladatot végrehajtja, ennek a parancsnoknak tekintélyre, nyugalomra, férfias példaadásra, derűs lélekre, jó szívre, emberszeretetre és nagy tudásra kell törekednie.

És mind a két rétegnek, az alárendeltek és a parancsnokok rétegének lelkét át kell tüzesítenie az izzó haza és nemzetszeretetnek, mérhetetlen lelkesedésnek sorsrendelte hivatása és küldetése iránt.

De a honvédség nemcsak példát ad a szervezeti tökéletességre és szilárdságra, hanem tökéletes nevelőhatással van az egész nemzetre is. A neveléséből kikerült, leszerelt öntudatos katonák a polgári életbe elviszik öntudatukat, jó fellépésüket, katonás, egyenes, következetes gondolkodásukat s ezeket a mérhetetlenül értékes tulajdonságokat széthintik a polgári élet sokféle mezején. A katonai, bajtársias közösségi élet, az egyénnek feltétlen alárendelése a közösség érdekeinek, annyira megtermékenyíti, annyira telíti a katona életét örömteljes és emlékezetes eseményekkel, hogy gyermekeinek és unokáinak is egy egész életen át lesz mit elmondogatnia a katonai szolgálat eseményeiből, vidám és nehéz történeteiből.

Ezeknek tudatában sokszor fájdalommal kérdezem magamban, vajjon társadalmunk egyéb vonatkozásokban is miért nincsen úgy megszervezve, mint a honvédség, mely szilárd alkatában a kötelesség- és felelősségtudat szempontjából a tökéletes szervezetek mintaképe. De a kérdést úgy is feltehetjük, hogy miért áll a hadsereg annyira elkülönülten a nemzet testében; miért nem gyökerezik bele jobban a nemzetbe, vagy miért nem szövi-fonja át jobban a nemzet testét abban a kapcsolatrendszerben, melyet főntebb a nemzet tökéletes alkata szempontjából megvilágítottam?

A társadalom katonás megszervezésének fontos kérdése kétségtelenül a jövőendő feladatai közé tartozik. Magam minden elhárító kézlegyintés ellenére azt vallom, hogy az állam és a nemzet megszervezésébe vigyük bele a katonás szellemet. Jövőendőnk érdekében kívánom, hogy katonásítani kell az egész nemzetet, ha a világ politikájában valami szerepet játszani akarunk. Ezért a katonai kiképzést és nevelést a nemzetnevelés betetőző-

jének vallom. Mert csak az egy emberként fellépő, egyakaratú nemzeteknek van jövője.

A katonai szervezet elkülönültségét, mint egyszerű polgárember, megérttem. A katonák zárt, önálló szervezetének alapját a katonaevények kultusza adja. Csak az az igazi katona, aki a katonatörvények és katonakerölcsök (katonabecsület) törvényei szerint nevelődik, aszerint gondolkodik, érez, akar és ha kell, meghal. Az egyenruha, az egyforma szalmazsák, egyforma étkezés, ugyanaz a laktanya, ugyanaz a fegyver és ugyanaz a gyakorlótér sajátos légkört és környezetet teremt, mely teljesen különbözik a társadalom egyéb életkörülményeitől. Természetes tehát, ha ez a környezet átalakítja az odakerült polgári egyéneket és elkülöníti az egész katonaságot.

Valószínű, hogy a hadsereg különvalósága a tökéletes államépítő bölcsességnek következménye és következménye. A mai és még inkább a régi, politikai pártoktól feldúlt állami és nemzeti életben helyes volt, hogy a katonaság — mint az állandóság és biztosság szilárd pontja — külön részt és hatalmat képezett az ország és nemzet testében. De feltétlenül kívánatos, hogy abban a jövőbeni nemzetben, melyben az én hitem, meggyőződése és ezekből táplálkozó elszánt törekvésem szerint a politikai pártoknak létjogosultságuk nincsen, melyben a nemzet egysége és mindenben megvalósított közössége külön pártokat lehetetlenné és fölöslegessé tesz: szükségesnek látom, hogy a katonaság közelebb jusson a nemzethez. A katonásított nemzet hadserege ilyenképpen olyan tulajdona a nemzetnek, mint a gyémántnak a keménysége és fényes csillogása. Hiszen a nemzet minden munkaképes tagja katona!

Felette üdvös, hogy az első lépés ebben az irányban a kitűnően megszervezett levelezésteleppel már meg is történt. Ezt tovább kell építeni az ifjúsági, bajtársi és testnevelési egyesületekkel kapcsolatban,

továbbá mindennemű hazafias egyesületben. Ahol pedig ilyen egyesületek nem volnának, ott létesíteni kell.

A kifejtett közösségi gondolatnak szigorú követelménye az, hogy nemzetünk katonanemzet. Európának olyan érdekkereszteződési pontjain, a világtörténelem olyan érdekösszeütközésének sarkán élünk, hogy nemzeti létünket és fennmaradásunkat csakis teljes katonavoltunkkal tudjuk biztosítani és nemzeti fejlődésünket megvalósítani.

Nemzeti közösségünk érdekében azért követelménynek tartom, hogy már a gyermek nevelésében megkezdődjék a katonás és katonai nevelés. Ifjúkorában pedig kivétel nélkül mindenki teljesítsen leventeszolgálatot. Épúgy szükségesnek tartom az egyetemleges és kivétel nélküli katonai szolgálat megvalósítását, tekintet nélkül arra, hogy az illető »harctéri« szolgálatra alkalmas-e, vagy sem. Mert valamilyen honvédelmi szolgálatra feltétlenül alkalmas lesz.

Szükségesnek tartom továbbá, hogy valamilyen alakban a nők is katonai szolgálatot teljesítsenek (finn szervezetek), természetesen a nemiség korlátainak teljes tiszteletbentartásával és anélkül, hogy fegyveres női hadseregre vagy alakulatra törekedném. De szükségesnek tartom a női leventeszolgálatot, a kialakulóban lévő női katonai munkaszolgálat teljes megszervezését. Ezt főként azért kívánom, mert a családi nevelés túlnyomó része az anya kezében van s a katonalelkű és katonásan nevelt édesanyától a gyermek is vérebe veszi a katonás lelket, katonás szellemet.

Igy nevelődik a nemzet dolgozó, fegyelmezett, állhatatos, a közösségért élő és haló tagokból felépült katonanemzetté! Így fog összeforrni a nemzet lélekben is a hivatásos honvédségével és a honvédség a nemzettel. Kifejlődik az a magyar nemzet, melynek ősi szent örökségként tovább kell fejlesztenie katonás szellemét, mellyel, ha kell, állja, ha kell, vágja a sors veszedelmeit. Egyik kezében az eke szarvát, másikban a kardot tartva

sasszemét pedig a jövő sejtelmes, Csaba vezér csillagoktól ékes ege felé emelve.

Kossuth soraival zárjuk e fejezetet: »A honvédelem a legnemesebb polgári kötelesség. Neveljük az egész nemzetet honvéddé, tegyük a honvédelemre való képzést a *nemzeti közoktatási rendszer lényeges kiegészítő részévé*, a falusi iskolától kezdve az egyetemig!«

A SORSKÖZÖSSÉGEK ÉS AZ ÉLETTÉRELMÉLET.

Az eddigiekben a közösségtudat három alapforrására, a vérközösségre, a közös történelmi multra s a jelen keresztmetszetében kialakult vagy kialakítandó közösségre mutattunk rá. Betetőzi ezt a hármas forrást a sorsközösség kérdése, amelyen azt az elkerülhetetlen jövőndőt értem, amit kinek-kinek számára a haza földje, az a közelebbi élettér szab elő, melyben őseik éltek, melyben született s melyben életüket leszármazottjainak is elkerülhetetlenül le kell élniök. Vannak a földnek olyan adott tájai, amelyeket emberi sorsmegszabóknak kell tekintenünk, abból a szempontból, hogy azoknak következményein soha semmiféle politikai hatalom változtatni nem tudott és nem fog. Az ott élő népek jövőndője helyükből, helyzetükből sorsszerűleg megszabott. Azon pl. soha semmi erő nem fog változtatni, hogy a Kárpátok gerincei ott szaladjanak, ahová az Isten azokat feltornyosította. Azon sem fog változtatni, hogy a Kárpátok koszorúján belül kettős medence alakult a Nagy Magyar Alföld és az Erdélyi Medence. Azon sem következik be változás soha, hogy az Erdélyi Medence minden kapuja a Nagy Magyar Alföld felé nyílik és minden folyója a nagy magyar folyóba, a Tiszába torkollik s hogy folyamrendszerei általán az Alföld felé tartanak. A Nagy Magyar Alföld nyersanyag-forrásainak egy részében elkerülhetetlenül Erdélyre van utalva s azokat onnan az idetorkolló völgyek legkönnyebben és termé-

szetszerűleg az Alföldre irányítják s fordítva Erdély élelmi termékeiben, népszaporodásának elhelyezésében elkerülhetetlenül az Alföldre van utalva, örökön az Alföldnek volt népi erőben rajt eresztő méhkasa és ellátásában búzafogyasztó közönsége.

Ezek az adottságok soha semminemű politikai erő változtatni nem fog s ennek következtében lelki megnyugvásunkra a Kárpátok és medencéje vagy medencéi egy örök sorsközösséget jelentenek az itt élő népek számára.

Ezt a sorsközösséget kell nekünk hivatott apostolok útján az itt élő népek fülébe szüntelen szónokolnunk, velük szépszóval megértetnünk, őket lelkükben az adottságnak megnyernünk s ugyanezt a külfölddel hivatott tollforgatók útján valós lényegében megértetnünk.

Ezzel szemben az újabb időkben lábrakapott az élettérelmélet, amely a világot abból a szempontból nézi, hogy valamely népnek, illetőleg államnak az ő egyéni szempontjából a földnek felületén mely területek jelölhetők meg létfenntartási érdekköröként. Az élet a természettudományban pusztán üres földrajzi fogalom, mely röviden csak azt jelöli meg, hogy egy élőlény mely területre terjed szét, illetőleg még azt is, hogy felvirágzásának milyen terület felel meg. Ha pedig az élettudomány arról akar beszélni, hogy bizonyos területen milyen élőlények tudnak megélni: akkor nem életteret emleget, hanem *életközösségekről, életegyültesekről, életgyelémekről*, ú. n. *biocoenosis*ről beszél.

Az életközösség pedig arról oktat ki bennünket, hogy nincs élőlény, nincs nemzet, mely ne lenne a másik támogatására rászorulva s melynek ne lenne ebből kifolyólag kötelessége mások érdekeinek viszonttámogatása.

Amennyiben az ú. n. szűkebb magyar élettérben, a magyar haza földjén különböző nemzetiségek élnek s amennyiben azok területileg is el vannak különítve, akkor azok a dolgok helyes és valós lényege szerint

velünk egy sorsközösségen alapuló nemzeti életközösséget formálnak, melyben az egymásrautaltság és az egymás kölcsönös kiegészítése a fenntartó és jövőt biztosító alaplényeg. A biocoenosisnak vannak ugyan vezető elemei, melyek ottlétükkel rányomják az illető életterre bélyegüket s amelyhez az életközösség többi tagjai is kényszerűleg igazodnak, közben azonban maga a vezető elem is igazodik hozzájuk.

Ezt kellene egyfelől belülről a nemzet minden tagjának, a magyarnak és nem magyarnak felismernie, jól észbevéennie s a nemzetiségekkel való kapcsolatainknak, illetőleg a nemzetiségek hozzánk és velünk kiépítendő viszonyának alapjául tenni. *Megérteni egymást elkerülhetetlen közös sorsunkban* és tisztelni egymást megmásíthatatlan hivatásunkban, s e kettőn keresztül, ha lehetséges, az örömteljes kölcsönös emberi szeretetet kiépíteni. De ugyanazt kell megérteniök a minket körülvevő szomszédoknak is. Tudniok kell, hogy az életterek a népeken kívüleső és ennek következtében általuk ki nem igazítható erőknél következtében keresztezik egymást. Az egyik tér mélyen bekanyarodik a másikba. Ennek következtében azoknak a természetadta viszonyain változtatni nem lehet s az erőszakolt változtatás csak keserűségnek és gyűlöletnek lehet forrása, nem pedig az építésnek s nem az egyetértésnek és összefogásnak. A népek viszonyát úgyse az üres élettér szabályozza, hanem a viszonyt nemessé és értékessé az életközösségek teszik, melyek az adott élettereket benépesítik s így a szomszédságokat kiépítik, megvalósítják.

Ha mi a Kárpátok medencéjén belül a magyar életter fensőbbiségéről beszélhetünk, úgy annak az az egyszerű, valós magyarázata, hogy ezen a földrajzilag adott területen az ősidők évezredein keresztül kívülünk egyetlen nép sem tudott tartósabb országot alapítani. Egyetlen nép sem töltötte be a szentistváni birodalom területét fájával. Minden régebbi ország csak így vagy amúgy,

kiterjedése, tere szerint keresztezte a szentistváni magyar birodalom területét. Egyedül csak a magyar volt az, mely helyes érzéssel felismerte vagy belső adottságából: öntudatlanul arra vetette magát, hogy egészében elfoglalta ezt a területet s főként a magyar volt az, mely az itt talált, illetőleg később befogadott népekkel együtt jelent és jövőt biztosító fejlődésközösséget, emberi biocoenosis tudott létrehozni.

Mindezt kell közösségtudatunk erős lelki sajátosságába beolvasztani s a külföldnek ránk vonatkozó ismerettudatának részévé tennünk.

*

Az eddigiekben részletesen kifejtettük, hogy a nemzet közössége sokféle tényezőből tevődik össze. Ráműtattunk a legfőbb alkotó tényezőre, a vérközösségre, továbbá arra, hogy a történelem, a jelen alkata és sokoldalú kapcsolata, valamint a jövőnek az anyaföldtől megszabott volta miként telíti a közösséget számtalan szálaival, hogyan fonja szívós kötelékké. Ha imitt-amott hosszadalmas voltam, úgy annak az a magyarázata, hogy az olvasónak s — úgy kívánom — sorsközösségünk minden tagjának belepillantást akarom nyújtani a közösség méretébe és vele magamnak és a mellém állóknak alkalmat teremteni a közösségtudat nevelésére. Ezért vezetett a könyvem címén felvetett kérdés, »merre haladjunk?«, először s befelé sajátmagunkba, jelenbeli és lejátszódott önmagunk megismeréséhez. Az elmúlt fejezetekben a jövőből is megismertünk annyit, amennyi a hon földje alapján sorszerű. A voltaképpeni fejlődés útjait és módját azonban a következő két fejezetben tárom fel.

NEMZETI KÖZÖSSÉGÜNK ÉS A FEJLŐDÉS.

Nemzeti örökkévalóságunkhoz nem elegendő a nemzetet az állammal együtt kemény szervezeti kötelékekbe megalapozni. Mert ha a szervezet és a szervezés csak az állapotok állandósulására vezet, már ez is alulmaradást jelent a környező népek száguldással megoldott fejlődésével szemben. Ha nem akarunk elpusztulni, együtt kell a nagyvilággal a tökéletesedés útjára lépni.

Ehhez itt újra emlékeztetek arra, hogy a nemzet nem egyszerű alkati valóság, hanem mint szerves közösség, egyúttal egy olyan élő erő kifejtés, mely szüntelen változásnak s a változás során fejlődésnek van alávetve. A mi nemzeti létünkben nincs semmi mozdulatlanul állandó. Nem állandók határaink, nem állandó a hon arculata, nem állandó nyelvünk, alkotmányunk, törvényeink, művészetünk, közigazgatásunk, hadseregünk, hanem idők során minden változó. Változás pedig kétfelé lehetséges: vagy a tespedő hanyatlás, vagy a szárnyaló emelkedés felé. A történelem több alkalommal megmutatta, hogyan kell szárnyakat kötnünk, általában pedig megmutatta, milyen fejlődésen estünk át. Mindig azt mutatta, hogy nemzeti létünk rendjén a fenntartó multat megőriztük, hozzá hűtlenek nem letünk, hanem a fejlődés alapjává téve, boldog jövőt biztosítottunk számunkra.

A fejlődés feltételeit akkor látjuk tisztán, ha mindenekelőtt rámutatunk arra a látszólagos ellentétre, mely az alkati szilárdság s a fejlődésbe szökkenés között fennállni látszik. Midőn az előbbi fejezetben feltártuk, hogy életszükség a nemzetnek szervezetben erősnek, teremtményünkére alkalmasnak, védelemben hatalmasnak, általában szilárdnak és állandónak lenni, ezt a szilárdságot, a szervezet alkati hatalmát és ellenálló-képességét úgy magyarázhatná valaki, hogy ez biztosíthatja a fennmaradást, de nem a fejlődést, mert a

fejlődés nem ismer állandóságot, megrögzöttséget, hanem a fejlődés örök változást, örök átalakulást követel. Hogy lehet ezt a két ellentétes jelenséget : a szerkezeti szilárd állandóságot és a fejlődő változásokat összeegyeztetni?

Pontosan ezzel az ellentmondással és ellentéttel találkozunk minden élőlény alkatában és fejlődésében, minden életszfélemben. Az életet mindenütt ez a kétös ellentét jellemzi : öröklött állandóság és a ráépülő tökéletesbítő átalakulás. Az élőlény öröklí testi-lelki alkatát s tulajdonságait elődjétől s ha ebből a szempontból az egyik nemzedéket a másikkal összehasonlítjuk, egyelőre ott is egymáshoz való nagyfokú hasonlóságot s abban a fajállandóságot állapíthatjuk meg. Egyelőre csak annyit látunk, hogy a gyerek a szülőhöz minden jellegzetes vonásban hasonlít s mégis, ha a nemzedékek hosszú láncolatán áttekintünk, egyszersak nagy távolságban feltűnő különbségeket veszünk észre, sőt néhol arra a meglepő tapasztalatra is ébredhetünk, hogy a lemenőség tagjai késő időben valamely rokon faj tagjaihoz nagyobb mértékben hasonlítanak, mint a felmenőség valamelyik távoli tagjában sajátmagukhoz.

Az élőlényben azt az alkati állandóságot, amely az egymásután következő nemzedékeket közvetlenül jellemzi, törvényszerűségek, és pediglen az öröklés törvényei szabályozzák. Ezek a törvényszerűségek annyira szigorú következetességgel szabják meg az élet rendjét, hogy az adottságokat jól ismerő életbúvár kísérletei során, a szülők ismerete alapján, láthatatlanban is meg tudja mondani, hogy a közvetlen utódok milyenek lesznek.

A búvár azonban mindjárt megállapítja azt is, hogy az utódoknak ez a szülőkhöz való hasonlósága csak addig őrizhető meg, míg az életfeltételek is azonosak. Mihelyt az élet külső feltételei változnak, az utód valós alkata is mindjárt megváltozik, és pedig mindig a változott körülményeknek megfelelően. Két testvér tehát, még ha tükörképszerűleg hasonmás

(ú. n. egyiptés) iker is, egymástól feltűnően különbözővé válik, mihelyt nagyon különböző környezetben nő fel. Számtalan esetben látjuk ezt testvérekről, ha mondjuk pl. az egyiket hivatása mezőgazdaságban, az éghajlattal való örökös küszködésre kényszerít s viszont a másikat a hivatalnoki élet örökre szobába űz. A fejlődést kiváltó változásoknak van tehát egy megjelölhető forrása a környezetben és a környezet megszabta életmódban.

Az élet kutatója azt is megállapítja, hogy az élőlényeken a környezet kiváltotta eltérés nem mehet kiszámíthatatlan végletekbe, az élőlény a környezet alakító hatásának nem egyszerű bábja. Az élőlény örökletes alkata ugyanis feltétlenül határt szab, korlátokat vet a rajta végbemehető változások elé. Az öröklés tehát, mely lényegében csak a multat biztosítja a jelen számára, a fejlődés feltételei közé nyomul azzal, hogy a változásban álló fejlődést nem engedi vak kalandokba, hanem rákényszeríti a kipróbált és életfenntartó mult útjainak a nagyjában, a széles korlátok közt mozgó betartására.

Kimondhatjuk tehát, hogy az életet két jellegzetesség és sajátlagosság kormányozza: jellegzetes és sajátlagos az élőlények öröklés által biztosított alkata és éppoly jellegzetes és sajátos a rajta végbemehető változások összessége, határa és iránya is. Ezt a nagy életigazságot nevezzük az élet belülről való irányítottságának.

Két igazságot tanulunk meg tehát a fejlődés törvényei közül, annak belülről irányított voltát és a valóségtól, a belső és külső környezettől befolyásoltságát. Van egy harmadik nagy törvény is: az irányítottság ugyanis egy másik nagy törvényszerűséget hord a méhében, nevezetesen a fejlődés során fellépő események egyszeri voltát és visszafordíthatatlanságát: irreversibilitását. A fejlődésben az irány mindig előretartó, s ezért ami az élőlénnel megessik, az csak egyszer tör-

ténik meg, arra soha többet vissza nem tér. Ha visszatérhetne valaha is a multa, akkor nem volna fejlődés: az élet visszafordíthatatlansága éppen ezért az élet és a fejlődés alapkategóriája.

Mint élőlények összességéből alakult nemzet fölött, a nemzeti élet s a nemzeti fejlődés szempontjából teljesen hasonló törvények uralkodnak, bennünket is teljesen hasonló törvényszerűségek igazgatnak. A mi nemzeti életünk is belülről irányított, mert fajlagos mivoltunk szoros következménye, az is visszafordíthatatlan s mégis az is alku a belső és külső környezetünk hatásaival.

Ránk magyarokra keményen rántlik a fajtabéli jellegzetesség. A közösségtudat és a történelem című fejezet végén összeállítottam nemzeti jellemünk lényeges vonásait (l. 67—72. oldal). Ezekből kiderül, hogy hozzánk hasonló népet sehol sem találunk. Hihetetlenül jellegzetes nyelvünk, irodalmunk, költészetünk, művészetünk és pedig a népművészet. Nemzeti keresztény hitünk elsőnek ébredt Európában, nemzeti hiszek-együnk egyedül nekünk született, s a világháborús világ-történelem a »Nem, Nem, Soha!« nemzeti dühörgését nekünk köszöni. Történelmünk az összes európai népeké között hihetetlenül jellegzetes, sehol egyebütt meg nem ismétlődő, sajátlagos, magáravalló és magunkravalló. Nincs még a földnek egy népe, mely annyit vérzett volna másokért és mások üdvéért s nincs még egy másik nép, amely a testi-lelki és anyagi megsemmisülésének arra a mélypontjára jutott volna, hová mi jutottunk és nincs még egy másik nép, mely oly szívós kitartással, akkora biztonsággal s a megvalósulásba vetett akkora hittel emelkedett volna ismét a régi szintre, ismét a régi hatalomra. Ha mi a közelmúlt hányt-vetett európai életében a külföldön sokat csodált nyugalommal és biztonsággal néztük és nézzük jövődönket, úgy ezt is csak létbiztonságunknak mélységesen nyugodt alaptudatával tudjuk magyarázni.

Mindebből élesen eszünkbe kell vésnünk, hogy ezen nemzeti és történelmi sajátosságunkból nyilván következik, hogy jövőnk is, fejlődésünk is különleges, másokétól eltérő lehet és hogy ahhoz mi mintát és példát más államok fejlődéséből nem vehetünk, mi például, mint mezőgazdasági állam magunkat nem szervezhetjük meg az ipari állam életrendje szerint; nekünk szervezetünkben a föld dolgozó tömegeiből kell kiindulnunk, rájuk, a legelhanyagoltabb néprétegre kell építenünk.

Az élet második törvénye az örökletesség. Ez a törvény a nemzeti, sőt az állami életben is teljes érvényességgel uralkodik. Az a faji vér, melyet a honalapító magyarok ebbe az országba behoztak, csonkítatlanul és hiánytalanul ma is megvan, még akkor is, ha a történelem valamely mély fordulópontján csak százezer magyar maradt életben. A keveredések, melyen honi történelmünk során áteshettünk, csak másítottak faji arculatunkon, mivel azonban örökletes állományunkból semmi el nem vészett, annak lényegén mit sem változtattak. Sőt valószínű, hogy igen sok olyan telepedésben, ahol őseink szűk völgyekben zárt területet leptek el, még a keveredés sem bántotta vérünket, alkatunkat.

Örökletes életrevalóságunk, jellemünk, lelki-világunk minden alapvonásában.

Örökletes történelmünk, benne nyelvünk, irodalmunk, művészetünk, hitünk.

De nemzeti és állami arculatunk is örökletesnek mondható, mert az állandóságot nemzedékek során át az alkotmány és törvények biztosítják.

Miként azonban az egyén örökségi állománya nem zárhatja ki a fejlődést, éppúgy az alkotmánynak, a törvényeknek és a szabályoknak is olyanoknak kell lenniök, hogy azok a nemzet és az állam életét ne merevítsék meg, a változásokat, a fejlődést és az előrehaladást ne tegyék lehetetlenné. Sajnos, ezt a nagy életigazságot nem tudják elegenden. Nem látják be felőle,

hogy az alkotmányt is, a törvényeket is, a szabályokat is korok és emberek hozták és ennek következtében az ítélkezés alapforrása elsősorban és mindenképp az és minden időben az emberi józan ész és a kor megszabta követelmény kell hogy legyen. Sok igazság van abban a mondásban, jó, hogy vannak törvények, szabályzatok és rendeletek azok számára, kik maguktól és magukból nem tudnak az élet útjain igazodni, józan-észű, becsületes emberek számára azonban kár, hogy törvényeket hoztak, mert rájuk nézve a törvények csak a gyors haladásnak állnak útjukban. Világért sem beszélek én ezzel sem emberi, sem isteni törvények ellen. Vallom, hogy a törvények a mult biztosítására, az elért javak megővására feltétlenül szükségesek. S a fejlődés érdekében is jók a törvények és jó a történelem, mert áthozzák és biztosítják a multat és mert megszabják a fejlődés útjait és a fejlődés irányát. Rossz azonban, ha a törvények rugalmassággal nem bírnak, ha azok annyira körmönfontak és körülírtak, hogy természetadta változó lehetőségekhez nem igazíthatók és ezzel a fejlődés útjait elzárják. A törvénynek rugalmasnak és lehetőségekkel számolónak kell lennie és alkamasnak arra, hogy józanészű ember kezébe vehesse s tételeit a törvényben előre nem látott változásokhoz igazgassa. Az a törvény, amit én a testemben és lelkemben hordok : ilyen a fejlődésre alkalmas hozomány.

Ha a fajnak, illetőleg az egyéni életnek fejlődésével és tökéletesedésével kapcsolatban rámutattam annak egyszerűségére és visszafordíthatatlanságára, úgy ez minden vonatkozásában illik a mi emberi, történelmi fejlődésünkre, különösen illik a mi magyar történelmünkre is. Csak egyszer volt *Szent Istvánunk* és egyszer *Mátyás királyunk*, csak egyszer volt mohácsi vész és egyszer októberi forradalom. Mikor *Hitler* a compiegni erdőben *Foch* marsall vasúti ebédlokkocsijában a német-francia fegyverszüneti feltételeket diktálta, azt mondták, íme, hogy tér vissza a történelem a compiegni

erdőben és az ócska szalonkocsiban. S most is, midőn Erdélyt visszakaptuk, újra mondják, íme, hogy tér vissza a történelem. Téves beszéd egytől-egyig. Csak felületes hasonlóságokról van itt szó. Mert a compiegni erdőben nem a francia hadvezér, hanem a németek győzelmes vezére diktált és nem az éhező anyák és gyermekek továbbSORVASZTÁSÁRA, egy nagy nemzet éhségpusztulására vezető, hanem az emberséges győzőhöz illő emberséges feltételeket. S ma is Erdély, nem az 1918-as, legyengült és katonaságától aljas, nemzet-szégyenítő és történelemgyalázó szavakkal megfosztott Magyarországhoz tér vissza, hanem visszajő a megerősödött, nemzeti katonaságától hatalmassá lett anyaország kebelére. S többé már nem is a régi Erdélyt kapjuk vissza, hanem a huszonkét esztendő szenvedéseiben megedzett, a nemzeti irodalmában hallatlanul fellendült, magyarságában egységgé olvadt, tökéletesebb Erdélyt.

A történelemnek ez a sajátyszerűsége, hogy abban soha nincs visszatérés, hogy abban az előrehaladás és továbbjutás vaskövetkezetességgel biztosítva van, nagy és súlyos felelősséget háramlít a történelem igazítóira. Ez a visszafordíthatatlanság u. i. egyúttal jelenti a megtörténtek visszavonhatatlanságát is. Jelenti azt, hogyha egy nemzet a békeszerződések asztalánál kezeírásával tanúsítja a hatalma alá került nemzetek emberséges sorsát, vagyon és lelkiállományának sérthetetlenségét és utána fittyet hány minden ígéretére, lábbal tapos minden emberjogot, az a nemzet szószegő, az a nemzet nem érdemes arra, hogy vele szemben újabb szerződésekre vállalkozzék bárki is s legkevesbbé érdemes arra, hogy mikor nagy felszámolások következnek el, régi martalékának még valamelyes hányadával külön meg is jutalmaztassék.

A történelem örök tanúságaként: a megtörténtet meg nem törtéنتté nem lehet tenni s ezért a vezetőknek felelősségük tudatában mindig úgy kell viselkedniök,

hogy tetteik miatt a nemzetnek sohasem kelljen pirulnia, hogy a nemzet becsületén soha folt ne essék, hogy a nemzet becsülete iránt a bizalom soha meg ne rendüljön s hogy a nemzet fiai a történelem fordulatán mindig felemelt fejjel jár hassanak, mind sajátmaguk előtt, mind pediglen a nemzetek sokasága között.

Az élet harmadik nagy jellemzője az élőlénynak az élet minden pillanatában önszabályozó képessége. Ez egységének és belső összhangjának örök folyamánya. Az önszabályozás jelenti azt, hogy üzemét önmaga tartja fenn. Az üzemközben bekövetkező kopásokat, veszteségeket, felégetett állományát azonnal önmaga pótolja. Bármely részén szükségyszerű bőség, előreszárguló tökéletesség, vagy éppen fordítottja következik be, ahhoz a szervezet a kapcsolt részek láncolatán át elsődleges, másodlagos és harmadlagos változásaival azonnal igazodik. Ha pl. izmai bármi okból fejlődnek, azt mindjárt nyomon követi a szívnek, a tüdőnek és az emésztésnek megváltozása, sőt, az idegrendszer is nyomban igazodik hozzá. Ha lelkünket valami oknál fogva súlyos fogyatkozás éri, ahhoz is mindjárt hozzáidomul szervezetünk és arckifejezésünk, a legkülönbözőbb vonatkozásban. Ennek az önszabályozó képességnek szoros következménye az élőszerkezet általános alkalmazkodó képessége a környezet változásai szerint. Ez az alkalmazkodás vagy cselekvőlegesen részvételben vagy pedig szenvedőlegesen idomulásban, illetőleg rendszerint mind a kettőben nyilvánul. Az élőlény ezen alkalmazkodása közben vagy megsemmisíti, vagy lábai alá gyűri a környezetet és úrrá válik felette, vagy pediglen magát változtatja meg és a környezettől szabott követelményekkel a kívánalmakhoz igazodik.

Ez az önszabályozó és következményeként alkalmazkodó képesség a nemzetnek, illetőleg az államoknak is létfeltételei közé tartozik. A nemzet közösségének és az állam szervezetének megfontoltan kell értenie

ahhoz, hogy az összhangot az állam alkatában minden változásoknak közepette fenntartsa, hogy a fogyatkozásokat, veszteségeket, a kerekek kopásait mindig biztonságban és gyorsan pótolja. Hogy az élő és az élettelen utánpótlás az állam gépezetében mindig és mindenütt kellő mértékben kéznél legyen. Nagyelőrelátást igényel ez a kérdés és nagy államvezetési bölcsességet. Még nagyobb az, hogyha a szervezetben valahol önkéntelenül erők halmozódnak fel, az állam testének valamely része különleges adottság folytán felerősödik és felhatalmasodik, valahol váratlanul a termelés hallatlan méreteket ölt, új kincsekhez jut az ország, ehhez az állam szervezete s a nemzeti közösség szerkezete gyorsan és biztosan és minden vonatkozásában hozzá igazodjék, hogy azt kellőleg kiszolgálni és terményeit kellő gyorsasággal szétosztani lehessen.

Ha az állam ezen belső, különleges adottságaihoz való önszabályozódást belső alkalmazkodásnak nevezzük, úgy emellett külső alkalmazkodásként kell megkülönböztetni mindazt a környezethez való igazodást, melyet számára adott földrajzi fekvése és az őt körülvevő nemzetek szintén adottsága ír elő. A nemzet is alkalmazkodhatik környezetéhez azzal, hogy hatalmába keríti és lába alá tiporja környezetét. Ez az alkalmazkodás azonban esetleg létet biztosíthat, a fejlődést azonban vajmi kevésbé szolgálja s a bizalmat vele szemben minden körülmények között mély pontra csökkenti. Az a nemzet, amely szomszédját lábbal tiporja, sorszerű jövőndőt teremti maga számára oly irányba, hogy maga is a történelem adott fordulatán lábbal tiportassék. Sokkal okosabb és bölcsőbb dolog az önszabályozó alkalmazkodás, mely bizalmat biztosít és fejlődést szolgál.

Sokan azt mondják, a fejlődés nem más, mint a változó környezethez való örök alkalmazkodás. Nem vagyok híve ennek az állításnak, a tapasztalatok által nem látom igazolva. Ellenkezőleg keményen állítom,

amint fentebb ki is fejtettem, hogy a fejlődést határozott korlátok közé szorítja a fajnak adott és örökletes belső testi és lelki alkata. S így a környezethez sem alkalmazkodhatik ezen örökletes állomány határain túl. A pacsirta és az ürge ugyanazon földfelületen élnek. A pacsirtából ugyanazon föld rögeihez való alkalmazkodás közben sohasem lehet ürge és az ürgéből sohasem lehet pacsirta, sőt a kettő közöttese és közössége sem. A pacsirta, ha a föld rögei közül menekül, feltétlenül az ég felé roppen fel, holott az ürge feltétlenül lyukába bújik el. A nemzeti alkalmazkodásokkal is pontosan így vagyunk. Ha veszély fenyeget, az egyik nemzet sas-szárnyain a magasba roppen s harcot vív az ellenséggel, a másik ürgemód örökösen a föld barlangjaiba, az erdőségek rejtekeibe menekül s onnan lesi a lába alatt nélküle dülő történelmet, hogy aztán ha a csatázók elvultak, bőrét mentve, megint előjöjjön.

A mi kifelé irányuló alkalmazkodásunknak s az alkalmazkodástól vezetett fejlődésünknek oda kell irányulnia, hogy önrendelkezésünk megőrzése mellett ki kell építenünk a szomszéd népek felé a megmászíthatatlan adottságokból és elkerülhetetlen egymásrautaltságból származó kapcsolatokat. Mezőgazdaságunknak és iparunknak a szomszédok támasztotta kívánalmakhoz kell igazodnia és fejlődésünket is a kívánalmak változásaihoz kell szabniok.

Az elmondottaknak, mint előkészítő gondolatoknak alapján, most már felvethetjük a kérdést, mivel készüljünk hát föl a fejlődés-újtjára?

Ennek a kérdésnek megbeszéléséhez is általános élettapasztalatok szemléletével foghatunk hozzá.

Ha testi fejlődése útját keresve, valaki felmenőségét, akár élő, akár élettelen formában azzal a céllal vizsgálná át, vajjon mit is lelne hát azok között, illetőleg azokban, amivel testi alkatát megjavíthatná, arra a meglepő eredményre jutna, hogy sehol, semmi vonatkozásban s a legkisebb jelentőségű részletben sincs

semmi, amit elődjeiből még fölhasználhatna. Vagyis más oldalról azt a meglepő jelenséget kellene megállapítania, hogy önmagában máris minden megvan, amit az ősekből hasznosíthatónak tartana. Emberi fejlődésünk szempontjából tehát egy mérhetetlen jelentőségű igazságra bukkantunk, nevezetesen arra, hogy *a fejlődő szervezet a multat nem hagyja valahol maga mögött, hanem azt minden lényeges részletében magába felépíti és így önmaga multját magában hordja*. Közbe azt is meg kell állapítanunk, hogy ez a beépítés nem úgy történik, hogy az utód az elődtől bármit is elvenne, hanem azzal, hogy az *ifjúságában maga is röviden átéli azt a fejlődés-menetet, melyet az elődök is átéltek. Ez megint egy másik igazság*.

Szellemünkkel és lelki világunkkal is pontosan ez történik. A fejlődő szervezet a multat e téren is teljesen beépíti saját állományába, megint csak azzal, hogy jellem és lélek is ugyanazon fejlődésen fut át, minőn az elődök áthaladtak. Jellemünk és lelkünk is hiába keresne maga mögött a multból valamit, mert multját az is magában hordja. Ebben van a mi nemzeti megmásíthatatlanságunk lefektetve.

Mindezt a titkot az öröklés valósága és az öröklés törvényei valósítják meg.

Mérhetetlen jelentősége van ennek a tanulságnak a szellemiek terén és általában mindennek a fejlesztésében és tökéletesítésében, melynek folyamata nem magától adott, elkerülhetetlen kényszerrel bekövetkező, hanem aminek eléréseért eszünket kell összeszednünk és erőfeszítéseket kell végeznünk. Világos a mondatokból, hogy szellemi fejlődésünk alapjait is csak úgy történelmileg kell leraknunk, mint ahogy a testi-lelki fejlődés is magától, történelmileg oldódik meg. Vagyis a multat itt is minden lényeges vonatkozásában magunkba kell felolvasztanunk. Ez annál könnyebb, mert a mult szájhagyományok, tanult fejek és írott könyvek és létesítmények képében itt él teljességében közöttünk.

És mégis, bár teljesen itt van a mult köztünk, nemzeti szellemi kincsünk nem sült galamb, mely holnap majd magától a szájunkba esik, hanem az csak a felkészültnek csillogtatja meg magát. Tanulni, tanulni és megint csak tanulni, megismerni kell mindenkinek, aki a mainál, a megtanultnál fényesebb jövődőt akar látni, még pedig tanulni mindent történelmi alapon, fejlődésben, mert a fejlesztéshez csakis az foghat hozzá, aki a fejlődésnek maga is lélekben részese volt. Jövődönk csak akkor lesz, ha a magyar szellemvilágot, melyben itt fürödözünk, magunkba építjük, magunkba szívjuk.

Nemzeti haladásunknak megint egy új darabját tártam fel, megint egy megoldandó és keresztülviendő szervezeti kérdést, nevezetesen *mindennek, de mindennek a földkerekségen történelmi alapon való oktatását és pedig annak a lélekbeiktatása végett, hogy az ember nem alkat és nem állapot, hanem az ember történelmiség, történelmi személy.*

A sok beszédből, melyet eddig a fejlődés alapfeltételeinek megismertetése végett kifejtettem, röviden a következő sarkalatos igazságokat tanuljuk meg:

Az élet és abban a nemzet élete is örökös változatosságtól és változékonyságtól jellemzett. Hogy ez ne legyen egy céltalan vak hányódtatás, a változásoknak irányt szab és oldalt korlátokat emel az öröklés és a törvény, mely a multat hozza fel a jelen homlokára. Az öröklés azonban a fejlődést semmiben előbbre nem viszi (éppúgy nem az emberi törvények sem), sőt ha lehet, a további változásoknak nyakasan ellene dolgozik, az öröklés csak az eddig befutott fejlődést biztosítja a jelen számára. A fejlődés tehát az örökléstől függellen velejárója az életnek. A fejlődés tökéletesedés, mely magától belülről irányított, széleskörű átalakulási lehetőség, de egyúttal örökös alku az életkörülményekkel. Erre az alkura a szervezetet önszabályozó képessége teszi alkalmassá, mellyel az élőlény a maga egészét belső vagy külső helyi változásaihoz hozzáigazítja. A fejlődésnek van

a felelősségektől terhes, istenien szép oldala is, amennyiben visszafordíthatatlanul előretart és amennyiben útjain egy-egy esemény csak egyetlen egyszer fordul elő.

Ezekután térjünk át a fejlődés mibenlétének megismerésére.

Lényegében véve a fejlődés feltétlenül a magasbászárnyaló tökéletesbülést jelent. »Legyetek tökéletesek, miként mennyei Atyátok tökéletes«, ez a fejlődés bibliai hangja.

Abban a kivételes esetben, ha a fejlődésben az alkalmazkodás teng túl, vezethet a fejlődés ugyan hanyatláshoz is, miként ezt a fénykerülő és élősködő lényekről látjuk. Fajunk azonban annyira nem bújkáló jellemű, annyira nem élősködő természetű, hogy mi nyugodtan figyelmen kívül hagyhatjuk ezt az amúgy is csak alsórendű lényeket, illetőleg fejlődésformát.

És felvethetjük a kérdést, mi a szárnyaló fejlődés útja? *Minden fölfelé tartó fejlődés egyenlő a tervszerű tökéletesbüléssel, mely a nemzet alkotó elemeinek gyarapodásán, munka szerint való szétkülönülésén (munkamegoszláson alapuló differenciálódáson), az azonos munkát végzők tervszerű csoportosításán (condensatio), az egymásra utaltság révén az egész alárendelésén (subordinatio), az önszabályozó átszervezésen, a nemzeti közszellem és közerkölcs felsőbbrendűségén, a hit elmélyülésén, a nemzeti cselekvőkészség fokozásán, cselekmények gyorsabb, erősebb és gazdaságosabb (nagyobb hatásfokú) keresztülvitelén és az adott környezeti (külső és belső) feltételekhez való alkalmazkodáson alapszik.* A mondottak szerint a fejlődés 1. alkati, szervezeti és 2. életmegnyilvánulási, ú. n. cselekvényi, 3. lelki és 4. alkalmazkodási részre oszlik.

Ha ezt az összesített felsorolást részleteibe vesszük, akkor a nemzeti fejlődés homlokán elsőnek ott találjuk az elemek számának, a népesség gyarapodásának kérdését. Örök igazság, hogy *minden fejlődésnek a népszaporaság a bölcsője*, s szomorú tanulság, hogy a nép történelmi hanyatlása a szaporodás megcsökkenésével kez-

dődik. A népesség száma a nemzet erejének kifejezője s ha ez a szám a nemzet szaporodásának és szaporaságának (tehát nem bevándorlásnak) következménye, akkor a nagy szám egyúttal a nemzet egészséges tett-és teremtkészségének is kifejezője. Az anya, aki vállalja a sok gyerek felnevelését, maga is nagy teremtkészségnek, fáradhatatlan munkának, önfeláldozásnak, önmegtartóztatásnak, lemondásnak, igénytelenségnek, józan szervező-készségnek, beosztásnak, mérhetetlen szeretetnek, a hon oltárán valóságos önfeláldozásnak példaképe, kitől a gyerekek nagy és áldásos közösségtudatot vihetnek a nemzet közösségébe. Az apa is, aki vállalja a nagy család anyagi gondjainak szolgálatát, szintén nagy teremtkészségről tanuskodik és így megvan mindkét oldalról a gyerekek útján a feltétel és az út egy-egy nagy csomó nemzetfenntartó erőnek a nemzet közösségébe való beleszórására. Az ilyen gyerekek a nagy családban eleve nagy munkássággal, erős közösségtudattal nő fel és a nemzet testébe lépve maga is neveli a nemzet nagyszámán nyugvó közösségtudatot.

A nép szaporodása ezenkívül is szerkezeti feltételt teremt új munkaalkalmakra, a közlekedésügy, közigazgatás, közegészségügy, közgazdaság, termelés fejlesztésére és vele a szerveződési szálak megindítására, ami már maga a fejlődésben indulást jelent. Nem utolsó helyen áll a tömeg lelki és szellemi tulajdonságainak, szükségleteinek megváltozása, átalakulása és fokozódása, melyek maguk is újdonságként jelentkeznek a nép életében.

Hogy mire képes egy közösségi alkotásban az alkotó elemek szaporodása, arra megint az élettudomány adott meggyőző példákat, midőn kiderítette, hogy abból az egyszerű eseményből, mert a csírasejtek keletkezésekor az utódoknak nyújtandó hozomány nem feleződhetett és így a megtermékenyített petesejten a szokásos örökség kétszerese (az ember esetén a szokásos 48 magtest helyett 96) jutott osztályrészül, teljesen új

fajok keletkeztek. Az ilyen kettőzött (vagy éppen többszörösödött) hozományú fajokat a törzsfajjal szemben rendszerint fokozott felsőbbrendűség, bő termés, erős cukorképzés stb. jellemzi. Csaknem valamennyi közgazdasági növényünk, gyümölcsfánk ilyen kettőzetes lényből áll. Ezért mondhatjuk el nyugton, hogy a nép életében a szaporodás fellendülése megújhodást, hanyatlása a legnyomorúságosabb halált jelenti. Ezért mindent, de mindent el kell követni, hogy nemzetünk vérállománya gyarapodjék s ezért oltárt, a szent tisztelet oltárát kell emelnünk a gyerekáldást szeretettel példázó anyának.

A fejlődés második megnyilvánulását, a munkamegosztást fennebb már megbeszéltük. Rámutattunk arra, hogy az egyoldalú munkás mennyivel tökéletesebben és mennyivel gyorsabban, mennyire nagyobb hatásokkal és gazdaságosabban végzi feladatát és így az mennyivel hasznosabb tagja a nemzetnek. Nem ezermester munkásoknak és nem mindentudó (polyhystor) bölcseknek, hanem egyirányba tökéletesedett honpolgároknak örvendezzünk, ezermester legyen maga a nemzet egésze, mind a jól kieszt, mind pedig a megteremtésre váró munkák terén. A közösség feladata tehát: a fejlődést az egyoldalú munkás tökéletesítésével, új és új munkaalkalmak megteremtésével és új meg új munkásfajták nevelésével szolgálni.

A fejlődés harmadik és egyik leglényegesebb feladata, a munka oly irányú megszervezése, hogy az egyféle munka egyhelyen végeztessék; ez éppen a munkaközösségek kérdése. Szaporább, vidámabb, ütemességével mindig kevésbé fárasztó a közösségi munka. Ez a kérdés az ország irányító tényezőire is nagy feladatot ró, mert a munka sok esetben környezeti vonatkozású. Vannak különleges kender-, búza-, len-, paprika- stb. termő vidékeink, tájhoz kötött faiparunk; bányászatunk stb., mely miatt munkásösszpontosítás, az ú. n. kondenzáció vagy centralizáció kérdése föltétel-

ismereteket és föltételkutatást követel. Egy igazi országépítőre és nemzettökéletesítőre rengeteg feladat vár ezen a téren, mindenütt annak a felkutatásával és kiderítésével, mely hely való a további egyoldalúsításra és oda munkástömegek egybevonására.

A fejlődés negyedik nyilvánulása az egymásrautaltság révén a résznek az egész alárendelése (subordinatio). Az egyoldalú megkülönböztetés és vele a nemzetnek szálak nagy számára szakadó fejlődése, amit röviden szétágazó vagy szétsugárzó fejlődésnek szeretnénk nevezni, méhében hordja az egymásrautaltságot. A közösztudat érdekében a legszebb leckeórát adjuk úrnak, parasztnak egyaránt, ha őket megtanítjuk erre a nagy nemzeti valóságra, az egymásrautaltságra. Aki ezt lelkébe felélte, abban mindjárt alászáll az önös gög s helyét elfoglalja a megbecsülés és a belőle származó emberszeretet. Az egymásrautaltság sokszálú és különböző fokozatú. Vannak azonossági egymásrautaltságok, ahol azonos munkára, az erők mennyiségi összetevődésére van szükség: vállvetett munka, különösen a mezőgazdaságban és iparban. A szomszédsági egymásrautaltságok, minők a mezőgazdaság különböző ágainak (kertésznek a szántóra, gyümölcsésznek a szántóra, állattenyésztésnek a terményt előállító gazdaságra való ráutaltsága stb.), a különböző faiparoknak, a különböző fémiparoknak kölcsönös egymásrautaltsága; vannak kiegészítő egymásrautaltságok, minőt halmazatos megnyilvánulásban az építőiparban látunk, ahol egy ház létrehozásán, nem számítva a kereskedelmet és a szállító anyagipart, mintegy 25 iparág kezemunkájával közvetlenül közreműködik; vannak feltételi egymásrautaltságok, minő a közlekedésügy kapcsolata, főként a kereskedelemben és mezőgazdaságban, biztonsági és szabályozó egymásrautaltságok a jó pénzügyekben és általában a közgazdasági rendszerünkben és védelmi egymásrautaltságok a különböző érdekvédelmi kapcsolatokban. A legmagasabbrendű egymásrautalt-

ság képviselője az állam végrehajtó hatalmával és védelmi hatalmával, a véderővel.

Ezekben az egymásra utaltságokban két függelmi fokot látunk, nevezetesen az egyenlő felek egymásmellett állását és a különbözőknek egymás alá-fölé rendelését. Az előbbieknek kis, az utóbbiaknak nagy az egymástól való függésük. Ezt a függést és az egymásra utaltságból származó kölcsönös kielégítést képtelenség egy nagy társadalmi szervezetben közvetlenül kiszolgálni. Képtelen pl. a vállalkozó építész az ő fennhatósága alatt összemunkáló 25 iparágnak minden szükségletét kielégíteni. Ezt nem is kísérli meg, nem az ő feladata. Ezért elkerülhetetlen az építész fölött álló, illetve tőle kívül eső, általa be nem folyásolt szervezet létesülése és ezt általán az államhatalom képviseli a különböző intézményeivel. Ezekben a kapcsolatokban jut kifejezésre a függelem, a fegyelem, a bizalom és a szervezeti részeknek alárendeltsége (szubordináció) a felsőbb igazgató hatóságok alá. Az összeműködés zavartalansága, biztonsága és sikere követeli meg, hogy a nemzet fejlődjék a függelem felismerésében, az alá- és fölérendeltség kiépítésében, a fegyelem gyakorlásában, a mindenki iránt, de különösen a felsőbbbségnek kijáró bizalom gyakorlati megvalósításában s nyakát hajtsa a megnyugvás lelki készségével abba az igába, amit rendnek nevezünk, mind az államban, mind pedig bármely kisebb közösségben.

Az ötödik pontban elérkeztünk a fejlődés egyik legfontosabb megvalósulási lehetőségének : az átszervezésnek megbeszélésére. Az elmúlt időkben az élettudomány esett át nagy vívódáson a szerves fejlődés felderítése terén. Az örökléstudomány eredményeiből sokan arra következtettek, hogy sem a szervek cselekvő használatából származó és sokszor benső szükségén alapuló alkalmazkodás (a lamarckizmus), sem pedig a kiválogatódáson alapuló szenvedő alkalmazkodás (a darvinizmus) a fejlődést megmagyarázni nem tudja.

Ehelyébe az örökléstan odaállította az ugrásszerű, váratlan változatoknak, az ú. n. mutációknak fejlődés-szolgáló tanát. Az újabb átfogó szemlélődés azonban kiderítette, hogy az ugrásszerű változatokkal igen szépen meg tudunk magyarázni apró-cseprő, ide-oda igazodásokat, az egész élőlény szervezetén jelentéktelen babusgatásokat, azonban azt a nagyarányú, nagyvonalú s önmagában is, valamint a környezettel is összhangzatos fejlődést, amelyet az élővilág valóban elénk tár, megoldani a csak mindig egyes szervekre vonatkozó, de az összhangoláshoz nem értő, apró változatokkal nem lehet. Így éledt fel az újabb időben az átszervezésnek, illetőleg átépítésnek tana, melyhez nincs szükség az örökségállomány semminemű részének elvesztésére, sem új örökség ugrásszerű megjelenésére, hanem csak annyira van szükség, hogy mindazt az örökletes állományt, ami felett az élő szervezet törvényszerűségek alapján rendelkezik, kisebb vagy nagyobb részében, az egyedfejlődés során előbb vagy utóbb átrendezze.

Ehhez az elvhez híven a nemzet fejlődését is legnagyobb léptekkel, legbiztonságosabban s leggyorsabban *az átszervezésekkel, az átépítésekkel tudjuk szolgálni.* Az átszervezéssel a történelem során számtalanszor találkoztunk hadvezéri talentumoknál, ahol a győzelemhez vezető sakkhúzás nem új haderőnek és nem új találmányoknak bevonásával sikerül, hanem egyszerűen a meglévő erők helyes átcsoportosításával és összhangolásával. Ugyancsak találkozunk ezzel a kérdéssel a gyáriparban, ahol az ipar fejlődését szolgáló egy-egy találmánynak mentül nagyobb s mentől gyorsabb előállítását a gyárvezető egyszerűen és röviden a gyárépületnek szükségdiktálta, célvezette tervszerű átépítésével éri el. Önszabályozólag is fellépnek ezek az átszervezések azzal, hogy az élő szervezet valamely pontján meginduló fejlődés magával vonja a kapcsolatos részek átalakulását. A fejlődést azonban nemcsak magátólvalóságokkal lehet szolgálni,

hanem sokkal inkább *megfontolt ráeszmélésekkel és tervszerű kutatásokkal*. Ahol kiderül idebent a honban a helyszülte alkalom, vagy az alkalomszülte lehetőség, vagy pedig a szomszéd népek különös szüksége feltámad, ehhez azonnal át kell szerveznünk termelésünket s az erőknék szükségszerű, hasznos átcsoportosításával, áttelepítéssel kell az új lehetőségek szolgálatába állnunk. De ilyen átszervezésre és átépítésre sokszor van szükség lelki és szellemvilágunkban is és mint az elmúlt idők mutatták, államrendszerünkben, valamint törvényhozásunkban is. Ennek soha nem szabad félmegoldásnak lennie, mert az átszervezésnek mindig nagy idők megszabta, nagy okok megindította, mindezek fölött pedig nagy nemzeti célok vezette tökéletes igazodásnak kell lennie. Itt szervezőnek és átszervezettnek véglegeset kell alkotnia.

A fejlődés érdekében eddig szerkezeti tényezőket, a szervezetnek élő állományát vettük figyelembe, lássuk most már a következőkben a nemzet életmegnyilvánulásait erkölcsiékben, szellemiekben és erő kifejtésben.

Tekintsük meg a közszellem és a közerkölcs fejlődésének és tökéletesbülését.

Közszellemen a nyilvánosság előtt lefolyó szellemi életünk, illetőleg a közösség kincsévé vált és ennél fogva általánosabb eszmék, áramlatok, meggyőződések, vélemények, felfogások, hajlamok és érzületek összességét kell értenünk. Ezek korok szerint nagy átalakulásokon mennek át és éppen ezért fejlődésnek vannak alávetve. A francia szabadságharcot a szabadság, egyenlőség és testvériség gondolata fűtötte. A mi 48-as időnket a nemzet függetlensége, a nemzeti hadsereg, a közteherviselés stb. irányította. A letűnt liberális korszak a verseny szabadságát hirdette. Ma pedig az európai közgondolkozást magyar kezdeményezésre a nemzeti gondolat, a nemzetalkotó fajvédelem, a nemzeti közserény, hit s egyben a nemzetiségi gondok irányítják. Emellett a három nemzeti államban, Német-, Olasz- és Spanyolországban, de

éppúgy rokonaink között : a finnekben egy nagy nemzeti közösségtudat, a Szovjet unióban pedig mesterkélten közösségi állapot teremtetett meg, mely utóbbi a hírek szerint kezd a nemzeti közösségtudatba átnemesülni.

A közszellem nem hallgató milliós egyének elfojtott véleménye, hanem az írásban és hangos szóval a köz előtt kifejtett szellemi és érzelmi megnyilvánulások összessége. Éppen ezért a közszellem a legkönnyebben irányítható, gondoítható és fejleszthető jelenség. Írott és élőszóval egyaránt befolyásolható, neveléssel az iskolák útján határozott utakra terelhető. Egyúttal azonban igen súlyos felelősség terhel mindenkit, aki a köz irányítására tollat ragad vagy szót emel, mert ha valahol, úgy itt illő a gond, hogy az eldobott kő vajjon »hol áll meg, kit hol talál meg?« Nagy megfontoltsággal és elgondolással kell a közszellemet nevelni és nagy rátermettséggel, éberséggel, tetterkészséggel a mételyezőket eltávolítani és a kútmérgezöket kiirtani, a káros konkolyhírtőket eltüntetni. Egyben pedig, mivel a közvéleménynek mindennapos táplálékra van szüksége, meg kell és meg lehet szervezni azt a felelős hatótényezőt, mely a közszellemet és a közgondolkozást a közösség érdekeinek szolgálatába állítja és érdekeinek megfelelően fejleszti. A közszellemet azonban cselekedetek is nagyban fejlesztik. Egy-egy becsületes haditény, egy-egy áldozatos közcselekedet, aminő volt pl. az elmúlt esztendőben a nemzetnek a repülőalapra, honvédelmifelszerelésre, a Vöröskeresztre, a Felvidéknek s az árvízkárosultak felsegélyezésére keresztülvitt adakozása és tárgyiakban tett felajánlásai, vagy aminők a közalapítványok létesítései, az áldozatos és esetleg önfeláldozó nemzeti közszellemet nagyobb mértékben fejleszti, mint megannyi erőltetett tanítás és száraz nevelés.

A közerkölcs fejlődése pedig nemcsak annyit jelent, hogy a nemzetről elmondhassák és állíthassák a közállapotok romlatlanságának valóságát (ez is nagy dolog !), hanem különösen és abban, *ha bekövetkezik*

nemcsak a közkincsnek és közvagyonnak tisztelete és óvása, hanem annak önkéntes és áldozatos gyarapítása és a közerkölcsnek önkéntes cselekvő védelme. Ehhez egyfelől fokozódó megalégedettséget kell teremteni a polgárok között és irtóhadjáratot folytatni a kapzsiság ellen, mert elégedetlen tömegekben és kapzsi népekben hiányzik a közvagyon, illetőleg más vagyonának tisztelete és a közerkölcs szeretete. Tisztítani kell a nemzetet az örökletes bűnözők nagy tömegétől is, mert gyógyíthatatlan természetükkel a rossz példát kiirthatatlanul terjesztik. A fajvédelem fejlesztése az erkölcsfejlődés egyik alapja. A női becsület közvédelemben kell, hogy részesüljön; rá kell nevelni a nemzet minden tagját, hogy minden megtámadott nőnek önkéntesen siessen védelmére, hogy ne kelljen a nőnek becsülete védelme miatt magának rendőrhöz fordulnia. Általán közerkölcsünk fejlődésének mértéke az lesz, hogy mennyire apaszthatók a bíróságok, a rendőrség, a csendőrség, a tűzoltóság, az ellenőrök és a börtönök s helyükbe hány nevelő személlyel és nevelő intézettel lehet többet beállítani, illetőleg helyükbe hányval szaporodik a templomjárók tömege. Általán hiterkölsi felelősség tudatának jobban kell ébrednie. Hiszem, hogy ha a közösségi tudat elmélyül oly irányba, hogy a házasságkötések szaporodnak és a közösségi élet megszerveződik, melynek révén elfogynak a munkanélküliek s lesz megalégedett családi élet, akkor a házasságtörések megszűnnek és lesz köztisztesség. A közerkölcs fejlődése tehát egyfelől azt jelenti, hogy a közvagyon cselekvőlegesen, sőt áldozatokkal gyarapíttassék, másfelől pedig azt, hogy ne csak az apa, az anya és a nevelő érezze felelősnek magát neveltjei becsületéért, hanem legyen a nemzet minden egyes tagjában a nemzet minden egyes tagjáért cselekvően felelős. Mert csak a közösségi felelősségérzet lehet záloga és biztosítéka a közerkölcsnek

A nemzeti fejlődés hetedik megnyilvánulása a hit elmélyülése. Nincs erő, nincs cselekvőkészség, nincs elhatározás, nincs véghezvitel és nincs fogamat és teljesülés

hit nélkül. A hit szárnyat ad a gondolatnak, erőt az akaratnak, munkakészséget az izmoknak, mert a hit a gondolatalatti, a küszöbalatti lelki élet következményes megnyilvánulása, az eseményeknek tudat nélküli támogatója. Aki a nemzetet vallásos hitében neveli, erősíti, és fejleszti, az a nemzet tökéletesedését széppé, derűssé, áhítatossá, előrehaladásában biztosléptűvé, sikereiben pediglen meglegegedetté teszi.

A nemzet lényegében vehető értékmeghatározója a cselekvés, a munka s egybenvéve mindennemű erő kifejtés. A munkának a közösség érdekeit szolgáló jelentőségéről külön fejezetben szólnunk. Itt, ahol a fejlődés megnyilvánulásait beszéljük meg, ahol egyúttal a nyolcadik pontban a cselekvéskészség fejlesztésére, azután a cselekmények gyorsabb, erősebb és gazdaságosabb keresztülvitelére akarok rámutatni, azt kell kiemelnem, hogy igen sokan vannak, akik a fejlődésnek és tökéletesedésnek a fent, általam az első négy pontban felhozott tárgyi, alkati megnyilvánulásaival lényegében nem foglalkoznak, hanem a tökéletesbülésről egyszerűen azt állítják, hogy az röviden az erők gazdaságosabb megnyilvánulásában mutatkozik. Nyilvánvaló ebből, hogy a szervezeti tökéletesbülés mellett a nemzet fejlődése főként abban nyilvánul, hogy munkára, cselekvésre mindenki mindenkoron kész legyen s a nap minden óráját erőfeszítésekkel és erő kifejtésekkel szentelje meg és hogy eközben arra törekedjék, hogy amit cselekszik, azt gyorsan s a legkisebb erő befektetéssel, tehát gazdaságosan végezze. A fejlődés iránya a cselekvések terén nem lehet az, hogy mentül kevesebbet dolgozunk, hogy a napi legfelső munkaóraszámot megszabjuk. A munkaidő egyetlen korlátja az egészség lehet. *A munkanélküliséget pedig nem mások munkaóráinak csökkentésével, hanem a munkaalkalmak fokozásával kell megoldani.* A közösség érdeke és a fejlődés azt követeli, hogy mentül többen és naponta mentül hosszabb ideig mentül többen dolgozzanak. Itt is ismétlem,

hogy ezt a nemzettökéletesítő hivatást a közösségben az erők összefogásával hathatósabban lehet szolgálni, mint egyénileg: individuálisan.

A fejlődés kilencedik, de nem utolsó, hanem egyik legfontosabbik megnyilvánulása *a nemzet előrejutása és tökéletesbülése a környezethez való alkalmazkodásában*. Az élet örökös harc, a bennünket környező, sőt néha belénk hatoló külvilággal. A környezet tart el bennünket és ez tör szüntelenül megsemmisítésünkre. Az alkalmazkodás tehát abban mutatkozik, hogy elhárítsuk környezetünk pusztító hatásait, illetőleg fordítva, hogy javunkra fordítsuk annak éltető forrásait. A védelem kifejlesztésére két főlehetőség adódik: az álló védőműveknek és a cselekvő véderőnek fejlesztésében. A várakról azt tapasztaljuk, hogy fölöttük áthalad az idő, az ellenfél tökéletesbedése, vagy azokat egyfelől elpusztíthatja az idő vasfoga, vagy az ellenség átütő fölénye, másfelől pedig sokszor lehet megállapítani azt is, hogy a véderőépítményekbe vetett túlságos bizalom miként vezet a nemzetnek egyébként való felkészületlenségére s végeredményben pusztulására. Az élővilágból is azt tapasztalhatjuk, hogy azok az élőlények, amelyek túlságosan a szenvedőleges védekezésre támaszkodtak, egyéb szervezethezükben gyengék, hátramaradtak, egészen odáig, hogy vannak állatok, melyeknek még a fejük is visszaképződött. Ezért környezetünkhöz való alkalmazkodásunk legyen minden vonatkozásban cselekvőleges és fejlesszük védelmünkre inkább a nemzet eleven erejét, támaszkodjunk inkább kardunkra, mint védő várberendezésünkre. Különben is külpolitikánknak legyen az az alapelve, hogy mi vigyünk többet magunkból anyagiakban, szellemiekben és erkölcsiekben a külföldnek, mint amennyit a külföld szállít minekünk. Belső, környezeti és táji alkalmazkodásunkban is az legyen a főelv, hogy a hon minden tájéka többet termeljen ki területéből, mint amennyit ő maga a szomszéd területekről igényel. Ezzel van igazában bizto-

sítva az, hogy az ország minden területe lényegében a kivitelnek szállít és kivitelünk fejlődik.

*

Nem akarom fejtegetésem annak kiemelése nélkül lezárni, hogy a fejlődés nem minden körülmények között szigorúan a multonépítés, nem mindig annak a multnak közvetlen folytatása, melyben tökéletesítjük azt, ami fejletlenül már megvolt vagy jobban összeállítjuk és így átépítjük, ami szintén megvolt. A fejlődés sok előre nem látott újdonságot is termel. S erre az élő szervezet is képes, amellet a hihetetlen kötött volta mellett is, melyet az öröklés törvényei ráerőszakolnak. Számptalan esetben látjuk azt, hogy egyszer csak megszakad a szokott, az addig úzótt fajfejlődésmenet, élesen elvágódik és új irányt követ (*deviatio*). Vagy azt, hogy az egyén ifjúkori életébe oly szervek iktatódnak, melyekkel az ősök nem rendelkeztek, de amelyek ezután se tulajdonai az őregeknek, hanem csak az egyéni fejlődés egy rövid ifjúkori szakát jellemzik; ez a fejlődés-hamisításnak (*coenogenesis*) az esete, amikor is új magzati v. álcai szervek képződnek. Viszont a kifejlődés felé közeledő szervezeten is ismételten jelentkeznek új találmányok. Ilyen későbbi találmánya volt pl. a szárazföldre kerülő állatoknak a tüdő vagy a fül. Találmány volt egykoron a szem is, a legnemesebb érzékszerv.

Ezeket a fejlődésújdonságokat jellemzi, hogy legtöbbjük kívülfekvő okokból, környezethatások alatt és a környezethez való idomulásból lettek.

Nemzeti történelmünk is mutat ilyen multtalan átalakulásokat. Történelmünk során a legnagyobb ilyen átalakuláson akkor estünk át, mikor földtelen nomád életünket földmívelő telepes életmóddal cseréltük fel. Tanultunk a környező szomszédoktól. Azután jött hitünk megváltozása: keresztények lettünk. Környezetünkől tanultunk. Jött a tatárdulás, várakat építettünk. Szomszédjainktól tanultunk. Jött a szellemi megújhódás, jött

a szabadság gondolata. Ezek hatására természetszemléletünk, vallásos gondolkodásunk, társadalmi szerkezetünk változott meg lényegesen, mert alkalmazkodtunk környezetünkhöz. És mindez könnyen ment, mert a szellem sokkal szabadabb és könnyebben idomul, mint a test, a szellemnek nagyobb szárnyai vannak, mint a testnek és ezért fejlődése, tökéletesedése messzi előtte szárnyal a test fejlődésének. S ma itt állunk egy súlyos és csökönyös harc közepette, mely elzárkózik a mai Európa sasszárnyakra kelt szellemvilága előtt. A nemzeti gondolatot 20 évvel ezelőtt mi keltettük útjára, a külföld nemzetépítő alaptényezővé tette s nálunk némelyek küzdenek ellene, mert úgy hiszik, idegen gondolat, német találmány, nem is tudván, hogy jóval előbb volt olasz megvalósítás.

Elítélünk minden olyan mozgalmat, mely bizonyos eszméáramlatok meghonosodásának csak azért áll ellen vagy éppen uszít ellene, mert az nem nálunk keletkezett. Ehhez két dolgot jegyzünk meg. Először azt, hogy az eszmék értékét, nemzetépítő jelentőségét nem keletkezésük helye, hanem belső tartalmuk szabja meg. A kereszténységet is felvettük, pedig messzi földről jött s azért, amiért zsidó találmány, ma sem vetjük le. A másik az, hogy a cselekvő nemzet nemzeti sajátosságait nem jellemzik hiányai s nem lehet hiányait fajtaellenesnek minősíteni. A tigrist nem az jellemzi, hogy nincsenek szárnyai, a tigrist fogai, körmei, gyorsasága és hatalmas izmai jellemzik. S mi lett volna az emberiséggel, ha minden kutató és feltaláló azzal az alapigazsággal vezéreltette volna magát: az ember nem repülhet, mert nincsenek szárnyai. Ime a szitakötőtől szárnyakat, a madártól testformát, a haltól kormányfarkat kölcsönzött az ember, mindezeket a maga sajátlagosságaihoz idomította, gépbe szerelte és repül velük. Ezt kell a külföld eszmevilágával is tennünk. *Ami jó és ami nemzetépítő, haladéktalanul befogadni, de mindent sajátosságaink köntösébe öltöztetni és adottságainkhoz ido-*

mítani. Így legnagyobb ostobaság a közösségektől való vonakodás akkor, mikor pl. székely közéletünk már régen megvalósította a birtokközösségeket, amikor van tehát bennünk vonzalom a közösségi cselekvő életre. Micsoda hallatlan erőt jelentett a székely falu életében a román elnyomatás alatt, ha a dobos a községen végiment és fennhangon hirdette: »A kétágkatonaságnak (lófők és gyalogosok) vasárnap délután négy órakor közbirtokossági gyűlése van.«

Gyermekkoromban a 90-es évek táján reszketett meg egyszer a lélek bennem egy szentistváni napon, mikor a dobos így hirdetett: »A mai nap nagy innap (innap — idnap — ünnepnap), Szent István királyunk napja. A kétágkatonaság közgyűlése elhatározta, hogy ma innapot ülünk.«

De nemcsak idegen hatásokra áll elő a szervezetben elváltozás. Sokszor látunk magától jött belső találmányokat, melyek a belső szervezeti élet tökéletesbülését jellemzik. Mindenek felett való magyar kötelességünk sajátlagos magyar találmányainkkal fejleszteni testi-lelki és szellemi jövőnket. Önerőnkből: magyar egészségügyet, magyar lélekgondozást, magyar szellemi fejlődést és magyar gazdasági fellendülést valósítsunk meg!

SZERVEZET, SZERVEZÉS, NEMZETÉPÍTÉS.

Az előző fejezetben feltártuk a fejlődés feltételeit és a fejlődés megvalósulásának lehetőségeit. Ha ott azzal kezdtük, hogy nincsen élet fejlődés nélkül, úgy ehhez most azt az alapigazságot kell hozzáfűznünk, hogy *nincs fejlődés szervező és szervezés nélkül.* Itt minket rendkívül érdekel utazó kutatóknak az a tapasztalata, hogy a legelemibb pásztornépeknek is van közösségi szervezetük. A szerveződés csak a legsőbb fokon indul meg irányító és vezető elem nélkül és csak

addig tart ez a magától megindult szerveződés, amíg a nemzet alkotó eleme kevés számú, és ez a magától való szerveződés ott fejeződik be, ahol a helyhez kötött foglalkozás, illetőleg munka magától készíti az embereket az egyoldalú teljesítményre. Ez az egyoldalú munka már a legelemibb közösségben, a családban különbséget teremt az apa és anya között és a legelemibb pásztornépeknél is gazda és szolga között. Ilyenkor, amíg kevesen vannak, közvetlenül érintkezhetnek mind egymással, mind pedig a törzsfővel s ezáltal szomszédsági alapon maguktól szerveződnek. Ugyanezt tapasztaljuk alsóbbrendű élő szervezetek sejtjeiről is. Mihelyt azonban nagyobb számú sejt-közösségek alakulnak ki s az alkatrészek egymástól távol esnek: a kapcsolatokat is, főként a továbbfejlődés feltételeit is mindig szervezők szolgálják, illetőleg valósítják meg.

A szervezetről fejtegetéseink során több helyütt volt szó. Ezeket itt a következőkben foglaljuk össze. A szervezet és az élet egymástól elválaszthatatlanok. *Szervezetet csak az élő világban találunk, csak élő szervezet ismeretes.* Ha az élettelen világban akadunk hasonló valamire, azt szerkezetnek, viselőjét gépnek nevezzük. Az élő szervezet két alakban testesül meg: az élő egyedben és az élő fajban. Az egyed szervezet, mert az egész üdvéért együtt dolgozó, egymástól különböző és ezért egymásra utalt részekből (sejtekből, szervekből) épül fel, helyesebben ezekre tagozódott szét. A faj szervezet, mert a faj üdvéért együtt dolgozó, egymástól különböző (apa, anya, fiatalok) és egymásra utalt részekből: egyénekből tevődik össze. Az egyén tömör, bontatlan, egytestet alkotó szervezet, a faj elkülönült egyénekből álló laza szervezet. Az egyén egységét az egymásból származó sejtek folyton együttmaradó közössége, a faj egységét az összülőkéből származó egyélettéren együttélő egyedek fajfenntartó közössége és lelki vonzalma biztosítja.

Az egyén szervezeti egységét az alkatrészek közös származásán kívül a védelem, az építészeti alkat, a táplálkozás, a működésközösség, fejlődésközösség és a kettős összhangolás, nevezetesen az idegek és a szabályozó mirigyek hatásának egysége biztosítja. Azt mondhatjuk, hogy az élő egyén, mintegy nyolc ágból megfont, keresztül-kasul szőtt szerkezeti, fejlődési és működési egység.

A mi írásunk homlokára a faj helyébe a nemzeti köntösét magára öltött fajta, illetőleg a nemzet lép. Már a nyers biológiai fajt egységbe kovácsolja az a lelki vonzalom, mely a szaporodás szolgálatára egymásra utalja a fajnak egymástól különböző tagjait és főként egybeötvözi az ilyenképpen a fajnak közkincsévé vált örökletes kincshalmazata: a fajt jellemző bélyegek, tulajdonságok összessége. A nemzet sokkal szorosabb egység, sokkal jobban egybeolvasztott életközösség, mint aminő a biológiai faj. *A nemzet és rajta át az állam szervezet, mert az is muljában származás- és fejlődésbeli, jelenében pedig a meglévők védelmére és fejlesztésére, jövőjében pedig nemzet főkéletesebbülésére alakult közösség.* Az államnak is van adott élettelen alkati szerkezete a haza földjében, folyamrendszerében, úthálózataiban és dróthálórendszerében, a nemzetnek viszont élő szerkezete, mely a kormányzatban mint végrehajtórendszerben, a közgazdasági szervezetekben, a társadalmi szervezetekben, a családban és igen gyengén a nemzetséágakban valósul meg. A nemzet is működésközösség, mert a nemzeti élet ezerágú létföltételei, munkalehetőségei, törekvései mind szorosan egymásra vannak utalva. A nemzet is táplálkozási és anyagforgalmi közösség, mert az élelmezés szükségei szorosan egymásra utalják a nemzet tájait és dolgozó rétegeit. A nemzetnek is megvan a kettős összhangolója az idegeket helyettesítő kormányzati rendelkezésekben és a szabályozást szolgáló tartós közhangulatban és annak kifejezésében: a közvéleményben.

Az állam és a nemzet azonban — ismételten hangoztatjuk — lazább egység, mint az élőlény, részeit szabadabb mozgás és nagyobb függetlenség jellemzi. Az alapjaiban lazább alkotást pedig szívós, szerves és fejlődésképes egységgé azzal teheljük, ha az összekapcsoló szálak számát gyarapítjuk és a meglévő fonadékot tökéletesítjük. Kérdés, lehetséges-e a nemzet szervezetében az összefűző szálakat szaporítani és lehetséges-e az összefűzést még tökéletesebbé tenni? Mind a kettő adva van, illetőleg minden nemzet életében többé vagy kevésbbé meg van valósítva. A nemzet szervezetében az összekötő szálak eleve nagyobb számúak, mint az élőlényben, mert az anyagi élet megnyilvánulásai nemcsak táplálkozásiak, hanem építészeti, ruházkodásiak és a szellemi élet számára eszközképzők, a lelki, ill. szellemi élet szálai pedig (az alkotmány, a hit, az erkölcs, az irodalom, a művészet, a nyelv stb. stb. kapcsoló ereje) sokszorosan fölötte állnak a testrészek ilyen kapcsolatai fölött. Az összekapcsoló szálakról pedig azt mondhatjuk, hogy azokat szinte egyenként kezünkben tartjuk és csaknem tetszés szerint, mindenesetre nagy szabadsággal fűzhetjük a részeken át, és erőnkön, meg akaratunkon múlik, hogy mily szorosra húzzuk.

A szervezet fogalmába beletartozik a fejlődés és a tökéletesbbedés kérdése. Az egyén fajfejlődésbeli tökéletesbbedése rendkívül vontatott, fölötte lassú jelenség, alkotának fölötte kötött voltát itt fizeti meg. Ezzel szemben a nemzet, tagjainak kötetlensége, szabad eltolhatása és a szellem szabad alkotókészsége alapján fölötte, vagy némely korszakban szédületes gyorsaságú fejlődésre képes. A szellem fejlődésében messzi túlságuldja a testet, s mivel a nemzeti fejlődés nyilvánulatai túlnyomórészt szellemiek, ebben van adva természetsszerűleg a nemzeti fejlődés rohamos volta is.

Aki látó szemmel és józan felfogással van megáldva, az az előbbieken egybeállított összefoglalásból

megtanulhatta, hogy mi az emberekből alakult szervezet: egymásrautalt különböző élő elemek működés és fejlődésbeli erkölcsi közössége.

Aki pedig mindezeket világosan látja, az azt is éppoly világosan következteti, hogy a szervező feladata és a szervezés lényege a következőkben adódik:

1. Szervezni csak ott lehet, ahol a közösség számára megfelelő számú elem áll rendelkezésre.

2. A szervező első feladata az egynemű, egyfeladatú, egyhajlamú emberek kiválogatása és azoknak egy adott térben, a nekik megfelelő helyen összegyűjtése.

3. Tökéletes kiképzés a közösségi munkában rájuk háramló szakfeladat elvégzésére és a közösségtudatban való nevelés.

4. A munkaüzem megszervezése, megindítása és fenntartása.

5. Az ilyenképpen megteremtett elemi szervezet életfeltételeinek biztosítása:

a) belső feltételként az elemi szervezet közellátásának biztosítása (egyéni jólét kérdése);

b) külső feltételként az egymásrautaltsági kapcsolatok kiépítése (társulati jólét); nyersanyagbiztosítás, áruehelyezés biztosítása, munkáslétszám szabályozása és biztosítása.

6. Fejlődésbiztosítás: a) belső tökeképzéssel, b) szakneveléssel, c) közösségneveléssel és d) üzembiztonsági kutató személynek ú. n. fejlődésszervezőnek beállításával.

7. Gondoskodás a szervezet testi és lelki jólétéről: egészségápolással, hit- és erkölcsneveléssel, szellemi szórakozással.

Az itt röviden összefoglalt pontokhoz általánosságban a következőket fűzzük hozzá.

A munka egyoldaluságából s az egyoldalú munkának időben és helyben való kötöttségéből, valamint

lelki alkatának egyoldalúságából önként következik, hogy az egyoldalú tag másféle munkára — a szerveződés pedig mindig más munka, mint az életszükségletek közvetlen szolgálata — sem rá nem ér, sem nem képes rá. *A részek között tehát valakinek, mégpediglen mindig egy külön kis munkáscsoportnak, a kapcsolatot ki kell építenie, fenn kell tartania s az élet léteérdekéi kedvéért tovább kell fejlesztenie; ez a szervezők csoportja.*

A szervezést és az élő szervezet megszervezőit öt dolog jellemzi: először az, hogy *a szervezők kisméretűek*, másodszor az, hogy *a szervező nem távolból dolgozik, hanem mindig közvetlenül azon a ponton tartózkodik, ahol a szervezésnek folynia kell*, harmadszor az, hogy *a szervezés térben és időben lépésről lépésre történik*, negyedszer pedig az, hogy *a szervezők munkája autonóm s így rendeltetésük érdekében a megszervezendő szomszédságra vagy környezetre feltétlen és elvitatlan hatóerőkkel és hatóanyagokkal vannak felszerelve* és ötödször az, hogy *a szervező a szervezet fejlődésfokához kötött és így a szervezők bizonyos egymásutánban lépnek a szintérre.*

Mindezek, amiket az élőszervezet megszervezőiről elmondtunk, teljes egészükben mindennemű szervezőre és így a nemzet szervezőire is illenek.

1. Mindenekfölött gyakorlati igazság az, hogy nemzeti életünkben is a fejlődést külön e célra megnyert szervezőknek kell szolgálniok és nem lehet az életnek mindennapi közmunkását munkája mellett egyúttal szervezésre is felhasználni, mert a szervezéshez időre és különleges tehetségre van szükség.

2. Nyilvánvaló az is, hogy a nemzet megszervezését csak egyetlen ember el nem végezheti. Annál kevésbé, mert a feladatok különbözők és a hozzáértés, a rátermettség is különböző. De bizonyos az is, hogy aránylag kevés szervezőt kell talpraállítanunk.

3. Gyakorlati igazság az is, hogy a szervezőket a szükségletnek megfelelően az ország jelentős, fontos pontjain kell elhelyeznünk. A szervező nem ülhet min-

dig benn az íróasztalnál a minisztériumban, a szervezőnek életét ott kell eltöltenie, ahol a megszervezni valók élnek.

4. Nyilvánvaló az is, hogy a szervezőnek a szervezéshez mindennemű hatalmi eszközzel, a megvalósításhoz mindennemű feltétellel rendelkeznie kell. Ezt követeli a gyorsaság, biztonság és a hatékonyság. *A szervező főfeladatát illetőleg autonóm, sok vonatkozásban független és egyben teljes felelősséggel eljáró szerv.*

5. *A szervezést egy csapásra megoldani nem lehet. Az megkezdődik egy napon és egy ponton s tart térben és időben végeláthatatlan méretekig, az örökéletű nemzetben az örökkévalóságig.*

A szervezésre éleslátással, előrelátó bölcsességgel, nagy ítélőképességgel, mindenkifelett pediglen páratlan elszántsággal, Istentől apostoli lélekkel megáldott rábeszélő, néha szónoki készséggel arra elhívatott egyénnek kell lennie. A szervezőnek magának vaskarattal és törhetetlen elszántsággal, nagy önfeláldozással és példaadó önmegtagadással *akarnia* kell a szervezést. Az elszántságra példát kell venni a jelen idők két legnagyobb szervezőjétől: *Mussolinitól és Hillertől*, akik egy életet tettek fel nemzetük megszervezésére, akik börtönt és rájuk úton-útfélen leselkedő halált vállaltak azért, hogy nemzetüket egy nagy cél, egy páratlan fejlődés és egy példátlan boldogulás érdekében megszervezzék. *Hitler és Mussolini* is, míg szerveztek, szüntelen ott éltek a nép között, városról-városra, testületről-testületre jártak, repültek, meggyőztek, bátorítottak, rendet, összetartást teremtettek, életcélokat szabtak, akaratot ébresztettek és elszántságot leheltek az emberekbe.

6. A szervezés munkája a feladatok jelentősége szerint, a feladatok helyhez és időhöz kötött volta szerint bizonyos egymásutánban következik s hogy ennek következtében egy-egy szervező nem örök feladatú és örök életű, hanem a szervezők az élet rendjén egymást felváltják vagy ha nem is helyettesítőleg lépnek egymásután, mégis bizonyos egymásutáni életsorrendet követ-

nek. A szervezőnek erre a fajtájára viszont *Pilsudsky* marsall volt a példa, ki, miután a lengyel egységet megteremtette és a lengyel kormányzati életet útbaindította, félreállt a nemzet vezetésétől és a fenntartást másra bízta. Ez természetes következménye annak a valóságnak, hogy az alkotó, szervező munka egészen eltérő lehet a fenntartó, az üzemben tartó munkától.

7. A szervezőnek a szervezés általános megvalósítási ismeretein kívül tökéletes szaktájékozottsággal kell bírnia. Ezért célszerű a szervezőket a megszervezendő terület, illetőleg foglalkozás értelmi munkásaiból kitermelni. Ne felejtjük azonban, hogy a szervezés teljesen más valami, mint a tökéletes szakmunka s ezért az elsőosztályú szakműves nem föltétlen jó szervező és fordítva, könnyebb dolog egy szervezői tehetséget a szakkérdésekkel megismertetni, mint a jó szakmunkást jó szervezővé nevelni.

8. *A fejlődésről előbb azt mondtuk, hogy az nem más, mint a nemzetek tervszerű tökéletesbülése.* A szervezőnek eljárásában éppen az a legfontosabb feladat, hogy munkáját a nemzet fejlődése érdekében *határozott tervszerűséggel és igen bölcs megfontoltsággal vigye keresztül.* Ennek példáját a nemzetek életében a közelmúltban ismételten láttuk, az ú. n. ötéves gazdasági terveknek a megvalósításában, ahol tervszerűséggel évek során át végeztek rendszeres befektetéseket, bizonyos nagyvonalú gazdasági célnak elérése végett. S mi itt fölvehetjük a kérdést, mi legyen a tervszerűség alapelve? Hol kezdje a szervező szervezői munkáját? A kérdésre a válasz a tervszerűség szempontjából is teljes világossággal áll előttünk, világosan azért, mert az élő szervezet fejlődésében nagyszerű példákkal találkozunk a szervezői munkára. Azt látjuk u. i., hogy az élő szervezet a maga hihetetlenül tervszerűen keresztülvitt fejlődésében előbb mindig a nagyáltalánosságú és nagyvonalú gazdasági, átölelő lépéseket teszi meg, hogy azután azoknak keretén belül a kisebb részletkérdéseket időrendben később oldja meg és hogy az egészen aprólékos

kiigazításokat, tökéletesítéseket a legutolsó alkalomra hagyja.

Valamely gazdaságnak a megszervezését például nem kezdek azzal, hogy előbb ostort veszek, mivel legyen a lovakat hajtani, azután, kutyát vásárolok, hogy legyen mivel a jószágot őrizni s ekét is veszek, hogy szánthassak. A gazdaság a földön kezdődik, először tehát földdel kell rendelkeznem, utána férőhelyet kell felhúznom embernek, állatnak, majd állatállományra kell szert tennem; ha ez a három alapfeltétel meg van valósítva, csak azután következik a gazdasági felszerelésnek a beállítása s csak mindenneknek legvégére a kutyavásár, hogy a birtokra őrszemet is állítsak.

Aki pl. a mezőgazdaságot akarja megszervezni, az sem azon kezdi a szervezést, hogy íróasztalt, ceruzát és papirost vásárol. Első feladata őt is a megszervezendő birtokosok közé vezeti, ahol 1. táj- és talajtanulmányt végez, 2. a gazdákat ismeri meg, 3. a birtokokat, azok állatállományát tanulmányozza végig, 4. a gazdasági cselédviszonyokkal jó tisztába, 5. a gazdálkodás feltételeit ismeri meg, utakat tanulmányoz, a termények értékesítő lehetőségét kutatja, a legközelebbi környék és a külföld szükségletét állapítja meg, 6. kiszámítja a szükséges befektetéseket s ha mindezekkel az alapvető nagyvonalú lényegekké tisztába jó, 7. csak azután következik a megszervezendő területen magának a szervező irodának a felállítása és az összejövetei helyiség megvalósítása stb., ahol 8. a gazdákat egy tervgazdálkodás keresztülvitelére összevonja, lehetőségeit megbeszéli és 9. a megállapított munkarendet lépésről-lépésre keresztülvizsi.

Ebben a pillanatban itt a mi legelső dolgunk: az olvasó előtt felvetni azt a legfőbb és legáltalánosabb kérdést, van-e szüksége a nemzetnek fejlődését megszervező és fejlődését folyamatosan tartó szervezésre? Vagy pedig más egyébre van szüksége, mondjuk fenntartó, az üzemek biztonságát szolgáló tényezőkre?

Ezzel kapcsolatosan meg kell állapítanunk azt, hogy

vannak ugyan nemzeti szervezetünkben pótlandó fogyatékok is, fogyatékok, melyek a szerkezeti állandóságban mutatkoznak, mégis azt látjuk, hogy állapotaink fenntartására bőségesen vannak szervezettek. Van törvényhozásunk, mely a bármikor elért fejlődés állapotának és eredményeinek biztosítására törvényeink értelmében cselekvőlegesen fenntartja az ország életét és van bírói hatalmunk, mely a törvények ellen vétőket az ország életrendjébe visszairányítja. Ezeknek a szerveknek működéseiként — hogy az állapotok fenntartására vonatkozólag a védelem szót alkalmazzam — van jogvédelem, életvédelem, munka- és munkásvédelem, csecsemővédelem, aggvédelem, belső és külső nemzetvédelem, van egy sereg intézmény a közgazdasági, mezőgazdasági, vallási és nevelésügyi állapotaink fenntartására, stb., stb. Sehol azonban olyan egyetemleges átfogó szervezetet, mely fejlődésünknek kérdéseivel, egyszóval a *nemzetépítéssel, nemzetfejlesztéssel*, nemzetneveléssel foglalkoznak, nem találunk. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy nálunk nincs nemzetfejlesztés, dehogyan nincs, az utolsó 20 év alatt hihetetlen fejlődésen mentünk keresztül. *Eleget azonban nem fejlődöttünk, mert a nemzetépítés oly egyének vállain nyugszik, akik az üzemi fenntartástól éppen eléggé görnyednek. El kell tehát választani a fenntartást a fejlesztéstől. S ennek következtében én nemzetünk jövője érdekében a legfontosabb feladatnak tartom egy nemzetépítő szervezetnek felállítását, melynek hivatása legyen a nemzet fejlődését és tökéletesbbülését szolgáló szervezőknek előteremtése és segítségükkel 1. a nemzet jövőjének tervszerű megalapozása, 2. a fejlődés megindítása és fenntartása.*

Az is magától értetődik, hogy fontossága és átfogó jelentősége szerint ennek a nemzetépítő szervezetnek min kell munkáját kezdenie. Világosan látom u. i., hogy minden nemzet életfenntartó eleme a termelés. S mivel mi különlegesen mezőgazdasági állam vagyunk, nálunk a nemzet éppenséggel azon gyarapszik és azon erősödik, hogy legdrágább kincse : az anyaföld mit tud az elvetett

magvakból, az elültetett fákból és Istentől méhébe rejtett őskincsekből, továbbá az ábrázatán végigözlő vizekből kitermelni. Nemzeti életünknek minden egyéb alkotása: az ipar, a kereskedelem, a pénzügy, a honvédelem s általán az állam összes végrehajtó működésének sikere, jelentősége és értéke azon az alaplényegen múlik, hogy az anyaföldből mit tudunk előteremteni, a termelés mit és mennyit tud előállítani.

Nos és meg vagyunk mi, mint mezőgazdasági állam 1. a legnagyobb erő kifejtésre és 2. a legnagyobb hozamra szervezve? Nem! Az egyéniesség, az összefogás nélküli ség, a darabokra szakadozottság itt teng minden vészességével, tehetetlenségével túl. Azt látjuk, hogy éppen a termelés a legszervezetlenebb. De nemcsak a termelés, hanem a termelők, a termelő ország dolgozó munkáskezeli sincsenek sem megszervezve, sem nevelve. S azt látjuk hogy éppen a földműves nép a legelesettebb és a legkiuzsorázottabb, a legelhagyottabb.

A kereskedelem még ma is, midőn már nem a zsidóság a fővásárló, minden erkölcstelenségével ránehezedik a szüntelen szükségét szenvedő parasztságra s a termelő még ma is legtöbb esetben a termelő költségek alatt kényszerül áruba bocsátani terményeit (a pillanatnyilag kedvező háborús árak kívül esnek megállapításunkon). Sokat olvasunk azokról a tanítgatásokról is, melyek a parasztnak szólnak abban a vonatkozásban, hogy földjének termőképességét miként fokozza. Azt a bölcsességet eközben azonban sehol sem hangoztatja senki, hogy több termeléshez elsősorban befektetésre van szükség s azt pedig a paraszt semmi egyébből nem tudja előteremteni, mint terményének tisztességes árából. Ott kell tehát kezdenünk a dolgot, hogy a fogyasztót, vagy közvetítő kereskedőt egyaránt rá kell kényszeríteni a tisztességes terményárak megfizetésére, mert *a parasztság tőkeerőssége az ország tőkeerejét és az ország jövődjét jelenti.*

Nyilván kiderül ebből, hogy a nemzetépítő szer-

vezetnek a jövőben is mindenkoron az lesz, amíg magyar él a földön, a feladata, hogy a földművelők szervezeteit tökéletesítse, munkájukat megkönnyítse, termelésüket teljesen az ország külpolitikai érdekeinek szolgálatába állítsa s ezen keresztül a nemzet legnagyobb társadalmát, véderőnk legbiztosabb alapját vagyoniilag erőssé és lélekben boldoggá tegye.

Az Alföld délvidékeivel kapcsolatban ismételten foglalkoztunk a közgazdasági élet megszervezésének kérdésével. A szegedi egyetemen egy Alföldi Kollégium megszervezése indult útba, melybe Szeged körzetét képező 13 alföldi város (Baja, Szolnok, Békéscsaba, Gyula szélső határral) bennszülött ifjait akartuk összevonni az Alföld közgazdasági életének építésére. Az volt a terv, hogy a városok egy-egy bennszülött család jeles fia számára tegyenek ösztöndíjat, kik Szegeden az Alföldi Kollégiumban tanulván, lelkiileg felszerelődjenek és megszerveződjenek arra a nemzetépítő munkára, mely az Alföld föllendítésére megindítandó. Nekik Szegeden lényegében azt kellett volna látniok, hogy mit művel a Szegeden megalapozott és ott működő m. kir. Alföldi Mezőgazdasági Intézet és az Alföld-kutató Bizottság, majd ezek munkájában cselekvőlegesen részt kellett volna venniök, hogy városaikba hazamenvén, maguk is elsősorban tájismereti feltáró munkát végezzenek. A városában elhelyezkedett diák az Alföldi Kollégiumnak külső munkásként továbbra is tagja maradt volna és voltaképpen lényegében vett kiegészítő részét képezte volna. Folytatólagos tartalommal ugyanis a Kollégiumot ezek a városokba hazament apostolok látták volna el mindazon kutató feltárásaikkal, melyeket tanulmányaik alapján összehoztak és jelentéseikkel a Kollégiumba eljuttattak. Az volt a terv, hogy az Alföldi Kollégiumnak legyen egy tanácsa, mely a 13 város egy-egy közgazdasági szakértőjéből, a Kollégiumból kikerült kutatókból és a Kollégium vezetéséből állott volna. Ez a tanács tárgyalta volna meg

a befutott kutatások feltárta állapotokat és főzte volna ki mindazokat a terveket, amelyek az Alföld felvirágzását szolgálják.

Ebben a tervben az alapvető cél az volt: az *Alföld ifjúságát az Alföld jövődjének megszervezni és megnevelni*. Csak két fogékony városra akadtam: Kecskemétre és Szegedre. Ezek ösztöndíjat tettek a feltárt célra szolgáló fiaik számára. A többi város néma maradt, vagy nehéz anyagi állapotaira hivatkozva, csak ígéreteket tett. A tervet azonban nem szabad elejteni, egyfelől, mert lényegében üdvös, másfelől, mert az egyetemeket a fölvetett példa szerint be kell vonni az ország talpraállítása érdekeinek szolgálatába, hisz a *szervezőket lényegében az egyetemeknek kell kitermelniök*.

Különösen fel kell hívnom a közfigyelmet az Alföldkutató Bizottságra. Ennek célja: az Alföld minden vonatkozású adottságainak feltárása és annak révén közgazdaságilag hasznos intézkedések javaslata, keresztülvitelének elősegítése. A Bizottság első feltáró működésének az volt a meglepő következménye, hogy Szeged környéke nem termel elég burgonyát, hogy maga a város több ezer vagon burgonya behozatalára szorul. Az Alföldkutató Bizottság 14 burgonyafajjal azonnal kísérleteket végeztetett, magukkal a tanyás gazdákkal. A kísérletek alapján a legjobb fajokat elterjesztette és ma Szeged teljesen önellátásból él. A másik neves cselekedete néhány kisbirtokosnak beszerzése mintagazdálkodásra. A mintatanyák a szomszédság számára a tanyai parasztgazdálkodás példaadó központjaiként szolgáltak.

Mit kell tennünk országos vonatkozásban? Hala-dektalanul megszervezni a tájkutató bizottságokat szakemberekből úgy, ahogy Németország, Olaszország s az Egyesült Államok megszervezte és azok tanulmányi feltárása alapján az ország termelését a tájjelleg parancsa szerint megszervezni, illetőleg átszervezni. A bizottságok számát az ország tájfajtái szabják meg.

Nyilvánvaló az is, hogy a nemzetépítő szervezetnek második átfogó feladata a nemzetnevelés egyetemes kérdésének megoldása s ebben az egyetemes közösségtudat mentül előbb való kiépítése lesz. Bár ez általánosabb feladat, mert egyaránt mindenkire vonatkozik, mint aminő a mezőgazdaság talpraállítása, emezt mégis azért tartom sürgősebbnek, mert igen jól tudom, hogy az ország anyagi megerősödése a nemzetnevelésnek is alapfeltétele.

NEMZETNEVELÉS.

A nemzetnevelés az egyén lelkének tudatos és tervszerű telítése és alakítása olyan irányban, hogy magát minden viselkedésével és cselekedetével a nemzet fiának érezze, közösségének szolgálatába állítsa és egyéni boldogulását is a nemzet közösségi szolgálatán át keresse.

A nemzetnevelés megszervezését és megvalósítását égetően sürgős feladatnak tartom, mert a nemzet szervezési és szervezkedési munkálatainak keresztülvitelére is ettől várok elegendő és megfelelő értékű erőt. E műben fölvetett minden kérdés és terv lényegében nyugszik az előzetes nevelésen.

A nemzetnevelésnek is csakúgy, mint minden más nevelésnek elsősorban a nemzet ifjúságára kell kiterjednie. A felnőtt társadalom a fejlődésnek, az újjászervezésnek kevésbbé kedvező alanya. A felnőtt befejezte fejlődő pályafutását, szellemi és lelki szervezetével belefejlődött, belerögződött és örökletesen megerősödött abban a nemzeti közszellemben és közgondolkodásban, amellyel együtt született. Lelki készségeihez az alapvető lényegeket illetően már keveset lehet hozzáadni, gyökeres változást pedig lélekvilágában alig tudunk végezni. Az ifjúság azonban alakítható, hajlékony; annál befogadóbb és változásokra annál hajlamosabb, mentől fiatalabb korban van, mert mindazt

a fejlődési erőt, melyet a még elkövetkező jövőendő ki nem apasztott belőle, az utolsó szikráig az új törekvések szolgálatába lehet állítani.

A nemzetnevelésnek tehát elsősorban arra kell törekednie, hogy *az ifjúságot a közösség eszményében és a nemzeti közösség eszményének nevelje*. Különös megfontoltsággal és szívóssággal kell ezt a gondolatot élő köntösbe öltöztetnünk a mezőgazdaságban felnövő fiatalság számára. A közösségtudat ugyanis itt a leggyengébb, mert a parasztság egyénileg magáraitaltan dolgozik s mert kevésbé van a közösségi élet megszervezve, pedig, mint már kifejtettem, a közösség életereje a paraszton és munkáján nyugszik. A parasztság neveléséhez jól kell tudnunk azt, hogy a nevelés vérbe, húsba mélyedő, lélekbe vésett maradandó nyomot lényegében a tíztől a huszadik életévig hagy. Már pediglen a parasztság iskolás nevelése tizenkettedik életévével rendszerint megszakad. Arra kell tehát gondot fordítatnunk, hogy a közösségi életbe való benevelésére és egyben példázására csaknem fel a katonáskodásig folyton mód és alkalom nyujtassék. Talán a leventeszolgálatot lehetne a további közösségi nevelésnek megnyerni.

Hasonlóan gondunkba kell venni az ipari munkásfiatalságot. Gondoznunk azért, mert az iparban magától verődnek össze azok a tömegek, maguktól adódnak azok a közösségek, amelyeket nélkülünk könnyű félrevezetni és könnyű idegen politikai érdekeknek megnyerve az ország fejlődéstörekvései ellen is uszítani. A nemzetnevelés külön nagy feladata az iparosság nemzethőseinek felkutatása s általuk az ifjúságnak honszeretre, közösségtudatra való nevelése. Ez azért nagyfontosságú, mert közösségek kiépítésére az ipari munkásság a legjobban megközelíthető, s a szervezőnek aránylag itt van az összehozás szempontjából a legkönnyebb, a lelkek kimunkálása terén viszont a legnehezebb feladata, mert az ipari munkások másoknak is éppoly könnyen hozzáférhetők. Mivel az iparosok és az ipari

munkásság jórésze a polgári iskolák tanulósgából kerül ki, különös gondot kell fordítani a polgári iskolákban a nemzetnevelésre.

A nemzetneveléssel a hazának hű, áldozatrakész honfitársakat kell nevelni. Ezzel a hűséggel nem arra a papiroshűségre gondolok, mely csak annyiból áll, hogy idegen hatalomnak nem árulom el a nemzetet, illetőleg semminemű idegen érdekeknek szolgálatába nem állok. Nem is csak arra vonatkozik a nemzethűség, hogy a véderőnek áldozatrakész tagja s a nemzetnek hű katonája leszek. A nemzethűség szerintem a sírigtartó hű katonáskodás, áldozatrakész összeműködés, *szünni nem tudó cselekvések láncolata a nemzet közérdekének szolgálatában.* A nemzethűség jelenti azt, hogy az *egyén a közöségtudatnak szóban, írásban és cselekedetben szüntelen gyakorlója, minden magyarnak és minden magyar ügynek szüntelen támogatója és minden hazafias megmozdulásnak cselekvőlegyes harcosa legyen.* A nemzethűség a béke katonájától több áldozatot kíván, mint amennyire a háború katonája, a háborúk rendszerint rövid tartama miatt képes lehet. *A nemzethűség a békeidők közkatónájától nem vére, hanem verítéke szüntelen hullását követeli meg a nemzet üdvéért való munkában.* A nemzethűség a gyakorlatban tehát nem a nemzeti ségekkel kapcsolatos ügy, nem rendőrségi és rendészeti kérdés, hanem a nemzethűség az államalkotó fajnak sajátmagának is legfőbb életfeladata. Az evégett megkövetelendő elszánt és kitartó áldozatokra pediglen csak a fiatalságnak mindig a jövő felé hajló lelkét lehet ránevelni.

A nemzetnevelés kérdését az iskolapadokkal kapcsolatban a nemzet minden rétegében a lehető legsürgősebben meg kell kezdeni s a fesledező iskolás kortól az iskola végéig szüntelenül folytatni kell. Éspediglen hármias formában, egyrészt külön nemzetnevelő órákon, melyeken a nemzet szervezetei, nemzetépítő közösségei és a közösségi követelmények tárgyalandók, másrészt

pediglen kivétel nélkül minden tárggyal, különösen pediglen a történelem, az irodalom, földrajz és a hitéleti órákkal kapcsolatosan, úgy, hogy a közösségtudatot amivel csak lehet, neveljük. Harmadsorban pedig a bajtársi egyesületek létesítésével, illetőleg a cserkészettel, melyek mind arra jók, hogy azokban a közösségi cselekedetek valósuljanak meg. Rá kell nevelni a magyar ifjúságot a kölcsönös támogatás eszményére. Világossá kell tenni előtte az egymásra utaltságot, az egymástól való függést, a tökéletességnek az egyoldalúságon való alapulását. Evégett bajtársi közösségekbe kell bevonni és ott a szervezeti életet, a függelmet, a fegyelmet, a felsőségbe vetett bizalmat és a bajtársakért terhelő felelősséget az élet gyakorlatából kell megismertetni. Közben pedig mindent el kell követni katonás nevelésre és a katonaélet megkedvelésére.

A nemzetnevelés lépcsőfokai az iskoláskorhoz igazodnak. Az óvodában még ne erőltessük a nemzetnevelést. Ellenben a közösségnevelést játékkal, énekkel és a közös étkeztetéssel meg kell indítani. Az alsóbb népiskolai fokon és a középiskolák alsó fokain olvasmányok és énekek alapján az érzelmre hatnék s a közösséget tornaórákon játékközösségekkel valósítanám meg. A játék felmérhetetlen jelentőségét nem ismerik fel kellőképpen. Falvakban, városokban sokkal több játékteret, télre játékházat kell építeni. A játékok pedig fakadjanak a magyar multból és a magyar lélek megselelem világából. Népmeséink, hagyományaink és történelmünk kiaknázásával új, művészi szerkezetű játékokat kell alkotni.

Az értelemre a felső fokokon hathatunk, ahol nemzetépítő órákon a népközösségek különböző fajait, a közösségek jelentőségét, a szervezet lényegét, az egyén közösségi kapcsolatait, az államháztartást, az állam alkatát, nemzeti sajátságokat, a nemzetnek a honhoz és az országnak az államkörnyezethez való alkalmazkodását tanítanám. Cserkészethen és diákszövetségekben a

közösség gyakorlatát vezetném be őrszolgálat, táborozás, életvédelem, harcászati gyakorlatok és a honépítő munkagyakorlatok alapján. Az egész elemi és középiskolás életen át ki kell építeni a nép- és nemzeti énekeink művelését.

Az egyetem arra volna hivatva, hogy elvi alapon tanítsa a közösség gondolatát, föltételeit, jelentőségét és vizsgálja a közösségek megvalósítását. Az egyetem mindenekfölött szervezőket neveljen a nemzetépítés számára. Az egyetemeken mindenkinek hallgatnia kell a nemzetnevelési órákat, de legkülönlegesebb és szigorú tanulmánygyakorlat és vizsga tárgyává kell tenni a nemzetépítést az összes oktatói fokozaton: néptanítói, polgári, kereskedelmi, iparoktatási és tanárképző intézeteken. Az oktatói kar diákéletét pedig egyetemlegességében szervezném úgy át, hogy ez a közösségi élet való gyakorlata legyen: így kötelezővé tenném a nevelőintézeti bennlakó életet, benne a közös vallási, torna- és országjáró gyakorlatot. Ugyanitt a nemzetnevelés külön gyakorlata a bajtársi egyesületek útján azzal valószínűsíthető meg, hogy minden nevelői pályára lépő személynek kötelessége valamely hazafias bajtársi egyesületbe belépni és nyári munkaszolgálatot teljesíteni.

Nemzetépítő szervezetünknek különösen átgondolt és jól kiépített feladata kell, hogy legyen a nemzetnevelésnek a nemzetiségek között való keresztülvitele. Itt ér legkevesebbet a papiros nemzethűség, a szorult helyzetekben jött ú. n. hűségfogadalom. Itt kell az ifjúságot ránevelni a hon érdekeinek szolgálatára, különösen pediglen könyörtelen következetességgel útját vágni annak, hogy a hon emlőjén élő nemzetiség csak *élősködőnk* legyen s közben idegen érdekek és idegen közületek szolgálatába álljon. Az újabb háborúknak, az új vérontásoknak legfőbb kútforrása éppen a nemzetiségi kérdés, éppen a félrevezetett, hűtlenségre és árulásra nevelt nemzetiségek voltak.

A nemzetneveléshez tudnunk kell azt, hogy a főnnebbi kijelentésünk szerint a nemzethűség lényegében *a közösség érdekeinek szolgálatában véghezvitt cselekedetek láncolata, hogy tehát a nemzethűség nem lehet* egyszerűen az iskolapadok áhítata, nem lehet egyszerűen csak egy emlékgyűjtemény, a nemzetért önfeláldozással élő férfiak tetteinek sorozatából. A nemzethűséget már az iskolában cselekvésekben kell gyakorolni. Meg kell teremteni már az iskolákban a közösségi cselekvések óráit, meg kell szervezni a mindenrendű fiatalság egyetemleges bajtársi életét és azt telíteni kell a közösségi élet megnyilvánulásaival, felvonulásokkal, hazafias ünnepepekkel, tornaünnepekkel és nemzeti közmunkákban való részvétellel.

A nemzetnevelés az iskolás képzéssel nem fejeződik be. Azt tovább kell folytatni mindennemű szakoktatáson, különösen pedig a leventeszolgálaton, meg az ifjúság nyári táborszolgálatain. A nemzetnevelés betetőzője a férfiifjúságnak a katonaszolgálat, a leányifjúság részére pedig a háztartásképző és az anyanevelő tanfolyam. Közben pedig az ifjaknak is alkalmat kell nyújtani arra, hogy a házasság és a családalapítás kérdéseivel megismerkedjenek.

A felnőttek nemzetnevelése a honért áldozatos cselekvésre készítés: foglalkozásuk becsületes űzésével, a család éppoly áldozatos gyarapításával, honépítő szolgálatokra való jelentkezéssel és egyéb hazafias megmozdulásokban való részvétellel.

A nemzetnevelő szervezetnek, legyen az akár egy nemzetépítő minisztérium, a közösségtudat nevelése s a közösségi cselekedetek megvalósítása mellett harmadik feladata a nemzet összes életmegnyilvánulásainak ágazataiban *a fejlődés és a tökéletesbülés szolgálata*, mindazokban a vonatkozásokban, melyeket a fentiekben a nemzetfejlődés nagy jelentőségével kapcsolatban lefektettünk. A nemzetépítő és nevelő szervezetnek tehát ágazatával be kell hatolnia mindennemű minisz-

tériumnak nemzetfenntartó ügykörébe, s a fejlődés érdekében a fenntartó hatóságokkal szüntelen kapcsolatokat kell fenntartania.

Kik legyenek a nemzet nevelői?

A közoktatásügyi minisztérium vezetése alatt első-sorban és legfőképpen a nemzet mindennemű nevelő és oktató testülete. A néptanítótól fel az egyetemi tanárig. Itt a nemzetnevelés érdekében ki kell panaszkodnom magam! Törvényeink a nevelő, oktató személyzet minősítésével szemben nem elég szigorúak. A nevelésen az ország jövődjé fordul meg. Ezért nem volna szabad másokat, mint jeles tanulókat a nevelői pályára bocsátani. Közülük is azokat, kik nincsenek elég közösségtudattal megáldva, ki kell zárni e pályáról. Nemzetnevelő készségüket pedig a tanári pálya negyedik évében külön szigorú magasfokú vizsgának vetném alá és véglegesítésüket ettől tenném függővé. Azok számára pedig, akik a jelenben már kinn működnek az életben, sürgősen kátét szerkesztenék, melyben a nemzetnevelés kérdései tömören egybe vannak foglalva. Ezenkívül az alsóbbfokú és a középiskolai tanári testület tagjait tanfelügyelői körzetenként nemzetnevelő tanfolyamokra kell behívni. A kiképzés alatt álló nemzetnevelő testület számára pedig azonnal be kell szervezni a nemzetnevelő és nemzetépítő oktatást.

Másodszorban nemzetnevelésre hivatott testület az egyházak és a papság. Ezért a keresztény papsággal és a papnevelő intézetekkel sürgősen ugyanazt kell cselekedni, amit a nevelő testülettel tennünk kell. Itt szerető gonddal kell arra vigyázni, hogy a nemzetnevelésnek felekezeti színezete ne legyen és felekezetieskedéssel a nagy nemzeti célnak a nevelés nagy csúfságára ne ártsunk.

Óriási feladat vár a nemzetnevelés terén a harmadik nevelői tényezőre, a katonaságra, különösen abban a katonáállamban, melyben nézetem szerint még a bénákat és vakokat is valamelyes katonai kiképzésben kell

részesíteni. Az igazi nevelést természetesen a katonaságnál is külön meg kell szervezni, főként arra való tekintettel, mert a legénységgel az altisztek érintkeznek.

A nemzetnevelés második eszköze az élő és írott szó. Ezért a felnőttek nemzetnevelésére általán és a nemzetépítés támogatására meg kell szerveznünk a keresztény nemzeti sajtót. Ennél a pontnál meg kell fontolnunk, hogy a nemzet túlnyomó része, a parasztság és a mezőgazdasági munkásság, ma még újságot nem olvas. Nagy erőfeszítéseket kell itt kifejteni egy mindenki számára hozzáférhető parasztsajtó megteremtésére. A sajtó általán bocsásson külön oszlopot a nemzetnevelés és építés céljára rendelkezésünkre. A rádió pedig mindkét rendű nemzetrétegnek, ifjúságnak és felnőtteknek álljon rendelkezésére. Az ifjúsági sajtó pedig a legsürgősebben megszervezendő az ifjúság nemzetnevelésére.

A sorban következik irodalmunk, azzal a meggyőződéssel, hogy mély és maradandó nyomokat ifjúnak és felnőttek lelkében különösen a szépirodalom képes hagyni, mert ez az érző és érzékeny lelket fogja meg. Irodalmunknak külön megfontoltsággal kell ezt a kérdést felkapnia és nemzetnevelő regényekkel, elbeszélésekkel, költeményekkel a magyar jövődőt megajándékoznia és a kötelességtudatot építenie. Sőt kérem, vállalkozzék a sokkal nehezebb feladatra, a nemzetépítésre: a nemzet tökéletesedésének és fejlődésének szolgálatára!

Harmadik és igen fontos eszköze a művészet, a festett és faragott kép, az írott himzés, az építkezés, minden, amibe magyar színt, alakot, levegőt és ízlést lehet bevinni. Művészetünk pedig kövesse nyomon vagy ha úgy tetszik, haladjon előtte az irodalomnak, nemzeti tartalmának és nemzeti köntösének ékesítésével, csinosításával.

A nemzetnevelés negyedik és alkalomszerű eszközei

a hazafias és jótékony társadalmi egyesületek. Mind-ezeknek is szervezett és tervszerű munkát kell megvalósítaniok, központi irányítás alatt.

Ötödik és igen fontos eszköze az egészségápolással egybekötött országjárás, melyen fajunkkal ismerkedhetünk meg, népünkkel ölelkezhetünk össze, a munkást emelhetjük magunkhoz és lélekben felolvadhatunk a búzakalászos és erdőrengeteges magyar tájban.

Ha a nemzet valami tényezőjéről megfeledeztem volna, ne essék sérelem miatta, tegye mindenki felhívás nélkül is, buzditás nélkül is, önkéntes ajánlkozással saját kötelességévé a nemzet ápolását és vegye gondjaiba a jövő építését, mert *az igazi közösség csak mindnyájunk felelős és mindnyájunk akaró és cselekvő összefogásával teremthető meg.*

Neveljük egymást kölcsönösen s vele a nemzet és Isten útjain a legbiztosabb és legáldásosabb lépeket tesszük.

Mi legyen a nemzetnevelés tárgya, mit tanítsunk a nemzetnevelési órákon? A nemzetnevelésnek a közösségtudat ápolása, bár soha meg nem szűnő kötelessége, mégse végcélja. A közösség csak feltétel a nemzet erőinek kifejtésére, ezért a közösségtudat ápolása is csak közelebbi cél lehet, csak alapterakás a nemzet teljesítményének fokozásához és sikeréhez. A nemzetnevelés fő- és végcélja a közösségi cselekvés megvalósítása és a cselekvő-közösségek megszervezése, a nemzetnevelésnek tehát karöltve kell dolgoznia a nemzetépítő szervezettel. Itt igen különös gondot kell fordítani a minőségi munkában való nevelésre és pedig a nemzeti élet minden, de minden ágazatában s főként a mezőgazdaságban.

Amikor a nemzetnevelés meggyőzi a magyar lelkeket arról, hogy a közösségi munka a legkisebb befektetéssel (erőfeszítéssel) a legnagyobb hozadékot biztosítja, ugyanakkor a nemzetet józanságra, szolid, igénytelen életre kell nevelni (bolgár és finn példa), még pedig azért, hogy a munka árán a tőkeképzés megindul-

jon. A közösség erkölcsi ereje és munkaereje mellé ezzel párosul a közösség anyagi ereje.

Rá kell együtt arra is nevelni a népet, hogy ezt az anyagi erőt nem a ládafiában kell eldugdosni, hanem a teremő befektetésekbe (szellemi és anyagi) kell elhelyezni, hogy az anyagi és szellemi erőnek ne csak az adottságát, hanem a fejlődését is biztosítsa. Mindez egyet jelent a vállalkozási kedv nevelésével.

Ezeknek alapján a nemzetnevelés tárgyai a következőkben adódnak:

Neveléstan, családismeret, fajismeret néprajzzal. Fajegészségügy, öröklődéstan, államalkattan, közösségtan erkölcestannal és nemzetfejlődés.

Ismétlem, ezenkívül csaknem minden tantárgyon keresztül kell vinni a nemzetnevelést, így főként a történelemben, földrajzban, irodalomban és művészet-történelemben.

A KÖZÖSSÉGTUDAT ÉS A CSELEKVÉS.

Ismételten szövéttük a közösség és a munka viszonyát. A kérdésnek azonban oly nagy a jelentősége, hogy itt vele elméleti alapon újra foglalkoznunk kell.

Az élővilágot az élettelenő a cselekvések különböztetik meg. Az élettelen természet egy nagy egyetemleges fázásnak az áldozata, mellyel kapcsolatosan benne minden leépül, leegyszerűsödik, változhatatlanságában és nehezen változhatóságában állandósul, a részek között mindössze a vonzalom és a taszítás válik úrrá, közben pedig az élettelen természet minden felszabadított erőt arra használ fel, hogy vele a fázó világ-egyetemet befűtse. Ez ellen a ridegen végzetes állapot ellen egyesegyedül csak az élő természet tud küzdeni azzal, hogy Isten napjának sugárzó erőit felfogja s azokkal az élettelen természet egyszerűségével szemben az anyag bonyolódottságára, alkati tökélyre, fel-

sőbbrendűsége s általán mindarra törekszik és jut, amit az élővilágban szervezetnek nevezünk, egyúttal pedig ebben a szervezetben *az életet teremtő erő formájában felhalmozza*. Ezt az erőfelhalmozást pedig cselekvőlegesen viszi végbe, mert az élettelen természetből nyert alkatrészeket nagy közösségekbe, bonyolult molekulákba összeteszi, a molekulákat valósággal kézenfogva, kézt kézbekapva összekapcsolja és ha ez már egyszer a nap sugárzó erejének segítségével sikerült, a bonyolult molekulákat továbbra is arra használja fel, hogy a bennük felhalmozódott erő kihasználásával cselekedjék, kifelé nagy dolgokat valósítson meg, újra teremtsen. *Az élővilágot tehát, ismétlem, az életteltől a cselekvés és a szüntelen cselekvésbenlét különbözteti meg.* Az élővilágnak ezen cselekvései és cselekvéskészsége révén az élettelen világ állandóságával szemben, az örök változás, a tökéletesbbülés felé tartó örök átalakulás és vele kapcsolatosan az erő jobb és gazdaságosabb kifejtésére irányuló átváltozás jutott isteni osztályrészéül.

Az élővilág alapigazsága: *az élet cselekvésben született és cselekvéssel tartható fenn.*

Ebből a nagy tapasztalati valóságból, a mi közösségi életünkre egy örökkön fényeskedő alapelv gyanánt következik az, hogy az emberi közösség és abban a mi nemzeti közösségünk sem lehet az egyénnek egyszerű vonzalma, vagy taszítása, hanem a közösség, az élő közösség, csakis az élő élet megnyilvánulásainak, nevezetesen a szüntelen cselekvésnek jegyében valósítható meg és élhető le. Akinek úgy tetszik, az azt is mondhatja, *az élet a cselekvés kényszere alatt áll. A közösségnek tehát nemcsak célja a gazdaságosabb munka, hanem a közösségnek fenntartó és összekötő eszköze is a cselekvés.*

A nemzetnek fenntartó ereje a mezőgazdaságban a föld, a nap és a munka. Az iparban a nyersanyag, az ipari berendezés és a munka, a kereskedelemben az áru és a munka, a lelki és szellemi élet terén már egészen kimarad az anyagi alap és marad egyesegyedül:

a munka. A nemzet életforrásainak kivétel nélkül minden ágazatában ott ékeskedik tehát a cselekvés, sőt a szellemi munkás egyebet sem tud tenni a magyar életért, mint dolgozik. S ha feltesszük a kérdést, hogy az anyag és a munka közül melyiknek van a nemzet életében jövőt alapozó nagyobb jelentősége, kiderül, hogy az anyag forrásai korlátozottak, honunk földterülete adott, a sors abból inkább leszaggat, semhogy gyarapítaná, *egyedül csak szellemvilágunk és izmaink acélerejétől nem foszthat meg sem jóbarát, sem ellenség és így azok alapján voltaképpen csak a munkát tudjuk akaratumk, művelődésünk, összefogásunk és népességünk fejlesztésével szinte korlátlanul fokozni.* Ha meg úgy tesszük fel a kérdést, mivel tudunk mi, a nemzet élő tagjai, hozzájárulni a nemzet fennmaradásához, kiderül, hogy sem földet, sem napot nem tudunk idehozni, igen-igen kevés a pénzünk rá, hogy külföldről üzemi berendezést hozzunk (jobb is, ha nem hozunk, hanem munkánk árán idebenn állítjuk elő) és így marad *tisztán a munka, amit befeklethetünk a magyar életbe.*

Ezekből adódik és kell adódnia, hogy a nemzeti vagyonnak két tényezőből tevődik össze, az anyagból és a munkából s a kettő közül a munkának van nagyobb jövőt néző jelentősége, *a földből is, az iparból is inkább a munka erősítésével és nemesítésével lehet bizton többet előteremteni, mint az anyagével.*

Az elmondottak szigorú következményeként újra előtérbe tolul a közösség nemzetalkotó jelentősége, ha eszünkbe fordítjuk azt a tételünk, hogy a közösségben a munkateljesítmény az összefogással és az egyoldalú tökéletesítéssel mennyire fokozódik.

Mindezeknek a ráeszméléseknek pedig nagy következményei vannak, mégpedig :

1. az, hogy *nemcsak a föld, hanem a munka is nemzeti cél, nemzeti kötelesség.* 2. *A verejtéknek és a verejtékező munkásnak a hazafiúi tisztelet,*

a nemzeti megbecsülés s ha lehet, a nemzeti hála jár ki. 3. A munka tökéletesítése, közművelése nemzeti feladat, a munkafokozó közösségekbe csoportosulás nemzeti kötelesség. 4. A munka tudatosítása és a munka erkölcsének kifejlesztése egyik legfőbb közéleti és hitéleti kötelesség.

Az elmondottakat vegye az olvasó azzal az áhítattal, mintha ige csengne a bibliából feléje. Az első két tételünk, amely szerint a munka nemzeti kötelesség és a munkást a nemzet tisztelete illeti, a tanulmányomban eddig kifejtettekkel kellően megalapozott. Azonban a munka tökéletesítéséről és a munka tudatosításáról és erkölcsösítéséről, mint jövő fejlődésünk alapjairól, nemzeti haladásunk állandó kérdéseiről, itt külön akarok szólni.

Ha a munkának tökéletesbbedése a többtermelésben mutatkozik, akkor egy igen elemi tökéletesítést a munkás lélekből azzal szolgál, ha *ma többet dolgozik, mint amennyit tegnap cselekedett.* Az igazi tökéletesbbedés azonban *a munka minőségi hozamában, felsőbbrendűségében és értékállóságában van.* Ezt egyrészt az eszközök tökéletesítésével, másrészt és főként magának a munkásnak tökéletesítésével, vagyis szakszerű iskolázásával lehet elérni. Az állam már tervbe vette, illetőleg sok téren útbaindította a munkásszakoktatás kérdését, igazi megoldást s a nemzetre igazi hasznót ez a mozgalom csak akkor ér el, ha kivétel nélkül mindennemű munkást szakképzésben nemesítünk meg s különös nyomatékkal hangsúlyozom, ha ezt kiváltképpen a mezőgazdaságban visszük keresztül. Milliós nemzetjövődelem pusztul el azon, mert a szántást a gazda csakúgy, mint a béres nem végzi jól és idején, mert nem tudják hogyan és hányszor kell kapálni, mert a gyomot nem irtják, mert a földbe nem azt vetik, ami legjobban megterem, mert saját kis földjükön nincs tervgazdálkodás, az állatállomány-

nak a terméssel (és fordítva) összehangolásában. A kis- és a kéziiparunk is hallatlan maradi, mert a központosított vagyis közösségesített szakképzés helyett a tudatlan mesternél, egyszerű utánzó iskolán esik át a kis kézműves.

Mire vezet a többtermelés és a jobbtermelés? Vezet arra, hogy a nemzeti vagyon gyarapszik, önellátásunk biztossá válik, kizárjuk a hasonló áruk behozatalát, sőt kivitelre fölöslegben termelünk. Jelenti azt, hogy a jobbminőségű árunak nagyobb a vásárlóközönsége és a megnövekedett kereslet több munkásnak ad kenyeret. Jelenti a termény jobb árát, és a jobb munkabért, ami gazda-, iparos- és munkásjólétet, esetleg mindhárom élő tényezőnél nemcsak a rongyok eldobását, hanem a tőke képzését is eredményezi. Jelenti egyben a nemzeti közvagyon és a közjövedelem gyarapodását is.

A munka tudatosítása még felsőbbrendű feladat, mint a tökéletesítés, bár maga is kizárólagosan a tökéletesülést lendíti előbbre. A szakiskolázás ugyanis megelégedhet külső erőművi neveléssel, mely az egyénen kézügyességben és az eszközök tökéletes kihasználásában mutatkozik. A munkás itt maga is, mint a célravívő legjobb eszköz szerepel. A tudatosított munkás azonban ismeri munkájának minden feltételét, a kezébe kerülő gép minden alkatrészét, teljesítőképességét, a maga munkájának fejlődésmúltját, fejlődéslehetőségeit és sajátmagának munkakészségét, teljesítőképességének változó feltételeit és fokozását, stb. Az ilyenképpen »körülmenyesen« tájékozott munkás nem eszköze, hanem ura kötelességeinek, ki azt öntudattal irányítja, mindenekfölött pedig *munkája fejlődését szolgálhatja*. A tudatos munkásnak látóköre ezen eddig említett sajátvonatkozású tudásán kívül kifelé is terjed, kiható eszméi is vannak, amennyiben *munkája és munkaköre közösségi vonat-*

kozásával, a munkadijértékeléssel, a munka közigazgatási és nemzelgazdasági hatásaival is tisztában van.

Hogy ezen általánosságokon túl a kérdést a gyakorlat közelségéből nézzük, vessük fel magunk előtt, *miben merül ki egyáltalán a munka, a cselekvés tudatosítása?*

Itt az első kijelenteni valónk az, hogy az élő világ alapmeghatározója a cselekvés, nem pedig az állapot.

A második fontos tapasztalati megállapításunk, hogy *a cselekvés az emberre (és vele minden élőlényre) építőleg visszahat*, mert önmagát üzemi fenntartásra, sőt ezen túl tökéletesbedésre, fejlődésre készíteti és ahhoz segíti. Az emberi közösségi munka is pontosan ezt cselekszi: a közösséget nemcsak fenntartani, hanem gyarapítani és tökéletesbedni segíti. Ebben a tökéletesítő munkában a bajok, a legyőzendő akadályok, a tilalmak, a közben esett sérülések, fájdalmak, általában az élet nemleges oldala, alig-alig játszik szerepet, *mindenen átjut és mintegy átgázol a cselekvő fellépés, mely a tökéletesítéssel és erősítéssel szolgálja a fejlődést.* Ez az élő természet háztartásának is építő alapelve.

Harmadik tapasztalati jelenség arról tudat, hogy az emberi munka kétféle: *szellemi és testi*, világosabban *ideg- és izommunka*. Ha azonban jól megnézzük az ember életét, akkor azt látjuk, hogy ezen »kifelé ható« munkákon kívül vannak a szervezetnek »belső« munkái is, így egész sereg mirigymunka és ezenkívül szintén sok üzemi és helyreépítő munka (belek, szív és tüdő stb. munkája) és nem csekély építőmunka, különösen a fejlődő zsengekörben. Az ember, az élőszervezet tehát nem egyszerű és egyetlen munkára való teremtmény, hanem *valóságos munkaszervezeti nagyüzem*. Ebben az üzemrendszerben vannak örökmunkások, melyek az élet egyetlen fordulatan sem pihennek, mint a szív, a tüdő és a vese — holott az élet minden for-

dulatát összhangzatos cselekvésváltozásaikkal követik — és vannak gyakorta pihenő munkások, mint a belek az izom és az agy.

Negyedik dolog, amiről tájékozódniuk kell, hogy a munkát sokan értékítéletnek teszik ki, mikor *a szellemi és a testi munkát szembeállítják és a szellemi munka felsőbbségéről és egyben a két munka különvalóságáról beszélnek*. Itt azonban a helyes tudatnak a következő tapasztalati valóságról kell tájékozódva lennie. Nevezetesen arról, hogy *munka*, melyben a szervezet, az ember általán résztvesz, *lényegében csak egyféle van, mégpedig szellemi: agymunka és idegmunka*. Minden munkához ugyanis az ösztönzést és továbbra is a fenn tartó és irányító e rőt az idegrendszer szolgáltatja. Az agy azonban a teljesíthető munkát mégis három irányba tagolja, nevezetesen vagy különösen önmagát ösztökéli s akkor szellemi munkáról beszélünk, vagy az izmokat ösztökéli s akkor testi munkáról beszélünk, vagy pedig mirigyeket izgatja s akkor nem beszélünk semmi munkáról, mert a közönséges ember nem ismeri, hogy mekkora erőfeszítésbe, anyag- és munkateljesítménybe kerül a szervezetnek, amíg pl. a fültömirigy a napi — sokszor — két liter váladékát előteremti. Ha tehát nem tekintjük a mirigymunkát, hanem csak az izommunkát minősítjük testi munkának, akkor azt kell itt kiemelni, hogy a testi munkában a szellemtől nem különváló és független cselekvésekről van szó, hanem a munkáltató itt is az agy, az idegrendszer, ez dolgozik az izommal, annak minden mozdulatáról szüntelen tájékozódik, vele kél, vele fárad el és vele pihen.

Az ötödik, amit lényegében tudniuk kell, az a munkásrészek munkaösszhangja. Nemcsak az izommal dolgozik együtt az agy, hanem fordítva, az agy a sajátmagának adott semminemű munkát nem képes, sőt öntudatlan álmait sem képes az izomtól és mirigyektől függetlenül elvégezni. Oldalak hosszú sorát

írhatnók össze arról, hogy mirígyeink hogyan befolyásolják gondolatvilágunkat, érzelmeinket, ítéleteinket, vonzalmainkat, erkölcsi gondolkodásunkat, cselekedeteinket és fellépésünket. Arról is épp oly sokat írhatnánk, hogy az izom cselekvésszolgálata és cselekvőereje milyen befolyással van szellemvilágunkra, hogy az ú. n. *izmaiban ép test miként teremti ép lelket és szellemiséget, hogy a rajával rohamozó honvéd bátorsága a roham magával ragadó erejével hogyan növekszik, illetőleg milyen arányban áll.*

Szellemvilágom cselekvő munkái szüntelen izommunkával kapcsolódnak. Ha elgondolkozom, tekintetem a messzeségbe szegzem. Ha töprengök, homlokom ráncolom. Ha bánatom van: összeesem, kezem, lábam eleresztem, szemem a földre szegeződik. Ha kétségbeesés tép, könnyeim omlanak, kezemet tördelem s zokogás vesz erőt rajtam. Ha öröm ragad el, felugrom helyemről, heves taglejtéssel mozgok és összeölelek magam körül mindenkit. Ha indulat vesz erőt rajtam, öklöm marokba szorul és az asztalra ütök. Ha gondolataim közlöm, akkor vagy betűket szántok a papíroson végig, miközben szép eszméim esetén könnyed vonásokkal száguld a toll, felháborodásom közlésekor pedig szinte marokra ölelt tollal nyomok vastag, goromba betűket a tollam alatt görnyedő papírosra, vagy pedig szóban közlöm gondolataim azzal, hogy erős taglejtéstől követve szónokolok. Ismétlem, a szellem saját munkája közben is szüntelen együtt van, együtt dolgozik az izommal.

Mindehhez a szellemnek és izomnak együttes munkájához csatlakozik az, hogy sehol tisztán csak idegrendszerből alkotott élőlény föl nem lelhető, ellenkezően, az idegrendszer fejlettségével mindenütt karöltve jár az izom fejlettsége, tanuságot téve arról, hogy mindennek, amit az agy elhatározott, voltaképpen lényegében végrehajtója az izom. Aki ezt látja, az előtt többé nem szólam a test erősítése, az előtt nagy nemzeti

feladatként bontakozik ki az izom ápolása, erősítése, acélosítása s vele minden testi munka, tornázás és katonáskodás.

Mindezeket itt az emberi általános munkatudat érdekében azért mondtam el, hogy ki-ki lássa : *a munka tudatába tehát nagy nyomatékkal tartozik bele az a valóság, hogy testi és szellemi munka édestestvérek.* Világosan kell tehát nekünk tudnunk, ha a magyar kard markolatán magyar erő feszül és villámgyorsan az ellenség arcán pattan, ott *a magyar bátorságlól fűtött magyar agynak és a magyar erőtlől duzzadó magyar izomnak országverő fényes összhangja diadalmaskodik.*

Hatodszor a munkaösszhang alapján ne ütközzék meg senki azon az állításomon, hogy a munka volta-képpen mértéke az izom s hogy a munkát igazában és lényegében csak az ismeri meg, aki azzal izmainak fáradozásain és fáradságán át kötött sorsközösséget. Azon az állításomon se, hogy a városi ember, aki egy életet az iskola padjaiban s folytatásában : a hivatalok írószála mellett töltött el, a munkával lényegében alig-alig ismerkedik meg. Világért sem akarom ezzel a szellemi munkát lebecsülni s emberi felsőbbrendűségünkben a szellem felsőbbbségének fényét megtépázni s a szellemi munkás mindenekfelett való isteni rendeltetését csökkenteni, hanem csak arra akarok rámutatni, hogy a szellemi munka nem alkalmas arra, hogy vele a munka lényegével megismerkedjünk és tisztába jöjjünk. Illetőleg állítom, hogy amennyiben a szellemi munka bennünket esetenként mégis közel tud hozni a munka értékeléséhez, akkor ott is és ezt is az öntudatlanul közbejátszó izmainknak segítségével érjük el. Ha tehát a szellemi munkás munkája végezetén fáradttá válik, az attól van, mert helytűlő állapotában is izmai a szellemi munkát szüntelen résztvevő állapotváltozásokkal kísérik. Mindez szoros következménye egyébként annak a fennebb már egyszer megbeszélt összhangzatos egységi állapotnak, melyben

a szervezet minden része éppen az agy vezérlete alatt bámulatos összhangban él.

7. A munka tudatához szorosan hozzátartozik *a munka erkölce* s az egyén erkölcsi értékeinek fokozódása a munka révén. Ezt oly szépen fejezi ki a szállóige: a munka nemesít. Ha én az előbb 5. és 6. pont alatt annyi szót ejtettem az izommunka értékéről, úgy vele lényegében arra törekedtem, hogy az ott kifejtett munkatudatban rámutassak a testi és szellemi munka édestestvériségére és vele elérjem azt, hogy *a szellemi munkás a testi munkást szintén édestestvérének tekintse s általán a testi munkás illő megbecsülésben részesüljön*. S egyben arra is, hogy itt most nyugton mondhassam: mindkét munka egyformán nemesít, sőt még tovább azt, hogy *a munka árán mindkét felünk: a test is, a szellem is egyformán nemesedik*. A test nemesedik azzal, hogy minden cselekedet, minden elvégzett munka működési és annak révén alkati tökéletesedésre vezet. A lélek pedig nemesedik annak a másik szállóigének értelmében, mely szerint csak *ép testben lakozik ép lélek*. Az elmondottak szoros következménye, hogy helyes a városi fiatalság számára a munkaszolgálat megszervezése, mert

1. *a munkaszolgálaton bajtársaikkal nemzeti közösségben dolgoznak*, mert 2. *igazán ismeretséget kötnek a munkával* s mert 3. *testük-lelkük közös együttességben nemesedik* és 4. *főként helyes amiatt*, mert *a testi-lelki munka egész lényünket mozgósítja, cselekvő fellépést kölcsönöz és az alkotásra, teremtésre ösztönöz*.

8. A legfelsőbb szellemi, erkölcsi cselekedetek csoportjába tartozik az alkotás, a teremtés és annak befejeztén *a lélek megelégedettsége, szépélvezete*. Az író és a művész ismeri legjobban a léleknek ezt a hangulatállapotát. Én azonban láttam már sokféle mesterembert, csizmadiamestert, aki egy pár éppen befeje-

zett fényes csizma felmutatásával ugyanolyan átszellemült, önelégült arcot mutatott, mint a kocsi-gyártó, ha szépműves kocsiját előhúzták, vagy a szobrászművész, mikor befejezett művét bemutatta. Alkottak mindnyájan és nemesedtek mindnyájan. *Cselekvő lélek, nemes lélek egyazon édestestvérek. Tudatos munka, öntudatos ember, lélekben boldog ember, egymás következményei.*

9. A munkaerkölcsnek törvényeink, nemzeti élet-szerkezetünk révén is kifejezésre kell jutnia a *munka-védelemben*. A munkának és az alkotó cselekvésnek az állam védelmében kell részesülnie. A társadalomnak pedig meg kell a testi munkát becsülnie azzal, hogy a nemzet anyagi boldogulása lényegében azon a testi munkán múlik, melyet a mezőgazdasági és ipari munka, illetőleg a gazda és az iparos az anyag előteremtésébe és nemesítésébe belefektet. Mindezt röviden azzal fejezzük ki, hogy *a munkának állampédelemben kell részesülnie, mert a munka nemzetfenntartó és nemzet-építő tényező.*

10. Ha az elmondottakhoz hozzáfűzöm, hogy az emberi munkatudatba beletartozik az emberi test ismerete, izmaink munkateljesítő és fejlődőkészsége, az okszerű táplálkozás és pihenés kérdése, akkor mindent meg is ismertettünk, ami a tökéletes munkatudathoz tartozik.

Mikor itt gondolatok láncolatában — minden részletbemerülés nélkül — kifejtettem az általános emberi munkatudat alkotó elemeit és önmagam is meggyőztam a munka nagy életjelentőségéről abban, hogy: a munka testben tökéletesít, lélekben nemesít, a munka nemzeti lét és jövő alapja, és végül arra a legmagasabb következtetésre jutottam, hogy *a munka erkölcsi kötelesség*: egyszer csak látomásom támad és azt veszem észre, hogy a munka elválík a közösségi testtől, melyben meggyarapodott és megékesedett,

teljes öntudatában előmbe telepszik s a következő kérdéseket intézi hozzám:

»Hogy van az, hogy ha Én nemzetalkotó tényező vagyok, ha igazi értéket a magában gyengeértékű anyagnak Én adok, Ti emberek még sem engem tartotok nemzeten belőli és nemzetek közötti értékmérőnek, hanem az ércpénzt? Hogy van az, hogy nem annyit ér és nem annyira gazdag a munkás, amennyit és amily minőségűt dolgozik, hogy van az, hogy nem annyira gazdag a nemzet, amekkora munkabefektetéssel és amekkora mennyiségben testi és szellemi alkotásait előteremti, hanem hogy van az, hogy a nemzet gazdagsága is pénzben fejeződik ki? Hogy van az, hogy értékeikkel dicsekvő emberek, nők, nem munkából fonnak perecet munkás karjaikra és tevékeny ujjaikra és nem munka építi füleiket, hanem az aranyövezet és a drágakő? Mikor jó el, hogy Én, a nemzetépítő erő értékjelzővé válok, jogaimhoz jutok és anyagfölöttállóságomban öntudatra ébredhetek? *Mikor jövök el az emberek számára egyes-egyedül Én, a jóravezérő cselekedet?*«

Mindezekre csak az a válaszom, hogy utunknak a közösségi munkatudattól nemzeti jövőnkben a munka öntudata felé kell haladnia s utunk szélén oltárokat kell emelnünk a munkának, hogy cselekedhessünk a cselekedetnek és a cselekedetért!

A munkát pedig nemcsak államvédelemben kell részesíteni, hanem az állami és a magánéletet minden vonatkozásban cselekvőlegesen kell. Ezen a cselekvőlegesítésen azt értem, hogy ne zsúfolják tele a nemzeti életet tilalmakkal, a gátak, korlátok, akadályok felállításával, ne mindenütt és mindenben a Ne! és a Nem!, a kerüld ezt és kerüld azt! legyen az életigazító, hanem az igen! a rajta! és a hajrá! és az egyenesen előre!

Cselekvőlegesség az, ha a betegorvos helyét az egészség ápolóorvos, a peresügyvéd helyét a békéltető és igazságtanító ügyvéd, a pénzügyőrség helyét a gazdasági felügyelőség, a bírák, rendőrök, csendőrök helyét a nevelő személyzet, a jog helyét a kötelesség, a *gyűlölet helyét a szeretet* és a börtönök, fogolytáborok helyét az iskolák meg a templomok foglalják el. Cselekvőlegesség az is, ha a bátortalan, töprengő ember helyét a bátran cselekvő, kemény fellépésű ember s ha a bírálat helyét a teremtmény alkotás foglalja el.

Cselekvőlegessíteni kell az oktatást és a nevelést is azzal, hogy ne elméletben és elvontan tanítsunk, hanem élménnyé kell tenni lehetőleg mindent. Cselekvőlegessíteni kell az oktatást azzal, hogy a cselekvések rúgóját, a kötelességet kell az erkölcsi nevelés egyik sarokpontjává tenni és a felsőoktatásban a jog mellé meg kell alkotni a kötelességek tanát s ennek megfelelően a jog- és kötelességtudományok karát kell felállítani.

Az életnek tétlenesítésére a legszebb példa a hit- és erkölcsi életvilágunk szószéki gyakorlata, ahol alig hallunk egyébről, mint arról, hogy mily bűnösök vagyunk, mekkora fertőben fetrengünk, ahelyett, hogy a szónokok a híveknek szárnyakat adnának és mindig a cselekvés szentségéről és a jócselekedetek lélek-nemesítő voltáról beszélnek.

Erkölcsvilágunk nemlegesítésének legfontosabb példája a keresztény erkölcsstan alapjává tett zsidó tízparancsolat is, melyből csak egyetlenegy, az ötödik parancsolat cselekvőleges, ahol az apa és anya iránti tisztelet íratik elő. A cselekvés parancsolatának a negyediknek kellene lennie és az is inkább azzal van tele, hogy a szombat napon mit ne tegyünk és kik ne dolgozzanak. Az első parancsolatban az Isten-imádat is csaknem teljesen nemleges fogalmazású. Mennyivel jobban szolgálná az építő erkölcsöt egy olyan cselekvőlegessítő tízparancsolat, hol minden szám alatt a közösségi élet egy-egy nemes jóttevő megnyilvánulása íratnék be

lelkünk tiszta táblájára s ahol a gyermeknek nem a vallásórán kell megtanulnia, hogy van paráználkodás és van a szomszéd feleségének elkívánása.

Hasonlóképpen vagyunk a hivatali és házassági esküszövegekkel is. Függelmi vagy jogi eskükről van bennük szó, hol kizárólag, hol túlnyomólag. Mily szép volna, ha a házassági esküben ezután: »Vele élek«, beszúrnák: *»Jövők és nemzetünk boldogulásán vele együtt munkálkodom«*. Hisz a házassággal az ifjú párok cselekvő magyar életbe lépnek. És mily szép volna, ha a hivatalnoki eskünek terjedelemben is lényeges részét a munkára és a rábízott közvagyonnak nem megóvására, hanem gyarapítására tett eskü foglalná el.

És mily szép lenne, ha állam és egyház arra határozná magát, hogy felülvizsgálja minden tételt, minden esküt s a cselekvés tiszteletét mindenben keresztülvinné! Vagy éppen minden állandó munkavállalást eskü előzne meg.

A mondottak köteleznek engem arra, hogy a fönt kifejtettek alapján megkísérleljem a *cselekvő magyar tízparancsolatát* a következőkben összeállítani.

1. Higyj az Istenben, szeresd és imádd Őt, valósítsd meg a földön az Ő országát és abban cselekedd a neki tetsző jót.
2. Szeresd a hazát, védj és terjeszd határait s ha kell, légy kész érte feláldozni életedet.
3. Szeresd és mindenekfelett becsüld nemzedet és önzetlen szolgálataiddal növeld erejét.
4. Szeresd és tiszteld családodat, gyerekáldással növeld nemzetségedet és a hont, nevelj cselekvő magyarokat.
5. Szeresd embertársaidat s a szeretet jegyében szervezd emberi közösségeikbe a teremtmény munkára.
6. Tiszteld meg a közösséget mindennapi szorgos munkáddal.

7. Add meg mindennapi kenyerét munkásaidnak ; adj annyit nekik, hogy takarékoskodhassanak is belőle.
8. Élj függelenben, ébressz bizalmat, gyakorolj fegyelmet, járj el minden dologban felelősséggel és hűséggel.
9. Törekedj tökéletességre s ehhez tiszteld a múltat és építsd a jövőndöt.
10. Légy erkölcsben nemes életű, jellemes, fejleszd a közerkölcsöt és vállalj felelősséget embertársaid erkölcséért.

Ha én itt kerülni tudtam a tilalmaknak parancsokba foglalását, úgy annak az az alapelvem a magyarázata, hogy *a szeretet és a munka mentesít a bűnözéstől, hogy az a tökéletességre törekvő ember, aki az Istennek tetsző jót cselekszi, az se nem Istentagadó, se nem tolvaj, se nem gyilkos ! s aki családszerető, az se nem parázna, se nem a más feleségének kívánója.*

A KÖZÖSSÉG ÖSSZEKAPCSOLÓ SZÁLAI.

És végül függetlenedjünk minden közösségi formától és tökéletesedési utaktól és lássuk elvi alapon egyetemlegességében a közösség fenntartó erőit.

Emberi közösségeket az akarat, a hit, a jog, a kötelesség, a függelem, a fegyelem, a felelősségtudat, a hűség és a szeretet fűznek meglazíthatatlan szoros kötelékekbe.

A létakarat. Sokszor mutattunk rá, hogy az élet cselekvésekben bontakozik ki, hogy a fejlődést cselekvésekkel lehet szolgálni, hogy a közösség életalapja a cselekvés, a munka, mely a közösségtől mindig megszenteltetik. Sehol sem beszéltem azonban arról, hogy *a cselekvés mögött is áll egy működő erő, mégpedig az akarat és ennek cselekvésbelépése az akarás.* Akarat nélkül nincs cselekvéskészség, akarás nélkül nincs

cselekvés, nincs beteljesedés. Ha mi beláttuk a cselekvésnek nagy életfenntartó és fejlesztő jelentőségét és az életnek cselekvésben létét, akkor arra kell ébrednünk, hogy az akarat, az élő természetnek egyik őseje, ott volt a szerves lét kezdetén s mikor az életelen természet a szervezkedés első léptével az életbe vágott át, akkor is valami nagy akarás indította az életet első útjára: *a lélakarat. Az akarat isteni eredetű.*

Ha a magyar életben imitt-amott közületekben vagy egyesekben aluszékonyság látszik, ha egyes városok, falvak és főként a tanyavilág nem látszik elég mozgékonnak, úgy az a multhoz ragaszkodó természetünk következménye. Ezen változtatni kell és több akarást kell belevinni a népbe az újítások keresztülvitelére és vállalására. Tekinteni kell azt, hogy pl. kormányzatunk micsoda erőfeszítésekkel dolgozott 1920 óta ebben a kezünk-lábunk gúzsbakötte-helyzetünkben, hogy az ország fejlődését az élen tartotta, a közelmultban haderőnket kifejtette és átütőképessé tette. Észre kell venni azt is, hogy távol a nyilvánosságtól a magyar tudomány és a magyar ipari alkotás terén micsoda lendületes teremtő munka indult meg. És ennek világánál képzeljük el, micsoda szédületes fejlődésbe szökkenhetne a nemzet, ha ezek a nagyszerű teljesítmények nemzeti életünk széles homlokán egyenletesen megindulnának, ha ehhez mindenütt cselekvő, átütő és mindenre kész akarat éledne.

Az akarat mindig célra törekvő. Az ember akar valamit megszerezni, vagy akar valamit útjából félrelökni. Akik alszanak, talán azért tétlenkednek, mert nem látják eléggé a felvirágzásunkat szolgáló céljainkat és nem látják eléggé a bennünket fenyegető veszélyeket? Amennyiben ez volna alvásuk oka, akkor e sorok éppen azért irattak, hogy feltárjam a mi legközelebb eső és legnagyobb nemzeti célunkat: a szerveződést, a közösségtudat ápolását. Ezt mindenkinek akarnia kell.

És most már jöjjön a vasakarat, az elszánt akarat a közösségekbe lépéshez, de jöjjön a kitartó akarat öröklétű közösségek kifejlésére és jöjjön a szent akarat, fajunk és honunk felvirágoztatására. Jöjjön a szerető akarat a magyar gyerek akarására és éppúgy jöjjön kétségbeesett akarat bajaink elhárítására, betegségeink kigyógyítására és jöjjön a fellázadt akarat, mindennemű fojlogató és gyötrő ellenség összetiprására. Hát talpra magyar! és akard már az akarást, akard a magyar léte, mert körülötted mindenütt nagy akarások gomolyodnak és nagy akarások mennek teljesedésbe. Mindehhez akarjuk már egyszer bonthatatlan nemzeti egységünket.

Az akarásban pedig rendet kell tartani. Az alkotó akarást irányítsa az arra rendelt vezető személyiség, a tájékozott és felelős vezető és irányítsa a korszellem. Az alárendeltek, de éppúgy a tömegek és a nép pedig hűséggel akarja a végrehajtást, a teljesítést.

A hit az akarat édestestvére, legszentebb és leg-hűségesebb támogatója és az emberi közösség legősbibb munkálója. A hit az Istenben, hit a hazában, az isteni igazságban, elrendeltetésünkben, hivatott nép voltunkban, a testvéri közösségben, az erőben, a kitartásban, a fegyverek győzelmében, magyar fajtánk kiválóságaiban, egytől-egyig mind jövődönk feltétele, országunk talpraállásának biztosítóka. Közelebbről pedig, ott lebegett a hit a legelső emberi közösségek fölött, az istenhit képében, mely az első embereket a füstölgő oltárnál a béke és a szeretet jegyében összehozta. Ott találkozott össze a nép lelki és szervezeti fejével, papjaival és fejedelmével. Ott tanulta meg az áldozathozatalt, vagy sokszor éppen az önfeláldozást. Ott szerzett ihletet betegségek, kórok elszenvadására és legyőzésére. Sőt honmentő csatákba is onnan indult el.

És ma is a hit hoz össze bennünket békés közösségekben, nyugtalan, viharzó és viharverte lelkünk ott pihen meg az oltárok közelségében, békét imádni.

S nemzeti igazságunkért, rabságban jajveszékélő testvéreink kiszabadítására indított harcainkhoz erőért és segedelemért ma is az oltárhoz gyülekezünk. Onnan indul el az ifjú pár a családközösségbe és ott szentel tessék meg minden más emberi közösség is.

Higgyünk fajtánk erejében, népünk összetartásában, nemzetünk örökkévalóságában, mert a hit, a megvalósulás legbiztosabb útja, a megvalósító akarat legbiztosabb támogatója és a cselekedet egyenes vezérője.

A jog és a kötelesség. Volt idő, midőn hatalmi erőszak telepedett rá az emberekre s elnyomásával szolgaságban tartva a népeket: a felsőbbség részéről az erőszak, az elnyomottak részéről pedig a félelem, vagy a sorsban való végzetszerű megnyugvásként kifejtett szolgáljellel kapcsolta egybe az embereket. A történelem ilyen korszakában nem volt emberi szabadság, alig voltak jogok s az elnyomott ember legszentebb emberi tulajdonnak a szabadságot és jogot tekintette, érte áhítozott, utána vágyott s amennyiben sorsára ráeszmélt és szebb emberi küldetését sejteni kezdte, élete szabadságért és az emberi jogokért való küzdelemben telt el. Történelmünk letűnt liberális korszakát is a jogokért zajló harc jellemezte, ami a tömegek kizsákmányolásából és elégedetlenségéből fakadt. Ezek a küzdelmek sokszor elfajultak, s a szervezett rétegeknek a jogokért folytatott politikai küzdelme társadalmi bomlásra vezetett, mert a küzdelem eszközeként a fent kifejtett legszentebb elvnek, a munkának megtagadását használták fel.

Ma az egyéni szabadságjogok tiszteletén felépült ú. n. jogállamban a jog és a kötelesség egyenlőségéről, a jogból származó kötelességekről s a kötelességekből eredő jogokról beszélnek. Nekünk ebben a kérdésben állást kell foglalnunk, arra való tekintettel, mert az előbbi fejezetben kifejtettük, hogy a közösség főmeghatározója, építő létalapja: a cselekvés, a munka.

Ha az egyénre való vonatkozásban nézzük ezt a két kapcsolati elvet, úgy kell meghatároznunk, hogy a jog a feléje futó (centripetális) és a kötelesség a tőle futó (centrifugális) közösségi elv összefoglaló kifejezője. A kötelességteljesítő ember a közösségi köteleken belül csak azt nézi, mit kell neki a közösségnek cselekvéseibe nyújtania, a csak a jogot néző ember viszont azon az állásponton van, hogy mit kell neki a közösségtől kapnia. Pénzügyi nyelven úgy is fejezhetném ki, hogy a kötelességteljesítő ember szüntelenül betéteket helyez el anélkül, hogy annak kamatjával bajlódnék, illetőleg, hogy a betéttel lényegében a kamatok haszonélvezete lenne a célja, s vele szemben a tisztán jogaiból élni akaró ember szüntelenül a kamatok élvezetével van elfoglalva anélkül, hogy betéteket helyezne el, illetőleg a betétek elhelyezésére kötelezve érezné magát. Minket illetőleg azonban a két jelenség között az a döntő különbség van, hogy *a kötelesség cselekvések megnyilvánulata és foglalatlja, a jog azonban nem cselekvés, nem munka, hanem csak élvezet.* Ebből pediglen számunkra, kik arra vállalkoztunk, hogy a közösségtudatot neveljük, illetőleg még továbbmenőleg a közösségeket kiformaljuk és azok lelki kötelekeit felfedjük, nyilvánvalóvá válik, hogy a jog a közösségben kisebbrendű, a kötelesség azonban felsőbbrendű, sőt elsőrendű összekötő kapocs. Éppen azért minden jószándékunkkal és lelkierőnkkel arra kell törekedni, hogy *a közösségi közrendet a kötelesség szent fogalmára építsük fel, a jogrend helyett egy kötelességrendet valósítsunk meg.*

Azt már több vonatkozásban elmondottuk, hogy az egyént a közösségbe kötelességei kapcsolják, azon a jól felfogott elv alapján, hogy a közösségben végzett munkája tökéletesebb, gyorsabb és gazdaságosabb. Azt is elmondottuk már, hogy ezen kívül a közösség még a nemzet erejét, biztonságát s fejlődésében a

nemzet jövőjét is jelenti. Aki mindezeket lelken viseli, sőt büszke homlokára kiírja, annak a kötelességteljesítés nem rablánc, nem szolgai cselekedet, nem únott nyugós járom, hanem örömet végzett munka, büszke honfiúi cselekedet, boldog áldozat, s ha kell: életet megszentelő önfeláldozás. Ebben a kötelességteljesítő jövőben apadniok, s majd meg kell szünniök a bűnözőknek, apadnia kell a rendőrségnek és csendőrségnek, a bíróságnak, meg kell fogyniök a börtönöknek, a nemzeti közösség minden szégyenletes tehertételeinek s velök szemben, sőt egyenest helyükbe fel kell virágozniök a nevelőintézeteknek, a jóléti intézményeknek és a neveléssel jóltevő emberiségnek.

Ahol lehet, a jog helyébe is kötelességeknek kell lépniök és az egyénnek azt a jogát, amely abból származik, hogy a közösségi egyoldalúságokból kifolyólag fontos életigényeiben a közösségre van utalva, a *közösségnek az egyénnel szemben való kötelességei vállják fel*. A közösségi kapcsolatban tehát az egyéni kötelességekkel szemben állanak a köznek az egyénnel szemben fennálló kötelességei, ugyanolyan mértékben, ahogy az egyén cselekszik a közért, kell a köznek is cselekednie az egyénért. *Ez a kölcsönös kötelességnek elve.*

Első és legfontosabb kötelessége a köznek kivétel, de kivétel nélkül minden közösségi tagot munkához juttatni. Ezt a jog nyelvén az egyénnek a munkához való jogaként jelölik meg. De mennyivel szebben hangzik ez abban a formában, hogy a köznek kötelessége az egyén munkához való juttatása s amennyiben kötelessége, mennyivel bizonyosabb is a munkához való jutás, mintha ez egyszerűen csak az egyén joga lenne. *Kötelessége a köznek mindenkit munkájáért a munka mennyiségi és minőségi értéke szerint, valamint közfenntartó jelentőségének megfelelően ellenszolgáltatásban (munkadíj, bérfizetés) részesíteni.* Kötelessége a köznek az egyén táplálkozását, egészségét, szórakozását, ruház-

ködését, művelődését és védelmét szolgáló jóléti intézményeket felállítani, tehát az egyént köztámogatásban részesíteni. Kötelessége a köznek az egyén szabadságát a közösségi életen kívül tiszteletben tartani s abban képességei szabad kifésülését figyelemmel kísérni, támogatni. Különös kötelessége a köznek az egyén felnövő családtagjait ingyenes nevelésben részesíteni.

Ahol mindezeket keresztül tudják vinni, szent meggyőződése, hogy az egyén sokkal nagyobb lelki boldogságban él, mint ott, ahol az egyénnek jogai kiküzdéséért politikai, vagy érdekképviseleti közösségeket kell alakítani s életének nagy részét a jogokért folyó üres küzdelemben s ugyanakkor munkátlanágban tölti el. A legszomorúbb a jogokért vívott harcban az, hogy közben rájő arra, hogy élni így is lehet, mert a munkanélküliségi harcokat a legfelsőbb közület munkanélküliek segítségével szokta csillapítani, s néha ez keresetforrásul is elegendő. A nemzetet ilyenképpen megterheli egy nagy tömeg munkátlan ember s a közjóvédelmet apasztja anélkül, hogy a közösségnek ez a tömeg munkájával egy fillérnyi hasznot is hajtana. A kötelességek teljesítése közben felnevelődött s egyúttal munkához szokott ember lelke egyenesen undorodik az ilyen rászolgálás nélkül szerzett bevételtől. S amennyiben az állam módját tudja ejteni annak, hogy kötelességteljesítéssel foglalja el a polgárokat, akkor mindjárt meg is szünnének a jogokért folytatott üres, munkátlan küzdelmek. Igen szépen láttuk ezt a világforgatag letűnt esztendejében, amikor a nagy, szent kötelességek teljesítése közben munkatörő mozgalmakról hál' Istennek sehonnan nem hallottunk.

Anit elmondottunk, minden vonatkozásban helytálló a külpolitikai kapcsolatok tekintetében is. Ha az országokat nem az kapcsolná össze, hogy a jogból, vagy éppenséggel a hatalomból kifolyólag mit lehet a szomszéd államok nemzeti állagából elvenni, hanem csak azt néznék és csakis azt nézhetnének, hogy minő

kötelességei vannak a szomszéd nemzetekkel szemben s magukat, lényegében ezen kötelességteljesítésekkel foglalnák le, akkor mindjárt megszűnnének a surlódások, torzsalkodások s a népek és nemzetek között mindjárt hallgatás (s amennyiben sokan szeretnek a kötelességteljesítésről hallgatni), béke és a teljesített kötelességek nyomán tisztelet, barátság és bajtársiasság fejlődnek.

Nehogy valaki azt higgye, hogy én itt a jog és a jogrend ellen viszem a szót. Mindenkinél jobban meg vagyok győződve, hogy a jognak és a jogrendnek sokáig, talán amíg önös ember lesz, örökre fenn kell maradnia. Én itt csak annak kiemelésére vállalkoztam, hogy a munkaközösségi kapcsolatnak mik a megvalósítói; ebben a vonatkozásban pedig mély meggyőződéselem, hogy a munkaközösségben a kötelességek elve termékenyebb a jog elvéénél s hogy a közösségben a jogrend helyébe egy teljes kötelességrendet lehet keresztülvinni. Egyben pediglen eleve szent meggyőződéselem, hogy a kötelesség az emberiség fenntartásában s a nemzeti jövődők kiépítésében felettébb nagyobb szerepet tölt vagy legalábbis tölthetne be, mint aminőt a jog egyáltalán betölthet. Ehhez szabad legyen szerényen élettudományi tapasztalataimra hivatkozni, melynek értelmében a gyönyörű szervezetségében felépített és fejlődésben annyira biztosított élőlény szervezetében a jog elvének semmi helye nincsen, ctt minden a kötelesség elve alapján oldódik meg. A részeknek cselekvésből áll egész életük s kötelességüket teljesítik az egész kiszolgálására, s az egésznek cselekvésben áll egész élete, s kötelességét teljesíti a részek kiszolgálásában, szükségleteik maradéknélküli juttatásában. Ez egy nagyszerű kötelességrend a szervezet gyönyörű összhangjával, megbonthatatlan egységével és mindenre alkalmas önszabályozó alkalmazkodó készségével.

A függelem. Nagy bajba jutunk mindjárt, hogy ha a szembeállított kétféle fogalomnak, a kötelességnek és a jognak az egyénre vonatkozó következményeként a

szabadságnak és a függelemnek kérdését kezdjük vizsgálni. A jognak u. i. az egyénre vonatkozó érvényesülése közel egyet jelent az egyéni szabadság kérdésével, a kötelességé viszont, közel egyet jelent a függelem kérdésével. Már pedig úgy tudjuk, úgy tanultuk, hogy a szabadság a legszentebb emberi, sőt a legszentebb nemzeti tulajdon, holott a függelemről nekünk sehol senki nem tanította azt, hogy az szent volna, sőt ellenkezőleg a függelem hallatán bizonyos kényelmetlen, vonakodó mozgolódás váltódik ki belőlünk. *Már pedig meggyőződésem szerint való valóság, hogy a kötelességteljesítésekre felépített emberi közösség inkább a függelem: a köteles engedelmesség, mint a szabadság jegyében zajlik le, s ezért fejtegetéseim nyomása alatt kényszerűséggel tolul elémbe a kérdés, van-e egyáltalában szabadság?*

A kérdésre azonnal mély meggyőződéssel és gyorsan válaszolok, hogy *tökéletes szabadság, tökéletes függetlenség sehol a világon, semmi vonatkozásban nincsen.* A világ a teljes szabadság jegyében azonnal atomjaira porladna szét, s az emberiség a tökéletes szabadság jegyében azonnal rablóbandák egymást öldöklő hordáivá süllyedne. Ezen a kijelentésen megütközhetik, sőt többet mondok, meg kell ütköznie a tudatlan embernek. Az azonban, aki tudja és főként aki a fentiekből megértette, hogy az ember a tökéletesedés útjára csakis közösségekben léphet, s aki tudja azt, hogy az emberiség fejlődésének alapja a család és a családalapítás, az azt is igen jól tudja, hogy nincs teljes szabadság és tökéletes függetlenség, hanem hogy *a világot kapcsolatok tartják össze, a kapcsolatok pediglen a függetlenségnek homlokegyenest ellenkezője, a kapcsolat kapcsolat, a kapcsolat függőség, a kapcsolat a teljes szabadságnak apadása és apasztása.* Sőt tovább kell mennünk és a nemtudók számára azt is meg kell mondanunk, hogy mentől tökéletesebbé válik az emberi közösség, s ez a közösség az egyén boldogulását mentől jobban szolgálja, a kapcsolatok annál többoldalúak, a függetlenség

annál kisebb és a szabadság annál fogyatékosabb. Nemcsak a társadalmi kötelek gyarapodásával csökken a függetlenség, hanem épúgy csökken a hivatás magasabb voltával is. Mentől magasabb állást tölt be valaki, hatósugara annál nagyobb körzetre terjednek, a kapcsolatai annál többoldalúak, a felelőssége annál nagyobb, elhatározásai annál kötöttebbek s vele a szabadsága, függetlensége annál kisebb. Ezért mondom, hogy *a földet túró kisgazda sokkal nagyobb szabadságot élvez, mint amennyi az államfőnek, vagy a kormányfőnek osztályrészül jut.*

Ebből a függőségből, amelybe a közösségi ember a közösséggel, annak vezető gondolatával és a vezetőséggel kerül, önként következik a függelem (subordinatio), mely jelenti az alantas-felettes viszony elismerését és az alantasnak a felettesel, a vezetettnek a vezetőséggel szemben feltétlen köteles engedelmisségét. A közösségben nincs helye a függetlenség és a szabadság latolásának. Dőreség és ostobaság a közösségi munka közben a kötelességteljesítés és engedelmisség helyett szabadság után kiáltozni. Akkor, amikor mindenből világosan kitetszik, hogy az emberiség közösségi előrehaladását nem annyira a szabadság, mint sokkal inkább a függelem befolyásolja és irányítja.

Erről természetesen nem tudhatnak sem azok az emberek, akik elnyomatásban éltek és ez által meg voltak fosztva kötelességeik örömteljes, önkéntes szolgálásától, s főként meg voltak fosztva attól a nagy kötelességteljesítménynek élvezetétől, mellyel a többség tartozott és tartozik nekik és velük szemben, életérdekeik kölcsönös biztosításával, illetőleg még inkább kötelességszerű felépítésével. Természetes, hogy azok, akik az egyoldalú kötelességteljesítésben pusztultak, romlottak és számban fogyatkoztak, hogy azok, akik csak a kötelesség jármát ismerték, a szabadság után kiáltoztak, hogy azok az egyoldalú függelemtől szenvedtek.

Ahhoz, hogy mi a függelem kérdésében világosan lássunk, tudnunk kell azt, hogy a közösségi függelem voltaképpen kétoldalú. Nemcsak az egyén él közösségi kötelességének teljesítése révén függelemben másoktól és a felsőbbbségtől, hanem éppen olyan függelemben él a közösség is, a felsőbbbség is, az egyénnel, az alárendeltekkel szemben. Nem szokás ezt a részét a függelemnek hangoztatni; a jó hadvezér azonban számol katonáinak szükségleteivel, teljesítőképességeivel, ahhoz igazítja magát és ez az ő függelme. Akinek lelkét áthatja és átítatja a kölcsönös függelemnek ez az elve, attól nem gúny és nem kacaj, hanem *belső lelki meggyőződés a szent, a nemes, a nemzetépítő, a nemzetet erősítő függelemről beszélni.*

Miután láttuk, hogy az ember közösségi kapcsolatát a függelem jellemzi, feltehetjük a kérdést, hogy van-e egyáltalán szabadság. Ha ebben a formában vetjük fel a kérdést, akkor határozottan azt kell mondanom, hogy igenis van egyéni szabadság. Fejtegetéseimnek még a közösségi életre nézve is szigorú következménye az, hogy az egyén a közösségnek nem lehet szolgálékú rabja. Az egyénről megállapítottuk azt, hogy darabról-darabra, példányról-példányra különböző, mert az emberiséget az egyéni különbözőségek jellemzik. Az egyénről a nemzet szempontjából is megállapítottuk azt, hogy a nemzet vérálagából, tulajdonságainak és képességeinek összességéből, az örökségnek kiosztásánál csak bizonyos hányadban részesül; láttuk, hogy legfeljebb csak 48 egyén képességállományának egy-egy részét kereshetjük az egyénben. Az egyén szabadságának természetes alapforrása ez az egyéni különbözőség, és a nemzet állagának csak bizonyos hányadában való részesedés. Az egyéni szabadság abban áll, hogy az egyént nem lehet belekényszeríteni bármilyen közösségbe s nem lehet rákényszeríteni bármiféle munkára, sőt nemcsak hogy nem lehet, hanem ostobaság az olyan közösségbe való belekényszerítés, mely örök-

letes állományának s abból fakadó hajlamainak nem felel meg. Mindez pedig jelenti a szabad pályaválasztást, illetőleg foglalkozási ág választásának szabadságát. De megint fel kell vetni a kérdést, hogy ezen korláton belül tökéletesen szabad-e az egyén s újra azt kell mondanunk, hogy itt sem a tökéletes függetlenség nyilvánul, hanem itt is csak egy viszonylagos függetlenségről, egy viszonylagos szabadságról van szó, mert a világos gondolkodás érdekében rá kell mutatnunk, hogy függelem itt is van, mert végeredményben függünk saját magunktól, függünk attól az örökletes állománytól, mely nekünk osztályrészül jutott, s ha így azt mondjuk, hogy *engedelmes rabjai vagyunk sajátmagunknak*, nem lóttunk a célon túlságosan túl.

Van és kell lennie szabadságnak, azon túl, hogy közösségi kötelességünknek eleget tettünk. A függelem ugyanis csak a közösségen belül a feltétlen úr. Fent kifejtettük már, hogy a munkára pihenésnek kell következnie, ezt a pihenést pedig teljességében vagy legalábbis a család viszonylagos magányában valósíthatjuk meg, így a pihenés szabadsága feltétlenül a közösségi elvek közé sorolandó.

Szabadság nemcsak van, bizonyos adottságokból kifolyólag, hanem szabadságnak lennie is kell bizonyos megfontoltságok következményeképpen. Kell tudnunk azt, hogy az emberi képességek s általán az emberi lélek semminemű egyoldalú munkával ki nem apasztható, ki nem meríthető és ki nem fárasztható. Addig is, amíg nyűjjük, rójjuk kötelességszerinti építőmunkánkat, szellemünk sokszor szabadon szárnyal, fékezetlenül alkot és terem. Mennyivel inkább képes erre a közösségi munkától mentes időben s különösen künn az egyedülvaló magányban. Kell a szabadságot biztosítani az emberek számára, hogy lappangó, a közösségben talán egyáltalán érvényesülni nem tudó értékes hajlamai kifeszüljenek indulhassanak, s azok révén a közösségnek esetleg jobb és hasznosabb munkásai

lehessenek. Kell szabadsággal bírnia az egyénnek teremtő hajlamainak kifejlésére és megvalósulására s különösen szabadságban kell élniök azoknak, akiket Isten teremtésre és alkotásra adott az emberiség számára. Megint nyilvánvaló azonban, hogy ha az ilyeneknek a próféták életéként s tiszta gondolatok érlelődése végett néha a pusztába is kell vonulniok, közben mégis a közösség magányos munkásaiként s később alkotásuk keresztülvitelében a közösség munkaadói és igénybevevőiként jelentkezhetnek.

Kell szabadság a család nevelésére. Szabadság a nagy függetlenségtől, a kis függetlenbe való részvételre. Szabadság arra, hogy a kis családtagok hajlamai és tehetségei szabadon fakadozzanak, fesledezzenek, s hogy őket nagy függetlenre a családvezetők szabadon előkészíthessék.

Végezetül csak arra akarok kitérni, nehogy valaki azt higgye, hogy a közösségi munka gyakorlása és közben a független elismerése és ápolása azonnal és teljesen a szabadság teljes felfüggesztését jelentené és szolgalelkűségre és egyben igavonós állapotra vezetne, hanem a valóság az, hogy a függetlenben végzett kötelességszerű munka csak részben fogja le az ember nyilvánuló erőinek és képességeinek teljességét, s másik részben szelleme ugyanakkor szabad. Ahogy a fonóban orsópergés közben mesék, legendák és balladák kélnek szárnyaikra, úgy születnek a véső mellett költemények, a kalapács mellett zenei álmok, a pásztorbot mellett nemzeti hősköltemények. Hányszor esett meg a professzori életben is, hogy a kötelesség legszigorúbb teljesítése közben, s a kötelességteljesítés legnehezebb perceiben, előadás alatt, termékeny ötletek és gondolatok ébredtek, melyek nyilvánvaló tanúságai az ember félig kötött, félig szabad voltának. *Mindezekből egyúttal világossá válik az is, hogy a szabadság is, a független is teljesen viszonylagos dolog. Továbbá, hogy egymást egyáltalán nem zárják ki, hogy egymás mellett építőleg épölj*

szépen megférnek, mint ahogy fentebbi fejtegetéseink szerint megfert egymás mellett a szilárd alkatot teremtő öröklés és a szebb jövődőt fakasztó s örök változásokban álló fejlődés. A függőlem a közösségi, a szabadság a közösségen kívüli élet föltételi tényezője. Itt a függőlem bizonyos vonatkozásban az öröklést helyettesíti, mert a közösségi kapcsolatok szilárdságát és feltétlenségét jelenti, a szabadság viszont inkább a fejlődéshez hasonló, vele közel rokon, egyazon testvér, mert a kötött közösségből egy szebb jövődöbe, egy szebb közösségbe vezérel át bennünket.

A *fegyelem*. A függőlem szigorú következménye a fegyelem. A függőlem csak állapotot, a köteles engedelmeség állapotát, feszülő erőt jelent, a fegyelem azonban ennek az állapotnak megvalósítása, cselekvésbevitelle azzal, hogy a közösség parancsait s a közösségben a felsőbb irányítást szigorúan betartjuk, s mind a közösséget, mind pedig a felsőbbiséget szeretettől és megbecsüléstől áth. tott tiszteletben részesítjük. A fegyelem kifejezője a közösségi rend, továbbá az önkéntes, valamint gyors szolgálatkészség. A közösség érdeke a mentől gyorsabb munka, hisz a közösség fejlődését a munkateljesítés forrásaiban jelöltük meg. A fegyelmezett közösségi tag és különösen a katona nem latolgatja a parancsot, hanem azt gyorsan és pontosan teljesíti. A fegyelem az izmok feszülését jelenti, azt a feszes vigyázzállást, amely a jó katonát jellemzi és amely egyben a tetterkésztség, az elkövetkező gyors munka kifejezője. A fegyelem egyúttal az önfegyelmezést, az önmagának rendbentartását, az önmagának mindenben készenlétbentartását jelenti, arra az esetre, hogy már a parancskiosztásra gyorsan jelentkezessék. A fegyelem tehát az egyénre magára befelé irányuló kötelelességek foglalata és így az önnevelés legfontosabb megnyilvánulása.

A *bizalom*. A fegyelem lelki kényszerét kiegészíti és a fegyelem szigorúságát elviselhetővé teszi a bizalom. A közösségben meg kell adományoznunk a fel-

sőbbiséget hitünkkel és bizalmunkkal az irányban, hogy feletteseink a rábízottakat felelősség és tájékozódott-úságuk tudatában a legjobban és legtökéletesebben végzik el. Jobban és tökéletesebben, mint az alantas, ki se nem felelős, se nem tájékozott a dologban, s kinek nem kötelességszerű ügyköre a kérdéses feladat. A bizalom nemcsak arra jó, hogy az alantas a fegyelmet könnyebb lélekkel is követi, hanem azért is, mert a lélekben székelő bizalom ad erőt az ügy katonájának a munkára s a megnyilatkozó bizalom ad erőt a vezetőtöknek is a rábízottak kiküzdésére. Az egyének bizalma a közvélemény száján át közbizalommá válik, és ez a közhangulat az ő erőt jelentő bizakodásaiban a közösség és különösen pedig a nemzet közösségének lényeges támasztéka.

A *felelősség* a közösségi élet egyik legszebb erkölcsi feltétele. A közerkölcs eddig felelősséget követelt meg tőlünk tetteinkért, önmagunk és a köz szempontjából és felelősséget a ránbízottakért tárgyi vagy személyi vonatkozásban. Felelősek vagyunk a ránbízott anyagi javak épségéért és felelősek a ránbízott egyének fejlődéséért, erkölcséért és lelki üdvéért. A közösség munkása felelős munkája tökéletességéért és gyorsaságáért. A szolga érezzen felelősséget gazdájával szemben a rábízott munka legtisztább elvégzéséért. A családfő felelős a család épségéért, egészségéért, fejlődéséért és teljes családi erkölcséért. A közösségi felelősségnek azonban túl kell terjedni a rábízottak határára. A közösségbe be kell vezetni az egyetemleges és általános felelősséget, mely szerini ki-ki felelős bárki más testi és lelki épségéért, becsületéért. Csak úgy, miként a katona a harctéren nemcsak a haza földjét védi, hanem szeme rajta van minden közeli bajtársán és segít a bajbajutottakon, nekünk is felelősnek kell lennünk a közösség minden tagjáért, főként mindenkinek a becsületéért. Ezért önkéntes védelemben kell részesíteni minden bajbajutott honfitársat, főként pedig önkéntes védelemben

részesítsük minden nő becsületét. Ez az egyetemleges felelősség egyúttal mindenkit arra kötelez, hogy szemét minden közösségi társán rajta tartsa és az élet ehgyenes útján támogassa, a megtántorodottat pedig az egyenes útra visszatérítse. A kölcsönös köteleességet, a kölcsönös függelmet és fegyelmet tehát ki kell egészítenünk a kölcsönös felelősséggel.

A szeretet és a hűség. A felelősség pedig fakadjon egy még nagyobb emberi, erkölcsi értékből, a szeretetből és a hűségből. Legyen közöttünk emberszeretet, kötelességszeretet, munkaszeretet, függelemszeretet, fegyelemszeretet, felelősségszeretet, honszeretet, nemzethűség, fajszeretet, népszerűség, munkásszeretet, családszeretet, általános testvérszeretet, család és testvérhűség és mindennek örömteli kedvelése, ami Isten ege alatt magyarnak adatott és magyartól teremtetett és magyar kezeiktől megszenteltetett! És legyen mindennek lelkes vágyása, amely a nemzetet előbbre viszi, az országot erősíti, a hont sarkaiba visszasegíti és mindenhez hűséges ragaszkodás, ami a hont fenntartja. És jöjjön ennek az Istenszeretnek jegyében a vér áldozása a jövőért és legyen ez a vértáldozó honszeretet a legszebb magyar köteleesség.

És szeretetünkkel túl kell emelkednünk a nép szintjén és a hon rögein, föl a hit és vele Isten szeretetéhez, esdve, kérve Őt, áldja meg a népet kifogyhatatlan szeretetéből kifolyólag magyar közösségszeretettel, magyar közösségakarással!

22. MERRE HALADJUNK TEHÁT?

Mikor ez év Szent István napján hazám sorsán a töprengés elfogott s az elhatározás megszállt, hogy gondolataim és terveim a közösségtudat fejlesztése és a hon megszervezése végett papirosra vessem, első gondom az volt, tanulmányomnak azt a helyes címet kiválasztani, mely nemzeti létünk és fennmaradásunk feltételeiből és megnyilvánulásaiából a legfontosabbat emeli ki. És amint elmerengtem a nemzet történelmi megnyilvánulásain, szemem a legszebb és legékeesebb jelenségen, a haladáson akadt meg, ami egyet jelent a fejlődéssel és a tökéletesedéssel. Együttal láttam azt is, hogy a nemzet annyit ér, amennyit cselekszik és így jutottam a *cselekvőleges fejlődés gondolatához*, melyet tömören a haladás fejez ki, mert *a haladásban a mi cselekvőleges részvételünkkel kivívott előremenetelünkről van szó*. Ezért tettem föl magam előtt s együttal a nemzet minden tagja számára is a nagy kérdést: »merre haladjunk?» abban a mély meggyőződésben, hogy *haladnunk kell*.

Ha fejtegetéseim során mégis sokat foglalkoztam a multtal és a jelennek, ennek az a magyarázata, hogy biztos és nagyarányú fejlődés csakis a tökéletes jelenből fakadhat. A jelennek tehát minden építő munkája a jövő biztos megalapozását jelenti.

Tanulmányomat is iparkodtam a haladás jegyében felépíteni, mikor elindultam a családdal és az egyénnel, mint a nemzet tagjával s azt végig vezettem az önismerettől a nemzet vérállagaiban való részesedésen át a nemzeti történelem, a jelen és a jövő lépcsőfokain s végül külön megjártuk a fejlődés útjait és részt vettünk a szervezés mozgalmában. Végül is legfelső fokon gondolatokat vizsgáltunk meg és eszmék tartalmát tártuk föl, hogy látásunk tisztuljon.

Alaplényegében a meggyőzésre akartam törekedni s ezért kíséreltem meg az emberi, illetve a nemzeti élet megnyilvánulásait a nagy Életbe s vele az élő természet háztartásának törvényeibe beiktatni. Mégis sok helyütt elfogott eszméinért s a nemzetem jobb jövődjéért a hevület és akkor a meggyőződést a lelkesedés és lelkesítés követte vagy váltotta fel. S ez jött azzal az ellenállhatatlansággal, amellyel mindig felzokognak bennem az érzelmek és a gondolatok, ha főlviharzik a Rákóczi-induló, vagy ha a Himnusz, a Szózatot és a Nemzeti imádságunkat magyar testvéreim nagy sokaságával együtt zenghetem. A csak a rendszert és következetes fölépítést kereső olvasónak a magával ragadás jegyében szóló szavaknál jussou eszébe *Kölcsey* híres mondása : »Háss, alkoss, gyarapíts és a haza fényre derül«, mert lelkesedésemmel csak hatni, fölrázni, riadót fújni iparkodtam.

Aki nemzetünk jellemét minden téren ismeri, az tudja, hogy mi nagyszerűen tudunk dolgozni, mégpedig az élet minden terén. A magyar fő kitűnően alkalmas gondolatok termelésére és az alkotó teremtesre. A magyar testi munkás pedig a világ legjobb munkásteljesítményéről ismeretes. Ehhez még két jótulajdona csatlakozik : igénytelen és az időjárás viszontagságaival nagyszerűen meg tud birkózni ; a tudomány nyelvén szólva, nagy a klimatikus alkalmazkodó készsége. Továbbá egyéni önmagunkban is erősek vagyunk, nem igen szorulunk másra, s ezért eggyel nem dicsekedhetünk, nevezetesen a szervezkedő képességünkkel és a szervezeteket váró, kedvelő hajlamunkkal ; *már pedig a fejlődésnek, mint nemzeti fejlődésnek a szerveződés az eggyellen útja.* Ezért történt úgy, hogy ennek a tanulmánynak főcélja a közösségtudat ápolása, ha lehet felkorbácsolása s ennek megvalósításaként a közösségek kiépítése, az élet minden vonatkozásában. De nem elégedtünk meg a közösségnek megvalósításával, hanem a megvalósulásra vezető megszervezést s a meg-

szervezett közösség fejlődését is megbeszéltük. Két egymásra utalt nagy munkakört állapítottunk meg: a közösségtudat és közösségi erkölcs megvalósítására *a nemzetnevelést*, a szervezetek kiépítésére, tökéletesítésére és egyúttal a nemzet fejlődésének szolgálatára *a nemzetépítést*.

Hogy bennünket meg lehet szervezni, hogy tehát itt nincs semminemű kilátástalan helyzettel dolgunk, azt világosan mutatja történelmi kezdetünkről nagyszerű hadi és állami szervezetünk és még világosabban mai történelmünk átmetszetéből a kitűnően megszervezett és nagyszerűen fegyelmezett hadseregünk. Ha még sincs tökéletes nemzeti szervezetünk, úgy az kettőn múlik: *egyfelől azon, hogy nem állítottunk szervezőket családban, másfelől azon, hogy a nemzeti nevelést nem valósítottuk meg*. Mind a kettő pótolható hiány s nemzeti haladásunkban mind a kettő útmegszabó, a haladásban irányt jelző.

Merre haladjon tehát az egyén és merre a nemzet?

A közösségszervezésben első útja kinek-kinek a magabizalom útja legyen, amelyen egyfelől megismeri azt, hogy teste alkat- és életmegnyilvánulásaiban, sőt lelki vonatkozásaiban is egy gyönyörűen megszervezett közösségi lény, melyben a munka megosztottsága, az egyoldalú munkások nagy teljesítőképessége, egymásrautaltsága és az egész alárendeltsége alapján bámulatos életegység alakul ki, nagyszerű önszabályozás és csodálatos fejlődés valósul meg. A magunkbízalom másfelől arra ébreszt bennünket, hogy az ember, mint történelmi lény, eleve a közösségre van teremtve, mért családban születik és komoly életét is családalapítással kezdi.

A gyerekkori életünk a családi élet közösségén vezet át, ahol becsületet, engedelmességet, tiszteletet tanulunk, szeretetet élvezünk és gyakorolunk. És szemünk előtt játszódik le az a sok közösségi gond, melyet a szülők testünk és lelkünk ép fejlődésére gyakorolnak.

Ez a családi nevelés is legyen nemzeti ; szóljon a monda és a szájhagyomány nemzeti őseinkről és hőseinkről s ha vannak : családi ősekről és hősekről. És szóljanak a családban a népdalok mentől vígabban. Mindenek fölött pedig legyen már a gyermek a családi élet kötelekein kívül, játszó pajtásain át, a nemzet közösségének részese.

A nemzeti közösség első komoly kapcsolatai a tanulói korban épülnek ki, ahol az iskolába fölsereglett gyerekhad maga is nevelődési és művelődési közösség s ahol a tanítói és tanári testület a nemzet multjának, jelenének teszi részesévé az ifjakat. Ez az út hosszú és tüneményes, mert itt építjük, éljük bele a mi dicsőséges multunkat testünk-lelkünk, szellemünk és erkölcsünk alaplényegébe, itt válunk nemzetünk értelmében meghatározott lényekké, s ezért itt dől el fejlődésünk. Nemcsak hosszú az átalakulásnak ez a korszaka, hanem a nemzet egésze szempontjából a legfontosabb is, mert a nemzeti létben szükségessé váló gyors és gyökeres átalakulásokat itt lehet megvalósítani. *A nemzet arcultata ifjúságán át módosulhat leghamarabb és legmaradandóbban az idők követelményeire.* Az ifjúkor való továbbá arra, hogy testünk edzzük és egészségünk erősítsük a jövő küzdelmeire és cselekvéseire célzó tartalékolással, akaratunk erősítsük elhatározások érlelésére és jellemünk képezzük a független, a fegyelmet, a bizalmat, a hűség és a szeretet gyakorlásával. A játék, a nemzeti torna itt is legyen kísérő társunk, de egyúttal valósítsuk meg az első komoly nemzetépítő közösséget : így a cserkészethez vagy a különböző bajtársi egyesületekbe való belépéssel az első magyar összefogást s járassuk lelkünk a közösség élő iskoláiba. Röviden : neveljük enmagunkból testben, lélekben erős, akaratában elszánt, öntudatos, cselekvő magyart !

A felnőtt kor a tettek és a megvalósítások korszaka. Az iskolás nemzetnevelést befejezi a katonáskodás és onnan testben megújítva, fegyelemben megerősödve,

duzzadó egészségtől tette készen, akaratunk erejétől cselekvésre vágyva, az életbe lépünk. A nemzetnek valós elemi tényezőivé leszünk, egyik úton dolgoz magyar nőt választván segítőtársul, egy kis közösségnek, a családnak példázatos megalapításával és a másik úton valamely szolgálati közösségbe lépven, teremtő munka elvállalásával. Vigyék homlokukon az életbe azt a tudatot, hogy az ember cselekvésre, teremtésre, alkotásra és tökéletesedésre született, erkölcsi történelmi lény. Erős családtudattal dolgozzunk a családért, még erősebb nemzeti munkatudattal a honért és erős vallásos áhitattal a mi erős várunkért, az egyházért és Istenért.

A nemzet szolgálatában eltöltött élet nem lehet és ne legyen a megállapodottság élete, hanem a magunk és nemzetünk tökéletesedéséért vívott szüntelen küzdelem. Szeretettel és megbecsüléssel ápoljunk minden közösséget, mely nemzeti erőnk kifejtésére van hivatva. Szeressünk és keressünk mindent, ami sajátlagosan magyar, emeljük ki a porból és ékesítsük nemzeti közkinccsé. De szeressük és kíméljük azt is, ami nem magyar s ezzel a szeretettel keltsünk viszonzszeretetet és megnyugvást. A cselekvés legyen mindennapi kenyerünk s közben a kötelességet tegyük az imádat, a függelmet megbecsülés és a fegyelmet erős akarás tárgyává. Vállaljunk önkéntes felelősséget minden embertársért, minden nemzeti közkinccsért, minden köz- és magán-erkölcsért és szeretet ébredjen bennünk a honnak minden polgára iránt. Közben éljünk igénytelenül, takarékosan és gyűjtsünk tőkét, s vele emeljük a nemzet forgó közvagyonát.

Haladjunk egy katonailag és szervezetileg erősebb hon, egy emberileg boldogabb hon, egy határaiban nagyobb hon, egy közműveltségében tökéletesebb hon felé, ezért verítéket és vért áldozunk. Haladjunk ezen az úton a nemzeti becsület és a nemzeti keresztény-erkölcs szilárdításával és folytonos nemesítésével, ma-

gyar kezét magyar kézben tartva, összefogással, a magyar kötelességek és cselekvések mezején. Haladjunk a magyar haladás mezején, azzal az erős akarat-tal, hogy ezután nem a végzet, hanem az akaratunkból és önelhatározásunkból végezettek vezetik és vezessék nemzetünk jövőjét.

Ezt az utat fussa az egyén! És mit járjon az állam?

Az állam szintén meneteljen erős és gyors léptekkel a kormányzat állandósulása, a nemzeti gondolatokban való megerősödés és fejlődés, a társadalmi igazságosság megvalósítása és a szervezés, a szervezéssel megvalósított nemzetépítés útján:

1. Iktassa törvénybe a nemzeti közösségtudat ápolásának szükségességét. (Közösségtudatápolás.)
2. Tegye a nemzet minden tagjában a gondolkozás alaplényegévé, hogy a lét is, az előrehaladás is erősen a *faji öntudathoz* vagy az azt helyette ítő, mindent összekötő öntudatos *nemzeti érzéshez*, nálunk a *magyar nemzeti eszméhez* van kötve. (Nemzeti gondolat.)
3. Valósítsa meg a fajvédelmet és biztosítsa a fajtánk szaporaságát a jólét emelésével. Sürgősen oldja meg a nőnevelés nagy kérdéseit. (Fajvédelem.)
4. Valósítsa meg a nemzet egységét a nép fölemelésével és a társadalmi igazságosság keresztülvitelével. (Nemzeti egységet, a népi, politikai és társadalmi igazságosság alapjain.)
5. Vigye széles vonalon és a nemzet minden rétegében keresztül a nemzetnevelést. (Nemzetnevelés.)
6. Határozza el egy nemzetépítő szervezet, egy szervező testület felállítását, fokozza vele az élet- és létbiztonságot úgy befelé, mint kifelé. (Nemzetépítés.)
7. Mind a nevelésnek, mind pedig a szervezésnek tegye alaplényegévé a történelmiséget és abban a fejlődést. (Történelmi gondolat.)
8. Cselekvőlegesse az országot. Tűzzön a nemzet ~~elő~~ nagy célokat, vezesse feléje szilárd akarat-tal, *megfontolt tervszerűséggel* és azzal a nagy felelősségtudattal,

mely fakad abból, hogy a történelem visszafordíthatatlan és visszavonhatatlan. Kötelesség s ahol lehet, eskü kötelezzen a munkára mindenkit. Biztosítson hozzá a munkának védelmet, művelődést, tudatosulást, sőt tegye a munkát értékmegállapító eszközzé. (Tervszerű cselekvőlegesítés.)

9. Létesítsen tájkuató bizottságokat s a mezőgazdaságot állítsa talpra a többtermelés, a jobbtermelés, a szükségparancsolta irányított termelés érdekében, szervezze meg a mezőgazdasági nevelést, a mezőgazdasági munkásképzést, az olcsó befektetést, az értékesítést; a legalsó árhatár megszabásával biztosítsa a termelés hozamát, a tőkeképzés és a földművesréteg vagyonosodását. (Nemzetgazdálkodás.)

10. Vigye a hont a belső erő és a külső tekintély terén előre s biztosítsa számára a nemzetek együttes munkájában a nemzeti becsületünket tisztelő és kényszerből mentes szabad részvételt és sorsának önelhatározásán alapuló igazítását. (Állami függetlenség.)

Ime, a mi nagy közösségünket, az államot illető másik nemzeti tízparancsolatunk, tíz cselekvéscsoport, melyet érdemes minden idők minden magyarjának örök igazodására magyar kő táblába vésni és áldozatos cselekvésekkel megszentelni.

Ha azt kérdezzük, hol kezdjük és min folytassuk ezt a sokágazatú feladatot, úgy kettőt tudok kiemelni: egyik a mezőgazdaságnak, mint anyagi talpraállásunknak tökéletes megszervezése, a másik a nemzetnevelés sürgős megvalósítása és eleven életbentartása. Fejtetéseim során sok olyan tervet, gondolatot vetettem föl, melyek megvalósításába a nemzeti lélek és közműveltség mai állapotán nem lehet fejtegrással beleválni, hanem arra, minő pl. a jogrendről a kötelességrendre való áttérés, elő kell készíteni, rá kell nevelni a nemzetet. Ime, erre a feladatra, a kötelességtudat felrálására vállalkozik e sorok közül kikiáltó riadószó is.

Magam két áldozattal járulok a jövőendő építéséhez. Ma 1940 szeptember 19-ikét írjuk, mikor a végszót papírosra vetem. Kerek egy hónap telt el, míg Erdély egy részének öröm és bánattal, de mindig hittel, bizalommal és reményekkel kísért visszatérése alatt, szüntelen fokozódó lelkesedéssel, a magyar nemzeti jövőendő biztonságára e sorokat megírtam. Kötelességből hoztam ezt a cselekvő áldozatot. De második áldozatként épügy a nemzetnek ajánlom föl e könyvnek minden jóvedelmét, az utolsó fillérig, azzal, hogy belőle létesítsék egy bármennyire szerény alap a nemzetépítő szervezet, a magyar szervezősereg megteremtésére. Isten áldásával legyen kis csíra ez a szerény alap, melyet engem követő áldozatok és összefogások kemény fává neveljenek!

*

Végül egy vallomással tartozom. Tanulmányomnak van egy nagy fogyatékosága s egyben a magam közöségtudatának egy nagy gyengesége. Közöségtudatunknak ápolásával, nemzetnevelésünk és a nemzetépítés kérdésével sok jeles írónk és államférfiünk foglalkozik és foglalkozott. S én az ők, bizonyára az enyémnél értékesebb és magasabb szintű gondolataira, a bizonyára tökéletesebb rendszerükre nem voltam tekintettel. Időm, elfoglaltságom nem engedte. Így nem egészen tanulmány ez a könyv, mert senkit sem tanulmányoztam. Ne lássanak ebben tiszteletlenséget! Higgyék el nekem, megmentésemre, oly sürgősek a nemzetnevelés és építés terén a tennivalóink, hogy nincs ma ideje az irodalmi tökéletességre való törekvésnek. Ma, akinek gondolata, akarata, elszántsága és áldozatkészsége van, csak jöjjön és csak siessen a cselekvők, vagy a cselekedni akarók táborába. Én, íme, e sorok útján kinyújtom összefogásra magyar kezem s az előtttem járók fogják meg azt azzal az örömmel: íme, közénk állott megint valaki, vagy azzal a kevéssel: íme, újra akadt egy, aki utá-

nunk jó. És örvendjenek, felette örvendjenek, hogy íme, eggyel szaporodott az a kis közösség, mely a nemzetért átfogó gondolatokkal és széles célkitűzésekkel, járható utak köveinek lerakásával nem szűnik meg munkálni. Ugy van, fogadjanak be maguk közé útkövező napszámosnak. Mert ha befogadnak, ezzel nekem mindent megfizetnek!

*

Még egyet! Esetleges tájékoztatlanságomon egyik-másik kérdésben azzal iparkodtam segíteni, hogy kéziratom átolvasására néhány szakembert és vezető egyéniséget megkértem s a kéziratot tanácsaik szerint kiegészítettem. Szíves segítségükért, buzdításaikért fogadják mindnyájan igen hálás köszönetem.

Szeged, 1940 szeptember 19.

